

Sala
Gab. R
Est. 12
Tab. 18
N.º 18

Huius operis Auctor est
Guarfasalius Leisiensis ^{antiquus} ~~Franch.~~
Episcopus, et postea Comitis =
bricensis. Vide tom. 2. de
quadripertita Jur. 1. p. 13.
pag. 354 L. G.

Handwritten text in a cursive script, oriented vertically on the page. The text is written in dark ink on aged, yellowish paper. The words are difficult to decipher due to the cursive style and some fading, but appear to include:

Handwritten text in a cursive script, oriented vertically on the page. The text is written in dark ink on aged, yellowish paper. The words are difficult to decipher due to the cursive style and some fading, but appear to include:

Handwritten text in a cursive script, oriented vertically on the page. The text is written in dark ink on aged, yellowish paper. The words are difficult to decipher due to the cursive style and some fading, but appear to include:

Axiomata Christiana R 12 18

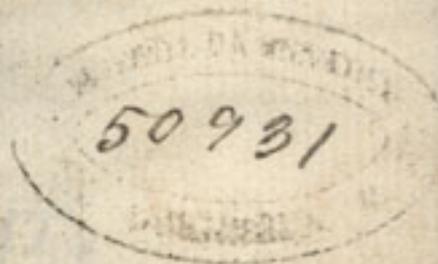
Ex diuinis scripturis, & sanctis patribus, cum ecclesiasticis, tum etiam Scholasticis, per Reuerendū Patrem fratrem Gasparem, ordinis eremitarū sancti Augustini, Doctorē Theologū, ac Regiū concionato re indignū, Nunc nūc nouiter collecta, opus hactenus desideratū aduersus hæreticos, antiquos, & modernos.

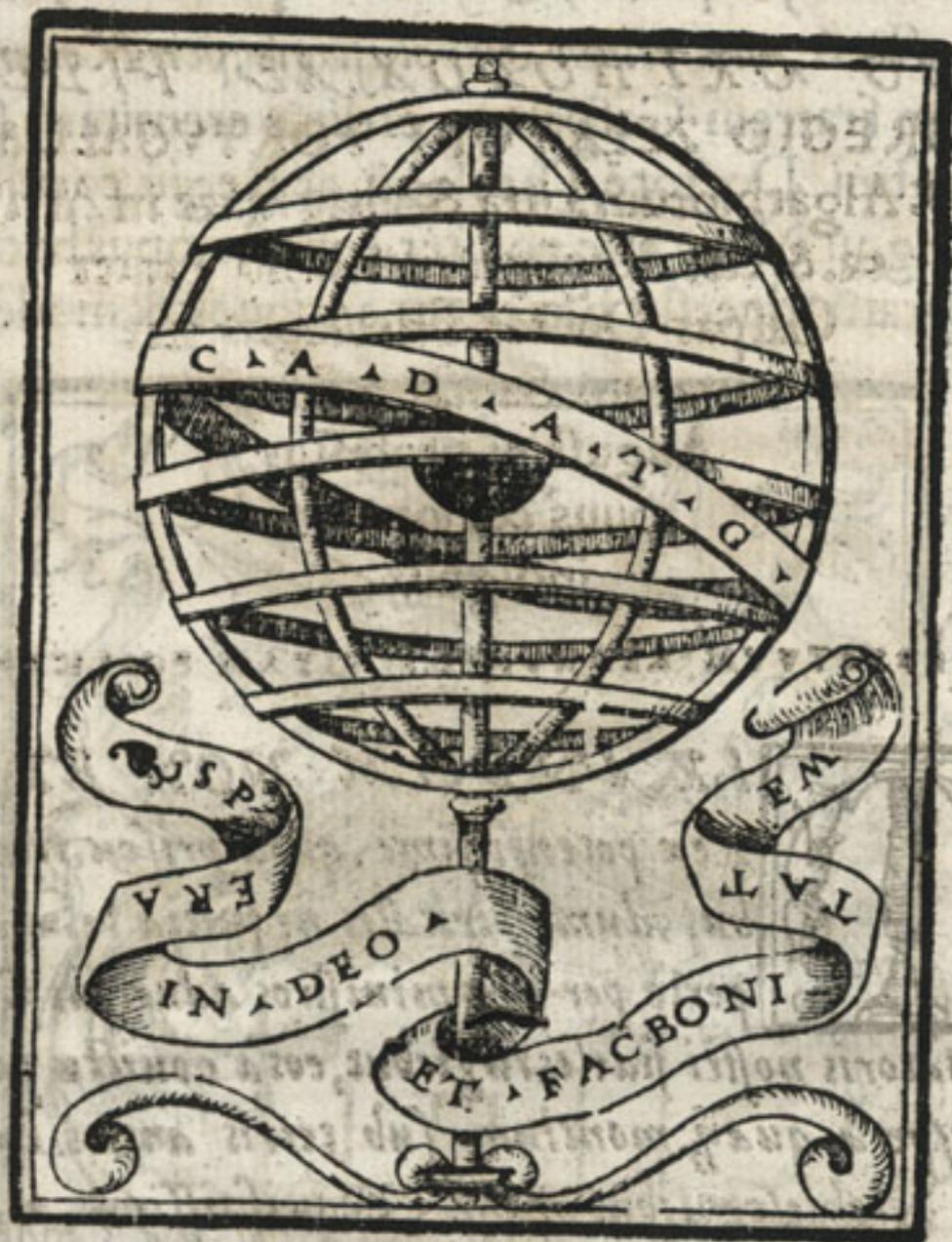

CONIMBRICAE.
Apud Ioannem Barrerium, & Ioannem
Aluarum Typographos Regios.

M. D. L.

Maxis Romgu

M. D. L.

IOANNI TER-

TIO ORTHODOXAE FIDEI
EGREGIO ZELATORI PORTUGALLIAE,

& Algarbiorum, citra & ultra mare in Afri-

ca. & cæt. Regi potentissimo Frater

Gaspar Doctor Theologus, Ere-

mitarum Sancti & magni

Augustini professus,

Duus cōcionator

indignus.

PERPETVVM REGNVM: ET VITAM FELICEM.

IRANDUM NON ERAT,

Rex potentissime, quòd priscis tempori-
bus, dum spiritalis nequitia velut leo a-
pertè per suos ministros aduersus Christi
Saluatoris nostri fideles rugiebat, eos à cōuictu politico
ad aspera quæq; montium sub tetrìs antris habita-
cula, crebrescentibus minis, exquisitissimis martyry
generibus (quæ horret continuo humana fragilitas)
pellens: quando cunctis populis Christi sacratissimi ve-
nerandissimum nomen odiosumerat, Iudæis quidem
scandalum, Gentibus autem stultitiam: & recenseccle-
sia eo nomine congregata, tyrannides timens treme-
bunda latitabat: dum adhuc illud propheticum in cor-
pus Christi mysticum implebatur, Quare fremuerunt

Gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt re-
ges terra, & principes conuenerunt in vnum aduersus
dominum, & aduersus Christum eius: tunc temporis,
inquam, mirandum non erat, quod & haereses, & schis-
mata inter Christianos pullularent: quia nec ecclesi-
astici principes latitantes velut profugi, aut despecti,
nec saeculares saeuientes aduersus haereticos pœnales le-
ges condiderant aliquas. Unde timore postposito quilibet
superbus impune quoad homines potuit proprium
sensum sequutus sese cunctis alijs anteponere, atque
sua falsa dogmata prohibito inuenta disseminare. Ve-
rum nunc quando Sa'uatoris nostri nomen vnà cum
fide per totum orbem delatum est, atque receptum: quan-
do sancta ecclesia Spiritu sancto grauidata tam multos
parit filios principes saeculi, & suo tribunali publico pa-
lam constituto gaudet: quando iam veroque gladio
absque contradictione quoscunque rebelles terrere, &
cohibere facile potest: & illud propheta concessum est,
Adorabunt eum omnes reges terra, & omnes gentes
seruient ei: nunc dico, mirandũ est admodum, quod ha-
ereses malitia hominum peruersorum orta, culpa prin-
cipum radiceantur, & crescant. Nanque vt verum fate-
ar, in hoc mihi plurimum culpabilis videtur, aut desi-
dia saecularium dominorum, aut certe negligentia ec-
clesiasticorum: sic vt si ecclesiastici inuigilant, custodi-
entes vigilias noctis, ac diei super gregem suum Chri-

si sanguine redemptum, cuius & rationem reddituri sunt, nascencia mala sentiunt, manifestant, conuincunt, & quoad posse extinguunt: seculares negligunt gladium suum vibrare, illos terrere, ac percutere, desidia sua reprehensibilis sit valde. Si autem spirituales, qui maximè laborare debent contra lupos rapaces à caulis dominicis repellendos, y oscitantes, & intempestiuas ferias, ut aiunt, agentes, pascendas, ac defendendas oues sibi commissas infici, & perire permittunt: quis eos à culpa excusare queat? quum de talibus dixerit dominus. Ua pastoribus Israel, qui pascebant semetipsum: nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod aegrotum, non sanastis. Sic si mundi huius rectores culpam fugere cupiunt, eos summa ope nisi decet, curam animarum arripere, ut quilibet pro posse modulos suos seruantes vineam domini colant: in qua cultores à Deo Opt. Max. sunt constituti. Neque enim sine causa gladium portant, spirituales spirituale, & seculares seculare in vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, ad ædificationem populi Dei, quem admodum diuina scriptura satis superq̄ docet, Securus tibi loquor, Rex potentissime, securaq̄ has minas memoro, cui esse in votis semper scio, fidem puram, charitatem mundam, spem firmam, clemen-

* Heb. 13.

* Act. 20.

* Ezech. 34.

* Rema. 13.

tiam, & benignitatem innatam, ac morum omnium
Christianorum in integrum observantiam perfectam.
Non sum suspectus, facta extant manifesta. Ne uli re-
ges progenitores tui hac regna, ac dominia gloriose re-
xerunt, catholici quidem, & omni virtute praediti, fa-
maq; super aethera noti: sed quis illorum, ut tua celsitudo,
orthodoxam fidem zelavit? quis sic eam coluit? aut pro
extirpandis haeresibus tam feruenti animo insudavit?
seu tot, tantos, ac tales labores sustinuit? Rursus quis sic
bonos mores hominum ad amavit? aut diuorum patrum
ordines restituens reformavit, honoravit, ditavit, priuile-
gijsq; regis praemuniuit? Aut quis demum Christia-
nam religionem ad renouatam iuuentutem, in qua om-
nium credentium erat anima vna, & cor vnum in De-
um, redigere sic sollicitus vnquam fuit, quasi zelo domus
Dei comestus? Exemplo tuo sancto cunctos vrges, poten-
tes arma, doctos vero calamos aduersus nouas haereses hac
nostra tempestate è tumultis praeteritorum haeticorum
suscitatas, accipere. Quo adstrictus ego doctorum Theo-
logorum minimus non potui ab alijs studijs meis tempus
aliquod non suffurari, & in confutandis Lutherano-
rum dogmatibus lucubratiunculas non cudere. A Edi-
di enim iam pridem praclarum opus in quatuor partes
sectum, quibus vsque ad euulsionem omnes Lutheri arti-
culos impugnaui: in quibus studijs cum essem, vidi opti-
mum fore, si tractatum per se, quo praecipuum, & Luthe-

ranorum, & omnium aliorum hæreticorum, qui hæte-
nus fuere, principium destruerem, adere, & in lucem
mittere prius curarem. Dedi operam illum facere: feci,
& eum nunc tuæ Mæiæstati offero: quem precor ea ani-
mi equitate suscipias, quæ tantum principem addecet.
Fac igitur, ut facis, Rex potentissime, & instantius fer-
uentius quàm si potes: & benedictionem omnipotentis regis
regum, & domini dominantium copiosissimam conse-
queris. Valeas, Rex potentissime, ac regale sceptrum
æternos regas per annos cum triumpho. Amen.

Christiano lectori. S.

NON immerito a veteribus philosophis celebra-
tū est, quod honestū pulchrumque est et in sin-
gulis artibus, bis ac tertio repeti sermone de-
bere. Nam ut alibi passim, ita vel maxime in
rebus honestis diuina prouidentia, & singula-
ris Dei amor erga humanum genus relucet,
dum gratiam tantam illis addit, ut semper suos amatores reperi-
ant, qui quantumcunque ab alijs oppugnentur, & negligantur, diuel-
li se tamen ab illis nullo modo serant: sed quo eas magis tractant, eo
ardentius illarum studio & amore trahuntur. Contra in rebus fu-
catis, & speciem tantum boni habentibus euenire videmus, ut gra-
tiam omnem, simulatque propius fuerint perspectæ, exuant: & eis,
quibus admiratione esse cœperant, odio esse incipiant. Iam vero si
vlla alia in re, certe in promulgandis ingeniorum fœtibus potissi-
mum experiri licet. Vt enim eorum, qui tantum inania argumenta
lectoribus obtrudunt, momentaneæ esse lucubrationes solent: ita quæ
sunt de rebus grauibus susceptæ disputationes, quo magis ab stu-
diosis leguntur, hoc magis repetitæ subinde fructu se aliquo proferre
teplacent. Et quanquam pleriq; sint, qui eam sedulitatem veterum
scriptorum lucubrationibus tantum deberi existiment: non tamen
possum duci, ut credam eo sterilitatis nostrum seculum deuenisse,
ut nullum iam possit præclarum ingenij monumentum proferre: nō
ita posteritati inuidi sse naturam, ut totum quod illustre est et in mor-
talium animis vnica fœtura iam fuerit in priscis hominibus edi-
tum. Sunt & hac nostra etate viri diligentissimi, & in optima-
rum artium studijs præclarissimi, quorum scripta cum præcipuis ve-
terum sine vlla assentationis suspitione conferri possunt. Quod

cum ex multis alijs nostrae aetatis libris summa industria, & pietate in lucem editis, certe velex hoc uno exiguo volumine summa scripturarum, rerumq; peritia elaborato deprehendi potest: in quo axiomata quaedam traduntur, quibus peruicaces homines reluctantesq; fidei articulorum, & ecclesiae traditionibus, sine ulla tergiversatione reuincantur. Ea enim caecitas ignorantiaq; ob peccatum primi parentis humanum genus inuasit, ut etiam hodie, quae sunt de fide, & cultu vniuersi Dei praedicatione Apostolorum in vulgus gentium dispersa, & miraculorum spectaculis confirmata, facile contemnantur, quod quidam sint suspicaces & dubij, alij plane increduli, & sibi tantum fidentes, eo ipso suam arrogantiam ostentantes: qui sibi audent vendicare, quod humana conditio non recipit. Ut igitur huic malo consultum esset, id laboris est in hoc opere impensum, ut principia in parato habeantur, quibus unusquisq; sibi de rebus fidei persuasionem pariat, quando ad illa humani intellectus imbecillitas aliqua ex parte trepidauerit: quibus etiam ad credendum manduci possunt ingeniosi quidam, qui plane arbitrantur solam scripturarum auctoritatem ad eorum sensum conuincendum aliquid habere momenti. At obsistet mihi statim ingeniosus aliquis, quod principia polliceatur opus, quibus reluctantes ad assensum fidei manduci possint, clamabuntq; fidei meritum statim tolli & abrogari, si ex certis principiorum fontibus ea renitentibus persuaderi queat: is intelligat ea principia non plane esse hominum inuenta, sed comparata ex Dei Opt. Max. traditione, & eius generis, quae nunquam erant humanam mentem subitura, nisi ea vniuersi Dei filius, qui est in sinu patris, hominibus reuelasset: intelligatq; non omnem persuasionem certitudinemque fidei meritum tollere, eiusque assensui repugnare, nisi illam solum, quae per sensuum functiones comparatur, & intellectum conuincit: quaeq; ex principijs notissimis, velut i canis cundem prius cunctantem volentem nolentem ad

assentiendum impellit. Est & aliud, cuiusputaui etiam disertum
 lectorem admonendum, authorem data opera cultum verborum ne-
 glexisse, quod in re sacra versaretur, & traditione principiorum,
 quibus persuadeatur fides credendorum, quæ simplicitate verborum
 est orbi gentium prædicata: in qua ridiculum esset partes eloquen-
 tiæ ostentare: expedientissimum autem eam ad imitationem Pau-
 li dissimulare, qui de se testatur non in persuasibilibus humanæ sapi-
 entiae verbis suam prædicationem Corinthiis inchoasse, ne fides il-
 loro in esset in sapientia hominum, sed in virtute Dei: qui sapienti-
 am huius mundi stultitiã dicit esse apud Deum, qui negat se missum
 ad prædicandum in sapientia verbi, ne crux Christi euacuaretur.
 Hanc diuina eruditione desiderat: quia non in lingua, sed in intel-
 lectu sapientia est, neque interest quali ea sermone tradatur: res enim
 non verba quærentur: neque enim hic oratorem futurum, sed credi-
 turum instruit, & studio veritatis perdiscendæ hæc principia Chri-
 stiano lectori indicat, ut cum rei veritatẽ sine ullo fuco ob oculos
 positam conspexerit, minori cum suspitione eloquentiæ, & maiori
 cum fructu solidæ eruditionis alieno labore & vigilijs perfruatur.
 Sic enim Deo Opt. Max. placuit, ut nuda veritas esset luculentior,
 quia satis ornata per se est: & fucata verborum lenocinijs naturali
 splendore caliginẽ quãdã obducit. Mendacium vero specie blanditur
 aliena, & emedicata supellectile ornatũ adhuc vanescit ac deflu-
 it. Quocirca potius est in hoc, & similibus argumentis styli tenui-
 tas ferenda, quã grandiloquentia desideranda. Etenim & illud explo-
 ratum est, eloquentes hæreticos a viris mediocriter cultis sæpenu-
 dis rationibus conuictos: quod tanta sit potentia veritatis, ut exu-
 ta omni verborum ornatu sola in eloquentiæ arma sua claritate in-
 currat. Hanc tu victoriam, Christiane lector, poteris in hoc opere
 deprehendere, in quo tenui oratione, lumine tamen scripturarum,
 & veritate clara, hæreticorum eloquentia perstringitur. Cui soli

author innixus, est hoc opus Deo inspirante aggressus: ad cuius imi-
tationem si solertes homines, & in scholarum exercitationibus do-
cti se cōposuerint, & ingenij vim in hoc disputationis campo exe-
rere cœperint, persuadentes nudis verbis, sed viuis rationibus ex fon-
tibus scripturarum ductis: spes erit, euanituras breui omnes persua-
siones, & impia hæreticorum dogmata: si semel fuerit persuasum,
hæc esse certissima principia, quibus vera a falsis in fide nostra con-
fessione discernenda sint. Vale, & boni vigilias hominis in re-
bus grauissimis occupatissimi consule.

Ad lectorem.

Si metuis miseri fabricas & castra Lutheri,
Aversumue Deo conciliare paras:
Indue mox triplicem, tibi quam liber iste, loricam,
Suggeret, baud fuso sanguine uictor eris.
Quæ sancti reperere senes, quæ sacra palestra,
Nam docet, atque quibus statq; caditq; fides.

AXIOMATA CHRISTIANA EX
Diuinis scripturis, & sanctis Patribus, cum Ecclesia-
sticis, tum etiam Scholasticis: Per Reuerendum patrem
fratrem Gasparem, Ordinis eremitarum sancti Au-
gustini, Doctorem Theologum, ac Regium Con-
cionatorem indignum, Nunc nunc nouiter
collecta, Opus haecenus desideratum ad-
uersus Haereticos, Antiquos, &
Modernos, Incipit feliciter.

LIB. I. PROEM.
CAP. I.

ULTA, ac multiplicia esse in vniuersum
principia, cunctis notum arbitror, qui re-
rum naturas indagarunt, earumque scien-
tias norunt, nempe Productiuum, Passiuum,
Prædicamentale, & Probatiuum. Quorum omnium
singula, singulas diffinitiones, diuisiones, particula-
resque scientias habent. Quibus etiam ista vel illa di-
sciplina, plus, minusue utitur iuxta sua subiecta, mo-
dos probandi, finesque intentos. Namque naturalis, ea ma-
ximè quæ Physica dicitur ab Arist. Philosophorum
omnium principe, olim per libros de physico auditu,
de Cælo & mundo, de Generatione & corruptione,
de Meteoris, de Anima, de Memoria & Reminiscen-
tia, aade Sensu & sensato diuisa, & quæuis alia sub hac
contenta, præcipuè de Actiuo & Passiuo principio tra-
ctant, Logica verò, & Metaphysica magis de Prædi-

* Quod princel
piora genera in
vniuersum multo
tasat: & que sint.

* Singula princel
cipia singulas dif-
finitiones habet.
Vna quæque scien-
tia suis princel
piis utitur.

AXIOM. CHRI.

camentali, aut Cōtentiuo. Prioristica autem, Topica,
 & Posterioristica etsi ad Dialecticā pertineant, potius
 nihilominus de Probatiuo principio determināt. Nec
 ista sic dixerim, quasi non quælibet harum disciplina-
 rum, omniumque aliarum, quas enumerare esset lon-
 gissimum, istis omnibus principijs vtatur, ac vicissim
 ista illis, & illa istis: sed quia vt in plurimum, & princi-
 paliter iste inter illas seruator ordo. Verūm etsi multa,
 ac multiplicia sint in vniuersum principia, nobis nunc
 de illo tractandum est, quod inter alia probatiuum di-
 citur. Rursus quia & hoc multiplex est, videlicet aut
 Topicū, quod suadet, aut Posterioristicum, quod de-
 monstrat, aut etiam Authoritatiuum, quod afficit vo-
 luntatem: non de quolibet probatiuo, sed de eo tantū,
 quod per authoritatem procedit, determinare inten-
 dimus. Verū quia authoritates multæ sunt, multūq;
 inter sese distantes, diuina scilicet, angelica, & huma-
 na: ob quod & principia per authoritatē probātia plu-
 ra esse necessum est: illud solum inuestigandum acci-
 pimus, quod vim, robūq; ex diuina authoritate ha-
 bet. Quod enim per authoritatem humanam est, in-
 firmum est, nec aliter, nisi cū formidine probat, qua
 propter omnes simul tum Philosophi, tum Theologi,
 illud cum principio Topico paris iudicij esse dixerūt.
 Nec potest humana authoritas, nisi cū formidine pro-
 bare, Da uid dicēte in excessu suo, Omnis homo men-
 dax. Nec potest diuina, quæ nec fallere, nec falli po-
 test, nisi cum omni certitudine & firmitate, seu res, seu
 enūciationes, quas probat, notas facere. Deus enim om-
 niscias nō decipitur: infinite autem bonus, optimusq;
 nō decipit. Profecto, qui deum falli posse affirmasset,

* Principiū pro-
 batiuum multi-
 plex.

* De solo princē-
 pio ex diuina au-
 thoritate proban-
 te præsens specu-
 latio est.

* Infirmum est
 principiū quod
 authoritate hu-
 mana probat.
 Quod autem di-
 uina/firmissimū.

eius scientiam: & qui eum fallere dixisset, eius bonitatem penitus negarent. Certus est sensus naturali certitudine: certior tamen diuina scriptura, Petro teste: qui postquam de sensu differuerat, subdit. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes &c. Non tamen ob aliud, nisi quia diuina autoritate sit ædita. Quod & ipsemet expressit, dicens: *πάντα περὶ τῆς γραφῆς*. Hoc primum intelligēs, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Diuina scriptura de homine dicit, Omnis homo mendax: de deo autem, Fidelis deus in verbis suis: iterum, Cœlum & terra transibunt, verba autem mea nō transibunt. Sic ergo, quia (vt istis monstratur) diuina autoritas certissima ac firmissima est: & alibi modica fides, seu infide hæsitatio sæpe reprehenditur: manifestū est apud Christianos, quorum interest res religionis omnino credere, seu fidei, seu morum, pro illis probādis Diuinam autoritatem fore principium. Augustinus ad hoc in de utilitate credendi optimè dixit. Quod intelligimus, demus rationi: quod credimus, demus autoritati.

CAP. II.

DECVIT pro hoc statu peregrinationis humanæ, dum cognoscimus per fidem, & ambulamus per spem, per speculum, & in ænigmate cognitiones nostras formantes, tale principium regulatiuum esse: & mentium, ad credendum, amandum, sperandūmq; & operationum, ad rectè & bene viuendum, quod neque excluderet obscuritatē, neque admitteret formi-

* Certiores sumus per scripturam quā per sensum.

2. Pet. 1

Math. cap. 9

Math. 17. 6. 8. 14 & 16.

Cap. 21

2. Corinth. 5
1. Corinth. 13

* Quare oportet
tuit quæ religio
nis Christianæ
lunt per autho-
ritatem probari
apud viatores ho-
mines.

Philip. 1

1. Ioannis. 3

2. Timo. 1

Matth. 6. 8. 8.
Et 17.
Iacob. 1

* In quadam ho-
melia.

* Principiū pro-
batium rerū re-
ligionis non ha-
bet claritatē pas-
sivæ / sed tamen
excludit omnem
formidinem mun-
di.

dinem. Decuit, inquam, tum primo, vt ecclesia mili-
tans ex obscuritate, à beatorum statu deficiens, in quo
est plena ac perfecta facialis cognitio, extra regnum
se esse cognosceret; & ex firmitate absq; cunctatione
se se super omnes alios modos viuendi mundi, sola hu-
mana auctoritate inuētos ordinatosq; existimaret. Ex
obscuritate clamaret, Cupio dissolui & esse cū Chri-
sto. Et iterum, scimus, quoniam cum apparuerit, tunc
similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est: ex firmi-
tate autem, Non est alia natio tam grādis, quæ habeat
deos appropinquantes sibi, sicut deus noster adest no-
bis: iterum. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens
est depositum meum seruare in illum diem iustus iu-
dex. Scio, inquit, cui credidi: Non hominibus, nec di-
ctis hominum: sed deo, & dictis dei: ideo certus sum.
Tū secundo, quia sicut claritas, ita & formido in rebus
fidei meritum excludunt, Christus minus credenti-
bus dixit. Quid timidi estis, modicæ fidei? Iterū, Ge-
neratio incredula, quousq; patiar vos? & Iacobus ait,
Qui indiget sapientia postulet à deo, postulet autem
in fide nihil hæsitans: Gregorius autē Christi seruus,
claritatem optantibus, inquit, Fides non habet meri-
tum, vbi humana ratio præbet experimentum. Sic er-
go tale apud homines viatores in statu merendi, & de
merendi positos, oportuit esse principium probatiuū
credibilium rerum, quale nec claritatem visionis face-
ret, nec formidinem humanis rebus, deficientibusq;
hominibus debitā includeret. Deinde quia altissima-
rum rerum à sensibus remotissimarū, nec intellectui
nostro euidentium non potuit nisi per fidem certa co-
gnitio haberi; ea maxime quæ omnium sensuum cui-

dētiā vinceret, & eorum falsa iudicia emendaret. At fides in vniuersum illa scilicet, quæ vel actus, vel ab actu credendi est, non nisi per authoritatem generatur diuinam. Nam, rogo, quomodo occultorum nobis credibilium (nisi crederemus) certam cognitionē, nisi per fidem habere possemus? Aut quomodo fides omnino certa, etiā super omnes sensus, nisi diuina authoritate haberi vnquam potuit? Nequaquam. Humana enim authoritas ex natura sua etsi vera sit, ac vera indicet, formidinem tamen habet annexam, nobis saltem qui legimus, Omnis homo mendax. Nec valet illa quantacunq; sit aduersus sensus prædicare humanos. Diuina autem optime. Non nouit sensus, imò negat mysterium Trinitatis, incarnationē filij dei, Corpus Christi in sacramento, resurrectionem mortuorum, & similia: quæ omnia diuina authoritate freti totis viribus confitemur. Apostolus Paulus dixit nos hinc per fidem ambulare, quam diffiniuit: spectandarum rerum substantiam, argumentum non apparentium. Apostolus Iacobus docuit fidē apud deum, absq; hæsitatione requiri. Nos ergo si apostolici esse volumus, quæ Christianæ religionis sunt, per diuinam authoritatē, qua sola inuictissima fides generatur, firmare debemus. Nec ista dixerim quasi nihil probemus Christiani, nisi per authoritatem, quum & demonstramus multa ad religionem pertinentia, veluti vnitatem dei, & sempiternam eius virtutem, aliāque similia in lumine naturali nata: de quibus patres in Primo sent. & philosophi naturales, Socrates, Plato, & præ istis Arist. in quā plurimis locis determinarunt: sed eo tantum, quia etsi nos aliquando demonstramus, quandoq; etiā

* Fides emēdat iudicium sensus.

* Fides humanā quantū cunq; vera semper habet formidinem annexam.

2. Corinth. 9
Hebr. 11.
Iacob. 1.

Rom. 1
Dist. 3

7. & 8. Ph.
9. & 11. Metaphy.

persuadeamus, nunc demonstratiuè, nunc topicè procedendo: semper tamen ac præcipuè diuina authoritate, & nos firmamur, & nostra firmamus. Sit ergo apud omnes Christianos, apud quos vna fides est, sicut vnus deus, & vnum baptisma diuina authoritas, principium probatiuum, quatenus ipsi, ea credenda, amanda, speranda, prosequenda, aut fugienda iudicent, quæ diuina authoritas ostendit credenda, amanda, speranda, prosequenda, vel fugienda fore. Quod hætenus omnes catholici tractatores incurctanter docuerunt. Augustinus in de vtilitate credendi ad idem optimè dixit, Quod intelligimus, demonstrationi: quod credimus, demus authoritati.

C A P. III.

HÆC omnia vera sunt, ac nota magis, quàm quæ probatione indigeant vlla. Verùm quia authoritas diuina vt sic significata, iuxta sapientissimorum patrum communissimum loquendi vsum, & rerum istarum diuersimodè acceptarum naturas & condiciones in abstracto signatas, & vt sic, non quasi, velut quod probat, sed tantū velut, quo probās probat, indicatur. Superest determināndum, an vnū, vel plura sint apud nos, in quibus diuina reperitur authoritas, vt vel sic sciatur. An vnum, vel plura apud fideles Christi sint principia, infallibiliter pro rebus religionis fidei scilicet, vel morum probantia. Certum est enim tot ea fore, quod fuerint res, in quibus diuina authoritas sit. Nō est noua distinctio hæc principiorum, quo, & quod, quasi formalis, & quasi materialis: sed antiqua, quā & sensus communis omnium ostendit continuò. Etenim in vnuerfum, principium, quo, calefactionis vnum, &

ephef. 4

cap. 21.

* Distinguitur principium probatiuum in principium quod / & principium quo / iuxta cōmunissimam distinctionem principii / ab omnibus sapientibus traditā.

eiusdem rationis est in omnibus: principiū autē quod eiusdem, multiplex & varium, prout contingit multa & varia calorem habere, ferrum, lignum, aut ignem. Nec est ignotum similiter, omnia illa calefacere, velut principium quod, quæ calorem continent, quo calefactio est. Namq; natura vniuersaliter docuit, vnum quodq; iuxta formam actiuam quam habet operari. Sic ad propositū: Quum authoritas diuina velut forma significetur, & velut, quæ possit vna, & eadem in multis reperiri, à varijsq; rebus participari, videre necessum est, an vnum, aut multa sint, quæ diuinam authoritatem habent. Hoc enim cognito, notum similiter erit, an vnum, an plura apud Christianos res religionis probent. Impossibile est enim quicquam calorem habere, & per illum non calefacere, impossibilis autem aliquid diuinam authoritatem participare, & infallibiliter non probare. Credimus sacræ scripturæ incunctantissime, tanquam ei, qui nullo modo falsum continere potest: non quia atramento in membranis contenta, nec quia veritatem cōtineat, nec quia à bonis viris sit scripta: hæc enim omnia multæ aliæ scripturæ habent, sed tantum quia diuina authoritate sit munita, cui propriissimum est incunctantissime credi: sic autem eadē ratione vbicunq; reperta fuerit, eodem modo eandem vim, & robur habebit. Ac per idē tot erunt principia infallibiliter probantia, quot fuerint diuinam authoritatem habentia. Vtilissimum est insuper de hac re ad longum tractare, vt vel sic hæreticorum omnium canina ora obstruantur, qui Christianā religionem lacerantes, diabolico ausu sunt spiritu ea negare, aut affirmare pro libito, quæ aut nolunt, aut vo-

* Quodlibet operatur secundū quod est in actu etiam si auctur per accidens / dō modo sit actus.

* Quicquid diuinam authoritatem participat infallibiliter probat.

* Multa de hoc infra art. 6. ca. 10 & art. 2. per multa.

lunt: Quod placet principium admittentes, & quod non placet reijcientes, quasi suum esset in Christiana religione, probatiua principia, aut statuere, aut determinare. O malitia, o superbia, & intolerabilis hæreticorum dementia. Rogo ubi essent Christi erga nos amor, clementia, ineffabilisq; prouidentia, si in Ecclesia, quam sibi in sponsam sine macula & ruga acceperat, acquisitam sanguine suo, & mundatam lauachro aquæ, sine principijs, quibus sua probasset, & sese à contrarijs defendisset, in coelum receptus reliquisset? Absit: Alias enim, hoc est, nisi ad hæc, principia essent notissima à domino posita ac ostensa, nullatenus possent ij, quibus sincera fides & mens sana esset, & hæreses & schismata vnquam vitare. Quæ tamen fugere strictè in nouo testamento præcipimur, quibus dicitur. Attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouiu, intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Iterū: Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autē perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Iterum. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: id ipsum inuicem sentientes. Iterum: Si qua ergo cōsolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandē charitatem habentes, vnanimēs id ipsum sentientes, nihil per contentionē, neq; per inanem gloriam &c. Iterum: Veruntamē ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadē permaneamus regula. Quæso, quomodo possumus eadem sapere, & in eadem permanere regula, nisi principia determinata sint, a quibus pri-

* Christus relinquit in Ecclesia principia certa omnino & determinata: quibus ipsa sese aduersus oēs inimicos fidei tueretur,

Math. 7.

1. Corinth. 1.

Rom. 12.

Philip. 2

Philip. 1.

* Nisi in ecclesia determinata essent principia

mo, & ad quæ ultimo stare oporteat? Nequaquã. Apostolus nouit, principia veritatis Christianæ determinata esse, qui omnes nos quatenus eadem scaperemus, ad regulam aduocauit. Quia ergo nulli hominũ licet noua principia in Christiana religione determinare, imò quia decet omnes nos iã determinata à deo quære re, placuit inuestigare, an vnũ, vel plura, quæ, & quot sint apud Christianos probatiua principia, ad quæ stare necesse sit. Hoc est, an diuina authoritas, qua omnis probatio in religione Christiana fit, solũ modò in vno, an in pluribus reperiatur. Hoc est, an in sola scriptura, an etiam in quibusdam alijs.

CAP. III.

AD hanc tam seriam quæstionem tamq; vtilem, tantæ rei inuestigationem non defuit ille humani generis antiquus hostis, omnium inuidissimus. Qui & nunc miseros homines à statu gratiæ dei ieceret, veluti olim ab innocentia sua astuta maliciã dei iecerat. Hoc enim instigante, factum est, vt quidam seducti, diuinam authoritatem arbitrarẽtur, in sola diuina scriptura esse: ac sic, eam solam probatiuum principium fore in Christiana religione, firmare ausi fuerint, scripturam sacram tãtum, iudicẽ admittentes in omnibus ad religionem pertinentibus, seu fidei seu morum: neminem prorsus præter illam audire volentes. Hanc perniciosissimam hæresim, imò hæresum omnium congeriem, sequuti sunt continuo quotquot fuere hæretici à condita, receptaq; lege euangelica, vsq; ad nostra hæc tẽpora, Arrius etiã, Macedonius, Nestorius, Eutices, Eluidius, Manes, Iouinianus, Donatus, Pelagius, alijsq; innumeri. Moderni etiam, Vuicletus, & Huilac

nequaquam omnes fideles lōgo tempore idẽ sentirẽt. Namq; certo dicitur vnusquisque in proprio sensu abundat, & tot sensus quot capita.

* Hæretici quot quot ab antiquissimis temporibus fuerunt: omnes solam scripturam iudicẽ petierunt. Optimè id aduersus illos notauit Hilarius ad Constantium.

nouissimus Lutherus, horum imitator, defensorq; Innamq; omnes & singuli suas hæreses statuentes, & pro eis diuinas scripturas perperam intellectas adducetes, nihil nisi scripturam in probationem accipiunt. Scripturam autem, miseri præterquam in eo sensu, quem pro libito fingere ipsi student, non audiunt. Vnde sic mordicus sua peruersa dogmata defendunt, diuinas scripturas, & quas cõtra se, & quas pro se facere existimant, deprauantes, vt sit iam facilius aut saxa moliri, aut duritiem ferri in mollitiem plumbi verti; turrim etiã à proprio suo loco diuelli, quàm eos à suis erroribus reuocari. Nam qui solam scripturam iudicem petit, quã ipse, vt vult omnino exponit, neminem, præter se vnum, in expositione illius audiens, haud dubium, difficilimè, ne dicam impossibile, à falsa sua sententia emendari valet. Studuit præ cæteris hanc nocentissimam hæresim persuadere simplicibus impiissimus Lutherus: hinc inde quas potuit sophisticas rationes in suorum articulorũ proœmio adducens. Placuit sua argumenta saltem principalia huc afferre: vt ex errore manifesto, quem ipsa præ se ferunt, exq; catholicis nostris responsionibus appositis illucescat magis, quã tum malitiosè magis quã doctè solo spiritu superbiæ ductus, & positionem sustinuit, & argumentationes ad eandem formauit.

Luthe.

Prima argumentatio ex illo dicto sumitur, quo dicitur. Non sunt scripturæ sacre proprio spiritu interpretandæ, infert enim ex hoc. Neminem audiendum fore in expositione scripturæ sanctæ, nisi ipsammet. Alias, inquit, si per verba aut dicta hominum inter-

non enim
sunt
scripturæ
sacre
proprio
spiritu
interpretandæ
infert enim
ex hoc
neminem
audiendum
fore in
expositione
scripturæ
sanctæ
nisi ipsammet

non enim
sunt
scripturæ
sacre
proprio
spiritu
interpretandæ
infert enim
ex hoc
neminem
audiendum
fore in
expositione
scripturæ
sanctæ
nisi ipsammet

pretatur, & non per seipsam, iam spiritu hominis interpretatur, & non spiritu suo, quo scripta fuit. Quisquam præsentius & viuacius quam in ipsis sacris suis, quas scripsit, literis, inueniri potest.

Catho. CAP. V.

PRIMA responsio. Dicimus quidē, & optimē dicimus. Non sunt scripturæ sacræ proprio spiritu interpretandæ, hoc est. Nō spiritu hominis legētis, sed spiritu Dei per scripturas loquentis. Petrus Apostolorum omnium princeps & caput hoc innuit, dicēs. Hoc primum intelligentes q̄ omnis prophetia scripturarum propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Paulus ad idem quasi subsumens. Quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei: ista autem simul sumpta hanc nostram ueritatem, imò Apostolicam, & diuinam probant. Augustinus ad idem lib. 12. confessionum ait. Omnes quidem qui legimus (diuinas scripturas scilicet, de quibus sermo erat) nitimur hoc indagare, atq; comprehendere, quod uoluit ille, quem legimus. Idem pro eodem in de doctrina Christiana, inquit, Quando autem ex eisdem scripturæ uerbis, non unum aliquid, sed duo uel plura sentiuntur, etiam si lateat, quid senserit ille, qui scripserit, nihil periculi est, si quodlibet eorum congruere ueritati ex alijs locis sanctarum scripturarum doceri potest. Sequitur ad propositum, id tamen eo conante, qui diuina scrutatur eloquia, ut ad uoluntatē perueniatur authoris, per quem scripturam illam sanctus operatus est spiritus. Martyr Christi gloriosus, Clemens ille, Petri

2. Pet. 11

et non sic
nec per se
dicitur de
hoc et de
in illis
lib. 12. con
fessionum
ait. Omnes
qui legimus
(diuinas
scripturas
scilicet, de
quibus sermo
erat) nitimur
hoc indagare,
atque
comprehendere,
quod uoluit
ille, quem
legimus.

Tom. 1. cap. 10.

Lib. 1. cap. 27.

lib. 10. recognit.

discipulus, & in Apostolica cathedra optimus succes-
 for ad idem dicit. Hoc quippe diligenter obseruandū
 fore, vt lex Dei cum legitur, non secūdum propriam
 ingenij cuiusq; intelligētiam accipiatur, vel doceatur.
 Naturalis ratio etiam ad idem est. Non enim sufficit
 infimus spiritus hominis attingere quæ dictauit, altis-
 simus spiritus Dei, nisi infimus ab altissimo iuuetur,
 illuminetur, doceaturq; Dauid dixit. In lumine tuo vi-
 debimus lumen: non vtiq; in lumine humano: Salomō
 etiam. Da mihi domine sedium tuarum assiltricē sa-
 pientiam, vt mecum sit, & mecum labore. Cæterum
 quanto magis hæc vera sunt, tanto absq; dubio magis
 nos decet pro diuinis scripturis intelligendis sanctos
 patres viros optimè doctos consulere, patres Ecelesia-
 rum, pastoresq; ac rectores animarū: scriptura Diui-
 na, tum dictis, tum exemplis hoc docuit faciendū: di-
 cit enim in persona Dei. Super quem requiescet spiri-
 tus meus, nisi super humilem, & tementem sermo-
 nes meos? Iterū dicit. Disciplina pacis effugiet fictū.
 At si dei spiritus, quo scriptura interpretanda est, fi-
 ctum fugit, & super humilem requiescit sanctificans
 & docens, optimè patres adimus, quos nouimus humi-
 les, & mundos corde, sanctos, & doctos: hos enim Dei
 spiritum, quem habebant, illuminasse nō dubitamus.
 Nec enim ille in illis ociosus erat, nec illi aliter, quàm
 ab illo acceperunt, nobis suis posteris tradiderūt. Mul-
 ta alia pro sexto articulo reseruantur, in quo de confor-
 mis sententiæ patrum authoritate erit sermo. Sic er-
 go, quia diuina scriptura non proprio spiritu homi-
 nis legentis, sed Dei per eam loquentis interpretan-
 da est, cōmentaria patrum legimus, quatenus sic in

* Et nisi sic esset
 nequa quā Dauid
 diceret. Da mihi
 intellectum: vt
 discam mandata
 tua. Quis enim
 sic petit/quod ex
 suo/aut in suo ha-
 bet? Et quid? Ma-
 nifestum est ves-
 ram intelligens
 tiam scriptura-
 rum esse dei dos-
 num: tum ex Pau-
 lo. 1. Corinth. 12
 tū ex multis aliis.

* Ibi enim per
 totum ostēditur
 satis / sanctos pas-
 tres audiendos/
 credēdosq; fore.

et in hoc articulo dicitur

ipsis sanctissimis, doctissimisq; facilius dei spiritum inueniamus, quo verè suas scripturas intelligamus. Rogo, quis sapiens quicquam alicubi fidentius, quàm ubi scit illud esse, quærit? Nemo utiq; sic scriptura dicente, Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & tementem sermones meos? fidentius illum in patribus, quàm in nobis quærimus. Illos enim sanctos no uimus, de nobis autem nescimus, utrū odio, vel amore digni simus. Augustinū sequimur, qui quotiēs potuit, patrū cōmentaria legit; bonos etiam, & doctos viros, signanter Hieronymū pro scriptura intelligenda con sultit. Cōsulimus ergo patres, non quatenus homines, sed quatenus sanctos à deo illuminatos, & multis mira culis approbatos; hoc autem, nō est homines, sed Deū cōsulere in hominibus illis loquentē.

CAP. VI.

Addis. Dei spiritum nusquam præsentius & viuacius, quàm in ipsis sacris suis, quas scripsit, literis inueniri posse. Respondemus, Præsentius nusquam, viuacius autem alicubi Dei spiritus reperitur, quàm in sacris literis. Non præsentius; quia ubiq; est, & in omnibus, quæ sunt, æqualiter præsens. AEqualiter enim omnibus adest, etiam cognoscens, & actu prospiciens omnia, distinctissimè intuituq; , immensus, omnia occupans; & sapientissimus, omnia videns. Magister sententiarum, ac tota Schola simul optimè dicunt: Deus ubique est per essentiam, præsentiam, & potentiam. Nos etiam iuxta naturas rerum optimè dicimus: Non præsentius in vno loco, quàm in alio; licet non semel modo quodam sit in vno, quo non est in alio. Pertinet enim hoc ad alios modos essendi eius, non ad esse

* Spiritus sanctus nusquam præsentius est, quam in suis scripturis alicubi tamen est viuacius.

* Deus per prophetam dicit. Cælum & terram ego impleo.

* Spiritus viuas
 eius est in sacra-
 mentis nouæ le-
 gis quam in scrip-
 pturis / ob id qd
 sacramenta ista ex
 opere operato
 gratiam præ-
 stant sumentibus
 qd scriptura non
 facit legenti.
 Dist. 1.

per præsentiam. Est in anima iusti, non in anima cri-
 minosi hominis per gratiam, sed in omnibus æquali-
 ter per præsentiam. Viuacius autem Dei spiritus ali-
 cubi, quam in suis scripturis est: scilicet in suis, quæ no-
 uæ legis instituit, sacramentis. In quibus secrete vi-
 tam & salutem animarum modo quodam efficaciori,
 nobiliori q; operatur. Saluator dixit. Accipite spiritum
 sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ecce
 presentiam spiritus sancti in sacramento poenitentiae. Nunc
 rogo. Quomodo non viuacius est, ubi magis vitam o-
 peratur? Absit. Est quidem spiritus sanctus ubique æque
 viuaciter quoad se, quia ubiq; æqualiter viuit in se.
 Verum in diuinis sacramentis viuacius à nobis cogno-
 scitur, reperitur q;. Patres in .4. Sent. optime dicunt.
 Sacramentum est, in quo sub tegumento rerum sensi-
 bilium diuina virtus secrete operatur salutem. Magi-
 ster Sent. etiam optime posuit. Sacramentum est in-
 uisibilis gratiæ visibilis forma, vt eius imaginem ge-
 rat, & causa existat. Sed quid? Demus hæc omnia ve-
 ra esse: concedamus q; Dei spiritum nusquam præ-
 sentius & viuacius, quam in suis scripturis fore. Quid
 ad propositum? Nihil profecto. Disputamus enim o-
 Luthere, non de præsentialitate, nec de viuacitate spi-
 ritus, sed tantum de claritate eius. Si ergo monstrare
 volebas, diuinas scripturas non per commentaria pa-
 trum, sed per se solas interpretandas esse: non spiri-
 tum dei nusquam, quam in suis scripturis viuacius aut
 presentius: sed eum nullibi quam in ipsis clarius repe-
 riri, assumere debebas. Hoc enim solum est, quod ad
 propositum facit. Quia non quærimus in commen-
 tarijs patrum præsentialitatem, aut viuacitatem, sed

* Non est hic di-
 sputatio de præ-
 sentialitate / aut
 viuacitate spiri-
 tus / sed claritate
 sermonum eius.

claritatem spiritus. Hanc enim, si spiritus nullibi maiorem habet quoad nos, frustra scripta hominum legimus. Verum quia ipse in suis scripturis sæpe obscure loquitur, optime in scripturis patrum veram & propriam eius intelligentiam quærimus. Non est absolum sic dicere, quia sic diuus Petrus docuit. Dixit enim, Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eisdem his, in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant. Vides Petrum asseruisse, Dei spiritum in epistolis Pauli nonnulla subobscure fuisse locutum, ac ob id, & si nusquam præsentius, nec viuacius quàm in illis, alibi tamen clarius reperiri. Quid manifestius? Clamamus omnes. Non viuacitatem, nec præsentialitatem, sed claritatem spiritus quoad nos in diuinis scripturis quærimus: ideo sanctorum patrum commentaria legimus: vt vel sic per illos illa miremur, qualiter discipuli in Emauseuntes per Christum, & Eunuchus per Philippum, Paulus etiam primo per Ananiam illuminati sunt: licet ipse Apostolus non ab homine, nec per hominem, sed à deo postea Euangelium acceperit.

Luthe.

Secunda argumentatio ex eo est, quòd periculum sit, Diuinas scripturas proprio spiritu interpretari, quasi ob id illis solis fuerit insudandum, vt vsus studij assidui nobis certam scripturarum cognitionem præstaret. Dicit enim, Danda ergo fuit opera, non vt sepositis sacris literis solū humanis patrū scriptis

B iiii

* Spiritus in suis scripturis sæpe obscure loquitur Petro teste.

2. Pet. 3.

Luc. 24.

Act. 9.

Galat. 3.

intenderemus, imo e contra. Primum sepositis omnium hominum scriptis, tanto magis & pertinacius insudandum erat solis sacris, quo praesentius periculum est, ne quis proprio spiritu eas intelligat: Vt usus assidui studij victo periculo eiusmodi tandem certum nobis faceret spiritum scripturae: qui nisi in scriptura prorsus non inuenitur. Hic enim posuit latibulum suum: & in caelis, id est Apostolis, tabernaculum suum. Et Psal. 1. Vir beatus in hoc laudatur, quod die ac nocte, non in alijs libris, sed in lege domini meditatur.

Catho. CAP. VII.

Secunda responsio: Periculum quidem non paruum est, in diuinarum scripturarum interpretatione errare, proprio spiritu eas interpretando. Fiet enim, vt semper addiscat homo, nunquam autem ad veritatem perueniat. Apostolus hoc docuit, qui dixit: Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quae dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, vt sciamus quae a deo donata sunt nobis: quae & loquimur, non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur: Sicut scriptum est: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Dauid etiam, nisi ita esset, non clamasset: Da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Iterum: Da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua. Verum non pro-

Ad corinth. 2.

* Error etiam quo in scripturis erratur grauissimus est: quia cum ipsa sit principium & regula deficere in illa est errare in regula. Hoc autem quid peius?

pterea à patrum commentarijs est abstinendum, imo quantum periculum illud maius est certiusque, tanto plus patribus adhæredum fuit. Hoc saluator docuit, illis in Apostolis dicens, Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Paulus etiam qui summe prece præcipiebat, mādāta seniorū custodiri. Insuper & naturalis ratio ad idem vrget: aut enim per vsum assidui studij, quasi naturali via, aut per illuminationem superiorem, auxiliūq; speciale Dei, quasi particulari dono, aut his duobus simul vera scripturarum intelligentia comparatur. Non primum: sed secundum aut tertium: quia scriptura clamat, In malcuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Apostolus etiam docet, Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu. Vides Apostolum tum sapientiam, tum scientiam in spiritum referre, tanquam in eum cuius sunt dona in quocunq; sint. At rogo, quæ maior scientia est, fuit vnquam, vel erit aliquando, quàm diuinarum scripturarum vera cognitio? Nulla penitus. Nec minus Paulus scientiam in spiritum refert, quàm fidem, gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem spirituum, genera linguarum, interpretationemq; sermonum. Lege textum, vide ocularem, si non sic se habeant ista. Habent enim: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autē sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio ser-

Luc. 10

A. G. 15

Sap. 6

1 Cor. 12

* Nequaquā vera scripturarū intelligentia per assiduum studiū / quasi per viā naturalem acquiritur / sed per dei donum.

* Quum Paulus omnia illa de spiritali reseruat / nihil illorum spiritui hominis reliquit.

* Iuste ad patres currimus proferturam intelligētia / quos habuisse credimus dei donum quo scriptura intelligitur.

* Paulus dā dixit quodā esse addiscentes / & nāquā

monum. Sequitur, Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Clamo hic: Si hæc omnia operatur spiritus prout vult, vt Paulus testatur: iam nullum horum homo vsu studij sui, quasi naturali via acquirere valet. Qui enim omnia in spiritum Dei retulit, nihil illorum omnium spiritui hominis reliquit, quod posset ipse suo Marte cōparare. Nullus vnquam dixit, sed nec dicere potuit, hominem per se, suaque, quasi naturali via, alia illorum omnium, quæ Paulus numerat, gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem spirituum &c. suis studijs, aut arte obtinere: quia Paulus dixerat illa spiritum operari: similiter ergo, nec illud de sapientia, aut scientia dicendum est, quum Paulus ipse hæc, sicut illa omnia æqualiter in spiritum referat. Nunc, rogo, si non ex naturali studio, etiam assiduisimo, sed ex Dei dono scientiæ, maxime scripturarum habetur, vt Paulus docet. Quis non videt propter fugiendum periculum errandi in illis, ad patres confugiendum, quos iuste credimus illud Dei donum habuisse, pastores, ac doctores animarum: miraculis quàm plurimis à deo illustratos, approbatosque? Aut, quæso, dic nobis Luther, Si vsu humani studij etiam assiduisimi vera scientia scripturarum adipiscitur, vt ais. Qui sunt illi quos Paulus notat, dicens. Semper addiscentes, nunquam autem ad veritatem peruenientes? An semper addiscere, non est assiduum studium habere? Absit. Quomodo ergo semper addiscentes ad veritatem non perueniunt, nisi quia non vsu studij,

vt tu false asseris, sed Dei dono, vt Paulus docet, diuina scriptura intelligitur? Aut vbi est illud Pauli. Si Euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum. Quomodo non prodest illis vsus studiij sui, nisi quia non illo, sed Dei dono Euangelium intelligitur? Studuerunt quidem, Arrius, Sabellius, Manes, Appelles, Nestorius, Pelagius, Donatus, multique alij de scientia scripturarum garrientes, seque super omnes alios iactantes: studuerunt, sed nec suo studio intellexerunt, ideo perierunt. Quare hoc? quia Dei donum, quo scriptura intelligenda est, non habuerunt superbi. Aut rogo, Quid voluit Paulus in illo verbo, Si Euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum? An non voluit quòd tantum ijs qui pereunt, Euangelium est opertum? Ita. Ergo ex ista regula, sanctis patribus non fuit opertum: ergo illud intellexerunt. Vtique. Quomodo igitur qui ignoramus, an odio, vel amore digni simus, non ad illos patres confugiemus? Absit. Confugiemus cuiusdem, interrogabimurque. An forte dices. Patres aliter intellexisse, aliter autem per sua commentaria nobis suis posteris tradidisse. O nefanda blasphemia in Deum, & sanctos eius.

ad veritatem peruenientes/indicauit non haberi scripturarum scientiam per assiduum studium quasi naturaliter.

*Exemplasunt qui ceciderunt.

*Patres sicut dei dono scripturam intellexerunt: ita suis scriptis eam nobis exposuerunt.

CAP. VIII.

Optime dicimus: siue diuinarum scripturarum vera cognitio ex dei optimi dono, vt Paulus vere docet: siue ex vsu

Quæcunq; vñ
scriptura intellis-
gatur, aut scilicet
studio natu-
rali / aut dono
supernaturali sē
per patres sunt
consulēdi: quia
vtrunq; habues-
runt.

studij assidui, vt tu false contra Paulum afferis, habea-
tur, manet semper alta mēte repostum, fore nobis pa-
tres consulendos, imitandosq; , in eam maxime quam
conformem sententiam protulerint. Ij enim & dei do-
num, vt statim monstrauius, & assiduiissimum stu-
dium habuerunt. Augustinus, Ambrosius, Grego-
rius, Hieronymus, Athanasius, Cirillus, Hilarius,
Cyprianus, Basilius, Chrysostomus, Irenæus: alij-
que innumeri. Rogo: Quid ad veram intelligentiam
scripturarum necessarium, aut ij diuinitus non acce-
perunt, patres, pastores, rectoresq; Ecclesiarum, lo-
co Dei positi, sancti, recti, humiles, & mundi corde,
quos docuit vnctio, secundum spiritum ambulantes?
aut humanitus non acquisierunt, ingenio pollentes, in
studio æterni, in collatione scripturarum versatissi-
mi, in quæstionibus mouendis, determinandisq; sub-
tilissimi, sapientissimi, & verissimi? Nihil profus. Ro-
go, si omnes ij patres, aut eorum maior pars nobiscum
nunc viuerent, & ad concilium aliquod vniuersale con-
uenirent, nonne quod ipsi conformiter diffinirent ap-
probandum, aut reprobandum, optimo iure approba-
ret, aut reprobareret totus orbis? Vtiq; , vera dico, quod
ipsi præsentis dicerent verbis: illud idem absq; du-
bio absentes dicunt scripturis. Quia si dixeris eos ali-
ter sibi sensisse, & aliter nobis suis posteris per scri-
pta tradidisse: Dico sicut ante. O inaudita blasphem-
ia in Deum, & sanctos eius. Cæterum nec scriptu-
ræ, quas adducis pro te faciunt quicquam. Probant
enim quòd primo & principaliter, sed non probant
quòd solum diuinis scripturis studendum sit. Tum
quia nonnulla ipsæ continent intellectu difficilia,

vt notat diuus Petrus: tum quia multa ab Apostolis ad nos nō scripto, sed verbo tenus venerūt, vt posuit Paulus, & expressit Dionisius eius discipulus: tum quia nulatenus à lege recedit, qui vt melius legis mentem capiat, commentaria patrum legit: nec enim à lege distrahunt, quæ circa legem versantur. Sensus cōmunis omnium testis est: illum appello iudicem.

Luthe.

Tertia argumentatio ex eo sumitur, q̄ consortium sermonis Dei glorificationē faciei hominis parit: ob quod arguit tantundem facere circa intellectum diuinarum scripturarum assidua meditatio, lectiōq; , dicens. Hinc enim (id est ex assiduo scripturæ studio) hausto spiritu, iudicium suum quisq; formabit: non modò super omnia gentium, sed & sanctorum patrum scripta. Scriptum est enim, q̄ Mosi facies glorificata fuit e consortio sermonis domini: non utiq; e consortio sermonis hominum etiã sanctissimorū, qui tum erant.

Catho.

CAP. IX.

Tertia responsio. Multos nominamus ex assiduo scripturarū studio, quasi glorificatos facie, lumen, quo eas intelligerent, accepisse: velut Bernardus, qui sese interfagos didicisse fatetur ingenuè. Quales autem ij fuerint, ipsa rei experientia docet. Humiles scilicet, & trementes sermones domini: super quos tantum requiescit spiritus Dei. Mundi corde: Deum in scripturis videntes altius, quem sunt in patria visuri clarius. Deus ex scriptura sua clamat. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & tementem sermones meos? quo verbo solos hostales docet in scripturis profecturos. Quod & alibi expressit, Disciplina pacis ef-

2. Pet. 1.
2. Thes. 2. 8
1. Corinth. 11.

* Quales fuerint qui solas scripturas meditando, earum intelligentiā habuerunt.

Isaia. 66.

* Sapiē. i. Spiri-
tus sanctus discip-
pli. effu. &c.
Sap. 1.

* Ista ratio Luth-
theri que est suus
Achilles, pro no-
bis pugnat / qui
patres eo sequi-
mur: quo illos op-
time glorifica-
tos nouimus.

Exod. 4

Hebræ. 11.

Exod. 14
Exod. 20

Exod. 14
Exod. 20

Ioannis. 6.

fugiet fictum. Iterū: In maleuolā animam nō intrabit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Vera sunt hæc omnia; sed ista ratio nostra inuictissima est demonstratio: qui non ob aliud patrum commentaria legimus, nisi quia illos ex assiduo scripturarum studio, quasi ex consortio sermonis Dei glorificatos nouimus: sanctos, doctos, mundos corde: tremantes sermones domini: multisq; in morte, & vita miraculis, à deo optimo maximoque illustratos. Cæterum factum Mosi, ad hanc nostram sententiam est: quòd glorificata fuit eius facies ex consortio sermonis Dei: sed rogo, qualis erat Moses? Humilis quidē, qui nihil minus egit, quàm quòd de se magna præsumeret. Domino enim sese ad Pharaonem mittēti, respōdit. Quis sum ego? vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Aegypto? Iterum. Obsecro domine, non sum eloquēs ab heri & nudius tertius. Iterū. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Pauper etiam spiritu, qui diuitias omnes Aegipti nec pili fecit, eligens potius in populo Dei numerari, quàm multarum gentium principem fieri. Quem tandem seruum domini esse diuina scriptura passim clamat. Da tu o Luthere, nobis tales viros: nos illos ex assiduo scripturarum studio, quasi ex consortio sermonis Dei, tibi glorificatos dabimus. Loquebatur enim Deus, Moses famulus eius glorificabatur: populus autem exasperabatur, dicens. Non loquatur nobis Deus, ne fortè moriamur. Quanta differentia. Saluator noster venit saluare quod perierat: loquebatur docebatq; multa verus Deus, & verus homo. Quidam audientes verbum scandalizati sunt, & retrò abierunt. Petrus verò dicebat. Domine ad quē

ibimus? Verba enim vitæ æternæ habes. Rogo, Quæ diuersitas hæc? Clamamus omnes: Quemadmodum Christum, in persona loquentem, non nisi boni cognouerunt perinanenter, sic eum in scriptura docentem, non nisi boni reperiunt. Quid clarius? Porro factum Mosi quàm sit particulare, quid ad propositum? quia priuilegia paucorum non sunt tradenda in ius cõmune.

Luthe.

Quarta argumētatio ex cõparatione ad antiqua tēpora procedit. Arguit enim quod liceat hodie aut solum, aut primū sacris literis studere: quæadmodū in primitiua Ecclesiā ante Augustinū, & Thomā, dicens. Præterea quū credamus Ecclesiā sanctā Catholicā habere eundē spiritum Dei, quē in sui principio semel accepit: Cur non liceat hodie, aut solū, aut primū sacris literis studere, sicut licuit primitiua Ecclesiæ? neque enim illi Augustinum, aut Thomam legerunt.

Catho.

CAP. X.

Quarta responsio. Malè arguis Luthe: Multa enim licent quibusdā, quæ non licent alijs, rebus & temporibus mutatis. Bonus medicus ægrotis à se sanandis aliter & aliter sub vna vel alia ægritudinis dispositione medetur. Prouidus pater eidē filio non eodē modo prouidet, indulget, fauet, aut imputat delicta, in pueritia, adolescētia, & iuuetute. Deus optimus maximusq; nō secus suū populū fidelem, Ecclesiam dico ab Abel vsq; ad nos per varia tempora deductam moderauit. Prius enim Synagogam sub veteri testamento, quibusdam sacramentis, præceptisq; grauiissimis prescit: quibus omnibus abolitis, Ecclesiam Euangelicam alijs melioribus, leuioribus, suauioribusque

* Alii quoq; quædam
quam sic loquus
tus est homo.

* Non sunt eadē
omnibus tēporibus / & personis
congruentia semper.

Ad galat. 4

regendā statuit, in perpetuum duraturā: cui nunc multa nequaquam licent, quæ olim patribus absq; dubio licebant. Apostolus ad idem ait, Dico autē vobis, quāto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, quum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est, vsq; ad præfinitū tempus à patre. Ita & nos quum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorū reciperemus. Infra ad idem. Nunc autem quū cognoueritis Deum, imò cogniti sitis à deo, quomodo cōuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tēpora, & annos. Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis. Idē pro eodem. State, & nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Cæterū age Luthere, particularius videamus quā malè hīc arguas per similitudinem à patribus illius temporis ad nos deducendo, quatenus si illis licuit, solis literis sacris studere, hoc idē & nobis liceat. Non est similitudo, sed dissimilitudo maxima inter nos & illos, tum ex parte personarū, tum ex parte temporū. Personæ namq; illorū, quales erant? Pauperes spiritu, mundi corde, Deū super omnia diligentes, proximū super omnia sua tēporalia commoda amātes, tantūm quæ Christi sunt, quærentes. Nos autem, proh dolor, quales sumus? Quē non pudet nostra referre delicta? Quid ergo? Vtiq; illis tantis Dei spiritum habentibus multa licuerunt mūdis & rectis corde; nobis nunc im-

Ad gal. 3

* Differentia personarum & locorum inualidat argumentum.

mūdis illicita. Tēpora etiā illa nō parū patribus suffragātur, quæ quū eisset prima proficiētis ecclesiæ, decrāt alij, quos imitarētur patres. Tūc rogo, Quid facerent illi primī, quibus nō cōmentaria hominū, sed sola scripta dei extabāt legēda? An forte ideo omittēda, quia sola? Absit. Quid ergo? Absq; dubio necessitas legendi excusabat periculum errādi: quum non nisi soli scripturarum profūdum vllatenus possēt aggredi. Nos vero, qui in labores eorū itroimus, quibus ipsi optimi duces sunt, excusari tali aliqua necessitate non valemus.

Cap. XI.

Tu ergo, qui omnia voluis, & bonos malis, & tempora temporibus misces. Audi quid dicamus, & quære quid respondeas. Olim in lege prohibitum erat, sacrificium fieri extra atrium tabernaculi. Hoc non obstante, David sacrificium obtulit in area * areuna Iebusei. Helias etiam populum induxit, vt sacrificium fieret in mōte carmelo. Gedeō quoq; edificauit altare sub quercu, & obtulit sacrificium. Quæ omnia nequaquā mala iudicātur, eo tantū, quia viri illi aut populo noti erāt aut post à populo cogniti sunt boni & iusti. David etiā quū esurisset ipse, & qui cum illo erant, intrauit ī domū dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet manducare, nisi tantū sacerdotibus: qui nullatenus peccauit, comedens necessitate cōpulsus. Vides hic omnes hos, aut sanctitate personarum, aut necessitate temporum à periculo peccādi, imo a peccato excusari. Quid ergo? Vtiq; non licet omnes personas omnibus personis, & tempora temporibus æquare, vt tu facis: quin magis clamādum est. Iusto non est lex imposita. Iterum, Omnia

Leuit. 17.
Deut. 12.2. Reg. 17.
3. Reg. 13.
* Ornam.
Iudicum. 6.

1. Reg. 16.

Math 12.
Luc. 6.
Sæpe necessitas
aut sāsitas affec.
à peccato excus
sant.

munda mundis. Iterum. Necessitas non habet legem. Licuit igitur patribus sanctis tum propter sanctitatē, tum propter necessitatem, vel solis sacris literis studere: quod nobis nec sanctis, nec necessitatis non licet. Quid clarius? Primos ædificatores tabernaculi Beseleel & socios eius illuminavit deus optimus in omni opere ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & argēto, & ære, marmore, & gēmis, & diuersitate lignorū. Simile autē factū non legimus in ædificatione templi per Salomonem, nec in reædificatione eius per Zorobabelem. Rogo cur hoc? Non nisi quia illi primi alios imitari nequibant, alij autem sic, qui alijs temporibus successerunt. Sic ergo oportuit primos patres, post Apostolos, a deo optimo in cognitione diuinarū scripturarum illuminari, quatenus valerent spirituale tabernaculum ad incrementum deducere pro Christo legationē fungentes. Video quasi primos ædificatores Apostolos præcessisse primitias spiritus habētes: quos imitarētur patres ne reuelatione indigerent. Sed hanc nubeculam Petrus resoluit, dū in diuinis scripturis nō nulla intellectu difficilia cōtineri dixit: quæ indocti & instabiles deprauāt. At quid prodest aliquid esse scriptum, nisi fuerit intellectū? Inspirauit deus suos scriptores vt scriberent; illuminauit autē patres, vt illorū scripta intelligerent: vtq; ipsa interpretata per sua cōmentaria, nobis suis posteris tradidissent. Paulum appello iudicē inter alia hæc pro sanctis interpretibus disserētē. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primū Apostolos, secūdo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum. Opitulationes, gubernationes, genera linguarū, interpretationes ser-

Exod. 31.

*Maiores necessitatibus subuenit deus.

2. Pet. 3.

Apostoli & euangelistæ fuerūt scriptores: sancti patres illius interpretes.

I. Corint. 12.

monū. Rogo qui sunt, quos deus optimus præter Apostolos in ecclesia sua posuit doctores, aut interpretatores sermonum, si nō isti Augustinus, Ambrosius, Hieronimus, Gregorius, Athanasius, Basilus, Cyrillus, Chrysostomus, Cyprianusq; & alij similes?

Luthe.

Quinta Argumentatio ex pugna sanctorum patrum inter sese per scripturam quasi per notius, firmitus, clariusq; finiēda accipitur. Arguit enim. Aut dic si potes, quo iudice finitur quæstio, si patrum dicta sibi pugnaverint? Oportet enim scriptura iudice, his sententiam ferre, quod fieri non potest, nisi scripturæ dederimus principē locū omnibusquæ tribuuntur patribus: hoc est ut sit ipsa per sese certissima, facilissima, aptissima sui ipsius interpres, omnium omnia probās, iudicans & illuminans: sicut scriptū est psal. 118. Declaratio seu ut Hebræus proprie habet, apertum seu ostium verborum tuorum illuminat: & intellectū dat paruulis. Hic clare spiritus tribuit illuminationem, & intellectum dari docet per sola verba dei tanquam per ostium & apertum, seu principium (quod dicunt) primum, à quo incipere oporteat, ingressurum ad lucem & intellectum,

CAP. XII.

Quinta Responsio. Si patrum dicta inter sese pugnaverint circa ea quæ religionis sunt, poterit quæstio multiplici iudice irrefragabiliter terminari: tum per scripturam, tum per ecclesiam in vniuersali concilio, tum per communiorem, seu sanioerem eorundam partem. Primas duas vias docuerunt Apostoli, qui aliquādo per scripturas, aliquando per concilium sua decreta.

As 17.
* Apostoli & 2:
lli sancti patres/
dubiasuis tempo
ribus orta aliquā
do per scripturas
aliquando autem
per cōcilia deter
minarunt.

Glo. c. fin. d. pœn.
Dist. 1. text. iusta
glo. in. c. vnico. d.
postul. pres. lib. 6.
text. in leg. 2. ff. d.
iur. & fac. ign.
Bar in. l. de eo. C.
de pœn. iud. qui
ma. iud. & l. pres.
cibus. C. d. impu.
Gemini. c. 1. d. sū.
trin. lib. 6. & loā.
Andr. c. 1. de con
stitū.

probarunt. Per scripturas sæpe: per conciliū aut in act.
Apostolorū. Augustin⁹ etiā abas illas accepit obseruā
das cōtra Pelagiū & Pelagiāos scripturas, cōtra Dona
tū vero & Donatistas vniuersale cōciliū appellando.
Tertiā viā quoad naturalia, moraliaq; sensus cōmunis
diūm, ac rerū natura docēt, quādoquidē maiorē seu sa
niores partem vincere minorē volunt. Quod & om
nis mundi natio, quasi naturali ratione victa, hactenus
obseruauit: obseruātq; hodie Chriani, Iudei, Gentiles
& Sarraceni. Mittamus alios: ad nos, factosq; patres no
stros veniamus, qui omnes quasi per vnū hanc eandē
sententiam volunt. Sic etiam & iura tradūt. Ecce q̄ plu
ra sunt quæ patrum inter se pugnātium quæstiones fi
niāt. Diuina scriptura, dei ecclesia: seu eorū dā doctōrū
maior pars aut nota & inuictissima ratio. Quid clarius?
Optime notarunt quidam, maiorem partem nonnun
quam a minori vici posse: si quando manifesta ratio mi
norem iuuaret: sed non curo: dicta sufficiant.

CAP. XIII.

Scriptura est ve
rissima / certissis
ma / & notissima
in se: nobis autē
est verissima / ac
certissima / sed nō
manifesta: quia ē
nobis verissi. &
certissima per fi
dem.

Habet diuina scriptura in probandis rebus patrum
principē locū, non quia facilius nobis, aut apertior, sed
quia verior & certior. Est enim illa in se sicut verissima
ac certissima: Ita facilima, & aptissima: nobis aut nō fa
cilimanec aptissima: sed bene verissima, & certissima.
In se enī verissima, certissima, facilima, aptissimaq; est
quia a deo reuelata: & de altissimis rebus diuinis, aut in
fimis creatis, sed prout sub diuina volūate cadunt, tra
dita: quomodo nō est dubium, certum magis esse, An
tichristū fore, q̄ solem oriturum cras, quū tamē illud
contingens, hoc aut necessarium secundum naturam
fuerit. Ad hoc saluator dixit. Coelū & terra transibūt

Math. 7.

verba autē mea non transibunt. Nobis etiā verissima ac firmissima est: qui fide illuminati certius firmitusq; diuinis scripturis, quā illis etiam, quas sentimus, inhæremus rebus. Petrus ad hoc ait. Habemus firmiorē propheticum sermonem, cui bene facitis attendētes, tanquā lucernæ lucēti in caliginoso loco. Firmiorē inquit. Hoc est super omnē certitudinem sensus, de quo utiq; loquebatur, dicēs. Et hanc vocem nos audiuius &c. Non est autem nobis facilima, quia nonnulla intellectu difficilia cōtinet. Petro teste. Quod vero intellectu difficile est, non utiq; nobis facilimū est: foret enī intellectu facile, si nobis facilimū esset. Illud autem Petrus negat. Sed nec nobis apertissima est, nota aut manifesta. Monstratur: quia de rebus altissimis, & à sensibus remotis est. Paulus hoc docuit dicens. Fides est sperandarū rerū substantia, argumentū non apparentiū. At scriptura fide creditur, quæ de nō visis est. Quod si dixeris: Quomodo potest scriptura nobis Christianis non notissima, sed firmissima esse. Respondemus. Firmissima est, quia non autoritate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante. Nō autem est notissima, quia de rebus altissimis, & à sensibus remotissimis est: ad quæ intellectus n̄r se hēt velut oculus noctuē ad lumen solis. Hic rerum naturā appello iudicem, quæ omniū entium extra nos, nō nisi sensibilia nobis nota fecit. Rogo, quis vnquā extra se quicquam nisi sensibilia euidenter, seu clare nouit? Nemo. Petrus etiam hæc docuit. De firmitate enim scripturarum supra firmitatem sensuum dixit. Habemus firmiorem propheticum sermonem. De obscuritate autem earum inquit. In quibus sunt quædam in-

* Magis certum est cōtingens in scriptura traditō

1. Pet. 1.

* Est diuina scriptura clara in multis de quibus infra.

Art. 2. c. 10. 11.

2. pet. 3.

* Diuina scriptura non est nobis manifesta quo ad sensum quem faciat propter æquiuocationes / similitudines / metaphoras / amphibologias / significationes etiam propriorum terminorum nō per se notas / ac figuratiuos loquendi modos. quo Petrus dixit in ea nōnulla difficilia intellectu esse in eo quo ad veritates quas enunciat / propterea quod de rebus altissimis / & à sensu remotissimis / tantumq; fide cognitis est: quas non nisi ex parte / per speculū / & in ænigmatibus idē subobscurē nouimus. Alta autem clari us in enunciationibus dari neq; / vt infra diximus cap. 19.

1. Pet. 5.

2. pet. 3.

AXIOM CHRIS.

tellectu difficilia quæ indocti & instabiles deprauant. Multa infra de certitudine, claritate, & obscuritate scripturarum dicenda sunt, ideo modo satis. Interim rogo cunctos lectores. Quis non videt hanc enunciationem, Deus est trinus in personis, & vnus in essentia, nobis esse certissimam per fidem, & eandem nobis esse obscurissimam cuius veritatem nec sensu nouimus, nec intellectu plene concipimus? Quid clarius? Clamo hic. O Luthere male philosopharis, aduersus Petrum, aduersus naturam rerum, & aduersus sensum omnium vetricum.

CAP. XIII.

Quod autem ais solam scripturam omnium omnia probare, quasi ipsa sola sit, quæ omnium omnia iudicet, falsum est, impium & hæreticum. Paulus tibi aduersatur, qui pro ecclesia clamat, eam esse columnam & firmamentum veritatis. Quod enim columna & firmamentum veritatis est, utique verum est, ac veritatis primum principium: nisi enim vera, veritas, aut verax esset, columna veritatis non esset, cum non nisi vero sustentetur verum natura rerum teste, quæ falsum nihil probare vult. Iterum nisi in veritatis primum principium esset, firmamentum veritatis quomodo foret? Quaeso, vide quid sit in vniuersum, aliquid alicuius columnam & firmamentum esse, videbis statim ecclesiam, quia columna & firmamentum veritatis est, ideo primum principium veritatis optimo iure dici. Sic autem iam ecclesia ipsa etiam nuda assertione probabit sua, nec scriptura comprobate indigebit. Rogo, Si sola scriptura omnia omnium probasset, etiam ecclesiae interpretationes locorum diffici-

*Eadem propositio nobis fidelibus est certissima & obscurissima iterum manifesta quoad sensum quem facit: obscura quo ad veritatem, quæ enunciat.

I. Timo. 3.
*Paulus ecclesiam nequaquam columnam & firmamentum veritatis appellasset nisi ipsa ecclesia sua assertione etiam sine alio comprobasset.

lium, consuetudinesq; generalissimæ & antiquæ, ubi essent? quæ Paulus solo verbo docuit & velut à se scripta obseruari præcepit, dicens, Itaq; fratres stete, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolâ nostrâ. Aut quomodo contentiones circa scripturarum difficulta intellectu cessassent? quas tâtopere fugere, ac sub vna regula sētire, diffinireq; præcipimur à Paulo. Audacter, sed vere dico. Nec huiusmodi consuetudines haberemus, nullibi scriptas sed solo verbo traditas, nec idē sapere mus: quia verè natura clamat, tot sensus, quot capita. Aut quis non videt, q̄ si sola scriptura in ecclesia omnium rerū daretur, iudex, necesse erat, omnia quæ apostoli solo verbo tradiderūt ab ecclesia deperire.

2. Thef. 2.
* Si sola scriptura
in ecclesia dei po-
baret non dubia
quin multa sacra
perirent.

1. Corint. 2.
Phil. 2. & 3.

CAP. XV.

Porro hæc scriptura diuina, quã adducis, nihil pro, imo contra te facit plurimum. At enim. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. O pulchrum verbum. Non dixit Dauid. Lectio sermonum tuorum illuminat, sed inquit. Declaratio sermonum tuorum illuminat. Lutherus dicit. Lectio sermonum tuorum illuminat, quia per vsum assidui studij veram scripturarum cognitionem haberi docet: quas per sese etiam apertissimas & manifestissimas, suiq; interpretes dicit. Dauid dixit. Declaratio sermonum tuorum illuminat. Lutherus dicit: lectio sermonum tuorum illuminat. Aliud ille dixit, aliud iste asserit: quia in vniuersum, aliud est legere, aliud declarare scripturas: aliud ipsarum lectio, aliud declaratio. Legunt enim multi, sed intelligunt pauci.

* Optime notantur
verba Dauid
quæ bene intelle-
cta pugnât aduer-
sus Lutherum.

Quid clari⁹? Rursus Dauid dicit: Et intellectū dat paruulis: vt sensus huius versiculi sit, quod alibi dixit. Lex domini immaculata conuertēs animas testimoniū dñi fidele sapientiā præstans paruulis. Sed rogo, qui sunt illi paruuli, quibus sapientia præstatur, intellectusq; datur, nisi illis, de quibus dñs dixit, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnū cœlorum? Iterum. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc, à sapiētibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paulus quoq; Malitia paruuli estote. At isto modo verissimo aliter docuit Dauid, aliter asserit Lutherus. Dauid dixit itelligētīā scripturarū dari sanctis, paruulis scilicet secundū sæculum. Lutherus dicit illam dari assidue legētibus etiā prophanis: sic autē Dauid nihil Luthero, imo nobis plurimū suffragatur, qui eos sanctos patres legimus, quo eos sanctos nouimus: ac iuxta hæc Dauid doctrinā in lege domini illuminatos credimus. Hilarius circa hæc eadem verba, ad hanc nostram sententiam ait. Et is quoq; sermo forte videtur à naturæ nostrę consuetudine esse diuersus. Cum enim intelligendum sit, & sic lumine intelligentię vtendum, quia noctem ignorantia intelligentiæ adeptæ lumen expellat: propheta tamen dicit declarationem verborum Dei prius illuminare, & post illuminationem intelligētiam præstare. Sed quæ sint dei verba, ante discendū est, & tunc illuminationis, & postea intelligentiæ ratio præstāda est: Verba Dei sunt quęcunque prophetæ locuti sunt. Cū enim Moses verbis suis populo Hebræo legis obseruatiam nunciauerit, tamen in libro eiusdem legis scriptū est, Et dixit dominus ad Mosē. Dic filijs Israel. Vsus

Math. 18.
Luc. 10.

In cōmentariis
super Psal. 118.

igitur est his legis lator verbis, quibus ei ut vteretur præceptum est. Ergo verba dei sunt, quæ per officiū licet humani oris audita sunt. Sed & magnus ille propheta ipso iudicio domini nostri Iesu Christi bene loquutus, cum dixisset. Audi coelum, & auribus percipe terra: ait, quoniam dominus loquutus est. Et post aliqua quæ querelis maximis increpabantur, dixit. Os enim domini loquutum est hæc. Hæc ergo omnia Dei verba sunt, sed declaratio sermonum maxime necessaria est. Sunt enim sub velamine opinionis alterius prædicata: sunt secundum Apostolum allegorumenæ: sunt comparatiuis significationibus amphibola. Testis est dominus hæc eadem per Esaiam ita dicta esse. Iudæis infidelibus exprobrans, & dicens. Auditū audietis, & non intelligetis. Signata enim omnia sunt, & per solā spiritualē doctrinam resignāda. Hæc enim ad Danielem desideriorū virum dicta sunt. Vade Daniel, quia clausi sunt signatiq; sermones. Ait enim Esaias. Dabitur liber iste in manus hominis scientis literas: & dicitur ei. Lege hæc. Et respōdebit. Non possum legere, signatū est enim. Sed declaratio verborum mysticorū per euangelia præstat, vbi legis abscondita & occulta prophetica domino in corpore manente panduntur: ex quibus prima fides dicitur. Ibi enim ea quæ à pphe-tis dicta sunt, per eum rebus & operibus explentur. Cum virgo parit, cum dominus verbum est: & verbū caro fit, & habitat in nobis. Cum muti loquuntur, cum surdi audiunt, cum claudī incedunt, cum leprosi mundantur, cum cæci vident, cum dæmoniāci curantur, cum mortuī resurgunt: declaratio hæc verborum dei nostræ hanc naturæ obscuritatem, fidei luce illumi-

¶ Divina scriptura vnde sit obscura.

nat. Nunc enim intelligimus resurrectionis gloriam, iudicij potestatem, æternitatis honorem. Intelligimus hæc paruuli, vel ad innocentiam renati, vel per ignorantiam imperiti. Hæc declaratio verborum Dei, & intelligentia paruulis præstata huius temporis & ætatis est, vt dominus in euangelio demonstrat, dicens. Confiteor tibi domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & intelligentibus, & reuelasti ea paruulis. Hæc Hilarius. Diuus Hieronymus simili modo exposuit. Videat iudicetque qui voluerit.

CAP. XVI.

Et quid multa? potuit Dauid in hoc loco, legem domini notare: non prout contentiuam credibilium, sed prout præceptiuam operabilium, quemadmodum paulo ante dixerat. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Et alibi. Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. At quoad præcepta quæ nota sit, manifestum est, Paulo teste, qui ait. Gentes quæ legem non habent, quæ legis sunt, faciunt. Quoad credibilia vero non ita, Petro testate in diuinis scripturis quedam intellectu difficilia esse. Hilarius circa illud. Lucerna pedibus meis verbum tuum &c. Ad idem ait. Scit se nisi in verbo Dei illuminatum has corporum tenebras, & hanc sæculi noctem ferre non posse. Scit ubique adesse lapides offensionum, laqueos funium, scrobes fouearum. Vt enim quis nocte egressus lucernam fert, & quo pedem inferat contuetur, atque ad singulos gressus natum se esse existimet, vt rursus postquam natus est nullus esset, lumine præeunte sollicitus est; ita

♦ Certum est dei legem esse quoad moralia præcepta / notissimam.

Rom. 2. & 9.

2. Pet. 1.

Generaliter si accipias / certum est scripturam in quibusdam esse obscuram / in quibusdam non est notum / quem sensum faciat / licet per fidem sit notata eam verissimam esse.

♦ Augustinus optime notauit nos scripturam credere omnino etiam in illis locis / quæ non intelligimus, contra Faustum. lib. 11. c. 5.

vnusquisq; nostrum manens in se verbum dei in omnes operum processus tanquam lucernam præterdit. Omnis etenim doctrina cœlestis dux nobis ad iter vitæ est: quæ lucernæ modo in hac nocte sæculi præferenda est, cum aliquid aut agimus, aut cogitamus, aut loquimur: vt ea in omnem progressum cuiuscunq; operationis vtamur. Iubet dominus in euāgelij hanc præceptorum suorum lucernam non ociosam, nec inutilem oculis dicens, Nemo enim lucernam accendit, & ponit eam sub modio. Quæ enim lucernæ si modio tegatur vtilitas est? Vsum suum tantum intra id quo operitur impendit. Iubet igitur eam in candelabro, id est in officij sui sede constitui. Itaq; hanc doctrinam, atq; hoc verbum dei intra nos receptum non ociosum, neq; inutile tãquam modio occultamus. Hæc Hilarius. Cæterum de obscuritate, & claritate diuinarum scripturarum infra constabit satis: quando de his habitus fuerit sermo. Concludamus ergo: & Luthero respondentes dicamus, quia diuina scriptura verissima ac certissima est, quotiens possumus per illam dicta patrum iudicamus. Est etiam obscura, quia de rebus à nobis non sensatis: ideo illam per commentaria patrum scrutamur, quos dei spiritum habuisse certo nouimus.

Luthe.

Sexta argumentatio ex principio verborum dei sic procedit iterum. Principium seu caput verborum tuorum veritas. Vides & hic veritatem tribui, non nisi capiti verborum dei. Hoc est, si verba dei primo loco dede-

ris, & eis velut principio primo vsus fueris, pro omniū verborum iudicio.

Catho. CAP. XVII.

Sexta responsio. Principium in vniuersum illud dicitur, à quo aliud est. Sapientes omnes, quotquot ab initio fuere, nomen principij in hac vna significatione acceperūt, illi etiam qui maxime de naturis rerum, earumq; proprijs nominibus disputarunt. Ab illis vsque ad nos, hæc eadem acceptio per varia tempora, variatq; personas, & nationes, inuariata durauit semper. duratque hodie: sic autem. Dauid sapiens, etiam sapiētibus proprie loquens, dum dixit. Principium verborum tuorum veritas, solum docuit, verba dei à veritate oriri. Sic ergo optime proponimus cum totius mundi sapientibus. Principium est, à quo aliud est, subsumimus cum Dauid. Principium verborū Dei veritas, concludimus cum sancta Ecclesia. Ergo verba Dei à veritate sunt. Rogo, quis non videt ex hoc versiculo, nec aliud, nec aliter quicquam cōcludi posse? Aut quis non videt, quàm bono animo hanc verissimam conclusionem ingenue confiteamur, clamantes. Verba Dei à veritate nascuntur: ac ob id verissima, firmissimaq; sunt. Saluator ad hoc dixit. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, alibi. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Petrus etiā Dñe ad quē ibimus, verba enim vitæ æternæ habes? Paulus insuper. Fidelis Deus per quem vocati estis. Aut quomodo possunt verba veritatis, quæ Deus est, nisi à veritate, & verissima esse? Nequaquã. Dixit ergo Dauid. Principiū verborū tuorū veritas: sed nō dixit, Principiū solū verborū Dei veritas. Illud docuit, quia

Arist. 5. Meta.
Sic etiam & tota
Schola Theolo-
gorū nomē prin-
cipium intelligit
i. sent. per multa.

Principium op-
time definitur.

Verba dei à ve-
ritate nascuntur.

Math. 24,

Ioan. 6,

1. Corinta,

verba dei, utiq; à veritate sunt: hoc aut nō posuit, quia sæpe etiam verba hominū à veritate, & vera extāt. Saluator dixit. In ore duorū vel trium stat omne verbū. Nos etiā sæpissime iuramus, nosmet vera dicere quod passim sine scrupulo facimus: Dupliciter hic errasti o Luthere. Primū quia locum nō iuxta propriam acceptionem nominum accepisti: Deinde: quia quod David sine exclusiōe docuit, tu cum exclusiōe extorsisti. Cæterum, quid hic oggānis, aut quid hæretice loqueris? dicis enim. Vides & hic, veritatem tribui, non nisi capiti verborum dei. Respondemus, nec talem attributionē nec talem exclusiōem in verbis David videmus. Nō enim ponitur ibi veritas tanquam tributum, sed tanquam idem principio verborum dei: ut tantum valeat illa locutio, quātum ista. Veritas est principium verborum dei. Porro quasi exponas, illud principium verborum tuorum veritas, inquis. Vides et hic veritatem tribui, nō nisi capiti verborum dei, hoc aut declarans, ais hoc est si verba dei primo loco dederis, & eis velut principio primo vsus fueris, pro omnium verborū iudicio. Rogo, quæ expositio hæc est, aut quæ interpretatio loci? David loquitur de verbis dei prout vera & à veritate procedunt, tu autem loqueris de illis prout alias veritates probant. Quid quæso vnquam concludere potuisti, nisi quod vere absq; cunctatione probent, quod probāt, quia infallibiliter vera, et à veritate sunt? Nihil. At hoc nos damus, sed quod tu ex tuo capite addis, solam diuinam scripturam omnium omnia probare, nos negamus. Paulum hic iudicem appellamus, qui Dei ecclesiam columnam & firmamētum veritatis dixit: quo verbo illam irrefragabilem iudicem etiam pri-

* Verba hominū
quorū aliquando
sunt vera
Math. 18.
1. Corint. 13.

* David identice
& sine exclusiōe
loquitur. Luth-
erius scripturā
adulterans attri-
butiue / & exclusi-
ue loquitur.

* Scriptura quis-
dem optime pro-
bat, sed non sola
illa, imo & eccle-
sia hoc habet, &
alia quæ i articu-
lis ponuntur.

mum cōstituit. Grauius pro verbis dei Dauid locutus fuit, grauius etiā, imo grauius Paulus pro ecclesia dei. Christianus sum, Christiane loquor, sane volo intelligi. Quid dixit Dauid pro verbis dei? Principiū verborum tuorū veritas. Quid Paulus pro ecclesia dei? Columna & firmamētum veritatis. Quid voluit Dauid? Tantū verba dei à veritate nasci. Quid voluit Paulus? ecclesiam dei veritatem firmare sustentareq;. Rogo, non est grauius, quod quicquā veritatem firmet, ac suffētet, quā quodā veritate sit? Ita. Ambo ij boni, iusti & illuminati, propheta, & Apostolus: Dauid & Paulus ambo vera vere dixerunt: ambo suas intelligentias habēt & declarari volūt. Dauid loquitur de veritate quæ est deus, à qua verba dei vera sunt. Paulus loquitur de veritate quæ est extra deum & ad religionem Christianā pertinet, cuius utiq; dei ecclesia colūna & firmamētum est. Augustinus ad hoc optime dixit, Euangelium nō credere, nisi ecclesiæ authoritas me moueret. Quid ergo. Probat quidem diuina scriptura, sed nō sola illa, imo & dei ecclesia irrefragabiliter probat. Dauid pro scriptura, Paulus vero pro ecclesia clamant ābo sine exclusionē vt ābo valeāt ex æquo p̄ p̄ncipio primo iudicari. Plura ad hoc infra in suis articulis, & disputatiōibus

Luthe.

Septima Argumentatio ex vsu patrum, quo suas sententias per diuinas scripturas, quasi per notiora confirmant, sic habet. Quod si non ita est. Cur August. et sancti patres quotiens vel pugnant vel docent, ad sacras literas seu prima principia veritatis recurrunt, & sua vel obscura, vel infirma, illarū luce, firmitate illustrent & confirmant? Quo exemplo utiq; docent, Verba diui-

*Paulus pro ecclesia & Dauid p̄ verbis dei grauius sunt loquuti.

r. Timot. 3. & Psal. 118. ambo vere & optime.

*Dauid de veritate quæ est deus Paulus de veritate quæ est extra deum: p̄a veritas/ quæ realiter ē deus/ ecclesia nō est columna nec firmamētum/ sed effectus

Art. 1. & 2. ac lib. 3. disput. 2.

na esse apertiora omnium hominū etiam suis proprijs verbis aut quæ non per hominū verba, sed hominum verba per ipsa docētur, probentur, aperiātur & firmētur. Nisi enim ea apertiora & certiora ducerēt, ridicule sua obscura per obscura dei probare presumerent. Cū & Aristo. istorum, vniuersusq; naturæ sensus, id monstrent, quod ignota per notiora & obscura per manifesta demonstrari oporteat.

Catho, CAP. XVIII.

Septima Responsio. In vniuersum verū est, q̄ ignotū per notū, aut minus per magis notū oporteat probari. Nam quū præmissæ causæ sint conclusionis in eo q̄ ipsā indicare volūt, nisi notæ magis fuerint, frustra assumūtur. Natura enī nō patitur quicquā ultra gradū suæ perfectionis operari: quo fit, vt illud frustra ad probandū formetur, quod nō magis notum fuerit. Quid enim probanti, aut neganti prodesset? Nihil. Sic natura magistra, omnes docuerūt. Verū o deū immortalē quid hac veritate nobis clarius? Et quo non nititur Lutherus illam facere obscuriorē? sed quid mirū, q̄ naturales maximas cōfundat, qui diuinas scripturas deprauat? Minime. Age, ad rem veniamus. In vniuersū verum est ignotū per notū, aut minus per magis notū probari oportere: sed sic etiā verū est hoc in eodē genere intelligendū fore, vt quod probatur verū per verius, quod clarum, per clarius, aut quod firmum, per firmius probetur. Lege o Luthere omnes sapientes, qui primam maximam posuerunt videbis tandem: q̄ isto modo illam intellexerunt. Sic topicus, formidolosa, per certiora: demonstratiuus autem clara, per clariora demonstrāt. At fore diuinam scripturā in veritate nobis

Quod minus notū per magis notum probandum dicitur/verū est/ sed in eodem genere intelligitur sic vt minus certū per magis certum: minus verū per magis verū & minus clarum per magis clarū probetur.

Math. 24.

2. Pet. 1

1. Corint. 1.

Lib. 11. cap. 5.

notiorem omnibus omnium hominum scripturis, nemo nostrum ambigit: imo omnes quasi per vnum confitemur Christiani. Saluator enim noster dixit, Caelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Petrus ad idem. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes. Paulus etiam, Fidelis deus per quem vocati estis. Augustinus quoque contra Faustum, adhuc inquit. Distincta est a posteriorum libris excellentia canonicae authoritatis veteris, & noui testamenti. Quae Apostolorum confirmata temporibus per successiones Episcoporum, & propagationem ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta: cui seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Ibi: siquid velut absurdum mouerit, non licet dicere. Autor huius libri non tenuit veritatem, sed aut codex mendosus est, aut interpretes errauit, aut tu non intelligis. In opusculis autem posteriorum, quae libris innumeris continentur: sed nullo modo illi, sacratissimae canonicarum scripturarum excellentiae coaequantur etiam in quibuscumque eorum inuenitur eadem veritas: longe tamen est impar authoritas. Haec Augustinus. Patres ergo, suas sententias, per diuinas scripturas tanquam per firmiora, certiora, notioraque in ueritate, sed non tanquam per notiora in claritate probant: non enim ad illas currunt, tanquam ad magis claras, sed tanquam ad magis veras, magis certas, & magis firmas, in eo sensu, quem ipsae praese ponunt: vel in eo, quem de eis ecclesia exponit.

* Patres ad scripturas currunt / non tanquam ad magis clarum / sed tanquam ad magis verum.

CAP. XIX.

Aut, quam claritatem suarum sententiarum possunt patres in diuinis scripturis quaerere? Aut veritatis scilicet enunciationum, aut fortassis sensus quem faciunt sua

verba? In vniversum enim dari aliam claritatem propositionis nequit, quia nos tantum aliquo horum modorum dubitare valemus, aut de veritate quam enunciat, aut de sensu quem facit; quo fit, vt non aliter ipsa nobis clara, aut clarior reddatur, nisi quoad veritatē, vel quoad sensum in quo fit. Verum dico, non est alia claritas, quam nos in nostris sententijs expectare possimus, nisi quod illarum veritates claras, aut illarum sensum clarū faciamus. At nullā claritatē harū patres in diuinis scripturis, pro suis sententijs quærūt. Nāq; non quærūt ipsi in diuinis scripturis, claritatē sensus suarū scripturarum, hoc est, non quærūt ipsi in verbis Dei, quem sensum faciant verba sua: quia hanc claritatem ipsi, ipsis suis verbis præstare possunt, sese declarando, ac in quo sensu loquantur explicando: qui mentem propriam, & sensum quem prætendunt experiuntur. Deinde, nec quærunt in diuinis, quas adducunt, scripturis, claritatem suarum conclusionum, quoad veritatem, quam enunciant. Monstratur hoc, quia nec diuina scriptura in suis veritatibus talem claritatem quoad nos viatores habet. Paulus hoc docuit, dicens: Cognoscimus nunc per speculum & in ænigmate. Iterū: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Iterum, Fides est de nō visis. Iterum: Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Quū autem fides per hæc de non visis sit, imo de à sensu remotissimis, qua sola diuinam scripturam tenemus, manifestum est illarū veritates de huiusmodi rebus: nequaquam claras esse quoad nos. Sic autem, nec scripta Dei, scriptis hominum hanc claritatem dare valebunt: stat enim in vniversum vera sententia.

* Omnis claritas propositionis, aut est defensu quem facit, aut in quo fit: aut est de veritate, quam enunciat per connexionem terminorum.

* Patres non quærūt in diuinis scripturis claritatem sensus suorum dātorum,

* Patres nō quærunt in diuinis scripturis claritatem veritatū quas enunciant.

1. Corint. 13.

Hebræ. 11

* Lumen fidei facit nobis viatoribus scripturas notas in veritate non in claritate quia hoc facit lumen gloriæ comprehensoribus.

patres in diuinis scripturis suarum scripturarum veritatem quærat.

Nemo dat, quod nō habet. Optime ergo dicimus, Patres sapientissimi dū ad scripturas diuinas recurrunt, non quidē claritatē, sed bene veritatem, certitudinē, seu firmitatē suarum sententiarum quærent. Frustra enim in illis quærerēt, quod in illis nō esse scirent. Ingenue fateor, non scio, quā aliā claritatē ab his, in enūciatione quacunq; reperiri valeat, quærat alius aliam, quam si inueniat, illū in hoc doctiorē venerabor: si autem nulla alia reperta fuerit, nobiscū sentiat, & aduersus Lutherum insurgat, dicēs. Est diuina scriptura verissima quidem, & certissima supra omnem sensum, est etiam & obscurissima, quæ ambo testantur Petrus & coapostolus eius Paulus.

2 Pet. 1. & 3.

Luthe.

Octaua argumētatio, quasi sit inconueniens dicere scripta patrum notiora esse scriptis dei, sic habet. Si enim hoc volumus, concedamus scripturas sanctas esse obscuriores & ignotiores, quā patrum scripturas. Hoc autē admissō, vltērius dābimus. S. patres suis cōmētarijs nihil aliud fecisse, quā vt sua probarent per scripturas, notiora probarint per ignotiora, & sic tā seip-sos, quā nos mire illuserint, prorsusq; in vanum laborauerint: & erit, vt plus credamus interpretantibus, quā loquenti scripturæ. Quis ita insaniat?

Catho. CAP. XX.

Octaua responsio. Nobis fidelibus scripta Dei quoad veritatē, quā enunciant, magis nota sunt omnibus scriptis hominum, vt ante monstrauimus ex saluatore nostro, Petro, Paulo, & Augustino. Verum scripta hominum, quoad sensum in quo fiunt, non semel scriptis dei valde notiora sunt nobis. Nanq; scripta dei multa

Cap. 10.

habent, quibus eorum sensus nobis reddatur obscurus, æquiuocationes scilicet, ambiguitates, amphibologias, similitudines, metaphoras, figuratiuos modos loquendi, & nobis non notas significationes proprias terminorum: quas non nisi magistro aliquo intelligimus. De quibus omnibus Augustinus in de doctrina Christiana multa differit: & nos infra nonnulla dicturi sumus. Nunc Petri testimonio contenti, quo in diuinis scripturis nonnulla esse intellectu difficilia dixit. Scripta autem hominum, hoc est, cōmentaria patrum præ se ferunt sensum, quem faciunt, quippe quæ non nisi ad insinuandum propriū sensum diuinarum scripturarū, ædita sunt. Sic autē nullū est incōueniens cōmentaria patrū per diuinas scripturas, tanquā per notiora nobis quo ad veritatem probari. Diuinas vero scripturas per cōmentaria patrum, tanquam per notiora nobis quoad sensum quem faciunt, interpretari. Nō est, inquā, hoc inconueniēs, imo cōueniens maximum, ac ordo congruentissimus rerū scripturarūq; quæ probat cōmunis omnium hominum sensus. Omnes enim non solum Christiani, imo & Iudæi, Sarraceni, & Gētiles, leges suas, quas maioris authoritatis, certiorisque veritatis habent super commentaria suorū hominū priuatorū, per alia scripta intelligūt. Quæ rūt ergo patres in scriptis dei veritatē suorū scriptorū: sed quærimus nos in suis sensum diuinorū. Paulus docuit nos, hoc faciendū fore, qui Apostolos, Prophetas, Euangelistasq; tanquā gradus distinctos, ad quos pertinet diuinam scripturam summæ sempiternæq; veritatis cōdere, ac interpretatores sermonū, ad quos expectat illā cōditā interpretari, in ecclesia esse, dixit.

D ij

Not.

* Lumen fidei facit nobis scripturas diuinas notas quo ad veritatē / nō autem quo ad claritatē: quia hoc facit lumen gloriæ.

Lib. 2. & 3. Art. 2.
2. Pet. 3.

† Hominum scripta præ se ferunt suū sensum: licet & sæpe ipsi quos que subobscurē fuerint loquuti.

‡ Vniuersaliter magis vera / & minus clara per minus vera & magis clara manifestantur.

1. Corint. 13.
& ad Eph. 4

Patres commentaria scribentes, hac vna ratione firmati, non se, nec nos illuserunt: imo se exercuerunt in lege domini die ac nocte meditantes, nosq; suos posteros illustrarunt. Beati illi. Cæterum dum nobis obijcis, quod commentaria patrum recipientes, & per illa dei scripta intelligentes, plus credamus interpretantibus q̄ loquenti scripturæ, falsissimum est, ac à nostris mentibus longissimum. Qui non quærimus in scriptis hominum veritatem scriptorum Dei, quæ credimus verissima, certissima, firmissimaq; licet illa non intelligamus, vt monstrauiamus: sed tantum eorum sensum, intelligentiamq;. His enim, hoc est, sensu & intelligentia habitis per patres, patribus dicimus. Iam nõ propter vos veritates scripturarũ recipimus, sed quia nos ipsi credimus eas esse diuinas. Tantum à vobis illarum intelligentiam, non illarum veritatẽ expectabamus. Sic Samaritani per mulierem, mundus per Apostolos olim Christum intellexerunt: cui cognito, plus nimis quàm illis per fidem adhæserunt. Sic & nunc multa multi per prædicatores credunt: ac nos sæpe homini nobis incognito prius per suum famulum osteso, plusquam famulo adhæremus.

Luthe.

Nona argumentatio ex pugna patrum inter se inuicem sic ponitur. Iam quanti errores in omnium patrũ scriptis inuenti sunt? Quoties sibi ipsis pugnant? Quoties sibi inuicem dissentiunt? Quis est qui non sæpius scripturas torserit? Quoties August. solum disputat, nihil diffinit? Hieron. in commentarijs fere nihil afferit. Qua autem securitate possumus alicui niti: quem confiterit sæpius errasse, sibi & alijs pugnasse, scripturis

Respons.

* Scripta dei sũt
vtrique magis ver
ra scripta homin
num magis clara
quoad sensum in
quo fiũt: ideo pat
res p scripta dei
sua probant, & p
sua dei scripta de
clarant.

Cap. 18.

vim fecisse, nihil asseruisse, nisi auctoritate scripturæ nos omnia eorum cū iudicio legerimus? Nullus attigit scripturæ æqualitatem, sicut nec debuit: quāquam vetusti illi propius accesserint, quòd in scripturis diligē tiores fuerunt.

Catho. CAP. XXI.

Nona respōsio. Pugnarūt patres sæpe, & sibi, & ad inuicē: vnde nos nō semper, nec omnes, nec in omnibus: sed tātum in ea, quā conformiter omnes, aut eorū maior, seu sanior pars sententiā tulerint, eos sequendos irrefragabiliter dicimus, mōstrauimusq;. Pugna autē eorū, & in suis scriptis dissensio, & ab inuicē, & à se manifestū signum est, eos in illis vera dixisse, in quibus omnino sine discrimine cōuenerunt. Nā rogo, tot homines sic liberi, sic sancti, sic docti, sic alias suæ sententiæ tenaces: totiens distincta tenentes, nec à se, nec ab alijs dissentire timētes: quomodo potuerunt eandē penitus, ad idē dubium sententiā ferre, nisi essent ab ipsius rei veritate coacti, maxime sub eisdē temporibus, & in diuersis locis diffinientes? Nequaquā. Dicas tu Luthere quicquid libuerit: nos catholici tātō magis patres vere dixisse credimus, in quæ cōformiter firmarunt, quāto eos nouimus, alias sibi, & ab inuicē dissensisse. In rebus enim grauissimis, quales sunt, quæ religionis sunt fidei, & morum nequibant ipsi sic ad vnū venire, nisi eos spiritus dei pacis, & vnitatis amator ad concordia vocaret, quo sancta Ecclesia viuificatur, & regitur. Cæterum, si patres expellis, quia sibi & ad inuicem aliquando pugnarunt: quomodo tu solus audiri vis, homo qui contra omnes pugnas, & tibi ipsi sepissime contradicis? Namq; quòd aduersus omnes pugnes

* Patres in quibus sunt irrefragabiliter audienti.

Supra cap. 12

* Pugna patrum in multis est figuram euidet. svritatis pro illis in quibus ipsi cōformiter sunt loquuti.

* Optima argumenti Lutheri in eundem retorſio ob id q. ipse cum omnibus pugnet & sibi sit sepissime contrarius.

AXIOM. CHRĪ.

ipsis tuis, quos etiam monitus publicasti articulis con-
 stat, quod autē tibi contrarius sis: tum & eisdem articu-
 lis quos reuocasti ad peiora: tum ex illis quæ antea pro-
 testatus eras, fit notum. Tu enim primum, quū tuas cō-
 clusiones obtuleris disputandas, protestabare in hac
 forma, Protestor, inquis, me prorsus nihil dicere aut
 tenere velle, nisi quod in, & ex sacris literis primo, de-
 inde in ecclesiasticis patribus ab ecclesia Romana rece-
 ptis hucusque seruatis, & ex canonicis ac decretalibus
 pontificijs habetur, & haberi potest. Iterum in actis
 tuis ita continetur. Hodie protestor me non esse mihi
 consciū aliquid dixisse, quod sit contra sacram scri-
 pturam, ecclesiasticos patres, aut decretales pontificū,
 aut rectam rationem. Ecce tuas protestationes Luthe-
 re. Quæso, agnosce te tuaq; in te, & in tuis: & videbis
 simul, quam iusto iudicio ab omnibus variis compro-
 beris, qui nunc cunctos sanctos patres, omnesq; ponti-
 ficum sacros canones explodis, quos ante approbasti.
 Sic si patres non audiendos iudicas, quia alias sibi & ad
 inuicē pugnarunt, necesse est te ipsum non audiendum
 fatearis, qui tibi sæpe, & alijs semper contradicis. Vn-
 de hoc tuo iudicio non te tibi fidere debuisti, in eo la-
 psus, propter quod non fore alijs fidendum dicis. Por-
 ro qui hic affirmas omnes patres circa diuinas scriptu-
 ras errasse. Dic, rogo, vbi erat illarum manifesta cla-
 ritas, quam prædicas? aut quomodo illam lucem non
 viderunt ij mundi corde, Augustinus, Ambrosius,
 Hieronymus, Gregorius, Athanasius, Cirillus, Chry-
 sostomus, Basilus, Hilarius, Cyprianus, alijq; san-
 cti & docti? Vbi erant istorum sanctitas, & doctrina
 seu eruditio? quomodo per suam sanctitatem veram

* Prima Luthes-
 ri protestatio as-
 qua postea ceci-
 dit in peius profi-
 ciēs/vt & in hoc
 perditū hominis
 manifestam con-
 ditionē à Paulo
 pro nostra instru-
 ctione expressam
 teneret.

* Non debuit si-
 bi fidere luther⁹
 eo lapsus/ quo as-
 iis non fore fidē
 dum dicit.

intelligentiam non acceperunt diuinitus, aut per doctrinam non inuenerunt humanitus? Væ tibi. Aut rogo, si isti non, qui alij lucem hanc inuenire valebunt? An forte non petierunt illam dari sibi, tãquam panem quotidianum suis filiis spiritualibus subministrandum? Absit talia de tantis patribus existimare. Præterea si, vt inquis, omnes patres sanctos & doctos in diuinis scripturis errare vidisti, quare vt tibi timeres, tibi non dixisti: Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid erit? Vt vel sic tremebundus ad ecclesiam columnam & firmamentum veritatis confugeres?

CAP. XXII.

Quæris, qua securitate possumus alicui niti, quem cõstititit sæpius errasse, sibi & alijs pugnalisse, scripturis vim fecisse, nihil asseruisse. Respondemus, si quæ asserit, aliquo miraculo vero, quod à solo deo esse potest: vel sacra scriptura, non authoritate humana, sed diuina allata, spiritu sancto inspirante: vel determinatione ecclesiæ, quæ columna & firmamentum veritatis est: vel generali consuetudine, & antiquissima ecclesiæ, vel conformi patrum aliorum sententia: vel etiam aliqua euidenti ratione ex aliquo horum deducta monstrauerit. Hæc enim sunt, quæ vel omnia, vel singula apud fideles Christi, res religionis fidei scilicet, aut morum, irrefragabiliter probant. Apostoli sua, aliquando miraculis, aliquando scripturis, aliquando etiã concilio determinarunt. Patres etiam qui post Apostolos in Apostolorum loco successerunt sua aut per miraculũ, aut per scripturam, aut per ecclesiam, aut per consuetudinẽ, aut per conformẽ maiorũ sententiã probarunt.

Qui alijs pugnat
quo credendus
est.

Miraculis & scripturis sæpe concilio. Act. 15.

Sic Augustinus pro vnicò baptismo concilium.

pro libero arbitrio / scripturam / pro peccato originali parvulorum conformem patrum sententiam in expositione scripturarum adduxit.

Multa hic de his dicenda erant: sed quia infra omnia per singula tractanda sunt in articulis, ideo modo satis. Quærantur cuncta hæc in suis locis, in quibus amplissime per singula probantur.

Luthe.

Decima argumētatio ex dictis Augustini, quasi eo iudice liceat omnes interpretes expellere, sic habetur. In qua re ne iuste videantur vociferari, præclarissimū exemplum habeo Augustini, quod sæpius adduxi, & quia surda eum aure transeunt, sæpius inculcare oportet: ubi dicit, in epistola ad. D. Hiero. Ego solis eis libris qui canonici dicuntur, eum deferre honorē didici, ut nullum eorum scriptorē errasse firmiter credam. Cæteros vero quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, ita lego, ut non ideo verum credam, quia ipsi sic senserūt, sed si per canonicas scripturas, aut rationem probabilem mihi persuadere potuerunt. Cur non & hunc Aug. arrogantiam arguūt, qui prorius omnes ad vnum tractatores scripturæ cōtemnere audet, quatenus scripturis, & rationibus non persuadent: & nobis idem faciendum docet. Lib. 3. de Trin. d. Noli meis literis velut canonicis inseruire.

Catho. CAP. XXIII.

Decima responsio. Dixit quidem Augustinus hæc quæ refert, sed longe ad alium sensum. Non enim ut auctoritatem à patribus, patrumq; sententijs negaret. Absit, sed ut auctoritatē diuinarum scripturarum super omnia patrum scripta ostenderet, cōmendaretq;. Ab eo maxime, quòd scripta dei tantum auctoritatis, grauitatis, maiestatis, & excellentiæ habeant, ut ipsa sua assertione, etiam si non intelligentur, aut impolli-

Epistola. 19. quæ est ad Hieronymum / & in prol. lib. 3. de Trin. * Non voluit Augustinus in illis verbis auctoritatem patrum infringere: sed docuit eam ab excellentia canonicæ auctoritatis deficere.

bilía videantur, sine hæsitatióne credantur. Sic vt sua assertio, sua sit sufficientissima probatio: quod nequaquã vlla hominum scripta vnquã habuerunt. Vnde licet contra patrum cõmentaria inquirere, disputare: aliquãdo etiã determinare, si à scriptura, vel ecclesia, vel vniuersali & antiquissima consuetudine ecclesiæ, vel etiã si à patrum conformi sententiã recesserint. Horum autem nihil contra diuinam scripturam præsumere, ne dum facere licet. Augustinus ergo hoc voluit. Ecclesia etiã hanc Augustini catholicam sententiã in illis suis verbis approbavit, approbatque hodie. Verum quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, vt cuncti nouerint hæc fuisse Augustini mentem expressã, placet sua verba integraliter fideliterq; referre. Sic enim ad Diuũ Hieronymũ scribens, inquit. Ego enim fateor charitati tuæ: solis eis scripturarũ libris, qui iã canonici appellãtur, didici hunc timorẽ honorẽq; deferre, vt nullum eorũ authorẽ scribẽdo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrariũ veritati, nihil aliud quã vel mēdosum esse codicẽ, vel interpretẽ nõ assecutũ esse quod dictũ est, vel me minime intellexisse non ambigã. Alios autẽ ita lego, vt quãtalibet sanctitate doctrinaq; præpolleãt, nõ ideo verũ putẽ, quia ipsi ita senserũt: sed quia mihi, vel per illos authores canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te mi frater sentire aliquid aliter existimo: prorsus inquam nõ te arbitror, sic legi tuos libros velle, tanquam prophetarum vel Apostolorũ: de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est. Hæc Augustinus. Sic ipse scripsit:

Dist. 9. cap. Ego solis

Epist. 19

* Monstrat mēte Augustini ex suis verbis manifestis in variis locis.

Lib. II, cap. 7

sic tu sua verba referre debuisti. Idē clarius pro eodē
 contra Faustum. Differentiā diuinarū, humanarūq;
 scripturarum notans, inquit, Quod genus literarum
 (id est humanarum) non cum credēdi necessitate, sed
 cum credēdi libertate legendum est. Cui tamen ne
 intercluderetur locus, & adimeretur posteris ad quæ-
 stiones difficiles tractandas atq; versandas, linguæ ac
 styli saluberrimus labor, distincta est à posteriorum li-
 bris excellentia canonicae authoritatis veteris, & noui
 testamēti. Quæ apostolorū cōfirmata tēporibus, per
 successiones episcoporū, & ppagationes ecclesiarū tā-
 quā in sede quadā sublimiter cōstituta, cui seruiat om-
 nis fidelis, & pius intellectus. Ibi si quid velut absurdū
 mouerit, nō licet dicere, autor huius libri nō tenuit ve-
 ritatē, sed aut codex mēdosus est, aut iterpres errauit,
 aut tu nō intelligis. In opusculis autē posteriorū, quæ li-
 bris innumerabilibus cōtinētur, sed nullo modo illi, sa-
 cratissimę canonicarū scripturarū excellētiae, coęquā-
 tur, etiā in quibuscūq; eorū inuenitur eadē veritas, lon-
 ge tamē est impar authoritas. Hæc Augustinus. Ecce
 quod vbiq; eandem quā nos ponimus, & Augustinus
 ferme per eadē verba ponit sententiā. Non quod scri-
 pta patrū habere authoritatē neget, sed quod illa mul-
 to minorē quā diuina scriptura, habeāt, cōcedat. Cæ-
 terū quātū Augustinus ipse deferat cōcilio vniuersali,
 cōsuetudini generali ecclesiæ, ac patrū cōformi sentē-
 tiæ, infra suis locis ostēditur. Videat qui voluerit, præ-
 fertim articulo sexto per totum: quo loco multa Augu-
 stini dicta pro authoritate sanctorū patrū adducūtur.

Luthe.

Decima prima argumentatio ex dicto Hilarij, quo

Art. 4, & 6.

vult scripturæ sensum ab illa esse referendum, & non afferendum: quasi sola scriptura habeat declarare sese nullo alio audito, sic ponitur. Et Hilarius vel inter primos in suo de Trinit. libro primo dicit. Optimus interpretis hic est, qui sensum e scriptura potius retulerit, quam attulerit: nec cogat hoc in dictum contentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumpserit. Ecce hic insignis author vult e scripturis referri, non afferri in scripturas intelligentiam. Non ergo hoc est elucidare sapientiam (de quo gloriantur) multa patrū dicta congerere, & ex ijs scripturam intellectam præsumere: sed e scriptura intelligentia relata, & per sui solius collationē elucidata, illorum dicta iudicare. Sic & beata virgo conferebat verba omnia in corde suo.

Catho. CAP. XXIII.

Decima prima responsio. Optime dixit Hilarius: nosq; cum illo constanter clamamus: optimum interpretem illum esse, qui sensum e scriptura potius retulerit, quā attulerit: nec cogat hoc in dictum cōtentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumpserit. At hoc nihil est aliud, quā illum optimum interpretē dicere, qui diuinas scripturas nō proprio spiritu sui legentis, sed dei spiritu per eas loquētis interpretatur. Talis enim nō est dubium, quin omnium interpretū optimus sit. Sic Hilarius dixit: sic Augustinus docuit: sic Ecclesia determinat: sic nos ingenue confitemur, vt supra per multa habitum est. Sic autem sanctorum patrū conformis sentētia in intelligētia scripturarum optimus interpret erit, proprium sensum e scriptura referēs, & nō afferēs. Mōstratur quia sanctissimi & doctissimi, ac alias suum videre secuti, non potuerunt ad

* Optime dixit Hilarius / sed id quod nos dicim⁹

* Conformis sententia patrum diuinae scripturae optimus est interpretes, sic Augustinus contra Iulianum Pelagianum.

Art. 6

Luc. 2

* Virgo semper Maria domina nostra / quomodo conseruabat verba conferens in corde suo.

conformem sententiã venire, nisi aut manifesta veritate scripturarum coacti, aut diuina reuelatione superius illuminati. Multa hic dicenda erant, quæ quia infra proprium locum habent, in quo de authoritate patrum futurus est sermo modo missa facimus. Cæterum si tibi placuit Diuus Hilarius, vt hic etiam illum confitearis insignẽ authorẽ: quomodo hunc insignem authorẽ in libro de synodis pro Ecclesia, & vniuersali concilio clamantem non audis? An non idem Hilarius vtrobique? Absit: Porro beata virgo domina nostra conseruabat omnia verba illa, conferens quidem in corde suo: sed non quasi incredula, per collationẽ ad scripturas creditura. Non enim nõ credebat, quæ omnia illa optime nouerat: sed conseruabat conferens, hoc est meditans, ac contemplans diuinam bonitatem, clementiam, & amorem; cuncta memoriter voluens, quæ illuminationibus scripturisq; fuerat edocta. Inde in amorem dei cum gratiarum actione magis ac magis accendenda, in se cernens à prophetis longe ante prædicta. Virginem concepisse, peperisseq; in Bethleem, virgam de radice Iesse egressam, florem de radice eius ascensum, quorum omniũ testimonia in diuersis prophetis legerat. Comparat ergo verba prophetarum factis, non vt per hanc collationem de nouo credat, alias non creditura: sed vt fortius, intensius, amicabiliusq; hæreat? Et quid? Cõferebat quidem beata virgo quæ audierat, sed nec ob id authoritatem ecclesiæ, aut conformem patrũ sententiam negabat. Absit.

Luthe.

Decima secũda argumẽtatio, ex quibusdã scripturarũ dictis à se perperã intellectis, sic est. Quod si vt hoc

auderemus, & deberemus, Augustinus, & Hilarius, alijq; nō docuissent, nōne Paulū habemus ad Thessa. dicentem. Omnia probate, quod bonum est tenete: & Galat. 1. Si quis aliud euangelizauerit, præter id quod accepistis anathema sit: & 1. Ioan. 3. Probate spiritus vtrum ex deo sint. Has certe Apostolicas monitiones necesse est omnes contemnere, si quælibet patrum dicta oportet absq; iudicio admittere. Iudicio, inquam, spiritus, quod nullis nisi sacris literis voluit includi & contineri.

Catho. CAP. XXV.

Decima secunda respōsio. Apostolus est qui te dānat, o Luthere, etiam nobis tacentibus. Ipse enim Ecclesiam dixit columnam & firmamētum veritatis, ipse Hierosolymam petijt, prædicationem suam collaturus cum fratribus, ne cū alijs prædicasset, reprobus efficeretur: ipse cum fratribus Apostolis, & senioribus concilium celebrauit: cessasse legalia determinauit, ac nonnulla obseruanda imposuit: ipse præcipiebat obseruari traditiones seniorum: ipse Ecclesiā cōmissam pastoribus, & doctoribus regendā illuminandāq; ab illis dixit: ipse quæ verbo tenus, nec per scripturam dixerat, summopere obseruāda fore asseruit. At qui omnibus his docuit obediendū, vtiq; non solam scripturam pro rebus Christianorū finiendis, imo & scripturā, & multa alia fecit certissimos iudices. Rogo, Si Ecclesiam nolebat audiri, quomodo eā columnam & firmamentum veritatis nominabat? Si conciliū parui pēdebat, quomodo ad fratres cum illis sua conferre veniebat? Dixeris forte, quia fratres sancti & docti erant. Respondemus, etiam Paulus sanctus, & doctus

* Paulus damnat Lutherum.

1. Timo. 3.
Galat. 2.
Act. 15.
Ibi.
Act. 20.

2. The. 2.
Paulus inquit Lutherum damnat / quia scripturam / sed nō solam scripturā imo & multa alia in ecclesia dei dixit audienda fore.

erat, vas electionis, qui nō ab homine, nec per hominē, sed à deo, & patre domini nostri Iesu Christi euangelium acceperat. Si patres pastores, & doctores cōtemnebat, quomodo ecclesiā eis cōmissam esse prædicabat? illuminandā ac regendā dicebat? Aut si solā scripturā audiendā iudicabat, quomodo quæ solo verbo docuerat, obseruari præcipiebat? Voluit quidē Apostolus scripturā, sed nō solam scripturā, imo & multa alia apud Christianos audiri. Nēpe scripturā, ecclesiā per suas determinationes, antiquissimas, ac generales cōsuetudines, patrūq; conformes sentētias. Multa hic de his omnibus dicenda erant, sed quia infra singula suos habent speciales articulos, super sedemus. Placet tamen interim ad hæc quæ ex diuinis scripturis adducis loca sigillatim respondere.

CAP. XXVI.

Dixit quidē Apostolus. Omnia autem probate, quod bonum est tenete, bene quidē & optime. Erant enim apud Thessalonicēses, & veri prophetæ: & fallaces quidā, ac subdoli: & quia minus compertum illis erat, utrīnā horum ex deo essent, & veridici, simul omnibus aduersabātur, & cunctōrū dicta improbabant. Paulus autem hoc corrigens, ne cū falsis veri prophetæ expellerentur, dixit potius omnes audiendos prius admonens. Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere. Verum ne hoc verbo accipiendos fore etiam falsos prophetas cum veris intelligerent, & sic omnes admitterent, quemadmodum ante omnes expellebant, subdidit. Omnia autem probate: quod bonum est tenete, id est omnes audite: omnesq; probate examine iudicij: & quod bonū à vobis probatū fue-

* Si Paulus solā scripturā obseruari voluisset / q̄ solo verbo docuerat non cōmendasset.

9. Ad thessa. 1
Fecit Paulus ne cum falsis veri / sed soli falsi esset explorati.

rit, tenete. Sensus iste manifestus, & clarus est: quo vult
Apostolus, nos non nisi cum delectu verba hominum acci-
pere. Verum hic non exprimitur ad quam regulam, vel ad
quem iudicem hominum de deo loquentium verba examina-
da sunt. Vnde locus iste nihil omnino ad presentem di-
sputationem expectat. Non enim de probatione huma-
narum sententiarum disputamus: sed tantum de eo, quo hu-
mana verba probari, aut improbari habent: quod Apo-
stolus in hoc loco non determinat. Quid dico? Immo lo-
cus iste nostram sententiam firmat. Namque si hac determina-
tione Apostoli, dicta hominum probanda sunt, ut sunt,
ad quem iudicem examinanda erunt, nisi Ecclesiam, quam
Apostolus ipse columnam & firmamentum veritatis vo-
cat? Iterum, si dicta hominum examinanda sunt, ut reue-
ra sunt: absque dubio per eos doctores Ecclesiae, & pa-
tres animarum examinanda sunt, quibus deus optimus
maximusque suam Ecclesiam commisit regendam, illu-
minandaque. At Paulus tales dicit, pastores & doctores.

CAP. XXVII.

Dixit etiam Apostolus. Si quis aliud euangelizauerit
praeterquam quod accepistis, anathema sit. Verum in hoc,
non eos qui plusquam ipse, sed eos qui contra quae ipse pra-
dicauerat, praedicarent, percutit. Apostolus enim lega-
lia cessasse dixerat: Galatae autem nescio a quibus fasci-
nati legalia obseruabant, quasi lex cum euangelio curreret.
Apostolus hoc non passus inquit. Miror, quod sic tam cito
transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in
aliud euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui,
qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium
Christi. Ostendens autem suam praedicationem verissimam,
certissimamque esse, neque posse a quouis hominum contra

* Vult apostolus hic ut verba hominum / hominum / cum delectu accipiamus / sed qua regula ista probanda sint hic non explicat / explicat tamen alias / quando ecclesiam firmamentum veritatis dicit.

* Cassiodorus ad hoc optime dixit cuius verba infra ponuntur. Lib. 1. art. 9 Cap. 9

I. Corinth. 12 Et ad Eph. 4

Ad galat. 1

* Paulus non damnat eos qui plusquam / sed eos qui aliud praedicant.

Gal. 4

* Verba Pauli materia subiecta / de qua erat sermo / & aliorum apostolorum euangelistarumq; gesta ostendunt satis / ipsum / nō eos qui plus / sed eos qui cōtra prædicationem / dānasse.

* Augustinus ad hoc optime pro præterquā exposuit. / Extra. euang. secund. Ioan. 98. / Extra. Psal. 103.

1. Ioan. 4

eam aliquid adfirmari subdidit. Sed licet nos, aut angelus de coelo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædixi, & nūc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Verba ista Apostoli maxime cum præcedentibus sumpta, monstrant satis, nō eum Paulum anathematizasse, qui plusquam ipse euangelizauerat Galatis, euangelizaret; sed eum tantum qui contra suā doctrinā prædicaret; quē admodū illi Galatarū cōturbatores cōtra doctrinā Apostoli, legalia obseruāda firmabāt. Nāq; si Paulus omnes, qui plusquā ipse prædicauit, prædicarent, anathematizaret, iam euangelistas aliosq; Apostolos anathematizasset, qui multa alia dixerunt, quæ ipse Galatas non docuerat. Absit autem hoc. Quid ergo? Proculdubio nō loquitur aduersus eos qui plura, sed tantum aduersus eos qui contraria prædicarent. Augustinus ad hoc optime dixit. Admonitio beatissimi Apostoli, de cordibus nō recedat. Si quis vobis euangelizauerit præterquā quod accepistis, anathema sit. Non ait plusquam accepistis, sed præterquam quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipse præiudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, vt suppleret quæ illorum fidei defuerunt; sed qui supplet quod minus erat, addit, nō quod inerat tollit. Quid clarius?

CAP. XXVIII.

Dixit insuper Apostolus Ioānes, discipulus, inquā, ille, quem diligebat Iesus. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate prius si ex deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierūt in mūdum. Verū quidem, ac optimum dicit, sed nec contra nos; imo nec ad

propositum præsentis disputationis est. Non enim de probatione spiritus, an facienda sit, quam omnes faciendâ ingenuè confitemur, sed tantum de iudice: quo regulâte, fieri habeat, disputamus. Hæc cōtrouersia est præsens. Tu dicis solam scripturâ apud Christianos, quæ religionis sunt probare: nos autem dicimus scripturâ: sed non solâ scripturâ: imo multa alia, scilicet miraculum verum, ecclesiâ vniuersalē in se, conciliū vniuersale, generalē & antiquissimâ cōsuetudinē eccl'ie, ac tandē sanctorum patrum conformē sententiâ illud idem mōstrare. Aliud ergo Ioānes ibi dixit, aliud nos hic disputamus. Cæterum si naturas rerum intelligentiasq; diuinarum scripturarū oculatius perpēdamus, Ioannes ipse contra te o Luthere, ad nostras loquitur partes: dicit enim in eadem contextura: In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christū in carne venisse ex Deo est. Quid ergo? Proponamus cum Ioāne. Nō omnis spūs est statim credendus, sed prius pbādus utrū ex Deo sit. Subsumamus cum eodē. Omnis spūs qui confitetur Iesum Chrm in carne venisse, ex Deo est. Concludamus cum sc'tâ Ecclesia. Ergo spiritus patrum audiendus, recipiendusq; est: quia ipsi maxime post Apostolos & discipulos domini viri sancti, doctores illustrati, approbatiq; veris miraculis Iesum Christum in carne venisse, confessi sunt vita & doctrina: hoc est verbo & exemplo.

CAP. XXIX.

Olim sub lege, etiam prophetarum probādus erat spiritus, ne falsus propheta pro vero admitteretur: sed quo examinandus erat, non sic manifestū fuit. Primū enim euentus rei determinatus iudex fuit: vt illud de

* Nō est questio præsensian perionæ & dicta personarū sint probanda: sed quo iudice id licet debeat.

* Offenditur quod Diuus Ioannes contra Lutherum ad nostras loquitur partes.

* Optima argumentatio.

* Apud Iudæos olim probandi erat propheta: ne falsus pro vero acciperetur.

AXIOM. CHRI.

Spū crederet dictū, q̄ à propheta prænunciatū, eueniret. Vel, vt aliqui volunt, ille in illo verus propheta crederetur, quod miraculo cōfirmaret. Postquā enim dominus falsos prophetas vitādos præceperat, subdidit. Q̄d si tacita cogitatiōe responderis: quomodo possum intelligere verbū q̄d dñs non est locutus? hoc habebis signū. Quod in noīe dñi propheta ille prædixerit, & non euenierit, hoc dñs nō est loquutus, sed per tumore animi sui propheta confinxit: & idcirco nō timebis eum. Verū quia via hæc veros prophetas à falsis discerni difficulter ostendebat: tū quia falsus propheta virtute dæmonis multa potuit cognoscere, prædicereq; futura ex naturalibus causis necessario dependentia, aut per applicationē actiuorū ad passiuā, a se faciendā: tū quia potuit aliquod futurū a vero propheta audire, & tanquā suum proponere: tū grauius quia multi veri prophete nōnulla futura prædixerūt, quæ nō euenerūt: velut Esaias mortē Ezechię, & Ionas subuersionē Niniuę certior hominibus, seu potius manifestior regula statuta est, ex doctrina personarum habēda. Hoc est, vt ille verus propheta crederetur, qui quod prædiceret & veniret, opibus cōprobaret, à lege dei nullatenus recedendo: ille autē falsus, qui quicquid prædixisset, à lege deuiaret. Sic enī habetur. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somniū vidisse se dicat, & prædixerit signū atq; portentū, & euenierit quod locutus est, & dixerit tibi: Eam⁹ & sequamur deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis. Nō audies verba prophetæ illius, aut somniatoris, quia tentat vos dñs deus vester, vt palā fiat utrū diligatis eū, an non: in toto corde, & in tota anima vestra. Sed nec ista regula manifesta erat. Nāq;

Deut. 18.

*Via seu regula probandi veros prophetas

Difficultas examinando veros prophetas.

*Quidam veri prophete prædixerunt quæ non euenerunt.

*Regula magis certa p veris cognoscendis.

Deut. 17.

phibitū erat in lege, extra atrium tabernaculī sacrificium offerre. David autē in aream ornā Iebusei: Helias in monte Carmelo. Gedeon quoq; sub quercu sacrificarunt. Qui omnes, quantū fuerint probatī viri, ac ista eorum iacta ab omnibus approbata: diuina testatur scriptura: Quæ tñ non nisi ex eorū approbata vita, pbata sunt.

Leuit. 17. &

Deut. 12.

2. reg. vlti.

1. reg. 18.

Iudic. 6.

CAP. XXX.

Nunc etiā sub euangelio idē nobis præceptum est: nec solū Apostolorum, imo & Christi verbis, quibus dicitur. Attēdite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimētis ouiuū: intrinsecus autē sunt lupi rapaces. At quantum sit difficile lupum ouinā pellē vestitum agnoscere, manifestum est: & quid dico, lupum in ouē vestitum: imo & in angelum lucis, & ministrum Christi transfiguratum, etiā cum operatione signorū falsorum, vt Paulus testatur. Audacter, sed vere dico. Difficile est hos tales cognoscere: non autem impossibile. Si enim impossibile esset, nobis præceptum non foret. Possibile ergo est, illos cognoscere: sed qua regula: aut quo iudice cognoscēdi sunt: Saluator ipse docuit, dicens. A fructibus eorum cognoscetis eos. Sic ergo, si veri prophetæ a falsis: si bonus spiritus a malo: si ministri Christi a ministris diaboli, hac vna regula ex operibus sumpta cognoscēdi sunt, vt reuera sunt, quia non est participatio lucis ad tenebras, nec conuentio Christi ad Belial, sancti patres ministri Christi fuere, ac velut veri prophetæ accipiendi sunt: quos Deus optimus tot miraculis approbavit, bene sancteque vixisse.

Apud nos Christianos quoque videndum est, qui veri & qui falsi Christi ministri sunt.

2. Corint. 11.

2. Thesal. 2.

Math. 7. &

Math. 24.

* Optima regula Saluatoris nostri pro discernendis veris propt. etis a falsis ex qua euidenter concluditur; nostros sanctos patres veros Christi ministros fuisse: ac ob id ab omnibus audien- dos.

Luthe.

Decima tertia argumētatio ex factis aliorum erga dicta Apostoli, sic ponitur. Atque ut satius quod mirētur dicā, legimus in actis Apostolorū. ca. 17. quod ij qui cum omni auiditate verbum Pauli audierant, quotidie scrutabantur scripturas, si hæc ita haberent. Si ergo Pauli Euangelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterē scripturā, an ita haberet: qui tamē authoritatē habuit a deo sibi datā sicut Apostolus, ut eius verbo crederetur, quid nos facimus, qui patrū dicta, quorum nulli, fuit authoritas noua docendi, sed tātum accepta per Apostolos cōseruādi, nolimus ad scripturæ iudicium vocari?

Catholi. CAP. XXXI.

Decima tertia respōsio. Pauli mos ubiq; seruatus ille erat, quo Iudæis prædicās, primū omniū Christū eis, ac ea quæ de ipso, & regno eius erāt in lege & pphetis psalmisq; nunciaret. Hoc enim ipse testatur nō semel. Nāq; in actis ap̄lorū accusatus præsi di dixit. Potes enī cognoscere, quia nō plus sunt mihi dies q̄ vndecim, ex quo aicendi adorare in Hierusalē, & neq; in tēplo inuenerunt me cū aliquo disputantē, aut concursum facientē turbę: neq; in synagogis, neq; in ciuitate, neq; probare possunt tibi de q̄bus nunc me accusāt. Cōfiteor aut hoc tibi, q̄ scđm sectā, quā dicunt hæresim, sic deseruio patrio deo meo credēs oibus quæ in lege & pphe tis scripta sunt, spem hēns in deū, quā & hi ipsi expectāt resurrectionē futurā iustorū, & iniquorū. In hoc & ipse studeo sine offēdiculo consciētā hēre ad deum, & ad hoies semper. Infra corā Festo dixit. Auxilio aut adiutus dei vsq; in hodiernū diē sto; testificās minorī

Pauli mos erat ab eis quæ defalsuatore nostro ps̄ dicta erant incipere.

Cap. 24.

Pauli prima prædicatio præsertim apud Iudæos/ Christum ex prophetis & legentis nunciare.

Cap. 26.

atq; maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ locuti sunt futura esse: & Moses. Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annūciaturus est populo & gentibus: infra etiam quibusdam sibi dicētibus. Rogamus autem à te audire quæ sentis, ac constituto die ad se in hospitium venientibus exposcebat testificans regnum dei, suadensq; eis de Iesu: ex lege mosi & prophetis, à mane vsq; ad vesperam. Sic autem non mirum qd̄ audientes scrutarentur scripturas: si hæc ita haberet. Iudæi enim erāt nobiliores eorū qui sunt Thesalonicę, ac ob id legi & prophetis deditissimi. Aut rogo, Paulus doctissimus, prudētissimusq; cōcionator, quid potuit primū nūciare Iudæis, nisi qd̄ in eorum lege contentum erat? Aut quomodo corda eorum sedaret, quibus Christus scādālū erat, nisi primū quod ex eorum principijs lege scilicet & prophetis probaretur, nūciaretur? Alias enim, vbi esset illius prudentia, mansuetudo, ac benignitas, quæ maxime prædicatorem Euangelicū addecent? Aut quomodo qui sese p̄ scripturas vinci nouerant, scripturas non scrutarent? aut vt facilius, aut vt feruentius crederent? Rogo similiter vbi esset illorum prudentia, si hanc scrutationem negligeret qua seu facilius, seu feruētius traherentur? Cæterū si dum dicis (Si ergo Pauli euāgelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterem scripturam an ita haberet. Quid nos facimus, qui patrum dicta quorum nulli fuit authoritas noua docēdi: sed tantum accepta per Apostolos conseruandi, nolimus ad scripturæ iudiciū vocari) sentias nihil in nouo testamēto admittendum fore, quod ex veteri probatum nō fuerit: falsum, impium, & hæreticū est. Sunt enim multa

Cap. 28.

*Cōtra hominē ex propriis principijs arguendū est primum.

1. Corint. 1.
*Christus iudæis scandalum gentibus autē stultitiā debuit primū iudæis ex illis / q̄ apud eos nota erant enunciari.

Non omnia particularia quæ in nouo testamento sunt, ex veteri probari possunt.

in euangelio quæ euidenter ex lege probari nequeant: velut articulus trinitatis, multaq; alia: sed de hoc plura statim. Porro quod addis, patres nō quidem noua prædicandi: sed bene per Apostolos accepta conseruandi, auctoritatem accepisse, accipio libētī animo. Et de ore tuo te iudico serue nequam. Nanq; vbi est illa auctoritas quam cōseruandi per Apostolos tradita acceperūt, si quæ Apostoli scripserunt conformiter loquentes, nō recte interpretati sunt, aut quæ Apostoli solo verbo docuerunt, nobis suis posteris per sua scripta, successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum non tradiderunt? An forte ex inuidia noluerunt, aut ex negligentia non curarunt recte interpretari nobisq; transfundere? O furor furorum, & insignis blasphemia in Deum, & sanctos eius. Quis sic inaniat?

Luche.

Decima quarta Argumentatio ex gestis Christi & Apostolorum extra propositum præsentis disputationis adductis sic habet. Deniq; non solum ipse Paulus sua omnia per vetus testamentum probat, vt in epistolis eius abunde videmus, adeo vt in proœmio epistolæ ad Roma. testetur euāgelium suum prædictum in scripturis sanctis per prophetas: sed & Petrus & omnes Apostoli etiam concilio congregati act. 15. per scripturas suas sua demonstrant. Quin & ipse Christus omnium dominus voluit per Ioannis testimonium comprobari: & voce patris de cœlo confirmari. Adhuc tamen frequentissime sua persuadet testimonio scripturæ, iubēs etiam Iudæis, vt scrutentur scripturas quæ testimonium perhibeant de eo.

Catho. CAP. XXXII.

Decima quarta responsio: erat quidem nouū testamētum in veteri sicut promissum in promittente, sicut figuratum in figura, aut sicut explicitum in implicito. Ezechiel ob id vidit rotam in medio rotæ iuxta quatuor animalia in quibus etiā erat spiritus vitæ. Vnde Hieronymus ait. Rota quoq; in rota, vel duorum iūctura testamētōrū est: quod indicat scala Jacob, & foriceps Esaia, & gladius bis acutus. Paulus quoq; ideo dixit, Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in euangelium dei quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Saluator insuper. Nō veni soluere legem, sed adimplere: iterum. Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, prophetis, & psalmis de me. &c. Nos per hoc valenter clamamus eādē esse fidem, fuisseq; semper, nostram & antiquorum: differentem solum modo penes implicitum & explicitum, quibusdam etiam enunciabilibus à futuro ad præteritum mutatis, sic vt iā nūc Messiā credamus venisse, quē ipsi credebant venturū. Paulus hoc docuit: qui Abrahamā patrē fidei nostræ, nosq; filios eius secundum promissionē Isaac in quo vocabatur illi semen: filios inq; eius in fidei huius successionē appellauit. Erant præterea multa particularia noui testamētī: in veteri explicita, qualia sunt aduentus Messia, & magna eius dignitas, tēpus aduentus & locus natiuitatis, prædicatio eius, et opera, passio quoq; mors, sepultura & resurrectio: multaq; alia quæ facile est monstrare per singula. Talia autē & olī p̄ scripturas veteris testamētī pbata sunt, & nunc p̄ easdē p̄bari possunt.

E iiii

Ezechiel
*Quomodo nouū testamētum erat in veteri
Rom. 10

Math. 23
23. 13

Eadem est fides nostra & antiquorum sed nos illā aliter explicam⁹ verba de futuro ad verba de præterito transferentes: & de hoc multa infra. Lib. 1. disput. 2.

* Multa particularia noui testamētī in veteri prædicta sunt.

Nec dubiū quin sufficiat nobis Christianis hæc p̄ suas scripturas manifestas apud Iudæos probare in saluatore nostro fuisse completa. Valent enim hæc ipsum verum Messiam ostendere: quo recepto, audiendus est omnino obtemperandusq; velut ille, in quem iuxta legem, omne bonum Iudæorum, omnisq; eorum status ordinatus erat. Moses pro Messia obtēperādo dixit. Prophetam suscitabit vobis dominus de fratribus vestris: illum audietis sicut & me. Optime ergo ij fecerunt, qui hæc prima, principalia, sufficientiaq; per expressas scripturas à Iudæis receptas Iudæis probarūt, quibus admittis cætera consequenter admittēda erāt. Cæterū dicere, q̄ saluator noster, Apostoliq; omnia sua, quæ noui testamenti sunt, per vetus testamentum probarint, ferri non potest. Primū enim saluator huic sententiæ aduersatur, discipulis dicens. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Rogo, quomodo illa multa dicenda discipuli portare non valerent, si illa per singula ex veteri testamento probari possent? Paulus etiam inquit: Mihi enim omnium sanctorū minimo data est gratia hæc, in gentibus Euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramētī absconditī à sæculis in Deo, qui omnia creauit: vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus p̄ ecclesiā. &c. Quæso, quod est illud sacramētum à sæculis in Deo absconditum: & per ecclesiam principatibus & potestatibus (bonis quidem & sanctis) reuelandum: si omnia & singula particularia noui testamenti in veteri testamento expressa erant? Aut quomodo à sæculis in Deo absconditum, si sibi prædictum: aut quomodo potesta

Deut. 18.
 * Multa in veteri testamento de saluatore nostro dicta sunt: quorum nonnulla apostoli & euangelistæ allegarunt.

Ioan. 16.

ad Eph. 3.

ad Eph. 3.

tibus & principatibus in cœlestibus erat occultū, quod patriarchis & prophetis erat manifestum? Aut quomodo pro magna gratia ponitur ecclesiæ, quod fuerat ante synagogæ concessum? Audacter, sed vere his diuinarum scripturarum verbis victus, non posse dico singula particularia noui testamenti, ex veteri particulariter monstrari. Hieronymus in cōmentarijs super illud Apostoli inter alia ad hanc nostram sententiam dixit. Si autem principatibus & potestatibus in cœlis, quas sanctas ministrasq; dei, accipere debemus: licet quidā principem aeris istius & angelos eius interpretetur, ignota fuit multiplex sapientia dei, quæ nunc eis per ecclesiam reuelata est, quanto magis patriarchis, & prophetis ignota fuit? quos supra nō ignorasse mysteriū Christi, sed ita vt Apostolos nescisse monstrauius. Multiplex quippe sapientia dei: quæ sermone græco, & vt italicā multipharia, πολυποίκιλος appellatur, per ecclesiā dei, nunc & principatibus, & potestatibus reuelata est. Quam olim deus futuram in sua mente decreuerat, & nūc esse perfectam, ex eo quod videmus, agnoscimus. Crux itaq; Christi non solum nobis, sed & angelis cunctisq; in cœlo virtutibus profecit: & aperuit sacramētū quod ante nesciebant. Deniq; ad cœlum cum corpore deum reuerentem mirantur, & dicūt. Quis est iste qui ascendit de Edom, fuluida vestimenta eius ex Bosor: sic formosus in stola candida? Et in alio loco. Quis est iste rex gloriæ? dominus virtutū ipse est rex gloriæ. Hæc Hieronymus. Aut si omnia particularia noui testamenti particulariter ex veteri monstrantur, quomodo Hieremias dixit, Ecce dies venient, dicit dominus. Et feriā domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum non secū-

omnes enim
de virtutibus
in cœlis

Nequaquā omnia
particularia noui
testamenti ex
veteri monstrare
* Pulchrū dictū
Hieron. ad idem.

Isai. 63.

Psal. 29.

omnes enim
de virtutibus
in cœlis
omnes enim
de virtutibus
in cœlis

Optima ratio
ex scripturis ad
uersus Lutheru.

dum pactū, quod pepigi cū patribus vestris in die qua apprehendi manū eorū, vt educerē eos de terra AEGYPTI: pactum quod irritū fecerunt, & ego dominus sum eorum? Quæso, quomodo hoc foedus nouū est, & nō secundum illum, si omnia istius, etiā particularia particulariter in illo probentur?

Luthe.

Decima Quinta Argumentatio quasi ab inconuenienti; irrisorieq; in nos fingitur sic. Alioqui si pontificibus, aut doctoribus solis fidendū est, nec ad scripturæ tribunal vocādi sunt, cur nō scripturas sanctas explodimus, tanquā superfluas, & obscuriores, quā vt eas possimus consequi? Eodem exemplo tandem & patres sanctos repellamus, receptis in locū eorū a perioribus, vt iactāt, theologis scholasticis, donec & ijs abiectis Aristotelē, & quo quisq; remotior a sacris literis, et sanctis patribus fuerit, duces habeamus: sicut reuera habuimus, & habemus, Tū reuera erit, vt scripturas sanctas nō solū proprio spiritu nō interpretemur, sed nihil nisi propriū spiritū, scripturis in totū incognitis, reliquū retineamus: & meris opinionū nostrarū turbibus & pcellis sine fine agitemur, sicut est dies hæc.

Catho. CAP. XXXIII.

Decima Quinta Responsio. Consiliū tuū super caput tuum. Nos enim quia nobis datam gratiā non negligimus, nequaquam diuinas scripturas verissimas, firmissimas, vtilissimasq; nec sanctos patres earū optimos interpretes, nec doctores scholasticos, qui Christianas veritates scientifico modo tractant, negligemus. Paulus pro vtilitate diuinarū scripturarū mōstrā

Non est diuina
scriptura negligenda, imo consulenda audientiaq;

2. Tim. 3.

Ita ait, Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est
 ad docendū, ad arguēdum, ad corripiendū, ad erudiē-
 dū in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus
 bonum instructus. Augustinus in de doctrina Christi-
 ana ad idem multa, & inter alia dicit. Nō autē precipit
 scriptura nisi charitatē, nec culpā nisi cupiditatem, &
 eo modo informat mores hominū. Itē si animā præoc-
 cupauit alicuius erroris opinio, quicquid aliter asserue-
 rit scriptura, figuratū hoies arbitrantur: non autē asse-
 rit nisi catholicā fidē, rebus præteritis & futuris & præ-
 sentibus. Præteritorum narratio est, futurorū prænun-
 ciatio, præsentium demonstratio: sed omnia hæc ad eā-
 dē charitatem nutriēdā, atq; corroborandā, & cupidi-
 tatem vincendā atque extinguendā valēt. Chryso-
 stomus quoq; ad idē ait. A deo multa sunt, quæ nostrā op-
 pugnant animā, eoq; opus habemus diuinis remedijs,
 quō simul & iā acceptis vulneribus medeamur, & quæ
 nondū quidē inflicta sunt, sed post infligerentur, pro-
 hibeamus enim venientia diaboli spicula, extingue-
 tes depellentēsq; per assiduam scripturarum lectionē:
 infra, sic vbiq; fuerint libri spiritalēs: illinc omnis ex-
 pellitur vis diabolica, multaq; inhabitantibus accedit
 consolatio. Quādoquidē ipse etiā per se librorum aspe-
 ctus segniores nos reddit ad peccādū: siue enī quippiā
 ausi fuerimus eorum quæ prohibita sunt: nosq; ipsos
 reddiderimus pollutos: reuersi domū, conspectisque
 libris, acrius nos condēnat cōsciētia, reddimur cunctā
 tiores ad eadē repetenda. Rursum siue in sanctimonia
 pstitimus, ex libris reddimur tutiores firmioresq;.
 Nanque simulatq; tetigit aliquis Euāgelium, mox cō-
 posuit suā ipsius mentē, & à rebus mundanis abduxit.

etiam scilicet &
 in scripturis
 etiam scilicet &
 in scripturis

Lib. 3. cap. 10.

Multæ utilitates
 diuinarum scri-
 pturarum.

* Conciones, de
 Lazaro.

* Magna utilitas
 in scripturis sa-
 cris legendis: ma-
 ior tamen in ob-
 seruandis.

* Aspectus seu
 intuitus diuino-
 rum librorū uti-
 lis est.

* Ex diuina scri-
 ptura malus cor-
 ripitur: & bonus
 firmatur.

Idq; ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, nō aliter q̄ in sacris adytis, rebus diuinis vacans anima sic purgatur, meliorq; redditur deo cum ipsa per illas scripturas colloquente. Quid igitur, inquiunt, si non intelligamus ea quę non continentur in libris? Maxime quidem etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia. Non ergo possumus: sed nec volumus quod dicis diuinas scripturas explodere sanctissimas, vtilissimasq;. Consilium tuum super caput tuum.

CAP. XXIII.

Proposuiſti o Luthere, quod omnes ante te proposuerunt hæretici: sed non probaſti: proposuiſti, inquam, cum & ex illis tuis patribus: sed cum illis etiam in probatione defeciſti, vt per nostras responſiones tuis argumentationibus appoſitas ſatis ſuperq; monſtrauimus. Verum vt magis quod ad mireris, ſub pauciſſimis verbis habeas, ecce dicimus. Qui ſcripturam ſacram petit iudicem, & ſolam illam audire vult, ſibi ipſi repugnat. Moſtratur hoc hac vna & ea inuictiſſima ratione: quia ſcilicet ipſamet ſcriptura diuina multos alios a ſe conſtituit iudices audiendos, obtemperandosq;, omni appellatione poſtpoſita. Nempe miraculum verū, eccleſiā vniuerſalem in ſe: vniuerſale concilium ipſam repreſentans, generalem conſuetudinē eius antiquiſſimam, ac tandem conformem ſanctorum doctorum ſententiā; ſeu etiam rationem ex aliquo horum deductam euidenter. Hæc ſex, diuinaq; ſcriptura cum illis ſeptenarium numerum conſtituens, irrefragabiliter apud Chriſtianos probant: licet nonnulla horum inter ſe ſuos gradus maioris, aut minoris authoritatis ſortiantur. Hæc

* Diuina ſcriptura etiam non intellecta prodeſt.

Propoſuit lutherus cum aliis hæreticis ſuis prædeceſſoribus / q̄ ſola ſcriptura ſit audienda / ſed in probatione defecit.

* Qui ſcripturā ſacrā petit iudicē & ſolam illam audire vult / ſibi ipſi repugnat.

* Ratio ex aliquo horā deducta euidenter nō habet ſpeciale articulum in hoc opere quia nō eſt opus / eā ſit notum non ſolum principia / ſed etiam rationē ex principiis euidenter deductam probare.

sunt Christianorum principia: hæc apud ipsos pro rebus religionis probandis, audiri, obediriq; volunt, quæ omnia placet ex diuinis scripturis monstrare: pro singulis, singulos articulos statuendo: quibus finitis, prima pars huius operis deo iuuante, terminabitur.

*Primus articulus docet quæ & quanta sit
authoritas miraculi, ad probationem
eorum quæ nostræ sunt fidei & relig.*

LIB. II. CAP. I.

Miraculum verum diuinam authoritatem habet, qua sufficientissime id probat, pro quo probando adducitur. Hoc clarum nouimus, manifestumque magis: quam ut ratione indigeat vlla: sed quia sapientibus & insipientibus debitores sumus, illud etiam monstrare libet. Monstratur autem, Primum ex natura rei. Est enim miraculum omne & solum illud opus, quod supra totam creatam potentiam est, & solo deo actore fit: cætera vero alia quæ ab aliqua creatura fiunt, eo ipso miracula non sunt: quantuncunq; mirabilia, prodigiosaq; aut portentosa videantur. Sic omnes quotquot Christiani sapientes præcesserunt, miraculum acceperunt. Nec nos aliter illud accipere possumus: quàm ipsi acceperint, si recte, distincteque loqui volumus. At quod solius dei est, diuinam authoritatem habet: signum falsitatis esse non potest: vnde id sufficientissime probat, pro quo probando adductum est. Aut rogo: quomodo signum aliquod à solo deo erit: & diuinam authoritatem non habebit? aut forte quia Deus optimus maximusque decipere possit: id per miraculum dicendo verum: quod verum non

* Authoritas veri miraculi quam & quanta sit.

Quid sit miraculum proprie dictum apud omnes doctores: & quod à solo deo fieri potest.

* Sæctus Thomas 1. part. q. 110. art. 4. & 3. part. q. 43. art. 2. & 2. 2. q. 178 art. 2.

* Nos aliter accipere nomina non possumus quam acceperint sapientes: qui hætenus fuerunt.

Miraculum verum non nisi diuina virtute fieri valet.

est? Absit. Absit inquam, quia sicut omniscius non fallitur: ita infinite bonus non fallit. Non est enim ut homo qui mentiatur. Quam enim fidem, certitudinem, & firmitatem habebunt verba dei: si signa quæ eius solius sunt & a solo illo esse possunt, mendacium habuerint, aut unquam habere potuerint? An refert verbo, an signo alio mentiri? Nequaquam. Verba etiam saluatoris ad idem pro autoritate, & probatione veri miraculi sunt. Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Ecce inexcusabiliter culpat, visis miraculis non credentes, quod non faceret, nisi miracula sufficienter probarent. Idem pro eodem Iudæis ait. Si mihi non creditis, alioquin propter opera ipsa credite. Iterum ego maius testimonium habeo Ioanne. Opera quæ ego facio: illa sunt quæ testimonium perhibent de me. Idem ostendere volens suam potentiam, ex ostenso miraculo idem fecit, dicitur enim. Ut sciatis autem quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, dixit paralytico surge, &c. Nota verbum sciatis, non enim scire dicimur, nisi quod certissime nouimus. Iterum: eos irremissibiliter peccare dixit, qui miraculum a se factum non audiebant: & demonio tribuebant, dicentes. In Beelzebub principe demoniorum eicit demonia. Generalis regula in veteri testamento fuit, ut ille verus propheta crederetur, qui quod diceret miraculo confirmaret, dicitur enim: Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum quod dominus non est locutus, hoc habebis signum: quod in nomine domini propheta ille prædixerit & non euenerit, hoc dominus non est locutus. Samuel ostendens peccasse po-

Deus nec potest fallere / nec falli / nec verbis nec signis.

Ioan. 13.

Inexcusabiliter peccat / qui visis miraculis non credit / aut non disposnit se ad credendum / faciens quod in se est pro fide habenda / quæ est dei donum.

Math. 9.

Miracula parant suo modo assensum / firmissimum / certissimum / ac verissimum / ob id quod per miracula scire dicimur.

Deut. 18.

1. Reg. 12.

pulum in petēdo regem, ex hac regula dixit. Inuocabo dominū, & dabit voces, & pluuias, & scietis, & videbitis quod grande malū feceritis petētes super vos regē. Helias quoq; hominem dei se monstrauit inquiens. Si homo dei sum descendat ignis de caelo. Modus quoq; a Deo optimo seruatus quotiens veram fidem plantare voluit, ad idem est: nō enim nisi medijs miraculis illam plātauit. Mosē nanq; ad populum mittens, cum virtute faciēdi miracula misit, sic habetur. Respondēs Moses ait. Non credent mihi nec audient vocem meā, sed dicēt, nō apparuit tibi dominus. Dixit ergo ad eū. Quid est quod tenes in manu tua, Respondit, Virga. Dixitq; dominus. Projice eā in terram. Projecit & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moses. Dixitq; dominus. Extende manum tuam, & apprehende caudam eius: extendit & tenuit, versaq; est in virgā, Vt credāt inquit, quod apparuerit tibi dominus deus patrū tuorum. Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob. &c. infra virgam quoq; hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa. Saluator noster verus deus & verus homo iā iam in caelos ascēsurus discipulos suos mittēs ad veram eius fidem totum orbem conuersuros, nō nisi in virtute miraculorum, quibus quæ prēdicarent, cōfirmarent misit dicens. Euntes in mundum vniuersum prēdicate euāgelium omni creaturæ. infra: Signa autē eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijciēt, linguīs loquentur nouis, serpentes tollēt, & si mortiferū quid biberint, non eis nocebit, super cæcos manus imponent & bene habebūt: infra. Illi autē profecti prēdicauerūt vbiq; domino cooperāte, & sermonē cōfirmāte sequētibus signis. Vides hic sermonē

* Ollm apud Iudaeos, sine dubio credebat: quod miraculo mōstrabatur.

* Deus quoties si dē plantare voluit: toties virtutes faciendi miracula dedit.

Exod. 4.

* Sic quondam Mosi virtutē huiusmodi dedit.

* Habuit Moses virgam in qua fecit miracula.

Marei vlt.

Sic Apostoli virtutē faciendi miracula habuerūt quibus verā fidē confirmarunt: & breuissimi tēporis spacio totum orbē cōuerterūt

euangelicæ prædicationis, veris miraculis confirmari præbatur; a deo tanquam suis propriissimis signis, quæ nullomodo fallere possent, & super omnem authoritatem creatam altissimarum rerum fidem facerent infallibilem. Paulus quoque prædicationem suam commendat, eo quod non arte verborum, sed virtute signorum ea suaserit, dicens. Sermo meus & prædicatione mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute dei: alia translatio habet, in ostensione spiritus & potestatis. Iterum quosdam reprehendit, quod a fide Christi miraculis confirmata deficerent, dicens. O insensati Galatæ quis vos fascinavit non obedire veritati: ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum a vobis volo discere, Ex operibus legis spiritum accepistis: an ex auditu fidei? Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consumamini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa, Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis: an ex auditu fidei? Iterum, Christi mysterium per revelationem sibi notum proponens subdit. Cuius factus sum ego minister secundum donum gratiæ dei quæ data est mihi secundum operationem virtutis eius. Augustinus ad Honoratum contra Manicheos, pro eodem de miraculis loquens, eorum valorem authoritatemque manifestas dicit. Rursus hæc in duo diuiduntur: quædam enim sunt quæ solam faciunt admirationem, quædam vero magnam etiam gratiam benevolentiamque conciliant. Nam si quis volantem hominem cernat, cum ea res nihil spectatori afferat commodi præter ipsum spectaculum; miratur tantummodo;

2. Corint. a
 * Paulus ex miraculis a se factis suam prædicationem commendabat.

Gal. 3.

Galatæ reprehenduntur / quod in eo non persisterint in quo miracula viderunt.

1. Phe. 9.

cap. 16. tom. 6.

Quædam miracula solam admirationem habent quædam vero etiam utilitatem.

si quis autem graui & desperato morbo affectus mox ut iussu fuerit conualescat, admirationem sanitatis suae sanantis etiam charitate superabit. Talia facta sunt illo tempore quo deus in vero homine quantum sat erat hominibus apparebat, sanati languidi, mūdati leprosi, incessus claudis, cæcis visus, surdis auditus est redditus. Homines illius temporis aquam in vinum conuersam, saturata quinq; milia quinq; panibus, transita pedibus maria, mortuos resurgentes viderunt. Ita quædam corpori manifestiori beneficio: quædam vero menti occultiore signo: & omnia hominibus maiestatis testimonio consulebant. Sic in se tunc animas errantes mortaliū diuina commouebat authoritas. Hæc Augustinus. Chrysostomus ad idem p̄terquam q̄ sc̄pe, ad saluatoris nostri virtutem potentiamq; ostendendam miracula idonea esse dixit, quæ insuper terrarum orbē allexisse confitetur, super Ioānem, tandem super acta Apostolorū inquit. Proinde ex miraculis certam & indubitatam facit resurrectionis fidem, ut non solū euidentis esset eius c̄tatis hominibus, verum etiā omnibus secuturis. Hieronymus super Math. ad idem ait. Ne hominibus rusticis, & absq; eloquij venustate indoctis & illiteratis nemo crederet pollicētibus regna cœlorum, dat potestatem infirmos curare, leprosos mūdare, dæmones eiicere, ut magnitudinem promissorum p̄bet magnitudo signorum. Ratio naturalis ad idē etiam est manifesta ex communi omnium hominū sensu, & quarumcunq; notionum: nisi enim iudicassent omnes verum miraculum diuinam authoritatem habere sufficienterq; probare, nequaquam totus orbis euangelicam legem super omnes alias, opera, verba, cogitatiōes, appetitusq;

Saluator noster
multa fecit mira
cula vtilia.

Authoritas mira
culorū diuina.

Homel. 2. & 71.

Homel. 1.

Cap. 10.

* Gregorius idē:
idē: Ad iō. ita sunt
autē prædicatori
bus miracula / ut
fidē verbis daret
vireus ostensa: &
noua facerent / q̄
noua prædica
rent.

reprimentem, deos deasq; patrias quas venerabantur ab antiquo pellentem reciperet. Quando præsertim tyrānicus gladius, vel ob solam fidei cōfessionē, Christianos iugulabat. Verum quia communissimū: imo naturaliter notissimū erat, miraculum a solo deo fieri, & non nisi vera probare, breuissimo temporis spacio latissima mundi regna, ob visa miracula Christum, & hūc crucifixum in verum deum susceperūt. quem nūc nos colimus, totoq; animi affectu libentissime verum deū & verum hominem confitemur. Quod autē dicimus, miracula fidem generare: sic intelligendū est, vt fides dei donū infusum credatur. Et hoc enim donū dei est, teste Paulo, ac sic vt liberū quoq; hominis seruetur arbitrium in actu credendi iuxta Augustinum dicētem. Cætera potest homo nolēs. Credere autem nō nisi volens. Quid ergo faciunt miracula? Respondeo. Homines ad credendum, & vt faciant quod in se est, optime disponunt, & omnes excusatiōes tollunt: quia saluator dixit: Si opera non fecissem quæ nemo alius. &c. vsq; ibi. Nunc autem excusationem non habent.

CAP. II.

Patres scholastici probatiuā vim veri miraculi, omnes quasi per vnum confessi sunt: tantum differentes, q̄ quidam illud de eo quod probat sciētiam, hoc est, asensum certum & clarum: quidam vero fidē, id est, asensum certum & obscurum causare dixerūt. Qui primū sensum tenuerunt, eo moti sunt, q̄ ista duo principia, Omne reuelatum a deo est verū: Omne quod miraculo pbatur a Deo reuelatur: clarissima esse dixerūt ac manifesta, quēadmodum illud principium. Quod

* Authoritas ac virtus miraculorū aduersus gladios, flagella, & cædes cruentas præualuit: & tandem totum orbē vere fidei subiuugauit.

* Primū sensum secuti sunt Franciscus de mairo nis, & Dionysius carthusianus in prol. a. lib. sent. Secundum vero Durandus de san to pertiano, & Gregorius de arimino ibi.

libet est, vel nō est. Hoc enim admissio, quia clarū est, deū non nisi verum reuelare posse ex sua scientia & bonitate: & clarū similiter, omne miraculo probatū, a deo reuelari, qui solus miraculum facere potest. Iam qui ad probandam aliquam veritatem miraculum fieri videt, veram scientiam de illa habet: quia sic ex euidentibus & claris deducit: Omne reuelatum a deo est verū. Et omne miraculo probatum a deo reuelatur: sed hæc propositio a deo reuelatur, quia miraculo probatur. Ergo illa vera est. Antecedēs est clarū seu euidens: ac per idem consequens ex eo deductum. Sic aut̄ has duas propositiones. Christus est missus a deo. Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: ab apostolis qui eas resurrectione Lazari, & sanatione paralytici probari viderunt, non creditas, sed scitas esse dixerunt. Hoc suum videre tali exemplo docent. Sicut qui clare deū, eumq; mouere intellectum alicuius ad assentiendum alicui conclusioni videret, illam esse veram euidenter cognosceret: licet res illius non intueretur, eo q̄ clare nouit, deum neminē decipere posse: sic viator sciens verū miraculum quod solus deus operatur, ad ostendendam conclusionem aliquam fieri, nouit statim nō obscure, sed clare illam esse veram. Dicunt consequenter, eos tēpore Apostolorum, aut quouis alio, de illis rebus fidei veram scientiam habuisse, qui eas veris miraculis confirmari viderunt. Verbum Christi hos patres iuuat, qui miraculum facturus non vt credatis, sed vt sciatis dixit: Verbum autem scire, cognitionem veram, certam & claram importat. Qui autem secundum sensum sunt secuti, multas ad idem nec leues rationes formarunt, Tum quia si miraculum ad aliquid proban-

* Nō disputarēt patres an miraculum probaret sed an fidem an scientiam generaret.

* Quidam dixerunt verum miraculum nō fidem sed scientiam causare de illis veritatibus pro quibus probandis specialiter fiunt.

Ioan. 11.
Math. 9.

* Bonū exemplū ad propositum illorum.

* Math. 9.
in curatione paralytica.

* Quidam dixerunt verum miraculum non scientiam, sed fidem generare, etiam de rebus, quas specialiter probat.

Gregorius in quadam homelia. Ex peritiam tollit meritum fidei: adde non simpliciter, sed in eodem actu experientiam.

* Vnde redditur in euidens miraculi probatio secundum hos patres: cuius tamen auctoritatem distinctam esse concedunt: pro quo videri potest Abus. Ien. Deut. 13. q. 1. & infra. 18. q. 7.

dum, euidenter concluderet, iam demonstraret: ac omnes videntes cogeret ad assensum, & nullam obscuritatem pateretur, sicut omnis demonstratio hoc effectus habet. Hæc autem non stant, quia nec omnes qui videbant, credebant, nec qui credebant sine obscuritate adhærebant: perdidissent enim meritum, ut inquit, ex Gregorio dicente, Fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum: tum quia & si sit per se notum Deum non posse fallere, omneque reuelatum a deo esse verum, & miraculum non nisi a Deo fieri, non est tam euidens, an illud miraculum ad id quod ore humano dicitur fiat. Potest enim falsus propheta, ab aliquo vero futurum miraculum præscire. Et illud ad probandam falsitatem prædicere: nec est nobis euidens, quod hoc fieret ad testificandum hoc, quod diceret iste vel ille qui miraculum prædicaret: quia de nullo homine est per se notum se non posse aut malitia aut ignorantia dicere falsum, nisi de eo sit per se notum ipsum esse deum. Quia ergo quis per reuelationem scire potest, deum quicquam supernaturaliter facturum, & ignorare propter quid, ac propria præsumptione vel malitia coniecturare, fingereque ac dicere quod deus illud facturum sit propter aliud quam fiat a deo, redditur in euidens omnis miraculi probatio. Ambo hi modi dicendi probabiles sunt, amboque suos actores habent: non approbo quis eorum verior magis appareat, sed ambos refero quatenus probatiua virtus miraculi siue scientiam, siue fidem causet, quam omnes patres confessi sunt, nota fiat.

CAP. III.

Dixi verum miraculum, quia falsum non sic, sed longe aliter se habet. Potest enim ea demon facere, falsitates

suadere, & errores inducere manifestos. Paulus ad hoc ait. Et tunc reuelabitur ille iniquus quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui cum, cuius est aduentus secundum operationem sathanę, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salui fierent. Ideo mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Ecce quod falsa miracula, signa scilicet mendacia virtute sathanę fieri, & in errorem mittere affirmat. Saluator noster quoque ad idem dixit. Tunc (Ante destructionem Hierusalem, ut quidam: vel ante aduentum ad iudicium, ut alij volunt) si quis vobis dixerit. Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce prędixi vobis. Quod si dixerit quisquam. Falsa miracula plurimum valent apud homines viatores, qui corporalia non nisi per sensus & sensibilia norunt, quos demon deludere sua arte potest: ut non minus falsum miraculum appareat verum, quam ipsum verum. Quomodo ergo poterit quis vnum, ab alio discernere: aut quam culpam habebit falso deceptus? Respondemus, poterit optime ex multis. Primum ex reuelatione cogitationum secretissimarum cordis, quę tantum domini sunt, quia Scrutans corda & renes deus. Nec potestas sathanę quę ad corpora, & corporum sensus extenditur, huc intrat. Deinde ex pręmonitione diuina qua pręuerti sumus, ne quę aduersus ecclesię obseruantias facta fuerint signa, vera mira

2. ad Thes. 2.

* Falsa miracula quę Paulus vocat signa mendacia possunt fieri: imo sunt sepius arte demonis: etiam veris quoad sensum similia: in aliquibus: sed non in omnibus.

Math. 24

Quauis falsa miracula veris miraculis in aliquibus quoad sensum sint similia: multa sunt ex quibus examinari possunt.

* Scotus in prologo primi lib. sęti

Diuina pręmonitio optima ratio.

1. Tim. 3.

Galat. 1.

Saluator noster nos p̄monuit vt a falsis signis caueremus/ ne quicquam contra illū recipiamus. Paulus quoq; ad idē docet/ ad tribus nat iustitiæ t. aliē da esse quæcunq; de nouo prædicata fuerint.

Math. 24.

Math. 7.

Opus quo falsus propheta cognoscitur euidēser/ est/ si contra ecclesiam insurgit/ quam Paulus columnam & firmamentum veritatis appellauit.

1. Tim. 3.

cula credamus. Paulus hoc docuit, dicens. Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito, si autē tardauero, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei cōuersari: quæ est ecclesia Dei viui colūna & firmamentum veritatis. Qui autem ecclesiam Colūnam & firmamentum veritatis dicit: nihil contra suas obseruantias prædicari admittit. Idem pro eodem expressius aduersus Christianæ veritatis perturbatores quibusdā dixit. Miror q̄ sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut p̄diximus, & nūc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Saluator noster quoq; quū dixisset: Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere: Surgēt enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabūt signa magna & prodigia, ita vt in errorē inducantur, si fieri potest, etiam electi: subdidit. Ecce prædixi vobis. Idem ad idē. Attēdite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos. Multa alia assignari possunt, quibus nequaquā Christi fideles arte dæmonis per falsa miracula decipiantur, sed quia ista sufficiūt, & potissima sunt, de alijs supersedeo.

CAP. III.

Dixi verum miraculum a solo Deo fieri posse, quia cū omne miraculū, super totū ordinē naturalem, & super totam creatam naturam sit, nulla nisi diuina virtus

miraculum aliquod etiam minimū operari valebit. Verum, An virtus faciendi miracula creaturæ cōmunicari possit, quasi res quædam potētia seu forma, qua actionem miraculosam attingat, & verum miraculum aliquo modo efficiat, nequaquam determinauimus: grauis difficultas est, discussione etiam nō breui indiget: certa vero ab incertis, ea in quibus omnes cōueniunt, ab illis in quibus quidam differunt distinguentes, dicimus. Primum est quidem virtus faciēdi miracula gratia quædam ad gratis datas pertinens, creaturæ a creatore non tam ad sui, quā ad ecclesiæ vtilitatem concessa. Paulus hoc testatur dicēs. Diuisiones vero gratiarū sunt: idem autē spiritus. Et diuisiones ministracionū sunt, idem autē dominus: & diuisiones operationū sūt, idem vero deus, qui operatur omnia in omnibus: Vni cuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alijs aut sermo sciētiae scđm eundē spiritū, alteri fides in eodē spū, alijs gratia sanitatū in vno spū, alijs operatio virtutū, alijs pphetia, alijs discretio spiritū, alijs generalin guarū, alijs interpretatio sermonū, sequitur: Hæc autē oia operatur vnus atq; idem spūs diuidēs singulis prout vult. Vides hic gratiā sanitatū & opationē virtutū a deo esse: & hoibus ad vtilitatē dari: sicut & alias grās gratis datas secū annumeratas. An autē qui hāc gratiā habet, per illā quasi per formā, aut potentiā miraculosas actiones operetur? Nequaquā. Aut enim tunc virtus illa infinita esset simpliciter, & sic increata contra statim dictam authoritatem Pauli: aut opus per illam proprie factum miraculum non esset, quum solum illud miraculum sit quod super totū ordinē, & sup

*Miraculum est super totam naturam creatam: et id a sola diuina fieri potest.
*An virtus faciēdi miracula creaturæ cōmunicari possit.

*Virtus faciēdi miracula gratia gratis data: potest creaturæ cōmunicari.

x. i. Corint. 12.

*An qui hāc gratiam habet per illam quasi per formam operetur: sic vt a ad hōes miraculosas attingat

* Sanctus Thomas. 1. part. q. 110. art. 4. Qui per formam aut potentiam quam habet operatur attingens proprie actionem formam iam naturaliter operatur licet supernaturaliter formam habuerit.

Ioan. 9.

* An qui habet gratiam faciendi miraculum per illam operetur quasi per proprium instrumentum.

* Qui habet gratiam faciendi miraculum per illam quasi per instrumentum deputatum ad placitum dei ordinatum seu institutum: quo varia miracula fiunt.

* Durandus de sancto portiano. 3. sent. dist. 14. q. 5. ad. 2. Sanctus Thomas. 2. 2. q. 178. art. 1.

totam virtutem creaturæ naturæ est. Quamobrem quod per actionem creaturæ propriam fit, nullatenus miraculum erit, quia intra ordinem naturalem manet. Naturale est enim cuique per formam aut potentiam, quam habet operari: siue illa naturaliter, siue supernaturaliter inducta fuerit. Namque si lapis potentiam visivam ad actum reducibilem supernaturaliter accepisset: nihil minus per illam naturaliter videret, ac si illam ex natura habuisset. Cæcus natus supernaturaliter oculos habuit, quibus tamen habitis, naturaliter vidit. An vero qui huiusmodi gratiam accepit, per illam quasi per instrumentum dei ad actionem miraculosam propriam operetur? Minime. Namque in uniuersum omne instrumentum proprium ad aliquam operationem propriam actionem habet proportionatam: licet ad aliam non nisi motum agat, velut ferra, malleus, & similia. At non videtur: sed nec intelligitur, quomodo accidens aliquod, siue in corpore, siue in anima subiectatum, proprium instrumentum miraculorum esse possit. Nam Rogo. Quam actionem habebit proportionatam ad varias sanitates infirmorum etiam contrariis morbis laborantium, ad resurrectiones mortuorum, & ad miracula etiam quæ per rerum creationem fiunt? Quid ergo dicendum? Quid est quod facit illa gratia, si per illam non quasi per formam, aut potentiam naturalem: nec quasi per proprium instrumentum miracula fiunt? Respondeamus. Est instrumentum deputatum, seu institutum, quia habet hanc gratiam diuina virtus particulari quodam modo afflittis: doctrinam eius confirmat, orationi & precibus condescendit. Fit enim ea posita, ut Deus quasi instrumentaliter utatur vel interiori motu habentis, vel eius locutione, vel

aliquo exteriori actu, seu etiam aliquo contactu corporali corporis etiam mortui, sic ut aliquo horum posito solus deus miraculum operetur. Pulchra exempla huius sunt diuina sacramenta: sunt enim instrumenta gratiae iustificantis, non quidem propria ex natura rei: sed tantum ex diuina ordinatione, qua disposuit deus optimus, maximusq; assistere illis, & ad usum illorum sine fictione susceptum, gratiam iustificantem suscipienti prestare. De his patres optime dicunt. In libris sententiarum.

CAP. V.

Quod autem sit illud donum, aut cui gratiae nominatim operatio miraculorum tribuatur, non est euidens. Dicunt enim quidam illam gratiam, non fidem esse: quia Apostolus illam velut a fide distinctam nominauit, annumerauitq;: sed fidei tribui, quia fidem consequatur, siue faciētis, ut ibi. Si habuero omnem fidem ita ut montes transferam: siue eorum propter quos miracula fiunt, iuxta illud. Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Tribuitur autem fidei rationabiliter valde: tum quia operatio miraculorum infidei confirmationem ordinatur: tum quia ex dei optimi omnipotentia cui fides innititur procedit. Nominabitur iuxta hanc horum patrum sententiam, donum istud fides, non per proprietatem, sed per attributionem. Quidam vero alij dicunt virtutem faciendi miracula esse fidem: non quidem quae est virtus theologica ad credendum, quia hanc omnibus Christianis communem norunt: sed quae est donum: & inter gratias gratis datas ponitur. Probant autem primo, quia saluator discipulis dixit,

* Abulens. super Math. c. 9. q. 102

* Pulchra exempla ad hoc sunt diuina sacramenta.

Lib. 3. dist. 4.
& lib. 4. dist. 1.

Sic. S. Tho. 2. 2. q. 178. art. 1.

1. Corinth. 13.

1. Corint. 13.

Math. 17.

Quidam dicunt istam gratiam non esse fidem: sed fidei tribui.

* Alii dicunt istam gratiam esse fidem: non quae credimur: sed quae confidimus.

* Abulens. super Math. c. 17. q. 105

Math. 17.

AXIOM. CHRI.

Math. 17.

Luc. 17.

Math. 21.

Quæ de hac re
dicenda videtur.

* Prima assertio.
Nō sunt idem re
fides virtus qua
credimus: & fis
des donō qua cōf
fidimus.

* Fides virtus ad
omnes & singu
los pertinet.

Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut gra num sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & tra sibi, & nihil impossibile erit vobis. Alibi, Apostolis si bi dicentibus. Adauge nobis fidem, dixit. Si habueri tis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori mo ro. Eradicare & transplātare in mare, & obediet vobis. Iterum. Mirantibus discipulis quomodo aruerat ficul nea dixit. Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, nō solū de ficulnea facietis, sed & si mō ti huic dixeritis, Tollere & iactare in mare: fiet, Et om nia quæcūq; petieritis in oratione credētes: accipietis: Iacobus quoq; ait. Siquis indiget sapientia, petat a deo qui dat omnibus affluenter: postulet autem in fide ni hil hæsitās: qui autem hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento circumfertur: non existimet autem homo il le q̄ accipiat aliquid a deo. Quum igitur ex omnibus istis locis constet, operationem miraculorum tanquam in illud, quo posito ponitur, & quo non posito non poni tur, miraculum in fidem, non in eam, quæ est ad credē dum, sed in eam quæ est ad confidendum referri, non videtur quid aliud tanquam instrumentum miraculo rum poni oporteat. Quid nos hic approbare aut repro bare possumus? Modi dicendi sunt: ambo suas ratio nes habēt: iudicet qui legerit, & eligat quem voluerit. Cæterum si quod sentimus audentes exponere tene mur scribentes: dicam quod de huiusmodi quæstione arbitror. Primum non sunt idem re, fides virtus theo logica qua credimus, & fides donum inter gratias gra tis datas posita qua confidimus. Illa enim ad totam ec clesiam & singulas eius partes indiscriminatim de ne cessitate, hæc autem nō ad omnes, sed tantum ad quos

dam de ecclesia pertinet. De illa saluator dixit, Qui ve-
 ro non crediderit, cōdemnabitur. Paulus quoq; Opor-
 tet accedentem credere: de ista autem Paulus ait. Vni-
 cuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem:
 Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij
 autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum,
 Alteri fides in eodem spiritu, Alij gratia sanitarum in
 vno spiritu, Alij operatio virtutum, Alij prophetia,
 Alij discretio spirituum, Alij genera linguarum, Alij in-
 terpretatio sermonum. Hæc aut omnia operatur vnus
 atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Hæc
 Paulus. Vides fidem, quæ est donum inter gratias gra-
 tis datas poni: nota verbum. Diuidens singulis prout
 vult, vt intelligas illam, non ad singulos, sed ad quosdã
 de ecclesia pertinere, sicut alias gratias, cū quibus annu-
 meratur. Non enim alijs admissis, & illa omiffa, imo a-
 lijs & illa etiam annumeratis nominatisq; dixit Paulus.
 Hæc autem omnia operatur vnus atq; idẽ spiritus: non
 simul infundens, sed diuidens singulis prout vult. Qua-
 re hoc? Vtiq; vt per hæc nouerimus, sicut nō alia dona:
 Sapiētiam scientiam, gratiam sanitarum, operationū,
 virtutum, prophetiã, discretionem spūum, genera lin-
 guarū, interpretationēq; sermonum: ita nec fidem do-
 nū ad singulos de ecclesia pertinere. Illa de illorū gene-
 re est, quæ propter habentis: ista vero de illorū, quæ p-
 propter ecclesiæ vtilitatem datur. De illa Paulus ait. Sine
 fide impossibile est placere deo, de ista vero nihil tale
 dī, imo absq; ista multi, ne dicā plures, deo placēt san-
 cti, & iusti: vnde & Paulus dicit. Vnicuiq; aut datur ma-
 nifestatio spūs ad vtilitatem, scilicet ecclesiæ. Habere

* Marc. vii.

* Hebr. ii.

* 1. Corint. 12.

* Fides vero do-
 num qua confidi-
 mus/non ad omne-
 nes/ sed solum ad
 quosdam.* Optima proba-
 tio/ imo in mate-
 ria demonstratio* Tho. ob hoc dī-
 xit/ fidem absolu-
 te nō annumerari
 inter gratias
 gratis datas. 2. 2.
 q. 4. art. 9. ad. 4.Fides virtus qua
 credimus/ datur
 propter bonum
 personæ habētis
 fides donum qua
 cōfidimus/ & mi-
 racula sunt/ datur
 propter bonū
 ecclesiæ.

*Abulc. de hac materia / quoad differentiam horam bene dixit / super Math.

*Fides virtus & fides donum de quibus proprie sunt.

*Dubius in fide infidelis est. ex. de heret. c. dubius. & 4. sent. dist. 11. Luc. 16.

*Secunda assertio. Fides quæ est donum & operatio miraculorum / realiter differre videntur.

*Quia ista duo numerum ponit & distinctis mensuris dari dicatur

Tertia assertio.

*Operatio miraculorum non tribuitur inseparabiliter fidei quæ creditur.

enim spiritum, utilitas habētis: manifestari autem spiritum utilitas ecclesiæ est, quia confirmātur in fide credentes. Illa de credibilibus est, qua credimus omnia illa vera esse: ista de operibus miraculosis, qua confidimus absq; cunctatione illa futura. Illa credimus deum talia opera facere posse, ista confidimus indubitanter ipsum illa facturum. Qui discredita: aut qui dubitat in illa, infidelis est: qui vero in ista nequaquam. Possū enim credere firmiter sicut credo, deum omnia posse. Quia nō est impossibile apud deum omne verbum: & dubitem an deus velit facere anq; faciet certū miraculū, quod fieri volebam. Secundum, operatio miraculorū, seu virtutum, & fides quæ est donum, videntur etiam realiter differre sicut res, & res: tū quia Apostolus illas virtutes tanquam distinctas numerat, & quasi ad alium & aliū statum in ecclesia pertinentes ponit: sicut prophetiam, & genera linguarum, quod constat ex litera: tum quia minus videntur differre gratia sanitarum & operatio virtutum, quæ fides donum: & operatio miraculorū: quæ obrem quum illa ab Apostolo quasi realiter distincta numerentur, alijsq; & alijs concessa dicantur, magis illa diuersa sunt. Aut rogo, si vnum & idem realiter essent illa duo, quomodo Paulus fidem alijs, operationem vero virtutum alijs præstari ab spiritu diceret? Nequaquam. Tunc enim, cui vnum horum, & alterum similiter daretur statim. Fieri enim nequit, ut quæ idem realiter sunt, ab inuicem realiter distinguantur, & distincta realiter, diuersis dentur. Tertium nō sic operatio virtutum fidei virtuti tribuitur: sed nec stante lege posita tribui potest, ut fides huiusmodi etiā in quāto-

cunque gradu habita, operationē miraculorū quasi comitē indiuisum nāciscatur. Monstratur: quia nec omnis Christianus qui fidem, nec Ioannes Baptista qui illam in magno gradu habuit, virtutem faciendi miracula obtinuit. Quod non omnis fidelis sensus omnium nostrū nouit, & non Ioannes euangelista docuit dicēs. Nec enim Ioannes signū fecerat vllum. Quid clarius? Tribuitur tamē gratia hęc fidei virtuti: tāquā ei, ppter quā firmandā datur: fidei vero donū tanquē ei, cui quasi inseparabilis comes pręstat. Hoc & nō aliud probāt modi illi duo dicendi, quos ex Thoma & Abulens. memorauimus. CAP. VI.

Rogo, qui virtutē probatiuā miraculorum negauerint: quo dei clemētiam fidei Christianę firmitatem, & hominis viatoris naturam seu cōditionē explodūt? Fides enim miraculis confirmata fuit: si miracula diuinā authoritatē non habēt, qua probent, fidei firmitas vbi erit? Hominis cōditio viatoris pręsertim hęc est, vt veritatem intelligibilem maxime de rebus extra se per aliquos effectus obtineat: aliquā scilicet per naturales iuxta illud Pauli. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles: aliam vero per supernales. Quā? Illam quam creata natura monstrare non valet, velut quod Deus homo factus sit, & sit Deus trinus & vnus quod virgo concepit & peperit: & diuina sacramenta virtutem spiritualem contineant, qua gratiā pręstent & animam suscipiētes sanent, Et similia. Rogo, homo qui has veritates non est expertus, quas nec naturales effectus ostendere possunt, quomodo ad illas nisi per

Nota ex hoc qualiter intelligenda sit glo. quę dicit fidei excellētiam inter gratias gratis datas cōputari.

* Si quis autē de fide Ioannis contendat, saluatorē audiat dicentem Inter natos mulierum nō surrexit maior Ioāne Baptista. Math.

* Quomodo tribuitur hęc gratia a fidei virtuti & quomodo fidei dono.

* Vbi firmitas fidei / si miracula quibus probata ē diuinā authoritatem nō habent.

Marc. vlt.
* Homo aliquid dei cognoscit per effectus naturales Roma. i.

Homo aliqd dei cognoscit per effectus supernaturales.

* Qui veritates diuinas in demonstrabiles per creaturas non est expertus: quomodo nisi per opera a solo deo facta: & ob id diuina / ad eas ascendere valebit.

AXIOM. CHRI.

supnles, hoc est, per miracula ascēdere valebit? Quod si dixeris aut non, aut non sufficienter probare. Quæso ubi ponis certitudinem fidei, quam insufficienter probatam dicis, & ubi similiter dei clementiam, quam hominem non credentem veritates insufficienter probatas damnare concedis? Nos enim cōstanter sic theologizamus. Deus homines damnat, qui visis miraculis, etiam supernaturales veritates non credunt. Amicus, clemens, iustus, & misericors est. Ergo miracula sufficienter monstrant, quod probant. At monstrare, nobis sufficienter veritates supernaturales, non nisi diuina virtus, quæ supernaturalis est, valet. Dānat nūc deus eos qui has veritates non credunt, etiam si miracula nō videant, amicus, clemēs, iustus & misericors. Verum hoc ideo est, quia Christiana fides iam sufficiētissime probata est: vnde nunc ad illam miracula de nouo fieri non est necesse. Optime de hoc patres in libris sent.

CAP. VII.

Aut quo prīcipio quæ Christianæ religiōis sunt, sufficienter probabimus, si vera miracula ex diuina autoritate mōstrare negauerimus? Nouimus enim sacram scripturam autoritatem habere diuinā: sed hoc prioribus temporibus, solum miraculis nobis cognitū fuit: quibus factum est, vt diuini scriptores probarentur, & in eis diuina virtus & assistentia esse crederetur. Credimus ecclesiam quæ modo est errare non posse: hoc autem non reuelatione nobis de nouo facta imo illa antiqua in diuinis scripturis habita: Credimus veneramurq; toto animi affectu sacra vniuersalia concilia: sed hoc vnde, nisi ex tota ecclesia, quam representāt, exq;

Miracula eo diuinam autoritatem habere probantur/quo deus clemens/misericors/iustus/ & amicus homines dānat/qui visis miraculis non credunt.

Lib. 1. Dist. 16.

Si miracula nō monstrāt/quid aliud sensibile in Christiana religione mōstrare valebit.

Quæ nūc apud nos in autoritate habentur/ per miracula probata sunt.

diuina scriptura de eis satis superq; differēte? Antiqua
 illa reuelatio est, qua pro ecclesia dicitur. Super hanc pe-
 tram ædificabo ecclesiā meā: & portę inferi nō præua-
 lebunt aduersus eā. Pro omnibus facit. Omniaq; hæc
 ab ea firmātur, ecclesia ipsa in se, ecclesia in vniuersali
 cōsilio se representante, ac ecclesia in suo capite secūda-
 rio, Romano pontifice eā regente gubernāteq; sensibi-
 liter: de quibus omnibus domino donāte tractabimus
 per singula, suis locis. Quod si dixeris. Ecclesiā nō ha-
 bere authoritatē per scripturā, sed magis scripturā p
 ecclesiam. Respōdemus, hoc aliud est, ad aliamque dis-
 putationem expectat, de qua infra: interim tamen ro-
 go. Præter scripturam quo alio, nisi miraculo ecclesiæ
 authoritas primo probata est? Habet ecclesia autho-
 ritem diuinam, sed nil refert ad propositum, an illā
 per scripturā, an per miraculum probatam habuerit.
 Similiter si opponas. Petrum maiorem authoritatem
 scripturę, quam miraculo dedisse, dicēs. Habemus fir-
 miorem propheticum sermonem: sui benefacitis attē-
 dentes. Similiter respondemus. Petrus non per respe-
 ctum ad miraculum: sed per respectum ad sensum hæc
 dixisse, quia dixerat. Et hanc vocem nos audiuius.
 &c. Et prophetæ, quo nisi miraculis, approbati erant?
 Sed hoc alias. Videant ergo qui authoritatem mira-
 culorum negauerint, quo principia ea quæ Christia-
 nę religionis sunt, cum maxīma certitudine, etiam
 super omnes naturales euidentias monstrabunt.
 Norunt omnes quanta sit sensus certitudo aduersus
 quam nulla admittitur ratio: admittitur tamen fides:
 sensus dicit in sacramēto Eucharistia non est alia sub-
 stantia nisi panis: fides dicit, ibi non est substantia

*Math. 16.

*Romanus pon-
 tifex est caput se-
 cundarium totis
 us ecclesie: s; de
 hoc magis infra.
 art. 3.

Lib. 3. disput. 40.

Ecclesia diuinā
 authoritatem ha-
 bet: & nō refert
 hoc per miracu-
 lum/an per scrip-
 turam probari.

*Infra lib. 3. dis-
put. 1.

Nulla ratio naturalis, sed sola fides, quæ miraculis confirmatur, admitteitur cōtra sensum.

* Apud hominē cōtra sensum hominis nulla auctoritas præualet nisi diuina.

* Diuina scriptura diuinā auctoritatē habet: quæ fortificata: etiam sola sua assertiōe probat.

Moses scripsit de Christo i multis locis/ maxime/ Genes. 49. & Deut. 18.

Ioan. 5.
Mach. 5.
Ioan. 15.
Psal. 24.
Luc. 24.
Luc. 18.

Aff. 5.

panis: est autē substātia corporis Christi: nō curamus de sensu: tenemus quæ fides. Rogo, quæ auctoritas præualere potuit aduersus sensus hominis apud homines, nisi diuina? Nulla. Sic qui in miraculis non agnoscit diuinam virtutem, quibus fides confirmata est, quomodo concedit, fidem apud hominem, hominis sensus recte superare.

Articulus secundus.

CAP. I.

Sacra scriptura diuinā habet auctoritatē: qua verissima est, certissima ac firmissima: & quicquid dicit, sola sua assertiōe optime probat. Saluator noster hanc veritatem docuit: allegauit enim sæpe scripturas veteris testamenti tanquam eas quæ fallere non possent, & diuinā auctoritatē haberēt. Dixit enim. Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimoniū perhibēt de me: iterum. Si Mosi crederetis, mihi etiam crederetis: de me enim scripsit ille. Iterum. Non veni soluere legem, sed adimplere. Iterum. Vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerūt me gratis: Iterū. Oportebat impleri omnia quæ scripta erant de me in lege, & prophetis, & psalmis. At qui scripturas veteris testamenti sanguine pecudis aspersi diuinas esse docuit: multo magis scripturas noui testamenti proprio suo sanguine, morteque confirmati diuinas esse mōstrauit. Petrus quoque hoc docuit. Ipse enim, qui post Christū Christi ecclesiā accepit regendā cum plenitudine spiritalis potestatis, & scripturas veteris testamenti quæ sæpe tanquā diuinas adduxit: & psalmis & prophetis

Quibus quæ noui sunt non temere coçquauit, dicens. Charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas. Ecce quæ scripta Pauli, ac per consequens omnia omnium noui testamenti scriptorū cū alijs scriptis, nēpe diuinis, paria fecit: seu potius paria esse indicauit. Paulus etiam frequentissime ex veteris testamenti scripturis, tanquam ex diuinis sua deducit: maxime ad Rom. ad Gal. & ad Hebr. Quod & verbis suis mōstrauit dicens. Tu vero permane in ijs quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, & quod ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidē quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docēdum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. Ecce quæ sacras literas cōmendat, easq; diuinitus inspiratas: ob idq; tāquam mētrum infallibile bonæ vitæ habendas dicit. De suis etiam scriptis idem sentit inquiēs. Itaq; fratres stete: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostrā. Paulus ergo tantus, qui non ab homine neq; per hominem, sed a deo & patre domini nostri Iesu Christi euāgelium acceperat, minister idoneus noui testamenti, dum scripturas legis sacras, ac diuinitus inspiratas testatur: scripturas euangelii non minoris authoritatis esse, confessus est. Scriptura autem sacra diuinitusq; inspirata, quam aliam nisi diuinam authoritatem habet? Nullam. Apostoli etiam alij, euangelistæq; totiēns hāc

2. Pet. 3.

*Scripturæ noui & veteris testamenti paria sunt auctoritatis.

* Verbum Pauli pro scriptura. Per totum.

* 2. Timo. 3.

* Scriptura veteris testamenti etiam instruit ad fidem Christi: de quo supra in proemio cap. 31. & 32. & infra lib. 3. disput. 2.

* 2. Thes. 2.

* Quotiens As-
postoli scriptu-
ra tanquam infalli-
biles adduxerunt
totiens illas diuis-
nam auctoritate
habere confessi
sunt.

* Petri verbum
expressum p. au-
thoritatis e. scriptu-
rarum.

De doctri. Chris-
tiana lib. 2. c. 8.
* Lib. 11. cap. 5.
tom. 6.

* Authoritas scri-
pturae noui & ve-
teris testamenti
temporibus Apo-
stolorum suo mo-
do confirmata est
per successiones
episcoporum &
propagationes ec-
clesiarum ad nos
peruenit.

* Divina scriptu-
ra non admittit
inquisitionē nec
disputationē ad

veritatem confessi sunt, quotiens scripturas tanquam infallibiles adduxerunt. Et quid? Petri verbū manifestū est, quo ait. Et habemus firmiorē ppheticū sermonē cui bene facitis attēdētes, quasi lucernę lucētī in loco ca- liginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cor- dibus vestris. Hoc primū intelligētes, q̄ omnis pphē- tia scripturę, propria interpretatione non fit. Non enī volūtate humana allata est aliquādo pphētia, sed spū sctō inspirati loquuti sunt sancti dei hoīes. Quid clari- us? Augustinus quoq; ad idē, cum libros canonicos, id est sacrę scripturę noui, & veteris testamenti nume- ris, & nominibus alibi explicasset, tandem contra Fau- stum de sacris, deq; humanis literis tradēs, sic differit. Distincta est a posteriorum libris, excellētia canonicae auctoritatis veteris & noui testamenti. Quę apostolo- rum cōfirmata temporibus per successiones episco- porum, & propagationes ecclesiarum, tanquā in sede qua- dam sublimiter constituta, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. Ibī si quid velut absurdū mouerit, nō licet dicere. Authōr huius libri non tenuit veritatem, sed aut codex mēdosus est, aut interpres errauit, aut tu non intelligis. In epusculis autem posteriorum, quę li- bris innumerabilibus continentur, sed nullo modo illi sacratissimę canonicarū scripturarum excellētię coæ- quantur, etiam in quibuscunq; eorum inuenitur eadē veritas: longe tamen est impar auctoritas: & infra. In illa vero canonica eminentia sacrarum literarum, etiā si vnus propheta, seu apostolus, aut euāgelista, aliquid in suis literis posuisse, ipsa canonis confirmatione decla- ratur, non licet dubitare qđ verū sit, alioquin nulla erit pagina, qua humanę imperitię regatur infirmitas, si

librorū saluberrima authoritas, aut contēpta penitus a-
boletur, aut interminata cōfūdatur. Hæc Augustinus.
Idē pro eodē ad Diuū Hieronymū scribens, ait. Ego
enī fateor charitati tuę, solis eis scripturarū libris qui
iā canonici appellātur, didici hūc timorē honorēq; de-
ferre, vt nullum eorū authorē scribēdo, aliquid errasse
firmissime credā. At si aliquid in eis offendero literis,
quod videatur contrariū veritati, nihil aliud q̄ vel mē-
dosum esse codicē, vel interpretē non affecutū esse qđ
dictū est, vel me minime intellexisse nō ambigā. Hæc
ille. Sancta dei ecclesia ad idē est, quę per illa duo sacra
venerādaq; concilia Carthaginē. & florentinū libros,
qui canonici appellātur, noui & veteris testamēti, tan-
quā diuinā authoritatē habētes, eo quo regitur spiritu
sctō, accepit obseruādos semp. Quod etiā quasi notis-
simū prædicat per multa. Aut quomodo potuerūt libri
omnes noui & veteris testamenti ab antiquissimo tēpo-
re nascentis ecclesię, ab omnibus canonici appellari, in-
uariabiliterq; per omnia loca, tēpora, & p̄sonas, obser-
uari, & obseruādi a singulis iudicari, nisi ipsi diuinam
authoritatē sup̄ oēs, & oīum hominū potestates habuis-
se crederētur? Quid multa? Petrus & Paulus Principes
gl̄iossi in illis suis supra adductis locis testātur nōnullas
scripturas sacras in orbe esse, illasq; diuinā authoritatē
habere, tāquam si eas dei spiritus ædiderit. Rogo, quę
illę sunt? An noui & non veteris testamēti, an veteris &
nō noui, an noui & veteris simul? Nō primū. Timothe⁹
enī ab infātia sacras literas nouerat: quę nō noui sed ve-
teris testamēti erāt. Nec secundū. Apli nāq; nō mino-
res: imo maiores patribus & p̄phetis veteris testamēti
fuere: quare sicut illi, ita isti sacras scripturas ædiderunt.

videndū an vere
dicat / sed solum
ad videndū quid
dicat credimus
enim illam veris-
simam esse / etiā
si illam non intel-
ligamus.

*Ecclesia etiam
non ob aliud ex-
cellenter scriptu-
ras vtriusq; testa-
menti diuinas ap-
pellauit / nisi quia
in eis diuinā au-
thoritātē cogno-
uit.

*2. Pet. 1.
*2. Timo. 3.

*Nō sunt mino-
res / imo maiores
patres ecclesię /
quā patres syna-
gogę: ob id nos-
tri apostoli sicut
sui prophete sac-
ras scripturas æ-
diderunt.

AXIOM. CHRI.

Paulus gradus ecclesiæ numerans, primum apostolos, deinde prophetas posuit: quos tandem spiritus primitias habuisse dixit. Petrus quoque Apostolos prophetas esse testatus est, quod & Ioelis testimonio verum esse comprobavit. Tertium ergo dandum est: quo vno ore & vno corde omnes scripturas noui & veteris testamēti sacras, diuinasque esse confiteamur. Apostolis dictum est, Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: iterum. Dū steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Paulus quoque ait. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Quid ergo? Quis sic tanta autoritate missi sunt, vt spiritum haberent loquentes: quomodo non eundem spiritum haberent scribentes? Absit talis blasphemia in deū & sanctos eius. Quis sic insaniat, vt talia dicat? At si scribentes spiritum sanctum habuerunt, vt reuera habuerunt, scripta ipsa sua diuina sunt: quia non autoritate humana, sed spiritu sancto inspirante edita sunt. Quid clarius? Nomen etiam ipsum, quo scriptura noui, & veteris testamēti sacra, diuinaque appellatur, hanc præsentem veritatem confirmat. Nā rogo, quomodo particularius super omnes scripturas mundi, imo singulariter diuina dicitur, si diuinam autoritatem non habet? An forte titulus est sine re? Absit. An forte ex concursu generali, quo etiam falsa scriptura: an ex particulari, quo omnis & sola vera scribitur, sic diuina, sacraque nominatur? Nequaquam. Sed ex particularissima assistentia dei quæ taliter isti sacre, qualiter non alij, quantumlibet verè assistebat, assistitque ho-

* 1. Corint. 12.
& Eph. 4.
* Act. 2.

Omnis scriptura
veteris testamēti
diuina est.

* Ioan. 20.
* Math. 10.

* Apostoli sicut
habuerunt spiritum
dei loquentes:
ita illum habuerunt
scribentes.

* Non est titulus
fictus, quo scriptura
noui & veteris
testamēti diuina
dicitur: sed
verus.

Scriptura aliqua
eo diuina dicitur
quo in sui editio-
ne a dei spiritu
principaliter dis-
manauit, assisten-
te mouer, et ad
scribendum.

die. Alias enim, cur omnis alia simpliciter, vel omnis alia vera, diuina non nominatur?

CAP. II.

Quæ autem sit, aut qualiter habita fuerit ista assistentia particularissima dei, qua noui & veteris testamenti scriptura sacra diuinaq; appellatur, nō abs re differendum existimauimus. Magna enim perfectio scripturarum est, excellentia prerogatiuaq; non parua, q̄ altissimarum rerum sint: nec dubium, quin præ ceteris diuinæ sacræq; nominari potius valeant. Namq; quū fuerint in vniuersum scripturæ signa rerū, nihil prohibet quominus scripturarum illa nobilior dicatur, sitq; dignior, quæ nobilioris rei signum est: sic etiā illa diuini or aut magis, aut solum, quæ præ alijs altissimarum, diuinarumq; rerum significatiua est. Signum enim vt signum, præsertim quod ad placitum est, & hominum institutione representat, qualiter scriptura omnis significans significat, non nisi ex rebus quas indicat, in se minus aut magis nobilis, differentiam habere potest. Etenim vt sic, relatiua est, signatum respicit, ab eoq; perfectionē sortitur. Magna ergo perfectio scripturæ est, q̄ diuinarū rerum sit signū, sed nec hæc ratio est, qua sola noui & veteris testamenti scriptura, diuina modo quodam particulari & supremo dicatur. Multi nāq; de deo, deq; rebus diuinis scripserūt, quorum scripta nō diuina, sed humana appellantur, nec diuinam, sed humanā authoritatem habent. Deinde nō est ignotum, quantum valeat scriptura aliqua excellentiam maiorem vel minorem, authoritatemq; similiter minorem vel maiorem iuxta suum immediatum scriptorē habere,

* Quæ sit particularissima ratio qua scriptura aliqua diuina dicitur.

Ceteris paribus illa scriptura dignior est quæ re nobiliorē significat: quia signum & signatū debet proportionari.

* Scriptura sacra non dicitur diuina eo tantō quod de deo est.

«Ceteris parib⁹
scriptura aliqua
potuit dici / alia
dignior / quæ a
digno magis feri
ptore ædita est.

«Ceteris parib⁹
illa scriptura ma
gis digna videtur
quæ de rebus in
superiori lumine
cognitis æditur.

«Sensus sæpe de
cipitur / velut in
coloribus iridis /
& eandem colorem
& in fractione ba
culi pro medietate
in aqua & simi
libus.

Luc. r.
«In lib. Illustrat⁹
virorum / in quo
dam prologo sup
Math. & in epis
tola ad Damas
cū ibi habitam.

Lib. d.

vt ea dignior magis dicatur, quæ a doctiori, sanctioriq;
authore ædita fuerit. Hanc authoritatem magnā esse,
& hanc n̄as scripturas noui, & veteris testamēti habe
re, sed nec hanc sufficere, nouimus. Quidam enim san
cti & docti scripserunt, Augustinus, Ambrosius, Hie
ronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Atha
nadius, alijq; innumeri: quorum scripta non tāquam di
uina, sed tanquam humana veneramur. Præterea lu
men quo res nouerunt, qui veritates rerū scripserunt,
iuuat plurimum, vt eas veritates sacras, & illas scriptu
ras diuinas potius dicamus, quas proprii authores scri
bentes superiori lumine, fide scilicet, aut reuelatione a
lia cognoscebant. Magna ratio ista est: sed nec ista suffi
cit. Magna quidem est: quia certissimum est, non nisi
verum a deo optimo maximoq; reuelari vnquā posse.
Magna iterum est, quia nō abs re scriptura illa particu
lari quodāmodo diuina dicitur: cuius veritas superiori
lumine dignoscitur. Decipitur eni sæpe sensus, sæpeq;
lumen naturale intellectus fallitur, quæ vera sunt, falsa,
& quæ falsa sunt, vera existimando: lumē autē superius
nequaquā: magna ergo ratio ista est ppter hæc: sed nō
sufficit. Non sufficit, inquā, q̄ nō fides. Nō enim quæ
uis scriptura, a quouis fideli vere scripta sit, statim di
uina est: & si vera, & de rebus religionis existat. Multi
enim conati sūt ordinare narrationē rerū quæ in nobis
completæ sunt, vt refert Lucas. Hieronymus quoq; in
pluribus locis. Augustinus etiā in de cōfessu euāgelista
rū: quorū nōnullos Christianos fuisse, non est dubiū.
Ecclesia tamen, corū scripta nullatenus tāquam diuina
recepit. Non sufficit: quia non alia reuelatio. Quantū
cūq; enim quis aut species, aut notitias rerū cōplexas

etiam, enunciatiuasque diuinitus acceptas habuisset, si
 suis naturis relictus scribat, iam non diuinam, sed hu-
 manam scripturam condit. Primū quia potuit vsus re-
 uelatae scientiæ multotiens impediri. Secundum, quia
 quid potest homo suis naturis relictus nisi humanam
 scripturam facere. Vt sic enim non habet, quo dicat,
 Manus mea calamus scribe velociter scribentis. Aut
 quis dubitat, vsus reuelatæ sciētīæ posse impediri? An
 non certum est, ab ijs quæ certo, euidenterq; naturali-
 terque nouimus, aut labilitate memoriæ, aut passione in-
 surgente, aut notitia alia veniēte, nos sæpe præpeditos
 cadere? Quomodo ergo ab illis quæ diuinitus accipi-
 mus, aliquo horū impediti, deficere nō valemus? Quid
 si dixeris deū specialiter hoc facere, vt nequaquā a reuela-
 tis sciētīis rerū cadamus. Respōdemus, hoc aliud nouū
 miraculū esse. Iam ibi nō est sola reuelatio: imo & reue-
 late sciētīæ cōseruatio. Sed quid? Demus hoc, cōseruet
 deus sciētias hominū quas reuelat, an nō potest homo
 suis naturis relictus, cōtra hanc reuelatā sciētīā operari?
 Ita. Petrus enī per reuelationē, Christū verum Dei fi-
 liū esse accepit, quē tamē postea ter negauit, eius reue-
 lationē dixit, & eiusdē negationem prædixit Christus:
 ta nē postea subsequutū fuisse, euāgelistis scribētibus,
 nouimus. An forte refert, ore vel calamo, voce, inquā,
 vel scriptura, a reuelata veritate recedere? Minime.
 Quid ergo. Nihil prohibet aliquē, aliud ab accepta re-
 uelatione scribere: sicut nihil prohibuit, quin Petrus a-
 liud loquutus fuerit. Nisi deus optimus velit & reuelatā
 veritatē firmiter cōseruare, & habētē quatenus iuxta illā
 opet, necessitare. Sic oliū in Balaā factū fuit, qui pplm
 dei, cui maledicere venerat, nō nisi benedicere potuit.

¶ Reuelatio sola
 nō sufficit vt ho-
 mo suis naturis
 relictus diuinam
 scripturam cono-
 dat.

¶ Quis a reuelata
 sciētīa cadere po-
 test: sicut ab illa
 quā naturaliter
 per experientīā
 habet nisi specia-
 liter sustētur in
 illa reuelatione.

¶ Si quis in reue-
 lata sciētīa sustē-
 tatur hoc aliud
 est sed nec ad sa-
 crā scripturā suffi-
 ciat: quia aliud
 est Deum cōcur-
 rere cum aliquo
 vt sciat: & aliud
 concurrere cum
 illo vt scribat.

Matth. 16.

¶ Nec dubiū quā-
 potuit aliquis suis
 naturis relictus
 contra reuelatio-
 nem agere: sicut
 hic pulchra exē-
 plum dāmus.

Numer. 23.

*Deus olim Ba-
laā necessitavit
loqui iuxta reue-
lationē: ad illud
particularē fuit
& quid distindū.
*1. Corint 14.
Spiritus sanctus
illuminās pphes-
tas: nō necessitas
illos regulariter
sic loqui.

*Quidam euā-
gelizē nonnulla
quæ per sensum
quidā vero quæ
per relationē ac-
ceperunt diuina
scripturam.

At hoc aliud longe est, quā aliquid per reuelationē acci-
pere, & reuelatas veritate in superiori lumine cognos-
cere. Apostolus hoc docuit: qui spiritum prophetarum
prophetis subiectum dixit, vt illos illuminatos ad intel-
ligendum, nō autem necessitados ad loquendū, aut scri-
bendum intelligamus: quēadmodum in eo loco optime
notarunt patres. Tandem reuelatio imediata Dei erga
diuinum scriptorem, quia necessaria non est, nō videt̃
quomodo s̃ sit, sufficiat. Necessaria non est, quia Ma-
theus, & Ioannes multa quę non reuelatione aliqua, sed
solo sensu acceperāt: Marcus aut̃ quę a Petro: & Lucas,
quę a Paulo audierūt, scripserūt. At quis scripturas ho-
rum negabit diuinas esse: Magnę eā rationes sunt, di-
gnęq; vt sufficiētes videātur: sed quia non sufficiunt,
vt mōstrauimus, alia ratio quę sufficiat, & requiratur,
quærenda est. Quæ ergo erit?

CAP. III.

*Ratio exactissi-
ma: qua scriptus
ra aliqua diuina
dicitur.

Dei optimi maximiq; particularis quędā impulsio,
ac eius particularis assistētia quibus suos scriptores mo-
uet, vt scribant: & eis scribentibus assistit, vt nō nisi ve-
re scribere possint, quæ vera sciunt: siue per sensū, siue
per relationem alicuius, siue per reuelationē dei accepe-
rint: ratio vna est, qua solā scriptura aliqua sacra, aut di-
uina dicitur. Hęc enī est, qua solā posita ponitur: & qua
non posita, nō ponitur diuina scriptura: quo fit vt & re-
quisita sit, & sufficiat. Primū quod sufficiat, manifestū
est: nā nulla alia scriptura cōueniētius diuina dici pōt,
quā ea quę deo actore fit, nec aliqua scriptura manu homi-
num ædita, a deo actore est magis, quā ea, ad quam deus
speciali modo mouet, & cuius scriptori specialiter in-
scribēdo assistit: nec aliqua magis in deū actore refer-

ri potest, quā ista. Sic autē in vniuersum si scriptura ali qua manu hominum scripta diuina dicēda est, illa quæ illo tali modo, deo actore cōdita fuerit, absq; dubio dicēda erit. Tunc enim, dum deus isto modo speciali scribē tē mouet, eiq; assistit, deus est qui p̄cipalis actor est: homo autem non p̄cipalis, sed quasi instrumētum. At opus aliquod non instrumento: sed p̄cipali agen ti tribuitur, suumq; dicitur. Saluator noster hanc attri butionem monstrans, Apostolis dixit. Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loqui tur in vobis. Paulus quoq; ad idem. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Dauid etiā. Lingua mea calamus scribe, velociter scribētis. Idem spiritus dñi loquutus est per me, & sermo eius per lin guam meam. Loquebātur quidem Apostoli, loqueba tur Paulus, loquebatur & Dauid: sed quia deo mouente assis tenteq; speciali quodam modo: non illi, sed deus dicebatur loqui: & verba eorum nō humana, imo diuina dicuntur. Sic ergo erit in scripturis, vt illa diuina opti mo iure dicatur, quæ deo mouente, assistenteq; per ho minem quasi per instrumentum dei cōdita fuerit, quo modocunq; aut qualitercūq; id quod scribitur, sciatur: siue per reuelationem, siue per sensum, siue per relatio nem. Quid clarius? Secundum autem, hoc est, q̄ hęc motio, specialisq; dei assistētia requiratur ad diuinam scripturam, similiter notum est. Petrus ad hoc dixit. Hoc primum intelligentes, q̄ omnis prophetia scrip turæ propria interpretatione non fit. Non enim volū tate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sc̄tō inspirati, loquuti sunt sancti dei homines. Ecce te statur Petrus scripturam sacram non authoritate hu-

Scriptura inano
hominū cōdita:
diuina specialis
simo modo dici
nequit: nisi ad il
lam deus speciali
ter moueat / &
scribenti assistat.

Opus non instru
mento / sed p̄nci
cipali agenti tribu
itur.

* Mar. 10.
* 2. Corint. 13.

* Psal. 44.
* 2. Reg. 23.

Locutio per ho
minē facta diuis
na dicitur / dum
deus ad illam mo
uet assistitq;.
Similiter omnis
& sola scriptura
per hominem fas
ta diuina dicit
tur ad quam deus
mouerit / assiste
ritq;.

* 2. Pet. 1.

*Nō potuit scri-
ptura per homi-
nē facta deo par-
ticulariter tribui
sicut illa quæ di-
uina dicitur deo
tribui nisi ad
illam deus moue-
at/assistat q.

*Petrus de pro-
phetiis veteris
testamenti allega-
uit scripturas il-
lius allegasse co-
gnoscitur.

*Translatio alia
multo ad propo-
situm.

*.2. Thimoth. 3.

mana, sed spiritu sancto inspirante ædita n. At quomo-
do potest scriptura hominis sic spiritui Dei tribui, nisi
spiritus ipse ad illam moueat, assistat q;? Nequaquam.
Sciētia enim in hoc sæculo, nisi à Deo reueletur, infun-
daturus; nullatenus diuina dicitur: verba hominū non
appellantur diuina, nisi dum a deo speciali sūmo modo
proferuntur. Si ergo in alijs ita est, vt nihil isto modo
tribuatur deo, nisi quod ab ipso actore est: cur ita non
erit scriptura, vt illa omnis, & sola Deo tribuatur, ad
quam Deus mouerit? Nec valet dicere, Petrum hic nō
de scriptura, sed de prophetia loquutū fuisse: nō valet,
inquam, quia sermo erat de prophetiis veteris testamē-
ti, de quibus dixerat. Habemus firmiorem propheticū
sermonem, cui bene facitis attendentes: prophetias au-
tem, non nisi scriptas Iudæis, alijsq; illius temporis in
confirmationem suæ prædicationis, allegare potuit:
quia alię non erant: nec alijs, id est non scriptis, illi atten-
dere poterant: quia non scriptas non videbant. Quum
ergo de prophetia scripta, quam allegare ipse potuit,
& cui alijs attendentes bene faciebant, loquutus fuerit,
& illam non humana, sed diuina authoritate allatam
dixerit, eam a Deo actore æditam fuisse monstrauit.
At scripturam manū hominis factam, quomodo deus
facere dicitur, nisi mouendo & assistendo? Alia tran-
slatio hunc esse proprium sensum docet, quę sic ha-
bet. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophe-
tica scriptura propria interpretatione non fit. Quid
clarius? Hęc enim prophetiam scripturam habet,
& hanc nostram veritatem satis monstrat. Paulus
ad idem. Tu vero permane in ijs quæ didicisti, &
credita sunt tibi, sciens à quo didiceris; & q ab infan-

tia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum. & c. Ecce sacras literas esse testatur, quas Timotheum ab infantia didicisse dicit; & scripturam aliquam diuinitus inspiratam supponit, quam omnem utilem esse ad docendum, asserit. Nunc rogo, quas literas dixit sacras, nisi quas postea dixit diuinitus inspiratas: aut quas supposuit diuinitus inspiratas, nisi quas ante dixerat sacras? Audacter, sed vere dico: easdem dixit sacras, & diuinitus inspiratas, quia hæc duo, scriptura sacra, & scriptura diuinitus inspirata, abinuicem separari non possunt: icutenim omnis diuinitus inspirata, eo ipso sacra est: ita omnis sacra, eo ipso diuinitus inspirata. Nam da, quæ sit diuinitus inspirata, & quæro vnde talis sit? Non dubium, quin eo, quod a Deo mouente, & assistente scriptori: hæc enim sola ratio est, quæ scripturam respicit, & illam inspiratam diuinitus facit. Aliæ enim rationes, scilicet infusionem scientiæ, aut motionem linguæ, cognitiones, & voces respiciunt: & illas diuinas faciunt. At vtrique quia omnis scriptura diuinitus inspirata, à deo mouente, & assistente scriptori est: omnis talis sacra erit: quia non potest sic à Deo actore esse, quin sacra sit. Iterum. Da, quæ sit scriptura sacra, & non dubium, quin aliqua ratione, quæ ipsam scripturam directe, & immediate respiciat: tale autem quid intelligibile nõ est nisi specialis motio, assistentiaque Dei, quibus scriptorem ad illam scripturam mouet: eique scribenti assistit: aliæ enim rationes, vt constat ad scripturam

* Paulus nonnullas esse literas sacras testatur: & nonnullas scripturas diuinitus inspiratas supponit.

* Paulus easdem scripturas dixit sacras quas supposuit diuinitus inspiratas: & contra easdem supposuit diuinitus inspiratas quas dixerat sacras.

* Eadẽ ratio est / quæ scriptura alia quæ sacra dicitur isto modo specie altissimo / & quæ diuinitus inspiratur.

immediate & directe non pertinent. Sic autem iam
 omnis sacra scriptura diuinitus inspirata erit: quia illa
 sola ratio est, quæ scripturam diuinitus inspiratam facit.
 Et quid multa? Videat quicumq; quæ sit illa scriptura,
 quam Apostolus diuinitus inspiratam supponit, & uti
 lem ad docendum dicit: & sciat statim, nos omnem, &
 solam talem, diuinam sacramq; dicere. An forte dixe-
 rit quispiam nullam esse scripturam diuinitus inspira-
 tam? Absit, quia si nulla esset, illa propositio Apostoli
 categorica affirmatiua absolutaq; Omnis scriptura
 diuinitus inspirata utilis est ad docendum: falsa esset:
 quia subiectum haberet, cui in re nihil responderet: fal-
 sa inquã esset, quia aliquid enunciaret de nihilo. Nunc
 autem quia verbum Apostoli verum est, aliqua scrip-
 tura diuinitus inspirata est: faciamus ergo vim in ve-
 ro nomine, & iuxta significationem propriam rei rati-
 onem quæramus ad propositum. Scriptura per homi-
 nem facta, & humanis digitis porrecta, protractaq;
 quomodo diuinitus inspirata dici potest vere & pprie,
 nisi quia a deo mouente, & assistente sit? Nequaquam:
 quia sicut scientia non dicitur diuinitus inspirata, nec
 verbum hominis diuinitus inspiratum, nisi deus opti-
 mus maximusq; speciali quodammodo se habeat ad scie-
 tiam, & verbum: ita nec scriptura per hominẽ edita di-
 uinitus inspirata dici poterit, nisi deus eo modo specia-
 li eam efficiat. At modus iste specialis nullus alius po-
 nendus est, nisi motio, assistentiaq; Dei erga humanũ
 scriptorem: quia solus iste est qui ad scripturam respi-
 cit, & solus positus sufficit. Augustinus ad hoc optime
 inde consensu euangelistarũ dixit, omnibus aut disci-
 pulis suis per hominẽ quẽ assumpsit: tanq̃ mēbris sui

* Christiana lo-
 cutio omnem &
 solã scripturã di-
 uinã aut sacrã di-
 cit: quã Aposto-
 lus diuinitus ins-
 piratam supponit.

* Quia Pauli lo-
 cutio vera est: no-
 stra hæc assertio
 vera quoque esse
 comprobatur.

* Argumentum
 ex nomine a si-
 mili sumptũ opti-
 metacit: quia si-
 cut nec locutio /
 nec sciẽtia aliqua
 diuinitus inspira-
 ta dicitur nisi ad
 illam specialiter
 moueat deus, alsi
 deatq; sic nec
 scriptura.

* Augustin. lib. 1.
 cap. 135.

corporis caput est. Itaque cum illi scripserunt quæ ille ostendit, & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit; quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quidquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus, imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis officijs concordium membrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, quam si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Opulchrum Augustini verbum. Quid ais o Augustine, qualiter intelligendus est Christus se habuisse erga Apostolos, & euangelistas sua facta, & dicta scribentes? Hoc inquit, quisquis intellexerit, non aliter accipiat, quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, quam si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Clamo nunc ex ista Augustini optima determinatiõne, & quæro, qualiter se haberet Christus circa manum suam propriam, si illa scriberet, nonne tanquam mouens & assistens? Ita. Simili ergo modo se habuit circa suos scriptores, mouens scilicet, & assistens eis scribentibus, quasi eorum manus eius instrumentum fuerit. Idem pro eodem in de ciuitate dei multa dicit, quæ omitto breuitatis causa. Idem pro eodem manifeste satis in de concordia euangelistarum notat per spiritum sanctum procuratum fuisse, quod Lucas & Marcus scriberent; quibus fatetur impositum munus scribendi, hoc est, officium vel onus; onus autem scribendi imponi a deo proprie non dicitur, nisi deus ipse ad scribendum specialiter moueat, assistatque. Abulensis ad idem

Non aliter accipienda sunt scripta Apostolorum & euangelistarum: quæ si ea manu domini quam in corpore gestabat scribi videremus

Lib. 18. c. 43. ll. 3.

Abulensis. quest. 118.

AXIOM. CHR.

in prologo suo super Matheū, ait: Patet generaliter q̄
 Deus euangelistas impellat ad scribendum, & dirigat
 eos, quia ad Ephesios. 1. dicit̄, quòd Deus dedit i eccle
 sia quosdam quidem Apostolos, alios autē prophetas,
 alios vero euangelistas. Ergo deus ponit eos in hoc offi
 cio, & tribuit eis istam gratiā, & non vsurpant sibi ipsi
 hoc officium. Et patet, quia sicut nō est apostolus, nisi
 qui a Christo electus est. Math. 10. & ad pr̄dicandum
 ab eo missus est, actuum. 1. & non est propheta, nisi qui
 a deo recipit occultorum reuelationes: ita non erit euan
 gelista, nisi cui a deo datur specialiter ista gratia, & im
 ponitur istud onus scribēdi, cū deus dicatur dare istos
 gradus in ecclesia sua. Hæc Abulen. Vide ergo o lector
 ista duo & distingue illa: quia aliud est, scripturam esse
 sacram: aliud, scripturam manifestari sacram. Aliud si
 militer, scripturam sacram esse diuinitus inspiratam,
 aliud scripturam manifestari nobis esse sacram, & diu
 nitus inspiratam. Nāq; qđ scriptura sacra sit diuinitus
 inspirata. Petrus, Paulus, Augustinusq; docēt: q̄ vero
 manifestetur nobis scriptura aliqua esse sacra, hoc nos
 non habemus: sed nec habere possumus, nisi per eccle
 siam. Occultissima enim est illa motio, atq; istētiaq; dei
 specialis: vnde nequaquam scire possumus, quis illā ha
 buerit, nisi dei ecclesia, quæ errare non potest, colūna &
 firmamentū veritatis, mōstrauerit. Quo dōctus Au
 gustinus dixit: Euangelio non crederem, nisi ecclesie
 me moueret authoritas. Video Lucam eo scripturam
 euangelij sui commendasse, q̄ ea quæ scribebat a vere
 scientibus, vereq; referentibus accepisset. Sicut tradi
 derunt inquit nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & mi
 serunt sermonis, visum est & mihi assequuto
 nistri.

*Ephes. 4.
 *Esse euangeli
 stas est distinctus
 gradus.

*Math. 10.
 *Act. 1.

quædam sunt
 quædam sunt

*Aliud est scrip
 turam esse sacra
 aliud manifesta
 risacram esse.
 Scriptura est sa
 cra per hoc quod
 est diuinitus, ins
 pirata: sed mani
 festatur sacra per
 ecclesiam.

Contra epistolā
 fundamenti.

Luc. 1.

*Præcipua ratio
 nē: hanc scilicet
 quā hactenus do
 cuimus motiois/
 consentiētiæ dei

& a. & in
 tacuit
 quia occult
 sensibilis: tā qu
 magnā in eo ex
 cellentiā argue
 bat.

omnia a principio diligēter ex ordine tibi scribere, optime Theophile. Video inquam hoc, sed non miror: nō enim ex hoc virtutem diuinam, motionem, & assistentiā dei specialem negabat: sed illam, quia occultam nouerat, tacebat. Neq; in his explicuit, a quo motus scribebat, sed a quibus edoctus, ea quæ scribebat, sciebat: at diximus & nos ad sacrum scriptorem nō referre, quomodo ea quæ scribit, sciat: sed tantum, quo mouente, assistenteq; scribat, siue per reuelationem dei, siue per sēsum proprium, siue per relationem hominis didicerit.

CAP. IIII.

In vniuersum ergo: omnes & soli illi, qui hanc motionem, assistentiamq; specialissimam spiritus scribentes habuerunt: sacri diuiniq; scriptores fuerunt. Tamē quantum ad euangelium attinet, nulla scriptura de canone noui testamenti est, sed neq; esse potuit iuxta legem datam, nisi quam apostoli domini, aut per se cēderunt, aut ab alijs æditam, tanquā sacram receperūt. Mōstratur hęc veritas. Saluator noster apostolis dixit, sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Iterum. Illis conuocatis dedit virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnum dei, & sanare infirmos. Iterum accedens Iesus locutus est eis, dicēs. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes ergo docete omnes gētes, baptizantes eos. &c. Iterum. Vos autem testes estis horū, & ego mittam promissum patris mei in vos, vos autē sedete i ciuitate, quoad usq; induamini virtute ex alto. Iterum accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem,

* Qui sacri / diuini que scriptores dicatur proprie loquendo.

Ioannis. 20.

Luc. 9.

Ad apostolos pertinuit scripturas noui testamenti ædere / aut recipere.
Math. 28.

Luc. 24.

Act. 14.

AXIOM CHRI.

• Marc. 16.

* Omnis euange-
lica prædicatio
Apostolis cõmissa
est.

• Apocalyp. 21.

& in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimam terram.
Iterum: Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur.
At istis omnibus luce ipsa meridiana clarius monstratur, omnem ac totam euangelij prædicationem, omnemque ac totam Christianæ fidei enunciationem, omnem & totam ecclesiæ ædificationem post Christum apostolis committi: unde in Apocalypsi dicitur. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorum agni. Sic autem quum sacra scriptura firmissimam fidem faciat, tanquam uerissimus, firmissimus, certissimusque iudex, omnium illorum quæ dicit, maxime audiendus diuinam auctoritatem habens: manifestum est, eam quæ noui testamenti est, ad omnes & solos apostolos pertinere, uel tanquam ad condentes, uel tanquam ad recipientes illam. Nam quis alius potuit sacras scripturas noui testamenti, firmissimas quidem regulas Christianæ prædicationis in Christianam religionem mittere, sine Apostolis saltim recipientibus, quibus omnem & totam suæ fidei, & legis prædicationem saluator noster ipse commisit? Augustinus ad hanc ueritatem optime in de consensu euangelistarum dixit. Proinde qui prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & apostolos post ascensionem suam misit: infra. Itaque cum illi scripserunt, quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictate capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere uoluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus imperauit. Hoc unitatis consor-

* Augustinus p.
eadem sententia,
lib. 1. cap. 35.

tium, & in diuersis officijs concordium mēbrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum domini, quā in corpore gestabat, scribentē cōspexerit. Idem pro eodem contra Faustū inquit. Apostolus Paulus post ascensionem domini de cœlo vocatus, si non inueniret in carne Apostolos, quibus cōmunicando, & cum quibus cōferendo euangeliū, eiusdem societatis esse appareret: ecclesia illi omnino nō crederet. Sed cum cognouisset, eum hoc annunciantē, quod etiā illi annunciabant, & in eorū cōmunionē atq; vnitatē viuentem, accedentibus etiā per eū talibus signis, qualia & illi operabātur, ita eum domino cōmēdante, meruit auctoritatem, vt verba illius hodie sic audiantur, in ecclesia, tanquā in illo Christus, sicut verissime dixit, loquutus audiatur. Hæc Augustinus. Hieronymus circa illud: Dominus narrabit in scripturis populorum, & principū horum, qui fuerūt in ea: ad propositū ait. Et principū, hoc est, Apostolorum, & Euangelistarū, horū qui fuerunt in ea. Videte quid dicat. Qui fuerunt, nō qui sunt: vt exceptis Apostolis, quodcunq; aliud postea dicetur, abscindatur, nō habeat postea auctoritatem. Quāuis ergo sanctus sit aliquis, post Apostolos: quanuis disertus sit, non habet auctoritatem. Quoniā dominus narrabit in scripturis populorū, & principum horum qui fuerunt in ea. Hæc ille: qui tandem in de viris illustribus, euangeliū Marci, a Petro: euangeliū vero Lucæ, a Paulo approbata, seu potius recepta fuisse testatur. Pauli factū hanc nostrā veritatem quoq; monstrat. Rogo, si ad duodecim primo vocatos, missosq; ac sanctificatos

H

* Lib. 28. cap. 4. tom 6.

* Sic tota prædicatione noui testamēti ad Apostolos pertinuit: & Paulum nō recēditur ecclesia: nisi si tempore Apostolorū venisset &c.

* Psal. 116.

Hieronymus ad idē multa/prædicationē post dominum ad Apostolos pertinuisse.

nō tota Christianæ fidei prædicatio ptinebat, ad quid Paulus ipse tantus, ac talis Hierosolimam ascendit eua-
gelium suum conferre cum fratribus, ne cum alijs præ-
dicasset, reprobus efficeretur? At si Paulus hoc fecit,
quis alius potuit quicquam religionis scribere, & incon-
sultis apostolis ecclesiæ legendum commēdare? Auda-
citer sed vere dico. Nemo. Augustinus iterum ad idem
contra Faustum ait. Distincta est a posteriorum libris
excellentiā canonicæ authoritatis. Quæ Apostolorum
cōfirmata temporibus per successiones episcoporum,
& propagationes ecclesiarum, tanquam in sede quadā
sublimiter constituta, cui seruiat oīs fidelis, & pius intel-
lectus. Ibi si quid velut absurdum mouerit, non licet di-
cere, author huius libri nō tenuit veritatem; sed aut co-
dex mendosus est, aut interpres errauit, aut tu nō intel-
ligis. Nota verbum, Apostolorum confirmata tem-
poribus.

CAP. V.

Hic Gratianū admiror, qui alias doctus, nescio quo
studio motus, inania garruens, decretales epistolas, qua-
si diuinas, inter canonicas scripturas cōnumerauit. Quæ
gratiosius lubentiusq; audiendus, quodam Augustini
dicto confirmauit: quo dixerat, In canonicis scripturis
ecclesiarum catholicarum quàm plurimum diuinarū
scripturarum solertissimus indagator authoritatem se-
quatur: inter quas sane sint quas apostolica sedes habe-
re, & ab ea alijs meruerunt accipere epistolas. Admiror
inquam hominē, tum in eo quod posuit: tum eo quod a se
inuentum, ex Augustino confirmare studuit: quū nihil
minus fecerit Augustinus vnquā, quàm quod hęc Gra-

Ad Gal. 2.

Lib. 11. cap. 5.

Gratianus dixit male, Decretales epistolas in tercanonicas scripturas annumerari. 19. dist. e. in canonicis.

Admirandus est Gratianus: tum in eo quod sine it: tum quia sub figmentū confis- sare studuit.

tiani sententiam stabiliret. Ruit illa funditus ex dictis ante. Nec potuit Augustinus Augustino esse contrarius, sanctissimus, doctissimusq; ac memoria tenacissimus. Sed age mittamus alia; & fingamus Augustinum nusquam alibi de his loquutum; etiam his positis audacter dicimus: Neq; verba Augustini Gratiani sententiam volunt; sed nec ipsum operis caput, ex quo sunt extracta, illam patiuntur. Non enim vt Gratianus refert, imo sic Augustinus habet in de doctrina Christiana. In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum quam plurimum authoritatem sequatur (solertissimus indagator, nempe de quo agebat) inter quas sane illae sunt, quae Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Te quaeso, studiosissime lector, videas haec Augustini verba, perpendasque in eis illud verbum, Inter quas, non ad scripturas canonicas, sed ad ecclesias potius catholicas referri. Quod in verbis illis a Gratiano relatis non ecclesias catholicas, sed solum scripturas ipsas canonicas refert. Nec dixit Augustinus: quas apostolica sedes habere, vt Gratianus posuit; sed ait, quae apostolicas sedes habere, vt nos fideliter ponimus. O magna differentia verborum Augustini; quis te non videt? Non ergo Augustinus decretales epistolas, ab apostolica sede scriptas, aut receptas canonicis scripturis annumerat; sed tantum in legendis canonicis scripturis; ne non canonicae pro canonicis, aut canonicae pro non canonicis habeantur, authoritatem ecclesiarum catholicarum, illarum maxime quibus apostoli praesiderunt, aut scripserunt, velut ecclesiae Romanorum, Corinthiorum Galatarum, Ephesiorumq; commendat. Vnde sicut iam posuimus, inquit; In canonicis autem scripturis

Augustinus natus
quam fuit Augu-
stino contrarius
nisi dum ipse re-
tractauit.

Lib. 2. c. 8.
Verba Augusti-
ni fideliter relata

Verba Augusti-
ni in sua propria
forma Gratiano
repugnant, d. 20.

Gratianus male
recolit Augusti-
num.

(quas totas dixerat legendas) ecclesiarū catholicarum quā plurimū authoritatem sequatur (quatenus nec alias scripturas nec aliter, nisi quas, & qualiter catholice ecclesie accipiunt & intelligunt, accipiat & intelligat solertissimus indagator) inter quas nempe ecclesias catholicas, sane illæ sūt, quæ apostolicas sedes habere: & epistolas accipere meruerunt. Quid clarius? Imo & litera sequens hoc idem declarat: quum enim in his verbis positis authoritatē ecclesiarum catholicarum in recipiendis legendisq; canonicis scripturis, auscultandā docuisset: ne lectoris mentē moueret, q̄ alia particularis ecclia has, alia vero illas, quasi canonicas scripturas recepisset, subdit. Tenebit igr̄ hūc modū in scripturis canonicis, vt eas quæ ab oibus accipiūtur ecclis catholicis, præponat eis, quas quædā nō accipiūt. In eis vero quæ nō accipiūtur ab oibus, præponat eas, quas plures grauioresq; accipiūt, eis, quas pauciores, minorisq; authoritatis ecclesie tenent. Si aut̄ alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi, quanquā hoc inuenire nō possit: æqualis tamen authoritatis eas habendas putat. Sed quid plura? Verba statim sequentia has ignorantie nebulas fugant penitus: quibus quicquid de canone erat noui & veteris testamenti, Augustinus numerauit, nominauitq;: sic vt nihil ibi nō expressum ad canonicas scripturas iuxta Augustini doctrinā pertineat: ait enim. Totus autē canon scripturarū, in quo istam considerationem versandā dicimus, his libris continetur. Quinq; Moscos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & vno libro, Iesu Naue, vno Iudicū, vno libello, qui appellatur Ruth: qui magis ad regnorū principia videtur pertinere: Deinde quatuor

* Sequens litera Augustini ostendit magis veram eius mentem.

* Augustinus eiuſdem sententia: fuerit / indicauit satis: dum in eodē capite omnes libros canonis annumerauit / nominauitq;.

Regnorum, & duobus Paralipomenon, nō consequen-
 tibus, sed quali a latere adiunctis simulq; pergentibus.
 Hęc est historia quę sibi met annexa tempora cōtinet,
 atq; ordinem rerum. Sunt alię tanquam ex diuerso or-
 dine, quę neq; huic ordinī, neq; inter se connectuntur:
 sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudith, & Macha-
 beorum libri duo, & Esdrę duo, qui magis subsequi vi-
 dētur ordinatam illam historiam, vsq; ad Regnorum
 vel Paralipomenon terminatam. Deinde prophetę, in
 quibus Dauid vnus liber psalmorum, & Salomonis
 tres, Prouerbiorum, Cātica canticorū, & Ecclesiastes.
 Nam illi duo libri, vnus qui sapientia, & alius qui eccle-
 siasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomo-
 nis esse dicūtur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse
 constantissime perhibetur. Qui tamen quoniam in au-
 thoritatem recipi meruerunt, inter propheticos nume-
 randi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui prophetę ap-
 pellati sunt, duodecim prophetarum libri singuli, qui
 cōnexi sibi met, quoniam nunq̄ seiuncti sunt, pro vno
 habentur. Quorum prophetarum nomina sunt hęc,
 Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Aba-
 cul. Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Dein-
 de quatuor prophetę sunt maiorum voluminū, Esaias,
 Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatu-
 or libris veteris testamēti terminatur authoritas. Noui
 autem, quatuor libris euangelij, secundum Matheum,
 secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioā-
 nem, quatuordecim epistolis Pauli apostoli, ad Roma-
 nos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad
 Philippenses, ad Theffalonicēses duabus, ad Colotfen-
 ses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonē,

Hieronymus in
 prologo iudith
 notat illum librū
 non esse de cano-
 ne, quin potius a-
 giographum. vis-
 deatur quoq; ipse
 in prologo Gale-
 leato qui incipit
 Viginti & duas
 literas super lib.
 reg. quo loco nō
 nullos horum li-
 brorum de cano-
 ne esse negat.

* Abulensis quos
 que in prologo
 suo super Ma. h.
 questione 2. non
 credit oēs eos li-
 bros de canone
 esse timo quōsdā
 apocryphos voc-
 cat.

ad Hebreos, Petri duabus, tribus Ioānis, vna Iudæ, & vna Iacobi, Actibus Apostolorū libro vno, & Apocalypsis Ioānis libro vno: Hæc Augustinus. Qui ergo totū scripturarū canonē in his libris contineri dixit, nullam aliam ab his inter canonicas scripturas admisit, Sūt igitur decreta patrum, Romanorū inquam pontificū, vera, sunt firma, sunt ab omnibus cū omni obedientia obseruanda, vt infra magis dicetur: sunt etiā quodāmodo canonica dicenda, vt pote q̄ ab ecclesiastico principe ædita a toto orbe sint obaudienda, custodiendaq;: sed nequaquam illorum scripta Apostolorum & Evangelistarum scripturis coæquantur. Sunt inquā vera: imo & diuina in rebus fidei, sed humanis scripturis scripta: sicut quædam alia sunt, quæ humana sunt, & diuinis scripturis scribuntur de quibus alias.

CAP. VI.

Quòd si qđ diximus verū est, vt reuera est, sacras scripturas diuinā authoritatē habere, q̄si a deo mouēte assistenteq; æditas: erit utiq; per cōsequēs verū, eas sup̄ oēs humanas scripturas, firmissimas, ac certissimas, sicut omnino verissimas esse. In vniuersum enim oīs humanarū scripturarū, prout scripturæ sunt, certitudo, vel a sensu scriptoris, vel ab intellectu naturali lumine illustrato, vel a veracitate narrātis, vel a cōiectura ex præteritis est. Dare nāq; suis scriptis maiorē certitudinē q̄ ipse habeat, nullus vnquā scriptor potest: qui non nisi aliquo horū via naturali certus fieri valet. At quis nō videt, quantū sæpe & sæpius singula hæc, imo omnia simul deficiunt, sensus, intellectus humanus, veracitas narrantis, cōiecturaq; arguentis? Quo tiens sensus veros colores esse, qui tantum apparētes,

Articulo .4. & per multa.

Quædam diuina humanis / & quædam humana diuinis scripturis traduntur.

Diuina scriptura super omnes alias / verissima certissima ac firmissima est.

Nullus scriptor potest dare suis scriptis maiorē certitudinē quā ipse habet.

& minime existentes sunt: baculū fractū, ripāq; mo-
 ueri, falso iudicat? Quotiens intellectus fallitur a prin-
 cipijs deducendo, ad eadēq; resoluendo? Aut quā certi-
 tudinē habere intellectus potest, q̄ res extra se positas,
 nō nisi præuio sensu, deceptibili valde, distincte intue-
 tur? Vniuersaliter stat sententia: Si cæcus cæcū ducat,
 ambo in foueā cadunt. Quotiens veracitas hominis
 narrantis decipit, & decipitur? Aut quid proprius ha-
 bet homo ex natura, quā quod mentiatur? Quotiens
 etiam cōiectura arguentis deficit, ex circumstantia ali-
 qua temporū, locorum, personarū, aliarumue rerū va-
 riata? Memoria etiā scribentis quā labilis est, & incon-
 stans sibi: quis non sæpe ea deceptus, putat se vidisse,
 quæ nō vidit: & e contra nō vidisse, quæ vidit? Huma-
 narū quoq; potentiarum infirma capacitas, quæ pluri-
 bus intenta, minor est ad singula non parum hominis
 firmitatē infrigit. Malitia insuper hominis scriptoris,
 qua vera false, & falsa vere scribere potuit, nonne totā
 humanarū scripturarū certitudinē, aut tollit penitus,
 aut suspectā reddit? Vtiq; Mittamus hæc oīa: demus,
 humanū scriptorē nullo horū decipi, verāq; ac certam
 scripturam ædere. Rogo, quo lumine perfunditur, vt
 res per sensum, aut intellectū intueatur actu sensibiles
 aut itelligibiles factas? nōne naturali siue corporali ex-
 teriori: siue spūali interiori? Ita, Sic autē quid? Profecto
 cum aliqua scriptura humana certa fuerit, eius certitu-
 do non maior erit, quā nata sit lumine naturali vide-
 ri. At diuinarū scripturarū lōge maior est suprema in-
 finitaq; certitudo: cum enim Deus ipse optimus maxi-
 musq; earū sit principalis actor, suos scriptores, quasi
 p̄prios suos digitos mouēs, eisq; assistēs, nō humanis,

¶ Oīa per quæ
 certitudo huma-
 na haberi potest
 defectibilia sunt.

Math. 17.

Psal. 115.

¶ Argumētū ex
 coniectura quā
 fragile.

Memoria obsuā
 labilitatem dese-
 ciua.

¶ Malitia homi-
 nis humanus
 scribentis infrin-
 git autoritatē/
 certitudinem &
 firmitatem talis
 scripturæ.

¶ Lumen natura-
 le etiam quo sci-
 tur, quod huma-
 nitus scribitur,
 infirmū tum est.

¶ Diuinarū scrib-
 pturarum certitudo magna est
 nimis/infinitaq;
 ob lumen ibi res-
 pectum.

sed diuinis potentijs nixus, non naturali, sed supernatu-
 ralilicet naturali sibi) lumine p̄fusus, nō dubium quin
 eis infinitam certitudinem tribuat. Augustinus ad hoc
 optime de Christo loquens in de consensu euangelist.
 dixit. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos le-
 gere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis mani-
 bus imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis
 officijs concordiam membrorum sub vno capite mini-
 sterium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet, quod
 narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, q̄
 si ipsam manū domini quam in corpore gestabat, scri-
 bentem cōspexerit. O pulchrum verbum, Augustino
 dignum: in vniuersum enim opus non instrumento,
 sed principali agenti tribuitur, cuius principaliter est.
 Christus ob id suis apostolis dixit, Non enim vos estis
 qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loquitur in
 vobis. Loquebantur enim apostoli: sed quia a spiritu s̄c-
 to docti, motiq; quasi eius instrumentum, locutio illa
 non illis, sed illi ad scribitur. Paulus etiam hoc significa-
 uit dicens, An experimentum vultis eius qui in me lo-
 quitur Christus? Non enim dixit, se, sed Christum in
 se loqui. Dauid quoq; ad idē ait, Lingua mea calamus
 scribe velociter scribentis: Ecce linguam suam instru-
 mentum spiritus dixit. Iterum ad idem, Spiritus domi-
 ni locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.
 Quid clarius? CAP. VII.

Tanta est diuinarum scripturarum certitudo, & dig-
 nitas, vt res contingentes quas cōtinet, quodam modo
 sup se ipsas eleuet, easq; non necessarias, sed certas ma-
 gis faciat, q̄ multa alia quæ i suis naturis necessaria sūt.
 Saluator hoc docuit, dum dixit, Coelum & terra tran-

*Lib. 1. cap. 35.

*Quia deus pri-
 cipalis actor est i
 diuinis scriptu-
 ris vt monstratū
 est cui simplici-
 ter & absolute ip-
 se scripturæ tri-
 buuntur ex lumi-
 ne suo infinito il-
 la infinitam cer-
 titudine. & habet.

*2. Corint. 9.

*Psal. 44.

*2. Reg. 23.

*Matth. 24.

sibi, verba autem mea non transibunt. Caelum enim
 & terra de necessarijs naturæ sunt: verba autem Christi
 multa contingencia enunciarunt. Necessarium naturæ
 est, solem oriri cras super nostrum hemisphærium: con-
 tingens vero, diem iudicij fore. At mihi fideli certum
 magis est hoc contingens, quàm illud necessarium: quia il-
 lud in ordine naturali, & ex naturis creaturæ: hoc autem
 in ordine gratiæ, & ex scripturis dei didici. Namque quum
 quicquam in sua natura spectatur solum suis principijs
 intrinsicis durare, & a sua causa extrinseca prout ipsa
 disposuerit, pendere cognoscitur. Quum vero in diui-
 na scriptura cõspicitur, iam non prout est in se, sed pro-
 ut est in ordine ad diuinam voluntatem volentem illud
 fore, concipitur: sic autem certum magis est. Iterum quod
 in se consideratur, tantum in ordine naturæ: quod vero
 in diuina scriptura, in ordine gratiæ ponitur, ad quem
 pertinet scriptura sacra, eiusque diuina veritas. At quis
 non videt, ordinem gratiæ superiorem magis, nobilio-
 rem, ac firmiorem ordine naturæ? Vidimus sepe ordi-
 nem naturæ mutari, solem stare, imo & retrocedere,
 mortuos suscitari, cæcos videre, claudos recte ambula-
 re, surdos audire, mutos loqui, aliosque variis infirmitati-
 bus detentos subito sanari: in quibus omnibus naturæ
 ordo mutatus est. Nunquam tamen vidimus ordinem
 gratiæ infringi: nec solum non vidimus, sed neque vnquam
 visuri sumus. Quare hoc? Vtique quia ordo gratiæ supe-
 rior, ordo autem naturæ inferior est: fit consequens, vt
 inferior superiori seruiat: & propter illum suadendum,
 plantandum, conseruandumque cesset: infringaturque quo-
 tiens opus fuerit. Ordo vero gratiæ, quia supremus est,
 non habet aliud propter quod infringi oporteat, ac ob id

* Futura contingencia prout in diuinis scripturis ponitur magis certa quàm ea creata, quæ in suis naturis sunt necessaria.

Ordo gratiæ maior/nobilior/ve-
 rior/certior/ac
 firmior quàm ordo
 naturæ.

* Iosue. 1.
 * 4. Reg. 20.
 Ordo naturæ des-
 fecit imo deficit
 sepe.

* Ordo gratiæ
 nunquam deficit/
 nec deficiet.

* Ordo naturæ
 deficit ppter ordi-
 nem gratiæ: sicut
 cessat minus
 bonum propter
 maius bonum.

AXIOM. CHRI.

firmissimus, certissimusque manet. An forte negabit aliquis, illas veritates ad ordinem gratiæ pertinere, quas nouimus, etiam contingentium rerum in diuina scriptura repertas? Nō, nisi fatuus. Omnis prædicatio Christi de ordine gratiæ est, quæ per ipsū facta est. Quid ergo? Concludamus sicut ante proposuimus, Tanta est diuinarum scripturarum certitudo & dignitas, ut res contingentes quas continet, quodammodo super se ipsas eleuet: easque non necessarias, sed certas magis faciat, quam multa alia quæ in suis naturis necessaria sunt. Dixi non necessarias, quia nec dei determinata voluntas, nec eius præsciētia, nec eius prædictio aut reuelatio horū taliū contingentium futurorum, eorū cōtingentias tollunt: imo diuina voluntas, & præsciētia erga talia futura, sunt quæ illa cōtingentia faciūt: sicut enim in vniuersum nihil necessariū est naturæ, nisi quod deus vult, & ab æterno præsciuit necessariū naturæ esse: ita nihil cōtingēs, aut liberū naturæ est, nisi quod deus ab æterno voluit, præsciuitque cōtingens aut liberum fore. Nanque diuina voluntas est, qua res quæcunque de non esse ad esse, etiā ad quæcunque modū essendi, vocantur. Aut forte dici potest, aliquid esse, aut fore, quod Dei voluntas de nō esse ad esse non vocarit? Absit. Aut forte dici potest, quod omnia quæ sūt, aut futura sūt, de nō esse ad esse vocauit, sed quod modos suos positiuos essendi, eis non præfixerit? Quis sic insaniat? Ab ea enim est quicquid, & qualitercunque positiuè est: quæ omnia quæcunque voluit fecit in cælo, & in terra. Quicquid enim creatura positiuè habet, totum ei debet: quia totū ab ea recepit. Similiter nec Dei præsciētia futurorū cōtingētia tollit, imo ponit. Non tollit, quia non destruit propositum di-

Quæ in diuini scripturis ponuntur etiam cōtingentia / ad ordinem gratiæ pertinent.

Ioannis. 1.

« Certitudo diuinarum scripturarum res contingentes quodammodo eleuat super se ipsas: tribuitque illis maiorem certitudinem / non tamen absolutam necessitatem.

« Omnis modus essendi creature positiuus etiam essendi contingens a creatoris voluntate est. primo

« Sāctus Tho. 1. part. 1. q. 19. art. 8. de veri. q. 21. art. 1. 1. p. q. 22. art. 4. ad. 1. alia; partes primo sent. dist. 18. & 46.

« Quicquid est / ideo est / quia de illud de non esse ad esse vocauit / & ad certam modum essendi / quæ voluit illi dare. * Sidē debemus esse & modum essendi.

uinq; voluntatis, illa de non esse, ad esse contingēter vo-
cantis: destrueret enim, si quod dei voluntas fecerat cō-
tingens, eius præscientia faceret necessarium. Imo
ponit: quia & ipsa quoq; causa efficacissima rerum
est, eas in esse, & modo essendi ponens, quem & qua-
lem eas habituras prænouit. At quod aliquid in esse
contingenti causat, profecto eius contingentiam
non tollit, imo ponit. An forte dixerit aliquis, non dei
præscientiam: sed solam eius voluntatem res contingē-
tes producere? Nequaquam. Deus enim optimus ma-
ximusq; quum agens a proposito sit, immaterialis etiā
ac infinitus, non nisi per intellectum & voluntatem a-
gere potest: vnde eius cognitio ac volitio causa rerum
dicuntur: de quibus omnibus scholastici patres optime
determinarunt. Augustinus quoq; docens dei præsciē-
tiam nō ponere rebus præscitis necessitatem in de præ-
destinatione, & gratia ait. Si dicitur iam: Pharaonē non
posse mutari, quia eum præsciuerat deus non esse mu-
tandum: Respondetur, dei præsciētiam non cogere ho-
minem, vt talis sit, qualem præsciuit deus: sed præscire
talem futurum, qualis futurus est, quanuis eum non sic
fecerit deus. Quem si cogeret esse, hoc vtiq; cogeret
quod nō est. Porro si hoc præscierat futurum esse, qđ
non est, præscientia non est. Quod de deo qđ impie di-
catur, aduertit quisq; qui peccatis suis inde blanditur,
quod deus eū peccatorē futurum esse præscierit. Hæc
Augustinus. Hieronymus quoq; super Hieremiam ad
idem inquit. Verbum ambiguum forsitan maiestati
domini non potest conuenire: sed nostro loquitur affe-
ctu, vt liberū hominis seruet arbitrium, ne ex præsciētia
ei quasi necessitate, vel facere qđ, vel nō facere cogat.

¶ Diuina præsci-
entia non tollit
efficaciā diuinæ
voluntatis.

¶ Deus est agens
a proposito / per
intellectū & volū-
tatem. liberū qui
deū non solū cō-
placenter / sed eti-
am indifferēter.
* 1. sent. dist. 39.
39. 39. 8. 45. & 46.
* Cap. 15. tom 7.

¶ Augustinus op-
time dixit. Dices-
re qđ præsciētia dei
hominem cogat
aut necessitatē / est
dei præsciētiā
negare.

¶ Lib. 9.

AXIOM. CHRI.

Non enim ex eo quod deus scit futuram aliquid, idcirco futurum est: sed quia futurum est, deus nouit, quasi præscius futurorum. Idem pro eodem super Exechiam ait, Loquitur aut hæc deus ambigētis affectu, vt liberum hominis monstretur arbitrium, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat, quod deus futurum nouerit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præsciuit: sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille nouit futurum quasi deus. Hæc Hieronymus. Similiter nec prædictio aut reuelatio futuri, futuro illi necessitatē ponit, quod diuina voluntas & præscientia contingenter esse definiunt. Non enim aliter prædicat, aut reuelat aliquid fore deus, nisi qualiter vult, & præscit illud futurum esse. Nec dei prædictio aut reuelatio vigorosa magis est, aut efficacior, quam eius volitio, & præscientia, vt quod istæ faciunt contingēs, illa faciat necessarium. Chrysostomus circa illud. Necesse est vt veniant scandala: ad propositum ait. Non ergo prædictio ipsius scandala inducere putanda est: non enim quia futura scandala prædixit, idcirco veniunt: sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent, si nolent ea excogitare nequam homines atque pestiferi: quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Hæc Chrysostomus. Magna ergo est certitudo rerum etiam contingentium, in diuinis scripturis contentarum: si vero quærat. Quis fecit futurum futurum, postquam dei præscientia illud non fecit futurum? Respondeo. Diuina voluntas: & si iterum dicatur. Quomodo voluntas illud præcognouit, quæ non fertur in incognitum? Respondeo, per simplices cognitiones omnium rerum, & omnium complexionum earum, quæ omnia sepe nouit: hæc ad scholas

Lib. 9.

Hæc verissima sententia patrum qua dicitur. Non eo quod deus præscit vitæ futuram aliquid, ideo futurum est: sed quia futurum est, deus præscit illud futurum. Sic optime intelligitur, vt quem admodum veram sententiam dicimus, quæ est de re existenti, ita veram præscientiam dicimus, quæ est de re futura.

Super Math. hom. 60.

Præsupponitur diuina voluntas ad diuinam præscientiam erga futura posita in futuritione sed dei præcognitio simplex omnium rerum & omnium complexionum præsupponitur ad diuinam voluntatem.

primo lib. sent. lib. 9. vel. 30.

Nos quoque Christi fideles certiores sumus de rebus creatis; etiam contingentibus, quas in sacra scriptura intuemur, quam si eas in seipsis intueremur. Ratio huius hæc vna inuictissima est: quia eas prout ibi sunt, superiori lumine videmus, prout autem in seipsis, inferiori. Prout in scripturis, superiori, hoc est, supernaturali & diuinitus infuso: prout in seipsis inferiori, hoc est naturali, & naturaliter habito. Quia si quæras, quod est illud superius lumen, quo perfusi illustratique res in scripturis nouimus. Respondemus, Fides: hæc est enim, qua scripturis credimus, & res scripturarum nouimus. An non hoc maius lumen, quam naturale intellectus nostri? Ita, quia speciale donum est, quod deus in nobis, & sine nobis operatur. Saluator ad hoc dixit. Hoc est autem opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Paulus quoque: vobis datum est: non solum quod in illum credatis: sed etiam ut pro illo patiamini. Maius est, quia sine eo non nisi quæ hominis sunt sapimus: cum eo autem, etiam quæ sunt dei penetramus. Paulus ad hoc ait. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse a nemine iudicatur. Sicut scriptum est. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus. Hæc paulus. Rogo nunc. Quis non certior redditur de his, quæ superiori, a falsitateque remotiori lumine videt? Nemo. An non est fides, a falsitate remotissima? Imo est: quia donum dei, diuinitus in nobis, sine nobis cooperantibus infusum: ut monstrauimus. Quid ergo? Proculdubio, id quod diximus dicendum est. Certiores sumus Christi fideles de re-

† Nos Christiani certiores sumus de rebus etiam contingentibus, quas in diuinitus scripturis nouimus: quia si eas in seipsis intueremur.

¶ Maius/nobilius superius lumen est fides, quo perfundimur ut Christiani, antiquam lumen naturale, quo illustramur ut homines.

Ioannis. 6.

Philip. 1.

1. Corinth. 2
2. Corinth. 9.

¶ Fides est a falsitate remotissima namque de illis, quæ deus in nobis sine nobis operatur sine nobis in quibus coagentibus, non tamen sine nobis disponentibus.

bus creatis etiā cōtingētibus, quas in sacra scriptura in-
tuemur per fidē: quā si eas ī seipsis intueremur lumine
naturali. Hæc est victoria, quæ vincit mundū, fides no-
stra: hac mysterium trinitatis, incarnationē filij dei, re-
demptionem generis humani, resurrectionem mortu-
orū, glorificationem beatorū, institutionē, virtutē &
effectū diuinorum sacramentorum in remedium pec-
catorū, aliaq; id genus firmissime certissimeq; credi-
mus, tali certitudine, quæ se teneat ex parte fidei illu-
minantis, ac mouentis, volūtatis affectātis volentisq;
Hoc propterea dixerim, q̄ certitudo fidei non est cla-
ra, sed obscura: non clara, quā faciat manifestatio rei a-
pud potentiā cognitiuam, sed subobscura, specularis,
& ænigmatica, quā faciat fides apud intellectum. Pau-
lus hoc docuit, dicens. Videmus nunc per speculū, & in
ænigmate. Iterū. Fides est sperādarū rerū substātia,
argumentū non apparentiū. At quod nobis nō appa-
ret, nullatenus clarā certitudinem apud nos habet.

CAP. IX.

Quæ, qualis, aut quāta sit: quomodo fiat, vnde, aut
a quo veniat, seu rerū, seu scripturarū claritas, optimū
est tractare: sed longum nimis, tædiosum forte, atq; a
proposito alienū: ob idq; omittendū. Iterū quā multi-
plex, & differens quoad nos scilicet, quemadmodū sen-
sibilem rerum, earumq; enunciationū: aut quoad na-
turā, sicut in materialium entium, ac eorum propositi-
onū inquirere, atq; determinare vtile quidē est ad mul-
ta: verum scholis magis aptū: in quibus principia qui-
dē rerum cōtemplantur, scientiarū autē expenūtur.
Cæterū quia in præsentiarū de diuinis scripturis ser-
mo est, de earū claritate, vel obscuritate tractaturi, ne-

ad. Ioan. 7.

Certitudo fidei/
quoad veritatem
est ex deo reue-
lante / ob idq; in-
finitas: certitudo
autē fidei quoad
hæsiōem qua re-
bus creditis ad-
hæremus: est ab
homine affectan-
te / amante ac vo-
lente.

Certitudo na-
turalis euidētis
necessitat homi-
nes adherere re-
bus cognitis quia
est clara: certitu-
do vero fidei nō
necessitat homi-
nes adherere re-
bus creditis quia
est obscura.

2. Corinth. 13.
Hebr. 11.

¶ Multa que hic
tractari possent
ad scholas mittū-
tur: tū quia huic
operi aliquantus
lumen aliena: tum
quia multanimis
& speculatiua ma-
gis quā que ad
propositū faciāt

cessariū duximus vel saltē praelibare, eas (quē admodū
& oēs alias) claras, vel obscuras dupliciter esse posse.
Primo quidē quoad sensum, quē volunt. Secundo ve-
ro quoad veritatē, quā enunciant. Sunt enim hęc duo
in inuicē differentia plurimum: nec minus (vt aiunt) quā
cælum & terra distātia. Nos nāq; Christi fideles de to-
ta diuina scriptura quę vera est, certi sumus: etiā si illam
nō intelligamus: qui tamē in multis, quē sensum faciat
ignoramus, dubitamusq;. Rursus totā scripturā veris-
simā, ac certissimā credimus: multas tamen eius veri-
tates non nobis claras, sed obscuras confitemur. Hęc
enunciatio: Verbum caro factum est: verissima, certis-
sima, ac firmissima est super oēs mūdi certitudines, vt
mōstrauimus: sensus etiā, quē vult, nobis manifestus
est: veritas tamē eius nō clara, imo obscura est. Aut qui
illā sibi clarā putat, dicat, quo sensu, qua propria spe-
cie, aut qua beatifica visione, verbi vnionē hypostati-
cā præsentiē intuetur? Sic igitur quia hactenus de veri-
tate, certitudine, & firmitate diuinorum scripturarum
satis superq; diximus, dabimus operā, vt in sequētibus
tantum de claritate, & obscuritate earum, & quoad sen-
sum quē volunt, & quoad veritatem quam enunciant,
determinemus, Deo donante,

CAP. X.

Diuina scriptura multas enunciations continet
claras manifestasq; quoad veritates, quas enunciant, lu-
mine naturali etiam homini viatori notas. Monstra-
tur hoc, primū ex natura rei. Principia enim bene bea-
teq; viuendi, deum esse super omniā diligendum, sum-
ma ac veneratione colendum, æternum, & incommu-
tabilem, in lumine naturali nota sunt, ac manifesta:

¶ Proprie ac exa-
ctissime loquēdo
omittendo alias
claritates: quā
potius ad res ip-
sas pertinere vi-
dentur / duplici-
ter scriptura / al-
liqua potest esse
clara vel duplici-
ter obscura.

¶ Primus modus
claritatis vel obs-
curitatis scriptu-
rarum est quoad
sensem / quē vult
scriptura ipsa. Se-
cundus modus /
est quoad verita-
tem quam enun-
ciat.

¶ Propositio alia
qua datur / clara
quo ad sensum
quē vult & obscu-
ra quoad verita-
tem quam prædi-
cat.

¶ Diuina scriptu-
ra multas enun-
ciationes conti-
net / claras quidē
quoad veritates
quas enūciat om-
nibus hominib;
manifestas.

a sapientibus mundi etiã concessa, monstrataq; fuere: atq; ab omnibus mundi nationibus etiam barbaris hodie conceduntur, quasi ipsa rei clara veritate cogente. Hæc autem nullibi quã in diuinis literis reperiuntur expressius. Saluator dixit. Diliges dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est maximũ & primum mandatum: secundũ autẽ simile huic. Et proximũ tuum sicut teipsum: subdit. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Optime diuina prouidentia disposuit, vt bona illa naturalia, scilicet intellectum, & voluntatem, haberet quilibet: principiaq; bonæ vitæ agnosceret clare, quibus ad bona gratiæ præparare se, & ad bona gloriæ peruenire valeret, si vellet. Dauid ad hoc dixit. Signatum est super nos lumẽ vultus tui domine: nempe quo bonũ cognoscamus: de quo dixerat. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Neq; enim tunc pro solis fidelibus, imo & pro infidelibus loquebatur: qui præsertim dicere possent. Quis ostendit nobis bona? Nec mirũ: quia lex naturalis omnibus rationalibus indita, neq; in tabulis, aut chartis, sed in cordibus mentibusq; hominum beatificabilium impressa, nõ debuit esse manca: esset autẽ manca, si omnes ad bene viuendũ obligans, principia bene viuendi clara manifesta q; omnibus nõ haberet. Habet ergo. At si illa sic, lex euangelica quomodo non: quæ legem naturalem continet, & illam ad suam antiquam perfectionem restituit, ea prohibens, quæ contra illã in lege veteri permissa erant? Saluator ad hoc libellum repudiij soluens, & legem naturalem restituens, inquit. Quoniam Moses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab ini-

Math. 22. & hoc etiam. Deut. 6.

¶ Diuina prouidentia posuit principia bonæ vitæ cunctis hominibus manifesta: vt quilibet posset se ad gratiã parare & nullus posset se excusare.

Psal. 4.

¶ Lex naturalis omnibus hominibus indita & omnes homines mentis compotes: etiam non habentes exteriorẽ magistrũ obligas: debuit habere: imo habuit principia bene viuendi cõmunissima: & manifesta.

¶ Lex euangelica restituit legẽ naturalem ad iuum vigorem.

Math. 19.

tio autē non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicūq; dimiserit vxorē suā, nisi ob fornicationē, & aliā duxerit, mœcha ē: & qui dimissā duxerit, mœcha ē. Lex ergo euāgelica, quia legē naturalē includit, principia bonæ vitæ clara habet. Paulus quoq; hāc veritatē testatur dicens. Reuelat enim ira dei de cœlo sup̄ omnē impietatē, & iniustitiam hominū eorum, qui veritatē dei in iniustitia detinent: quia quod notū est dei manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. Quia quū cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis. &c. Ecce cur culpantur in vniuersum male viuentes, quia scilicet principia bene viuendi, hoc est, cognitionem dei, ac virtutē habuerunt clara. Quid clarius ex Apostolo. Idem pro eodem. Quū enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi iunt lex: qui ostendūt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die quū iudicabit deus occulta hominum secundū euangeliū meum per Iesum Christū. Rogo quomodo gentes quæ legē nō habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, & sibi sunt lex, ac ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimonium reddente conscientia ipsorū, nisi quia principia bonæ vitæ in lege expressa, etiā in lumine naturali sūt manifesti. Quidā religiosus Aegidius nomine, minci ita professione, noluit dicere. Credo in deū, sed scio deum

Lex euāgelica includit legē naturalē iam restitutam in sua integritate.

*Roma 1.

*Multi gentiles Deum cognouerunt.

*Roma 2.

*Multi Gentiles principia bonæ vitæ quod opus est præcepta obseruauerunt.

*Dionysius Carthus. refert. 1. q. 2. log. lent.

non vt fidem negaret, sed vt claritatem rei indicaret.
 Chrysoſtomus ad idem, circa illud domini. Vobis da-
 tum est noſſe myſterium regni dei: ceteris autē in para-
 bolis: ait. Sic & dominus generalē gratiā, id eſt intelle-
 ctum boni, & mali omnibus dat, p̄ neceſſitate naturæ;
 quia nec vide mur eſſe homines ad imaginem dei crea-
 ti, niſi habuerimus diuinum intellectū. Dignioribus
 autē dat ſpecialeſ gratiam, vt puta cognoscendī my-
 ſteria: non pro neceſſitate naturæ, ſed pro remunera-
 tione bonæ voluntatis, aut bonorum operum: vide er-
 go quomodo dicit. Vobis datum eſt noſſe myſterium
 regni cœli. Non dixit. Vobis datum eſt, alicui qui
 habeat ſciētiam boni & mali. Si ergo eſt aliquis, qui nō
 habet gratiam ſcientiæ boni & mali, nō culpa eſt homi-
 nis non habentis, ſed dei non dantis. Si autem omnes ho-
 mines intelligunt bonum, & malū: non tamē omnes ha-
 bent gratiam cognoscendī myſteriū regni: non eſt cul-
 pa dei non dantis, ſed hominis nō quæretis, nec feſtinā-
 tis, nec laborantis, vt mereatur accipere. Hęc ille. Ecce
 vir ſanctus, & doctus ſcientiam boni & mali, tanquam
 principia bene viuendī, omnibus hominibus datam di-
 xit. Et quid multa adducimus: principium bonæ vitæ a-
 pud Matheum, & Lucam poſitum eſt manifeſte, in le-
 ge naturali præceptū ſub his verbis. Omnia ergo quæ-
 cunq; vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite
 illis.

CAP. XI.

Diuina ſcriptura multas enūciationes cōtinet claras
 quidē, manifeſtasq; quoad ſenſus quos volūt, ſic vt ne-
 quaquā ſit dubiū quē ſenſū per eas actor voluerit. Pri-
 mū oīum ad hęc ſententiā eſt, q̄ ſaluator ipſe, Apoſtoli
 etiā, ac Euāgelistę ei⁹ multas ſcripturas manifeſtis ver-

• Homel. 31. ope-
 ris imperfecti.
 * Math. 13.

• Neceſſaria ad
 bonā vitā Deus
 dat oibus / quia
 verus dominus
 omnium alia au-
 tē id eſt abūdanti-
 ora benedictioſis
 ait:

• Manifeſtū prin-
 cipū bonæ vitæ
 ex lege naturali /
 in euangelio ex-
 primitur.
 * Math. 7. &
 Luc. 6.

• Diuina ſcriptu-
 ra multas enuci-
 ationes cōtinet
 claras quidē quoad
 ſenſum quem
 volunt.

bis interpretati sunt: quarum sensus iam nunc manifestos habemus. Sed quia posset quisquam dicere, hos tales sensus per huiusmodi interpretationes habitos, etiam de fide, qua interpretantibus credimus, esse: ac ob id non clare, imo obscure haberi, placet aliunde hanc manifestam veritatem monstrare. Monstrat autem. Quis non videt haec omnia. Fuit homo missus a deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum: non erat ille lux: sed ut testimonium perhiberet de lumine. &c. Et die tertia nuptiae factae sunt in cana galilee: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias &c. Erat autem homo ex pharisaeis Nicodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei. Rabbi, scimus quia a deo venisti magister: nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. &c. Illud etiam domini Samaritanae dictum. Ego sum qui loquor tecum. Et illud. Abrahama genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob. Illud quoque. Quum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iuda in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolimam dicentes. Vbi est qui natus est rex Iudaeorum. &c. Rogo inquam, quis non videt haec omnia, multa quoque alia innumera clara, manifesta quoque esse, quoad sensus quos voluit? Legant omnes quotquot huius veritatis iudices esse voluerint diuinas scripturas, perpendant singula: & videant si non ita res se habeat: mitto alia: easdem in testes habere volo. Illae faciunt satis.

CAP. XII.

Diuina scriptura multas enunciationes continet, imo ut ita dicam, pene omnes (demptis illis paucissimis,

* Ioan. 16

* Ioan. 20

* Ioan. 7.

* Ioan. 4.

* Math. 20

* Math. 20

¶ Multa alia sunt in diuinis scripturis manifesta / qualia sunt quae praedicatione domini / opera / passionem / mortem / resurrectionem / & ascensionem enunciant.

¶ Divina scriptu-
ra multas enun-
tiones continet
nobis viatoribus
obscuras, quoad
veritates, quas enun-
tiant.

¶ Tales sunt oēs
enuntiationes qua-
rum res nos non
nisi per fidē nos-
cimus.

¶ Quia cognitio
ænigmatica, qua
lis est cognitio fidei,
obscura est.
1. Cor. 13.

¶ Paulus indica-
vit, qualis cog-
nitio sit viatorum,
quā de rebus di-
vinis & a sensu re-
motissimis per lo-
cā fidē habemus.

de quibus paulo ante egimus) obscuras nobis viatoribus quoad veritates, quas enuntiant. Monstratur hæc veritas, in creatione mūdi ex nihilo, in incarnatione filij dei, in passione eius, morte, resurrectione, & ascensione: in redemptione generis humani, in institutione, virtute, ac effectu diuinorum sacramentorum: in resurrectione futura corporum, & in beatificatione sperata bonorū piorumq; hominum. Horum nanq; omnium veritates & si nobis verissimæ, certissimæ, ac firmissimæ sint per fidem, nobis tamen viatoribus non claræ, sed obscuræ sunt. Aut si quis ista clare se nosse existimat, dicat nobis qua alia cognitione, nisi fidei ea intueatur: quo sensu, qua propria rerum specie, aut qua clara visione essentia, in qua clare videntur omnia hæc, videat? Scimus nihil tale dandum fore: quia sola fides est, qua hæc omnia, multa; alia nouimus. At fides quem alium sensum facit, nisi obscurum? Nullum. Paulum hic appello iudicē, qui ait. Videmus nūc per speculum, & in ænigmate: specularis autem & ænigmatica cognitio nō clara, sed obscura est. Aut quid est illud, Nunc, Pauli? nonne tempus viatorū, & præsentis miseriæ? Ita. Idem pro eodem. Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Iterū, Fides est de nō viliis. At de rebus quas non videmus, quomodo claram cognitionem habere possumus? Nequaquā. In vniuersum enim omnem & solam illam rem clare intueri dicimur, quam sensu, aut propria specie, seu natura, aut diuina essentia videmus præsentialiter. Rogo, si res fidei clare nosceremus, quod meritum fidei haberemus? Nullum. Gregorius ad hoc optime dixit. Fides nō habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Experimentum

autem nullum magis est, quā dum quod cognosco, clare percipio. Rursus, si hæc quæ diximus aliunde quā ex fide nobis nota essent, quomodo illi, qui fidem non habent, & excellenti ingenio pollent, ea non accipiunt? Fides ergo est quæ sola in hoc seculo hæc ostendit vera, quæ solum speculari, & ænigmaticam habet cognitionem, ut testatur Paulus. Cæterum quia nusquam homines eos dico, qui sese Christianos profitentes aduersus hæc manifestam veritatem disputarunt, nedum senserunt luce sua clarissima victi: de ea satis.

CAP. XIII.

Diuina scriptura nonnullas continet enunciationes, nobis viatoribus quoad sensum quem volūt obscuras, ut & si eas per fidem veras omnino credamus, earum tamen proprium sensum non intelligamus. Dei scriptura est, quæ primo hanc veritatem docet. Danieli enim dictum est. Vade Daniel, quia clausi sunt, signatiq; sermones. Et ne quis ogganniat illā clausurā sermonū solum vsq; ad præfinitū tēpus prædictā fuisse, illud apud Esaiā legat. Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti literas, dicet. Lege istū, & respōdebit. Non possum: signatus est enim: & dabitur liber nescienti literas, diceturq; ei. Lege, & respōdebit. Nescio literas. Quod si quispiam dixerit, hoc Esaiæ verbum erga malos homines, fictosq; intelligendum tantum, non de alijs: audiat Paulum dicentē. Quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui, prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi, quod alijs generationibus non est agnitum filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apo-

Quas res clare intueri dicamur modos ad hoc ponimus quibus ad de modū cognoscendi prophetia/ quo res quæ non est/ clare videtur vnde prophete olim vidētes dicebantur nisi forte nitaris dicere prophetas non clare sed obscure intueri res futuras quas p̄nūciat/ qđ si cōtēdas nō curo: Tu videas: Verba scripturæ tibi cōtrariū est/ quo ipsi videre dicitur/ & vidētes appellatur.

Diuina scriptura nonnullas continet enunciationes nobis viatoribus obscuras quoad sensum quæ volunt.

* Daniel. 12.

* Esaiæ. 29.

* Prophete expresse docent in scriptura diuina multa esse subobscura quoad sensum.

* Ephes. 3.

* Paulus quoties in multis locis & per multa.

stolis eius, & prophetis in spiritu, gētes esse cohæredes, & cōcorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangeliū. Ecce mysteriū vocationis gentium alijs ignotum, sibi aut, Apostolis alijs, & Prophetis tunc reuelatū dicit, quod nihilominus ipse alias prædictū fuisse asserit, probat q; scripturas adducens. Hæc autē quomodo stāt, nisi scripturas illas subobscuras fuisse dicamus? maxime propter id quod infra ait. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo, qui omnia creauit, vt innotescat principatibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiā & c. Nec valet dicere, notam quidem fuisse Iudæis vocationem Gentium, sed non cessationem legalium: non valet inquam: quia & hoc Paulus alibi ex scripturis monstrauit. Quid ergo? Vtiq; dicendū est, esse diuinas scripturas in multis quoad sensum, quem faciūt, obscuras. Petrus manifestis verbis hoc docuit, dum dixit, Charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiā scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant. Rogo videant, qui hanc nostram veritatem negauerint, quid sit scripturam aliquam difficilem intellectu esse: perpendantq; simul, an scripta ipsius Pauli de diuinis scriptis sint: quia si sic, vt sic, quum nihil difficile intellectu fuerit vnquam, nisi quod obscurum habet sensum: necesse est affirmare, in diuinis scripturis nonnullas enunciationes, quoad sensus, obscuras esse. Eligant igitur quod voluerint,

9 Rom. 15.

Dispensatio sacramenti absconditi innotescit principatibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam.

Vocatio gentium & cessatio legalium olim prædicta fuere.

* Hæbr. 8. & ad Rom. & ad Gal. per multa. 1. Pet. 3.

Petrus etiam ad idem expressit et statore esse in scriptis Pauli, quædam intellectu difficilia.

Scriptura non dicitur difficilis intellectu nisi quæ obscurum habet sensum quæ vult.

aut dicant contra Paulum, sua scripta diuina non fore: aut contra Petrum, in illis nihil esse intellectu difficile: aut contra sensum commune omnium sapientum, nedum Christianorum, non esse idem, intellectu difficile, & obscurum: aut nobiscum nostram veritatem concedant. Augustinus in De doctrina Christiana, sacra scripturam in multis obscuram esse confitetur: vnde obscuritatem habeat, docet: & quo intelligibilis fiat, manifestat. Hieronymus in ipsa, quantum potuit humana fragilitas, vigilantissimus idem confessus ad Augustinum dixit. Etsi in Euangelijs, ac prophetis peruersi homines inueniant, quod nitantur reprehendere, miraris, si in tuis libris, & maxime in scripturarum expositione, quæ vel obscurissimæ sunt, quædam arcta linea discrepare videantur? O pulchra Hieronymi confessio: & si tanto viro scripturæ sacræ vel obscurissimæ visæ sunt: cui nostrum non obscuræ erunt? Chrysostomus super Matheum ad idem inquit. Non sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ, vt cum labore inueniantur: non autem clausæ, vt nullo modo inueniãtur. Propterea dicit Petrus in epistola sua de scripturarum obscuritate, quia non sicut voluit homo, loquutus est spiritus, sed sicut voluit spiritus, loquutus est homo. Infra. Non ergo abscondita est in scripturis veritas, sed obscura. Hilarius super Psal. confitetur, probatq; opus esse dei dono ad intelligentiam scripturarum. At quod non nisi dei dono intelligitur, optimo iure non clarum, imo vero obscurum existimatur. Deinde & si hæc omnia cessassent, quomodo quotidiana experientia hanc veritatem nostram non mōstraret? Quis enim nostrum non nouit, alia æquiuoca valde, alia

¶ Patres quoque sancti & docti ad idem sunt.

* Lib. 2. & 3. per multa.

* Epistola 14. inter epistolas Augustini.

* Homel. 44.

¶ Non sicut voluit homo loquutus est spiritus: sed sicut voluit spiritus loquutus est homo.

* Psal. 125.

¶ Experientia quotidiana imo continua hoc docet.

¶ Divina scriptura unde habeat obscuritatem quoad sensum / quæ vult.

¶ Metaphoricè nomen / metaphoricam significationem variat: & in variis locis varias significationem habet: & nunc pro re aliqua nunc pro dissimili aut contraria ponit.

Lib. 3. cap. 25.

¶ Casus hereticorum / qui hactenus fuerunt. Omnes enim scripturas perierunt iudicè / & omnes scripturas ignoravit de quorum intelligentia garriebat sicut optime ad Constantium Imperatorem dixit Hilarius.

¶ Patres sancti & docti veram intelligentiam scripturarum habuerunt / medi cor de.

a. Cor. th. 4.

parabolica, alia similitudinaria, alia allegorumena, alia amphibola, alia vero metaphorica hypbolica, aut que vis alia in diuinis scripturis contineri? Hæc aut omnia, quomodo sine obscuritate esse possunt? Nequaquam. Quotiens etiam nomen metaphoricè acceptum, metaphoricè variat significationem, vt nunc pro re aliqua, nunc pro dissimili, & alibi etiam pro cōtraria sumatur. Nouit hoc Augustinus in De doctrina Chriana dicēs. Non putemus esse præscriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc eam semper significare credamus. Nam & in vituperatione fermentum posuit dominus, cum diceret. Cauete a fermento pharisæorum: & in laudem, cum diceret. Simile est regnum celorum mulieri, quæ abscondit fermentum in tribus mensuris farine, donec fermentaretur totum. Hæc Augustinus. Casus etiam miserorum hominum, hereticorum, inquam, præteritorum, non parum ad hanc veritatem clamat. Petebant omnes scripturam sacram iudicè, quæ non intelligentes, & suo videri adherentes ceciderunt miseri, Arrius, Sabellius, Photinus, Pelagius, Faustus, Iulianus, Nestorius, Eluidius, alijque plures: quod si scriptura non obscura, sed clara erat: quomodo ab istis non fuit intellecta? Quod si dixerint aduersarij, hos cecidisse, nec scripturam intellexisse, quia mali erant: & Si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum. Respondemus, Inde sanctos patres magis volumus: non ceciderunt, sed steterunt: non perierunt, sed super cœlos migrarunt: ideo euangelium intellexerunt: quia Paulo teste. Si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum.

CAP. XIII.

Vera igitur intelligentia diuinarum scripturarum non naturale quid est, sed dei donum: nec per assiduū studiū quasi naturaliter acquiritur, imo diuinitus præstatur bonis, beneq; laborantibus conceditur, malis vero negatur. Bonis conceditur, quia vniuersaliter dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eū. Iterum. Declaratio sermonum tuorū illuminat, & intellectum dat paruulis. Paruulis inquit, hoc est, humilibus, sicut alibi dicitur. Cum esses paruulus in oculis tuis, principem Israel te constitui: & iterū. Cōfiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Iterū. Super quē requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & timentē sermones meos? Dauid iterū cōfidenter dixit. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Sedet deus in scripturis suis quasi absconditus: qui posuit tenebras latibulū suū, habitans lucē inaccessibilem: nec tacet ibi, imo clamat inde: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Damascenus in De orthodoxa fide ait. Si igitur fuerimus dicēdi cupidi, erimus & multa discentes: nā diligentia, & labore, et indulgentis dei gratia diriguntur omnia. Qui enim petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Pulsemus igitur ad pulcherrimū hortum scripturarū suauissimū, dulcissimum, venustissimū, & omnigenis intellectuāliū volucrum cantibus circūsonet aures nostras, & tãgat corda nostra, mentem tristitia affectā consoletur, ira turbatā serenet, gaudio æterno impleat, ascendere faciat ad dorsa diuinę columbæ instar auri rutilantia, & splendidis eius alis ad vnigenitū filium,

¶ Diuinarū scripturarū vera intelligentia dei donū est.

¶ Bonis quidem laborantibus, orantibus, & suo modo sese disponentibus, ad hoc datur.

* Psal. 110. & 118.
* 1. Reg. 31.
* Luc. 10.

* Psal. 118.

¶ Deus enim qui posuit tenebras latibulum suum, etiā habitare dicitur lucem inaccessibilem.

* Lib. 4. cap. 18.

¶ Deus optimus maximusq; petenti dat, quærenti fit obuius, ac pulsanti aperit.

AXIOM. CHRI.

& hæredem hortulani intelligibilem vitam reducat,
 & per ipsam patri luminum adducat. Hæc Damasce-
 nus. Hilarius quoq; monstrans, vnde nos super docto-
 res & magistros legis mysteria scripturarum intelliga-
 mus, super Psal. ait. Intelligimus, quia nō mendax est,
 qui dicit. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenie-
 tis: pulsate, & aperietur vobis. Et scriptum est, quia qui
 dixit. Quoniam oportebat impleri omnia quæ scripta
 sunt in lege Moysi, & prophetis, & psalmis de me: tunc
 aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas. & c. Ma-
 lis autem negatur. Paulus enim ad hoc dixit. Qui cum
 cognouissent Deū, nō sicut Deū glorificauerunt, aut
 gratias egerunt, sed euanuerūt in cogitationibus suis,
 & obscuratū est insipiens cor eorū. Iterum. Et sicut nō
 probauerunt Deū habere in notitia, tradidit illos De-
 us in reprobū sensum, vt faciant ea quæ nō cōueniunt.
 Iterum. Quia nō crediderunt veritati, sed cōsenserūt
 iniquitati, misit illis Deus spiritum erroris. Idē pro eo-
 dem. Et nō sicut Moyses ponebat velamen super faciē
 suam, vt nō intenderent filij Israel in faciē eius, quod
 euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum: vsq; in hodie-
 rum enim diem id ipsum velamen in lectione veteris
 testamenti manet nō reuelatum, quod in Christo eua-
 cuatur. Sed vsq; in hodiernū diem, quum legitur Mo-
 ses, velamē positum est super cor eorum. Cum autem
 conuersus fuerit ad dominum, auferetur velamen. Ite-
 rum. Quod si etiam opertum est Euangeliū nostrum,
 ijs qui pereunt, est opertū: in quibus deus huius sæculi
 excæcauit mentes infidelium, vt nō fulgeat illis illumina-
 tio Euangelij gloriæ Chri, qui est imago De. Idē pro
 eodem. Cæteri vero excæcati sunt, sicut scriptum est,

Psal. 119.

Malis hominis
 bus. De donum
 negatur.
 Rom. 1.

Obscuratur cor
 hominum piers
 sorum. vt faciē
 quæ non cenue-
 niant, Imo & q
 non intelligat.

2. Corinth. 3.

Obtusi sūt sen-
 sus iudæorum /
 vsque in hodie-
 rum diē: & ma-
 net illis velamē.
 in lectione veteris
 testamenti.

2. Corinth. 4.

Rom. 11.

Dedit illis deus spūm cōpūctiōis, oculos, vt nō videāt, & aures vt nō audiāt vsq; in hodiernū diē. Et Dauid dicit. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in captiōnē, & in scandalum, & in retributionē illis. Obscurētur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Esaias quoq; ait. Vade, & dices populo huic. Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visio- nem, & nolite cognoscere. Excēca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelli- gat, & conuertatur, & sanem eum. Iterum. Obstupe- cite, & admiramini: fluctuate, & vacillate: inebriami- ni, & nō a vino: mouemini, & non ab ebrietate: quoniā miscuit vobis dominus spiritum soporis. Claudet ocu- los vestros, prophetas, & principes vestros, qui vident visiones, operiet. Et erit vobis visio omnium, sicut ver- balibri signati: quem cū dederint scienti literas, dicēt. Lege istum. Et respondebit. Non possum: signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturq; ei. Le- ge, & respōdebit. Nescio literas. Et dixit dominus. Eo q̄ appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glo- rificat me: cor autem eius longe est a me: & timuerunt me mandato hominū, & doctrinis: ideo ecce addā, vt admirationē faciā populo huic miraculo grādi, & stu- pēdo: peribit enim sapiētia a sapientibus eius, & intelle- ctus prudētium eius abscondetur. Saluator noster etiā dixit. In iudicium ego in hunc mundū veni, vt qui nō vidēt, videāt: & qui vidēt, cæcifiāt. Iterū. Quia vobis datū est nosse mysteria regni cœlorū: illis autē nō est datū. Qui enim habet, dabitur ei, & abūdabit: qui au- tem nō habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideo in

Esaias. 6.
Math. 13.
Ioannes. 12.
Act. 18.
Psal. 68.

Esaias. 6.

Esaias. 29.

Esaias. 29.
Cæcitas iudeo-
rum prædicata
olim pro peccā-
tis.

Ioannis. 9.
Math. 13.

Mysteria regni
cœlorum / bonis
reuelātur / malis
non.

parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt: & adimplet in eis prophetia Esaię dicentis. Auditum audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis & c. Sic autem ex istis optime concludimus, sicut proposuimus. Vera intelligentia scripturarum diuinarum non naturale quid est, sed dei donum: nec per assiduum studium quasi naturaliter acquiritur: imo diuinitus datur, bonis beneque laborantibus conceditur: malis vero negatur. Quid ergo? Clamamus valenter. Qui habet aures audiendi, audiat: nec de se in intelligentia scripturarum diuinarum presumat, imo sese humiliet. Deum sollicitet: pulsetque sanctos patres consulat, quos sanctos, & doctos nouimus: ac tandem Dei ecclesiam imitetur, columnam & firmamentum veritatis.

CAP. XV.

Tu ergo, o Christiane lector, quum has voces audieris. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum. Tradidit illos Deus in passionem ignominie. Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quae non conueniunt. Excæcauit cor eorum, & similia: ne firmes in mente tua, Deum optimum maximumque quicumque immittere in cordibus hominum quantumlibet peccatorum, quo posito ipsi non nisi peccare possint. Non enim quid tale agit: sed tantum exacerbatus suo nos priuat auxilio: quo dempto, quid sumus, nisi filij irae, potentes solum in iniquitate, ipso etiam dicente, Sine me nihil potestis facere? Illud namque volunt illę voces, quod istae. Exacerbauit dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non queret. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum: ibunt in adinventionibus suis. In istis autem nihil positium Dei, sed tantum priuatiuum aut negatiuum

Et hoc est verum intelligentia diuinarum scripturarum non acquiritur solo studio natura: sed nec quasi intelligentia aliarum scripturarum / artium & scientiarum: sed maiori opere diuina opus est.

1. Tim. 3.

Rom. 1.

Deus optimus maximusque bonus/pius/iustus/ & misericors non quum immittit in mentes hominum quantumlibet peruersorum aliquid positum / quo posito ipsi non nisi peccare queant: sed hoc facit quod scilicet auxilium suum subtrahit.

notatur. Dauid etiā vnus& idem ambas has voces posuit, quibus ambabus eandē sententiā voluit: dixit enī. Ne tradas me domine desiderio meo: & iterum. Deus ne derelinquas me. Cur quæso orauit, qualibet harū petitionum contentus? Quia utiq; sicut idem est, aliquem tradi, & permitti: ita idem est, illum non tradi, & non permitti. Augustinus id quod in oratione dominica petimus. Et ne nos inducas in tentationem: in de sermo, dom. sic exposuit: q. & ad Probā dixit. Cū petimus. Et ne nos inducas in tentationem: admonemur petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tentationi, vel assentiamur decepti, vel cedamus afflicti. Cyprianus quoq; lib. de oratione dominica ait. Hac in parte ostenditur, contra nos nihil aduersarium posse, nisi deus ante permiserit, vt omnis timor noster, & deuotio cōuertatur ad deum. Ecce ij magni viri optime exponunt, nō inducere per non permittere: quomodo etiam tradere, per pmittere: & non tradere, per non permittere exponendum est: quū sint idem tradere, & inducere. Mittamus hæc, ad proprium verbum tradere veniamus. Ambrosius in commētarijs suis ad hanc nostram sententiā inquit. Tradere autem est permittere: non incitare, aut immittere: vt ea quæ in desiderijs conceperant, adiuti a Diabolo explerent in opere. Hieronymus ad idem. In hoc quod deus tradidisse dicitur pprijs desiderijs peccatores, ostendit non quod ipse sit causa, sed quod per longanimitatem, & patientiam non inducendo vindictā patitur eos secundum cordis sui agere volūtatē: hoc facit, volēs eos ad poenitentiā conuerti. Itē tradere in scripturis dicitur deus: cū nō retinet delinquentes propter arbitrij libertatē, sicut ī psalmo dicit, Et dimisi eos

* Psal. 10.

* Psal. 80.

* Psal. 139.

* Psal. 70.

* Psal. 118.

¶ Augustinus sepe ad hanc verissimam intelligentiam loquitur.

¶ Cyprianus etiā in de oratione dominica.

* Ambrosius ad hoc super apostolum.

* Hieronymus quoq; in commētarijs.

¶ Deus in scripturis dicitur aliquē tradere quem nō retinet.

secundum desideria cordis eorum. Hæc Hieronymus. Chryso-
 stomus super Apostolū ad idem ait. Declarat hinc ipsam impietatem in causa fuisse, cur leges depra-
 uatę ac violatę fuerint: tradidit aut hoc loco, significat
 permisit. Gregorius super Ezechielem, hæc Apostoli
 verba exponens post multa dicit. Quia de his in libris
 moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius
 im morandum non est. Hoc aut nobis cum tremore cō-
 siderandum est, quomodo iustus & omnipotens deus,
 quū præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cęca
 tames etiam in alijs labatur. Nota verbum, permittit,
 quo verbum, tradidit, exponit. Nos ergo optime dixi-
 mus, quod oēs ij patres probāt, Augustinus, Ambro-
 sius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, ac Cypria-
 nus, Chryso- stomusq; Cyrillus quoq; super Ioannem
 circa illud. Propterea non poterant credere, quia iterū
 dixit Esaias. Excæcavit oculos eorum: ad idem ait. Cęte-
 rum excæcat deus, & obdurat non efficiendo illam cor-
 dibus hominū, sed deserendo, & nō adiuuando. Quia
 enim priores eum deserimus, ipse culpis nostris id exi-
 gentibus etiam nos deserit, secundum illud Osee. Et
 oblita es legis dei tui: obliuiscar filiorum tuorum & e-
 go. Manifesta est hæc veritas, quæ sic omnes patres ad
 se vnā venire coegit. Gloria est cum his tot, tantis, ac
 talibus, doctoribus sanctissimis, ac doctissimis sentire.

Articulus Tertius.

CAP. I.

Sancta dei ecclesia diuinam habet authoritatē, qua
 verissima est: & quicquid determinaret, si tota ad ali-
 quem locum veniret, ipsa sua determinatiōe probaret.

Chryso- stomus
 ad Rom. hom. ij.

Gregorius lib.
 hom. l. i.

Cyrillus
 Cap. 12.

Patres sacri sic
 tradiderunt oēs /
 eū quibus sentire
 gloria est.

Ecclesia vnica
 vnica per orbē
 diffusa / diuinam
 authoritatem ha-
 bet.

De illis loquimur, quæ ad Christianam religionem pertinerent. Monstratur hæc veritas, Saluator noster dixit. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. At præualerent utiq; illæ, si in illis quæ ad religionem pertinent, illa erraret: quæ error in huiusmodi poni non potest, quin præualeant portæ inferi. Quandoquidem illæ tantum nituntur, ut ecclesiam ad errorē ducant: hec est sua vis & affectio. In hac ergo firmissima pmissione ecclesia dei monstratur certissima, verissimaq; Iterum. Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcūq; petierint, fiet illis a patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorū. Kogo, si in vniuersum in medio eorum duorū est, qui in nomine eius congregantur Christus: quomodo non magis in medio totius ecclesiæ de rebus religionis agentis erit? An forte & tūc etiam in medio erit, sed ocius, non illuminans, docens, & mouens? Absit. An forte pater quoscūq; duos consentientes super terram exaudiet, totam vero ecclesiam non? Quis sic insaniat, ut talia dicat? Iterum. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus, usq; ad cōsummationem sæculi. An fortassis Apostoli usq; ad cōsummationem victuri hic erant? Nequaquam. Sed quia ecclesia usq; tunc duratura erat, ideo principibus ecclesiæ, nobisq; in illis, tanquam ciuitati in rectoribus dixit. Ego vobiscum sum oībus diebus, usq; ad cōsummationem sæculi. Est ergo in ecclesia, & nūc etiam Christus: nec solum in sacramento, ut pro sit sumentī, ac amicaliter credenti: imo & quasi custos, ut pro sit regenti, totiq; ecclesiæ. Est quidem Christus corporaliter

* Math. 16.

¶ Si ecclesia vniuersalis errare possit, iam portæ inferi contra eā præualere possēt quod absit.

* Math. 18.

¶ Iudicium ecclesie in cœlo cōfirmatur: ob quod certissimum est.

¶ Christus est in medio ecclesie / non ociosus / sed illuminans docens & mouens.

* Math. 28.

¶ Ecclesie in Apostolis Saluator post se suam presentiam usq; in cōsummationem sæculi promittit.

in cœlo sedetq; a dextris dei, inde venturus iudicare viuos, & mortuos: sed quoad custodiã, curam, ac prouinciã ecclesiæ, in ea est: cui in Apostolis dixit. Ego vobiscum sum vsq; ad consumationem sæculi. Paulus pro ecclesiã ad hanc veritatem dixit. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo, qui omnia creauit: vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiã multiformis sapientia dei. Rogo, ecclesiã quomodo in determinandis rebus religionis diuinam authoritatem non habebit, quæ principatus, & potestates cœlestes inuestigabiles diuitias Christi, ac multiformem sapiëntiã dei docet? Iterum. Christus dilexit ecclesiã, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiã, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata. At si ecclesiã in rebus religionis errasset, iam non sine macula, & ruga esset: quum error in huiusmodi, maculam, aut rugam faciat. Iterum. Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito: si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat te i domo dei cõuersari, quæ est ecclesiã dei viui columna & firmamentum veritatis. O magnum verbum pro veritate, & authoritate ecclesiæ dictum. Quæso, quomodo ecclesiã colūna & firmamētum veritatis esset, si in rebus religionis errare posset: aut quam authoritatem nisi diuinã habet, quæ colūna & firmamentum veritatis a Paulo verissime appellat: aut quæ veritas est, cuius ecclesiã Christi

• Marc. vii.

• Christus in cœlo est etiam corporaliter i sacramento sacramentaliter i ecclesiã vt custos.

• 1. p. he. 3.

• 1. p. he. 5.

• 1. Timo. 3.

• Non ob aliud ecclesiã colūna & firmamentum veritatis dicitur: nisi quia diuinã authoritatem habet.

columna & firmamentum est, nisi ad religionem Christianam pertinet? An forte mathematica, arithmetica scilicet, geometrica, musica, aut perspectiva? an dialectica moralis extranea, aut naturalis, metaphysicaue? Nequaquam, sed Christiana. At Christiane veritatis non potuit Christiana ecclesia columna & firmamentum esse, nisi Christi auctoritatem haberet: qui ecclesiam suam fundavit, fundatque hodie magis & magis: quiq; fundamentum Apostolorum & prophetarum est. Paulus itē dicit, Christus caput est ecclesie. Ipse est caput corporis ecclesie. Omnes nos vnum corpus sumus in Christo, siue ex Iudaismo, siue ex Gētilitate, siue in seruitute, siue in libertate ad ecclesiam venerimus. Rogo, huius corporis, cuius Christus caput est, quis, qualis, aut quantus spiritus erit? Nō enim mortuum, sed viuū est: quia si non viuū, sed mortuum esset, quomodo Christus, qui viuū & regnat benedictus in sæcula, corporis mortui viuū caput foret? Quod enim maius monstrū? Quia igitur nō mortuū corpus, sed viuū est, quis eius spiritus erit? Paulus respōdet. Etenim in vno spiritu ōnes nos in vnum corpus baptizati sumus: de quo dominus. Vos autem baptizamini Spiritu sc̄to: & alibi. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum spiritus veritatis. At corpus viuū, cuius caput Christus, & cuius spiritus, spiritus sanctus est, nullatenus errare poterit. Et quid multa? In symbolo Christiane professionis sic habetur. Credo in Spiritum sanctū, sanctam ecclesiam catholicam: sic omnes & singuli profitemur, dicimusq; quotidie. Augustinus contra epistolam fundamenti ad hanc veritatem dixit. Euāgelio non credere,

* Christiane veritas est. cuius ecclesia columna & firmamentum est.

* 1. Corint. 12.
* Ephel. 5.
* Colos. 1.

* Corporis cuius Christus caput est Spiritus sanctus. spiritus est ob cuius virtutem errare nō poterit.

* 1. Corint. 12.

* Ad. 1.
* Ioan. 14.

* Symbolum ad idem.

nisi ecclesie me moueret authoritas. Quid grauius pro ecclesia dicere potuit Augustinus? Cyprianus ad idem ait. Alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest deum patrem, qui vniuersalis ecclesie non tenet unitatem. Hieronymus ad idem. Omnibus consideratis puto me non temere dicere alios ita esse in domo dei, ut etiam ipsi sint domus eadem dei: que dicitur edificari supra firmam petram: que vnica columna appellatur: que sponsa pulchra sine ruga, & macula, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aque viue, & paradysus cum fructu pomorum: que domus etiam clauis accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque contempserit, sit tibi inquit sicut ethnicus, & publicanus. Gregorius in moralibus ad idem. Vnde etiam de agni hostia dominus precepit dicens. In vna domo comedetis, neque efferetis de carnibus eius extra fores. In vna namque domo comeditur, quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris immolatur: de cuius carnibus lex foras efferri diuina prohibet: quia sanctum dari canibus vetat. Sola est que intra se posita valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem quos extra arcam inuenit, extitit. Chrysostomus ad idem, preterquam quod in diuersis locis ecclesiam columnam esse immobilem, firmam, inuictamque confitetur, tandem circa illud: Videns autem Iesus turbas ascendit in montem: dicit. Mons ecclesia appellatur: de quo dicit propheta. Mons dei mos vber. Ascendit ergo Christus in montem, ut illic discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendens quoniam omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem ecclesie debet ascendere.

Hieronymus & habetur. 24. q. 1. Omnibus consideratis.

* Ecclesia est in qua sola salus est & quam qui non audierit sicut ethnicus.

* Gregorius in moralibus & habetur. 24. q. 1. Quia ex sola.

* Ecclesia sola est que custodit.

* Chrysostomus in multis locis.

Math. 5. Homel. 9. Operis imperfecti.

Audacter, sed vere dico. Nisi ij tanti patres sanctissimi ac doctissimi in sancta ecclesia diuinam authoritatem cognoscerēt, nunq̄ de ecclesia talia prædicarent. Multa alia quæ ad istum articulum pertinēt, infra ponūtur.

CAP. II.

Hæc dei ecclesia vniuersalis, & si in se quoad singula membra, & partes, gradus e iam, atq; officia multiplex sit, diuisa q; tamen vna est, ab vno deo vero quem colit ab vna fide, per quam ambulat: ab vna lege, quã obleruat: ab eisdem sacramentis, in quibus cõmunicat: ac ab vno spiritu, quo illuminatur, docetur, viuificaturq;. Diuina scriptura pro hac veritate clamat. Vna est colūba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filia, & beatissimam prædicauerūt eã. Paulus quoq; eam quoad singula docet, qui ait. Vnū corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus dominus, vna fides, vnū baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui super omnes & p̄ oia, & in omnibus nobis. Alibi. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnū corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus. Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Infra. Vos autē estis corpus Christi, & membra de membro. Iterū. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Cyprianus ad hoc dixit. Loquitur dominus ad Petrum. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super vnum ædificat ecclesiam. Infra. Exordiū ab vnitatem proficiscitur, vt ecclesia Christi vna mōstretur: quã vnã ecclesiã in Canticis quoq; canticorū spiritus

Art. 3. & 6. & 7.
2. c. vnico. & 11. 3
disputatio. 2.

Ecclesia vniuersalis & si multiplex sit in membris tamen vna est ex multis aliis rationibus.

Cantic. 6

Ephes. 4

1. Corint. 12

1. Corint. 11

24. q. 1. loquitur.

¶ Dicitur Cyprianus
 nus mōstrat mul-
 tis tum verbis
 exemplis de ec-
 lesiam vnā esse.

* Exempla vni-
 tatis ecclesie pul-
 chra nimis quib9
 vnitas seruetur i
 multis.

Hieronymus ad
 idē & habetur
 24. q. 1. vbi supra

sanctus ex psona Christi domini designat, dicēs. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suę, electa genitricis suę. Hanc ecclesie vnitatē, & beatus Paulus Apostolus docet, & sacramētum vnitatis ostendit, dicens. Vnum corpus, & vnus spiritus, & vna spes vocationis nostrę: vnus dominus, vna fides, vnū baptisma, vnus Deus. Quam veritatem tenere firmiter, & vendicare debemus: maxime nos episcopi, qui i ecclesia dei p̄sidemus, vt episcopatum quoq; ipsum vnū, atq; indiuisum probemus. Nemo fraternitatem fallat: nemo fidei veritatem perfida p̄uaricatione corrūpat. Episcopatus vnus est, cuius singularis in solidū pars tenetur: & ecclesia vna est, quę in multitudinē latius in cremēto fecunditatis extēditur: quomodo multi radij sūt, sed vnū lumen: & rami arboris multi sunt, sed robur vnum radice tenaci fundatum, & quomodo de fonte vno riuū plurimi defluunt, & numerositas licet diffusa videatur exundantis copię largitate, vnitas tamen seruetur integra in origine. Audēle radium solis a corpore, diuisionem vnitas non capit. Ab arbore frange ramū, fructus germinare non poterit. A fonte p̄scinde riuū, p̄scissus arefcit. Sic & ecclesia domini luce p̄fusa per totum orbem radios suos porrigit, vnum tamen est, quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis separatur: ramos suos per vniuersum orbem copia vbertatis extendit: profluentes largitur riuos: ramos latius expandit, vnum tamen caput est, & vna origo, & vna mater copiosę fecunditatis. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est, & pudica. Vnam domū nouit: vnus cubilis sc̄citatē in casto pudore custodit. Hęc Cyprianus. Hieronymus ad idē. Omnibus consideratis puto me non

temere dicere alios ita esse in domo Dei, vt etiam ipsi sint domus dei: quæ dicitur edificari supra firmam petram: quæ vnica columba appellatur: quæ sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aquæ viuæ, & paradysus cum fructu pomorum: quæ domus etiam clauis accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque contempserit, sit tibi inquit sicut ethnicus & publicanus. De hac domo dicitur, Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, & Qui habitare facit vnanimis in domo, & Letatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus, & Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Hæc ille. Gregorius pro eodem. Quia ex sola ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moses ponitur, vt dei faciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam presentiam non agnoscit: de qua soliditate dominus dicit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Sola quippe est, per quam sacrificium dominus accipiat libenter: sola quæ pro errantibus intercedat fiducialiter. Vnde etiam de agni hostia dominus præcepit, dicens. In vna domo comedetis, neque efferetis de carnibus eius extra fores. In vna namque domo comeditur: quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris imolatur, de cuius carnibus lex foras efferri diuina prohibet: quia sanctum dari canibus vetat. Sola est quæ intra se posita valida charitatis cõpage custodit. Hæc Gregorius. Fortassis nimius fui in re manifesta probationes adducens: sed sapientibus, & insipientibus scribimus: oportet omnibus satisfaciamus, qui omnibus debitores

24. q. 1. vbi supra

* Gregorius & habetur.

24. q. 1. vbi supra.

* sola ecclesia est per quam dominus sacrificium accipit.

* Sapientibus & insipientibus debitorum sumus.

Rom. 1

sumus. CAP. III.

Hęc deiecclesia vniuersalis vna est ab vnitāte capitīs principalis Christi Iesu benedicti, qui est verus deus, & verus homo. Paulus ad hoc dixit. Propterea & ego audiens fidem vestrā, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, nō cesso gratias agēs pro vobis, memoriā vestri faciens in orationibus meis, vt deus domini nostri Iesu Christi pater glorię det vobis spiritū sapientię & reuelationis in agnitionē eius. Illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quę sit spes vocationis eius, & quæ diuitię glorię hæreditatis eius in sanctis; & quę sit supereminēs magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secūdu operationē potētīe virtutis eius, quā operatus est in Christo suscitans illū a mortuis, & cōstituens ad dexteram suā in coelestibus supra omnē principatum, & potestātē, & virtutē, & dominationē; & omnē nomē quod nominat, nō solū in hoc seculo, sed etiā in futuro. Et oīa subiecit sub pedibus eius: & ipsū dedit caput supra omnē ecclēsiā, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius: qui oīa in oībus adimpletur. Iterū. Veritatē autē facientes in charitate, crescāmus in illo per oīa, qui est caput Christus, ex quo totū corpus cōpactū, & connexū per omnē iuncturā subministrationis, secundū operationē in mensurā vniuscuiusq; mēbri. &c. Iterū. Mulieres viris suis subditę sint, sicut domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Chrus caput est ecclīe. Alibi. Ideo & nos ex qua die audiuit, nō cessamus p vobis orātes & postulātes, vt impleamini agnitione volūtatis eius in omni sapientiā & intellectu spūali, vt ambulētis digne, deo p oīa placētes, in oī opere bono fructificātes, & crescentes in sciētia dei, in oī virtute cōforta

Ephe. 1

* Ecclesia Dei vniuersalis p orbem diffusa vna est ab vno capite principali christo.

Christus est super omne quod nominatur, nō solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.

Ephe. 4

* Christus caput est in quo totum corpus cōpactum est, ac cōnexam.

Col. 1

ti secundū potentiā claritatis eius in oī patiētia & longa
 nimitate, cū gaudio gratias agētes deo patri qui dignos
 nos fecit ī partē sortis sactorū in lumine: qui eripuit nos
 de potestate tenebrarū, & trāstulit ī regnū filij dilectio
 nis suæ, in quo habemus redēptionē, & remissionē pec
 catorū: qui est imago dei inuisibilis, primogenitus oīs
 creaturæ: quoniā in ipso cōdita sunt vniuersa ī cœlis, &
 in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue domina
 tiones, siue principatus, siue potestates: oīa p̄ ipsū, & in
 ipso creata sunt: & ipse est āte oēs, & oīa in ipso constāt.
 Et ipse est caput corporis ecclīe, qui est principiū, pri
 mogenitus ex mortuis: vt sit ī oībus ipse primatū tenēs.
 Caput quidē est, cui soli oēs genu flectimus, ī cuius soli
 noīe vera salus animarū præstat, & a quo oēs quicquid
 spūalis gratiæ, aut boni cuiuscūq; habemus, recipimus:
 illuminatiōes etiā, directiōes, gubernatiōes, motus, &
 influētias tāquā a vero capite corporis ecclīe. Paulus ad
 hoc dixit. Propter qđ & deus exaltauit illū, & donauit
 illi nomē, qđ est sup̄ oē nomē, vt ī noīe Iesu omne ge
 nu flectat, cœlestiū, terrestriū, & infernorum: & oīs lin
 gua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus ī glia est
 dei p̄ris. Petrus quoq; Hic est lapis, qui reprobatus est
 a vobis ædificātibus, q̄ factus est in caput anguli: & nō
 est in alio aliquo salus. Nec enī aliud nomē est sub cœ
 lo datū hoībus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ioan
 nes etiā. Et d̄ plenitudine eius nos oēs accepimus, & gra
 tiā p̄ gratia: quia lex p̄ Mosen data est: gratia et veritas
 p̄ Iesum Christum facta est. Paulus iterum. Fundamē
 tum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod
 positum est, quod est Christus Iesus. Idē pro eodē. Er
 goiā nō estis hospites & aduena: sed estis ciues sactorū

* In Christo ha
 bemus quicquid
 boni habemus/
 et ipse est ante o
 mnes caput cor
 poris ecclīe.

* Christo soli
 oēs optimo iure
 genu flectimus.

Phil. 2

Actus. 4
 * Nō est sub cœ
 lo aliud nomen
 datum hominis
 bus: in quo oport
 eat nos saluari.
 Ioannis. 1

1. Corint. 3

Eph. 2

In Christo omnes edificamur: qui volumus saluari.

Augustinus ad idem hortatur nos/ut caput nostrum intueamur.

Petro vinente/ ecclesia vna erat respectu ad ipsum/ tanquam per respectum ad caput minus principale. * Matth. 8.

Prima Petri prerogativa/ non solum quia primo nominatur/ sed quia primus dicitur.

Ab ordine literarum euangelistarum/ non potest argui maior perfectio in nominis parte. Math. 10. 28. 33. & 35.

& domestici dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & vos coedificamini in habitaculum dei in spiritu sancto. Augustinus super Psalmos. Iam ipsum caput nostrum intueamur. Multi martyres talia passi sunt: sed nihil sic elucet quomodo caput martyrum. Ibi melius intuemur, quod illi experti sunt: protectus est a multitudine malignantium protegente se Deo. Protegete carnem suam in ipso filio & homine, quem gerebat: quia filius hominis est, & filius dei est. De hac veritate, quia & illa manifestior est quam quæ probatione indigeat, modo satis.

CAP. III.

Hæc dei vniuersalis ecclesia quoad membra, gradus & officia multiplex, ac diuisa, viuente Petro vna erat etiam per respectum ad ipsum, tanquam per respectum ad caput minus principale, caput inquam de capite principali Christo Iesu, eius generalè vicarium, rectorem, pastorem, ac principem omnium aliorum cum plenitudine potestatis. Euangelista hoc docens in catalogo Apostolorum, dixit. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Symon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matheus Publicanus: & Iacobus Alpei, & Thadæus: Symon cananeus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Ecce inter omnes Apostolos principes mundi, pastores, & rectores cæterorum cum Petrus non solum ponitur, sed & appellatur primus. Nec vim facio, quod Petrus in catalogo prius scribatur: scribuntur enim sepe minores prius: sicut in Actis Apo-

lorū post oēs alios domina nostra scribitur, quæ lōge illos exellebat: sed illud prius existimo, quod Petrus ibi primus nominatur. Nullus enim iter alios primus dicitur, nisi qui in aliquo excedit, quo maior est: sic cū Petrus nō sit primus vocatione, sed Andreas frater eius, qui adduxit illū ad Iesum, non nisi dignitate, potestateq; potuit appellari primus. Saluator noster ad idē Petro soli, alijs presentibus, & tacentibus, sese dei viui filiū confitenti dixit. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petra aedificabo ecclesiā meam: & portae inferi nō praeualebūt aduersus eam. Et tibi dabo clauēs regni caelorum. Et quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in caelis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutū & in caelis. Rogo, quæ promissio domini ista est: an non plenitudinē potestatis (spūalis notat? Imo notat. Nomine enim clauū regni caelorum, non nisi potestas spiritualis signatur: quū regnum huiusmodi, alias materiales non habeat. Sic aut, cū nos nō dicamur clauēs regni, vel dominus cuiusuis dare, nisi oēs demus: qui more nostro loquēdi, clauēs regni caelorum se daturū dixit, nō quas dā, sed oēs promisit. Verba sequētia hoc mōstrant, quibus dicitur. Quodcunq; ligaueris, erit ligatū. Et quodcūq; solueris, erit solutum. Communia enim & cum distributione posita sunt. Rogo rursus, cui facta est hęc promissio: nonne Petro specialiter? Ita. Meruit enim solus talē promissionē habere diuinitus, qui solus talē confessionē obtulit, qualē nō potuit scire humanitus. Verba antecedētia etiā id monstrāt. Dixerat enī dominus Petro, post cōfessionē Petri. Beatus es Symō Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui in caelis est: subdidit statim. Et ego dico tibi, quia tu

¶ Qui primus dicitur / principis esse declaratur in aliquo ordine. Ioannis.

Math. 16.

¶ Math. 16
¶ Secunda Petri prerogativa ex promissione particulari & amplissima.

* Ista promissio dei nomine clauum facta / utis que plenitudinē potestatis notat.

¶ Nihil excepit qui dixit quodcunq; extra cetera maiorit. & obedet. Solite.

¶ Petrus solus talē promissionē primatus accepit / quia solus talē confessionē fecit.

Omnia illa verba dñi/etiam illa promissoria/ ad solū Petrā dicta sunt/cui soli dominus loquebatur ex noīe pprio.

Math. 17

* Tertia Petri prerogativa/ ex eo q̄ pro domo/ et pro illo solo iubetur dari tributū solutio quidē capitis.

Luc. 22

* Quarta Petri prerogativa ex officio sibi commissō confirmādi fratres.

es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā: & portæ inferi non præualebūt aduersus eā: & tibi dabo clauēs regni cœlorū. &c. Ecce nō est dubiū, quin oīa ista soli Petro dicta sint, qui solus Symō Bariona erat, cui soli Christus omnia illa dicebat. Aut rogo, si nō maior aliquāter, sed æqualis oīno cū ea, quæ alijs coaplis dāda erat, Petro promissa fuit: quomodo hoc sibi specialiter dictū est, quasi in præmiū excellentis confessionis, quā solus fecit, alijs præsentibus, & tacentibus? An nō meruit specialē promissionē, qui solus fecit specialē confessionē? Ita. Iterū ad idē soli Petro dixit. Vade ad mare, & mitte hamū, & eū piscē, qui primus ascēderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterē: illū sumēs da eis pro me, & te. Quæso cū in collegio saluatoris multi essent discipuli, & coapli: quid est, q̄ dñs nō pro alijs, sed tātū pro se, & Petro iussit solui tributū, quod nō nisi pro capite soluebatur? Vtiq; id nō faceret oīnū bonorū, totiusq; veritatis magister, nisi Petrū oibus alijs in regimine loco sui præponeret. An ignoras, o homo, tributū illud, nō nisi pro capite peti, nec nisi pro capite solui? Si hæc ignoras, perquire actores oēs, lege omnes historias, & perpende singula, q̄ ita res se habuit. Iterū ad idē facta cōtētionē inter ap̄los, quis eorū videretur esse maior, soli Petro dixit. Symō, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticū: ego autē rogauī pro te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quid est, q̄ dominus pro Petro specialiter se orasse dixit, & ei soli curā cōfirmādi fratres cōmisit, maxime eo tēpore, quo de maioritate agebatur, nisi Petrū inueret maiorē? Nihil aliud profecto: quū præsertim confirmare fratres ad maioris officii

pertineat: sicut oues pascere ad pastorem. Pastorem
 autem ouibus maiorem, præpositumq; eis esse, quis vn-
 quam dubitauit sapiens? Iterum ad idem, præsentibus
 quibusdam alijs, etiam Ioanne, qui videbatur colum-
 na, soli Petro ait. Symon Ioannis diligis me plus his.
 Pasce agnos meos. Pasce oues meas. O magnum ver-
 bum. Pasce inquit agnos meos. Pasce oues meas. Pro-
 fecto qui sic agnos, & oues suas communiter, & sine
 limitatione committit pascendas, aut ad aliquid ali-
 ud promittit alicui, non aliquot earum, sed omnes ei
 comittit, aut promittit. Quis hoc non videt? Sic autem ex
 isto loco necessum est dare, omnes Christi oues Petro
 fuisse commissas: Ioanem etiam, Iacobum, Bartholomeum,
 Mattheum, cæterosq; Apostolos, qui quoq; suæ oues erant.
 Videat ergo quæ voluerit, quæ non fuit ab illo tempore usq;
 nunc ouis Christi, & illam omnem, & solam Petro non com-
 missam credat: alias enim, quacumq; nouerit Christi fu-
 isse, illam oportet Petro commissam concedat. Aut rogo
 si Petrus hic non maiorem, sed omnino parem potesta-
 tem super oues domini accepit cum alijs coapostolis: quo-
 modo ab ipso quaeritur, an plus alijs dominum diligit?
 An non sufficit in Petro, quod sufficit in alijs? An non suf-
 ficat inquam in Petro æqualis amor Christi, ut accipi-
 at æqualē potestatem in oues Christi? Namq; ad æqua-
 lia, sufficiunt in vniuersum æqualia. Ad hanc veritatē
 sunt gesta ipsa Petri, qui post dominī gloriosam ascen-
 sionem tam ante, quam post aduentum spiritus sem-
 per, aut sæpe solus, aut primus loquutus fuit, operaq;
 exercuit, quæ non nisi ad maioris officium pertinebāt.
 Namq; in Actis Apostolorū, quum opus fuit aliquē loco
 iudicē subrogari, quo primum institutus duodenarius

* Ioan. 21.

* Quinta Petri
 prerogatiua ex
 vniuersalissima
 cura omnium Chri-
 sti ouium sibi com-
 missa ppter mas-
 iorē suum amor-
 rem.

* Omnes Chri-
 sti oues nulla ex-
 cepta Petro com-
 missæ fuere.

* Petro a quo
 maior dilectio
 requiritur, ut
 maior potestas
 datur.

* Sexta Petri s^a rogatus ex eo q^d quasi princeps apostolorū eligendus coram aliis proposuit/ Ananiam & Saphiram delinquentes puniuit/ in cōcilio loquutus fuit primus/ & quotiens opus fuit/ etiam post aduentū spiritus in locutione/ & cura aliis prelatum se ostendit.

numerus suppleretur: Petrus sermonē de electione proposuit, rei conueniētiam, necessitatēq; declarauit: qui exurgēs in mediū fratrum dixit. Viri fratres, oportet impleri scripturā, quā prædixit spiritus sanctus p^{er} os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui cōprehenderūt Iesum, qui cōnumeratus erat in nobis, & sortitus erat sortē ministerij huius. Et hic quidē possedit agrū de mercede iniquitatis: & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Et notū factū est omnibus habitātibus Hierusalē: ita vt appellaretur ager ille lingua eorum, Halcedema, hoc est, ager sāguinis. Scriptū est enim in libro Psalmorū. Fiat cōmoratio eorū deserta, & nō sit, qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscū sunt cōgregati in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus, incipiens a baptismo Ioānis, vsq; in diem qua assumptus est a nobis, testē resurrectionis eius nobiscum fieri vnū ex istis. Et statuerūt duos. &c. Rogo, cur Petrus primus, & solus electionē faciendam proposuit, qualitatesq; eligendi retexuit, si ipse caput, & princeps non erat? Iterum. Multi erant Apostoli, quibus iniuria fiebat: solus tamen Petrus, Symoni mago maledixit: ac Ananiam, & Saphiram prece sua interemit. Petrus, & Ioannes simul adstabant concilio Iudæorum in Hierusalem: solus tamen Petrus repletus Spiritu Sancto dixit. Principes populi, & seniores Israel. &c. Multi Apostoli erant Hierosolimis: conciliū celebrarunt, in quo Petrus primo loquutus fuit. Omnes simul erant in cœnaculo, die Pentecostes. Petrus vel solus, vel primus ad populum sermonem fecit: quo appositæ sūt in die illa animę circiter tria milia.

AA. 8

AA. 9

AA. 4

* AA. 15

AA. 21

Paulus quoq; Hierosolimam videre Petrum venit: & apud eum diebus quindecim mansit, nō nisi quia ipsum principem loco Christi recognouit.

CAP. V.

Sancti patres, animarū pastores, ecclesiæq; veri doctores p hac veritate de primatu Petri semp, & ubiq; clamarūt. Augustinus enim in quæstionibus noui & veteris testamenti ad idem ait. Saluator noster cum pro se & Petro dare iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur, quia sicut in saluatore erant omnes causæ magisterii: ita & post saluatorem in Petro omnes continētur. Ipsum enim cōstituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis dominici. Ambrosius ad idem testatur, Pensam didragmæ solutionem fuisse capitis: qui tandem in quodam sermone inquit. Diximus frequēter ipsum Petrū a domino nuncupatum, sicut ait. Tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur ecclesia, recte prius pedes sanat, vt sicut in ecclesia fidei fundamentum continet: ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Ecce q̄ Petrum fundamentum ecclesiæ caputq; ceterorum dixit, quod esse nequaquam potuit, nisi Petrus princeps omnium aliorum fuerit. Quod enim caput & fundamentū regni est, supremus princeps regni optimo iure dicitur: alias enim quomodo caput, & quomodo fundamentum eius erit? Hieronymus ad idem præter ea quæ ubiq; docet aduersus Iouinianum, postquā obiecerit sibi, q̄ super Petrum fū datur ecclesia. Respōdit, q̄ licet id ipsum in alio loco sup omnes Apostolos fiat. Iamē inter duodecim vnus eligitur, vt capite cōstituto, schismatis quoq; tollatur occasio. Gregorius ad

Gal. 1.

August. quæst. 79

* Patres sancti hanc veritatem conformiter docuerunt omnes.

Ambrosius, ser. 68.

Alibi, Circa illud Petre, amas me. ait. Bene cōsciū sui non ad tempus assumptū: sed iam dudum deo cognitū Petrus testificatur affectum. Quis est alius qui de se hoc facile profiteri possit. Et ideo q̄ solus p̄fitetur ex oibus/ oibus a te fert. Super Lucā. cap. vi. Idē super Marcā. & h̄. 24. q. 1. Non turbat.

Hierony. lib. 10

Gregorius, lib. 1. cap. 6. lib. 4. c. 76

idem epistolis quibusdam ex registro inquit. Cunctis enim euangeliū scientibus liquet, q̄ voce dominica sancto, & omniū Apostolorū Petro principi Apostolo totius ecclesie cura cōmissa est. Ipsū quippe dicitur. Petrea mas me. Pasce oues meas: ip̄i dicit. Ecce sathanas expectat cribrare vos sicut triticū. Et ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Ipsū dicitur. Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meam: & portę inferi nō pręualebūt aduersus eā. Et tibi dabo claues regni cœlorū. Et quodcūq; ligaueris sup̄ terrā erit ligatū & in cœlis: & quodcūq; solueris sup̄ terrā, erit solutū & in cœlis. Quęro, quid erit huiusmodi, quod ij solēnissimi patres Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, & Gregorius cōtestes nō pbabūt? Nihil penitus. Hilarius in De trinitate ad idem dixit. O miser stultitię furor impius, nō intelligens beatę senectutis, fideiq; martyrem, & martyrem Petrū: pro quo patrem rogatus est, ne fides eius in tētatione deficeret: qui iterata a se dilectionis in deū postulata professione, tentari se adhuc tanquam ambigū, & incertum tertia interrogatione congemuit: per id quoq; a domino post tertiā tētationis infirmitatem, pasce oues meas, ter meritis audire: qui in cunctorum Apostolorū silentio dei filium reuelatione patris intelligens, vltra humanę infirmitatis modū supereminētē beatę fidei suę confessione locum promeruit. Ecce fateatur, Petrum ob illā suam mirabilem de Christo confessionē, supereminētē locū promeruisse, qui vtiq; principis est, capitiq; ecclesie. Cyprianus ad idē: in De simplicit. prelat. ait. Loquitur dominus ad Petrū. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo

Hilarius. lib. 6.

Petrus ob fidei
sue confessionē
supereminētē
locum promeruit
fuit qui nō nisi
in primatu est.

Cyprianus. 24. q.
& loquitur:

ecclesiam meam: super unum ædificat ecclesiam: & quavis
 Apostolis omnibus post resurrectionem suam parè pote-
 statè tribuat, & dicat. Sicut misit me pater, & ego mit-
 to vos: accipite spiritum sanctum: tamen ut unitatem ma-
 nifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem
 autoritate sua disposuit. Hoc utique erant ceteri Apосто-
 li quod Petrus fuit, pari consortio præditi, & honoris, &
 potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ec-
 clesia Christi una monstretur, quam unam ecclesiam in
 Cantico quoque canticorum spiritus sanctus ex persona
 Christi domini designat, dicens. Una est columba mea, p-
 fecta mea: una est matris suæ, electa genitricis suæ. &c.
 Quid clarius pro primatu Petri dicere potuit Cypria-
 nus? Cyrillus in dialogis de trinitate cum Hermia ad idem
 inquit. Hac enim ratione diuinus nobis sermo dixit bea-
 tum Petrum eximium inter sanctos Apostolos. Idem cir-
 ca illud. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos
 quod. Postquam me negato ploraueris, & si poenitueris,
 corrobora ceteros fratres tuos, cum te principem Apосто-
 rum deputauerim. Hoc enim decet, qui mecum robur es, &
 petra ecclesiae. Et super Ioannem notat, quod Petrus, ut prin-
 ceps caputque cæterorum, primus exclamauit. Tu es Chri-
 stus filius dei uiui. Idem in libro thesaurorum testatur, A-
 postolos in euangelij, & epistolis affirmasse in omni do-
 ctrina, Petrum esse loco domini in ecclesia eius: ei dantes lo-
 cum in omni capitulo, in omni electione, & confirmatione: &
 infra. Cui omnes obediunt iure diuino, caput inclinant: & pri-
 mates mundi tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Quid
 manifestius? Chrysostomus ad idem super Matheum inquit.
 Animaduertis, quo pacto ipse et ad altiorē de se opinio-
 nem Petrum adducit, et seipsum his duabus pollicitationibus

et A Petro exor-
 diū proficiscitur
 ut ecclesia una
 monstretur.

Cyrillus. 4. dialo-
 tom. 2.

Luc. 22.

Ioannis. 21.
 Circa illud. Ego
 rogavi pro te Pe-
 tre. Ait. Christus
 omnis ceteris
 venit ad Petrum
 ceteris prælatum.

Chrysostomus.
 Homel. 55.

Alibi. Prepositus
& caput esto fra
stravit ipse te in
loco mei assumē
tes/vbique terra
rā te in throno
tuo sedentē prae
dicent & confir
ment & super as
ta apostolorum
Petrus a filio sup
omne quod est in
hij potestatem
accepit non vt
moses in gente
vna / sed in vni
uerso orbe.

Homel. 87.

¶ Petrus vniuer
so terrarum orbi
prepositus fuit.

Homel. 3.

Lib. 2.

Eusebius.
lib. 2. cap. 14.

reuelando filium dei ostendit. Nam quę deus conce
dere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, &
vt futura ecclesia tot tantisq; fluctibus impetu irrumpe
tibus immobilis maneat, cuius pastor, & caput piscator
homo, atq; ignobilis, terrarum orbe reluctante adamā
tis naturam firmitate superet. Hęc inquam omnia quę
solius dei sunt, se pollicetur daturū. Ita & pater ad Hie
remiam dicebat. Sicut colūnam ferream, & sicut murū
eneum posui te: sed ipsum quidem genti vni pater: hūc
autem vniuerso terrarum orbi Christus preposuit. Idē
pro eodem super Ioannem inquit. Quid tandem alijs
omissis, his dūtaxat Petrum affatur? Oserat Apostolo
rum & princeps. Propterea & Paulus eum præter alios
visurus ascendit. Simul vt ei ostenderet, iam sibi fiduci
am habendam. Tanquam enim negationis obliuiscere
tur, fratrum curam ei cōmittit, neq; negationis memi
nit, neq; exprobat: tantum dicit. Si amas me, fratrum
curam suscipias. Idem pro eodem super Acta apostolo
rum quā est feruidus, quā agnoscit creditum a Chri
sto gregem, quā in hoc choro princeps est, & vbique pri
mus omnium incipit loqui. Idem p eodem in de sacer
dotio ait, Quodnam vero inquam, hoc vno maius com
modum existat, q̄ si ea nos facta præstare constiterit,
quę quidem dilectionis charitatisq; in Christum exē
pla esse Christus ipse nos docuit? Hic enim cū Apосто
lorū principe verba faciens. Petre amas me inquit, atq;
illo id cōfitente, adiungit. Si amas me, pasce oues meas.
Quid clarius? Eusebius Cæsarien. in ecclesiastica histo
ria ad idem dixit. Cōtinuo in ipsis Claudii temporibus
clementia diuinę prouidentię probatissimum omnium
Apostolorum, & maximum fidei magnificentia & vit

tutis merito primorum principē Petrum ad urbē Romanā, velut aduersum humani generis cōmunē perniciem repugnaturū deducit: ducem quendam, & magistrum militiae suae scientē diuina praelia gerere, & virtutum castra dūctare. Basilius ad idem aduersus Eunomium. Per hanc vocē inquit intelligimus Ionā, qui fuit ex Bethsaide Andree fratrem, qui ex piscatore in Apostolatus ministerium vocatus est: qui quoniā fidei prae stabat, ecclesiae in seipso aedificationem suscepit. Theophil. ad idem, circa illud Petri, Domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? inquit. Petrus cui cōmittenda erat ecclesia, quasi omnium curam gerens inquit, vtrum ad omnes hanc parabolā protulisset. Itē Christo dicente, Difficile fore diuitem intrare in regnū caelorum; solus Petrus pro omnibus interrogat. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis? Dionysius testatur ferri, Paulum Petro ad passionem eunti dixisse. Pax tecum fundamentum ecclesiarum, & pastor ouium Christi. Origenes ad idē, quē non tanquam sanctum, sed tanquā antiquum adducimus, in initio Euangelij Ioānis. Nemo inquit nos existimet Petro Ioannem praeferre. Quis hoc fecerit? Quis enim esset altior Apostolorum illo, qui est, & dicitur, vertex eorū? Patres moderniores ad idem quoque sunt omnes, nullo eorum excepto. Leo papa in quodam suae cōsecrationis sermone ait. Cōmune erat omnibus Apostolis periculū de tentatione formidinis, & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant: quoniam Diabolus omnes cupiebat elidere: & tamē specialis a domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri proprie supplicatur: tanquā aliorum status certior sit futurus, si mens

* Petrus velut
gnalis dux dei
aduersus Romā
destinatus fuit /
quā subiugauit

Basilius.
Lib. 2

Theophil.
Luc. 12

* Idem super illo
loquere me dicit.
Per hoc quod
dominus ait Petro.
Sequere me
cunctori fidelis
praesertim eum in
stituit.

Origenes.

Leo.
Sermone 2

* Dum pro solo
Petro oratur / sta-
tut omnium sub-
uenit / qui prin-
ceps erat & cas-
put in quo alii
corroborantur

principis victa non fuerit in Petro. Ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxiliū, vt firmitas, quæ per Christum Petro attribuitur, per Petrū Apostolis conferatur. Anacletus ad idem. In nouo testamēto post Christum dominū a Petro sacerdotalis (hoc est episcopalis) cœpit ordo: quia ipsi primo pōtificatus in ecclesia Christi datus est, domino dicēte ad eū. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā. Idem pro eodem. Inter beatos Apostolos quædā fuit discretio potestatis. Et licet oēs essent Apostoli, Petro tamē a domino concessū est (& ipsi inter se voluerunt id ipsum) vt reliquis omnibus præisset Apostolis: & Cephas, id est, caput, & principium teneret Apostolatus. Leo ad idem ait. Ita dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit, vt veritas, quæ antea legis, & Prophetarū præconio continebatur, per Apostolicā tubam in salutem vniuersitatis exiret, sicut scriptum est. In omnem terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris sacramentū ita dominus ad omnium Apostolorū officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum in summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet: vt ex ortem intelligeret se diuini ministerij esse, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Hūc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, dominus voluit nominari, dicendo. Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meā. Quid clarius ij patres dicere potuerunt? Quod si quis dixerit eos Papas, & ob id in hac causa suspectos fuisse iudices, Respondemus, Papæ, sed non suspecti iudices.

Anacletus.

Dist. 22. c. in no.
no.Dist. 22. c. Sacro
sanctia.Leo.
Dist. 19. c. Ita do-
minus.

* Ex hoc est diuini ministerij qui aucter a Petri soliditate recederet.

* sancti viri, & si partes videant suspecti nō sunt.

fuerunt: quia viri sanctissimi erant, & potius gladium martyrii pro Christo, quã papatum pro mundo amarunt. Thomas ad hanc veritatem cum patribus inquit. Quauis omnibus Apostolis communiter data sit potestas ligandi, & soluendi: tamen vt in hac potestate aliquis ordo significaretur, primo soli Petro data est, vt ostendatur q̄ ab eo in alios debeat ista potestas descendere: propter quod ei dicit singulariter. Confirma fratres tuos, & Pasce oues meas. Rogo, quid erit in vniuersum, quod tot loca scripturarum, omnesque ij patres sanctissimi doctissimiq; non monstrent, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Hilarius, Cyprianus, Cyrillus, Chrysoftomus, Eusebius, Basilus, Theophilus, Leo, Anacletus, Thomas, alijq;?

CAP. VI.

Hanc autem vnitatem vniuersalis Ecclesiæ per respectum ad vnum caput sensibile, cui omnes, & singuli Christi fideles obediant, a Deo optimo maximoque præstari ei, vsque in finem duraturam, conueniens, vtile, imo quodammodo necessarium fuit. Primum ratione perfectionis. Etenim omnis mundi natio confitetur, id quod Aristoteles ille in lumine naturali testatur, Esse illud nobile magis, perfectiusque regimen, quod ab vno regente p̄det: a quo primo deducantur, & ad quem vltimo reducantur omnia. Quod & natura quoque monstrat, in qua videmus grues suum habere ducem, & apes etiam ipsas vnã sequi. At hoc maius bonum in multis politijs repertum, quis nisi fatuus a Spirituali Republica negare audebit? Cui maxime dictum est: Quid vltra debui facere vineæ meæ, & nō feci? Ad idem est ratio supereminentiæ.

L ij.

Thomas.
4. Sent. dist. 24.
& ad idem multa etiam Dist. 19
eiusdem. 4. lib.
sent. pro Papa.

* Bonitesses au
diendi recipiend
dig.

* Ista monar
chia data fuit Pe
tro / vt etiã post
ipm duraret in
suis successorib⁹

Meta. 11.
Ethico. 8.
Polit. 3.

Monarchic⁹ res
gimē magis nob
bile.

Meta. 11.

Heb. 8. 9. & 10.
1. Corinth. 10
2. Corinth. 3

* Argumētum
ex figura fortissi-
mum quidem ex
verbis Pauli.

Deute. 17

Argumentum
ex deriuatione,
Apocal. 21

* Ecclesia dicitur
descendisse
de celo.

Lib. 1. de cōside-
ratione.

* Argumētum
ex nomine,
Cantico, 6

Math. 13

Paulus ubiq; docet maiorem admodū excellentiā ec-
clesiæ excellentia synagogæ, in sacramentis scilicet, sa-
cramentorum ministris, alijsq; omnibus, adeo vt in il-
la figuram, vmbra, exemplariaq; verorum præfuisse:
in ista autem cœlestia, veraq; esse dicat. Quod si syna-
gogæ populo quidē rudi, sub iugo graui legis presso,
timoreq; cōfixo hæc perfectio, regiminisq; cōsumma-
tio data est: qua sub vno sacerdote summo, eoq; supre-
mæ authoritatis, a quo deuiare nō liceret, ordinaretur,
quatenus diuisiones, dissensionesq; ressecarentur in po-
pulo: quomodo nō magis hoc per āplius & perfectius
ecclesiæ sub Euangelio, magno dei amore perfusæ con-
cedendum fuit, cui copiosius dona præstantur, & a qua
perfectius mala tolluntur? Ad idem est ratio deriuatio-
nis. Ioannes ait ecclesiam significans. Vidi ciuitatē san-
ctam Hierusalem nouā descendentem de cœlo, a deo
paratā, sicut sponsam ornatam viro suo. Si autem eccle-
sia militans a triumphāti ecclesia deriuata est, vnde de
cœlo descendisse dicitur, necesse est cōcedamus istam
sicut illam ad vnū manifestum caput ordinari: in quo
hic sicut ibi monarchicus ordo saluetur. Bernardus ad
Eugenium optime dixit. Non vilē reputes formā hāc,
quæ in terris formam habet in cœlo: vidit hoc qui dice-
bat. Vidi ciuitatem sanctā Hierusalem nouam descen-
dentem de cœlo. Sicut enim Seraphin, & Cherubin,
& cæteri ordines sunt sub vno capite Deo: ita & hic Pa-
triarchæ, Archiepiscopi, & reliqui sub vno Pontifice
summo. Ad idem est ratio denominationis. Dicitur e-
nim Ecclesia vniuersalis acies ordinata. Pulchra es ami-
ca mea, suavis, & decora sicut Hierusalē, terribilis vt
castrorum acies ordinata. Dicitur & regnum. Mittet

filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Acies autem ordinata non nisi vnū primum, sicut exercitus ordinatus vnum præpositum habet: nec regnū dicitur, nisi potestas regiminis apud vnū toti multitudini præsentem resideat. Ad id est ratio præceptionis. Præcipimur enim eandem fidem tenere idem sentire, dissensiones fugere, scādala vitare, ac vnitatem spiritus in vinculo pacis seruare. At quū sæpiissime, ne dicam semper accidat, circa ea quæ religionis Christianæ sunt, dubia suboriri etiam nō parua: quūq; in vniuersum tot sint sensus, quot capita: quomodo possunt huiusmodi suborta dubia finiri, contētionesq; & schismata euelli funditus, nisi vnus supremus sit, qui debeat omnia finaliter terminare? Nequaquam. Hæc vna ratio est, eaq; inuictissima, qua Hieronymus aduersus Iouinianum, Petrum aliis Apostolis præpositum dixit, vt capite constituto schismatis quoq; tollatut occasio. Ad idē est cōformis patrum sanctorum doctrina: omnes quotquot sunt primatum Petri confitentur, vt monstrauius, non in passione eius extinguēdum, sed in perpetuum cum ecclesia duraturum. Personæ enim Petri, & per personam ecclesiæ, sed non propter personā, imo propter ecclesiam datus fuit: vnde nō cū psona obire, quin potius cum ecclesia durare debuit. Augustinus ad hoc in De doctrina Christiana dixit. Est ecclia corpus Christi, sicut Apostolica doctrina cōmendat: infra. Has ergo clauas dedit ecclia suæ, vt quæ solueret in terra, essent soluta & in coelo, & quæ ligaret in terra, ligata essent in coelo. Idem pro eodē super Ioannē. Huius ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personā: quā

Math. 18

Argumentum ex præcepto.

Heb. 11.

Marc. ultimo.

Eph. 4.

1. Corint. 1.

Rom. 12.

Philip. 2.

Lib. 1.

* Augustinus
quoq; circa illud
Psal. 49. De deo
rum dominus le
uaturus est / & ve
cauit terram.

Augustinus

Scem. 124

tum vero ad ipsum proprie pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiori gratia vnus idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quodcūq; ligaueris super terram, &c. vniuersam significat ecclesiam, quæ in hoc sæculo diuersis tētationibus quatitur. Idē super Ioānē. Quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in cœlis. Si hoc tantum Petro dictum est, non hoc facit ecclesia: si aut in ecclesia fit, utiq; quæ in terra ligatur, & in cœlo: & quæ soluuntur in terra, soluta sunt & in cœlis. Si ergo hoc in ecclesia fit, Petrus quando clauēs accepit, ecclesiam sanctam significauit. Hieronymus ad idem ait. Omnibus consideratis puto me non temere dicere, aliquos ita esse in domo dei, ut ipsi sint eadem domus dei, quæ dicitur ædificari supra petram: quæ vnica colūba appellatur, quæ sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus cōclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ, & paradysus cum fructu pomorum. Quæ domus etiam clauēs accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Ambrosius in suo pastoralis. A domino dicitur Petro. Petre amas me, & ille. Tu scis quia amo te, & cum respōsio fuisset subsequuta, repetitum est a dño. Pasce oues meas: quas oues, & quæ gregem non solum suscepit beatus Petrus: sed & nobiscum eas suscepit, & nos cum illo eas suscepimus omnes. Chrysostomus ad idē in De sacerdotio ait. Nam qua de causa filio suo eiq; vnigenito Deus opti. max. usq; adeo non parcendum putauit, ut etiam quem vnicum haberet, hūc dederet? Certe ut qui in ipsius offensionem incurrissent, eos sibi reconciliaret, tum vero peculiarem selectumq; sibi populum redderet. Quanam item de causa ille idem sanguinem effudit suum? Certe ut pecudes eas acquireret,

* Habetur. 24. q. 2. c. quodcūq; ligaueris.

* Hieronymus.

* Habetur. 24. q. 2. c. omnibus.

* Ambrosius in principio.

* Chrysostomus lib. 2.

quarum curam, tū Petro, tū Petri successoribus cōmit-
teret. Quid clarius ij patres dicere potuerūt? Paulus ad
idem clamat, potestatem ecclesiasticam in cōdificationem
ecclesiæ cōcessam, gradusq; eius, pastores etiam, & do-
ctores. Durabit ergo illa quousq; ædificatio spiritualis
durauerit: sic autē vīq; ad finem sc̄culi: quū non ante fini-
atur hominum in Christo regeneratio, peccatorumq;
ad ipsum conuersio, ac simul omnium fidelium in ipsū
directio. Diuina scriptura hoc probat. Paulus pro hoc
clamat, Sancti patres hoc docent. Quis resistit?

CAP. VII.

Hanc sensibilem vnitatem, quodammodo accidentalē,
ac aduentitiā per respectum ad vnū caput visibile eccle-
sia vniuersalis dei continuo habuit a Petro vsq; ad nos,
habetq; hodie ad Romanam sedem tāquam ad Aposto-
licam, & ad Romanum pontificem tanquam ad verum
Petri successorem, Christi generalē vicarium, omniū
& singulorum fideiū pastore, rectorē, principēq; cum
plenitudine potestatis. Augustinus ad hanc veritatem
pro authoritate & potestate Romanæ sedis super ali-
as, aduersus Donatistas, eoq; ea inconsulta Cīcilianum
Carthaginē, episcopū dānarint, ait. Erat autē in trāsma-
rinis vicina regioibus, & fama celeberrima nobilis: vn-
de nō mediocri vtiq; authoritatis habebat episcopū
qui posset nō curare cōspiratē multitudinē inimicorū,
cū se videret & Romanæ ecclesiæ in qua semper aplice
cathedre viguit principatus, & ceteris terris vnde euā-
gelium ad ipsam Africā venit p̄ cōminatorias literas esse
cōiunctū: vbi paratus eēt cām suā dicere, si aduersarij
eius ab eo illas ecclesias alienare conarent. Idē p̄ eodē cū
alijs patribus Meliuitani cōcilij Numidię ab Innocētio

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.
* 2. Corint. 13.

* Primatus Ro-
mani pontificis op-
time mōstratur.

* Augustinus ep-
stola. 167.

* In Romana ec-
clesia viguit sem-
per Apostolicæ
cathedre princi-
patus.

tunc temporis Romano pontifice acta sua tanquam a Christi vicario, Petri successore, ceterisque alijs superiore confirmari petij. Hieronymus ad idem Damasco Pa-
 pæ dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catho-
 lica didicimus ecclesia, quãq; semper tenuimus: in qua
 si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum
 est, emendari cupimus a te: qui Petri sedem, & fidem te-
 nes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudi-
 cio comprobatur, quicumq; me culpate voluerit, se im-
 peritum, vel maleuolum, vel etiam nõ catholicum, sed
 hereticum comprobabit. Itẽ sancta Romana ecclesia,
 quæ semper immaculata perinãsit domino prouidẽte,
 & beato Apostolo Petro opẽ ferẽte, in futuro manebit
 sine vlla hereticorum insultatione: atq; firma, & immo-
 bilis omni tempore persistet. Idem eidem pro eodem.
 Fatiscat inuidia, Romani culminis recedat ambitio, cũ
 successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego
 nullum prẽmium, nisi Christũ sequẽs, beatitudini tuæ
 hoc est cathedrę sancti Petri communionem confor-
 tior. Super illã petram fundatam ecclesiam scio. Qui-
 cumq; extra hanc domum agnum comederit, propheta-
 nus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante
 diluuiõ. Ambrosius ad idem. Quæ dignior domus Apo-
 stolicę prædicationis ingressu, q̃ sancta Romana eccle-
 sia? Aut quis præferendus magis omnibus videtur, quã
 Christus? qui pedes suis consuevit lauare hospitibus, et
 quoscunq; sua receperit domo, pollutis non patitur ha-
 bitare vestigijs: sed maculosos licet in ea acceperit vitæ
 prioris, in reliquum tamen mundare dignatur proces-
 sus. Idem pro eodem se in omnibus sequi magistrã
 sanctam Romanam ecclesiã profitetur. Gregorius ad

Hieronymus.
 24. q. 1. c. Hæc est
 fides.

* Quod Roma-
 nus pontifex ap-
 probat approba-
 tum, & quod re-
 probat reproba-
 tum est.

24. q. 1. c. Quo-
 niam vetus.

Ambrosius.
 24. q. 1. c. Quæ
 dignior.
 * Idem super ap-
 postolum.
 1. Timo. 3. Scri-
 bo tibi vt scias
 quã sit ecclesiã
 quæ est
 domus dei vt cõ-
 totus mõdus dei
 sit ecclesiã tamẽ
 domus eius dica-
 tur cuius hodie
 rector est Dama-
 scus. Habetur.
 Dist. 22. Omnes.

idē in epistolis ex registro fatetur probatq; Romanos pontifices vniuersales dici debere. Idem pro eodem Ioanni episcopo Syracusano dixit. De Constantinopolitana ecclesia quod dicūt, quis eam dubitet sedi Apostolicę esse subiectam? Tamen si quid boni, vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego etiam minores meos, quos ab illicitis prohibeo in bono imitari paratus sum. Stultus enim est, qui se in eo primum existimat, vt bona quę viderit, discere contemnat. Item eidem. Nam q̄ primas Byzācenus sedi Apostolicę dicit se subiici, si qua culpa in episcopis suis inuenitur, nescio quis ei subiectus non sit. Cyprianus ad idē aduersus eos, qui a loco delicti ad Romanam sedem purgandi cōfugiebant, ait. Post ista adhuc insup pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atq; ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & prophanis literas ferre: nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante, laudata est: ad quos perfidia habere non possit accessū. Idem pro eodem ad Corneliū Papam inquit. Nos enī singulis nauigantibus, ne cum scandalo vllō nauigarēt, rationē reddidisse nos scimus, & hortatos esse, vt ecclesię catholicę matricem, & radicē agnoscerent, ac tenerent. Athanasius ad idem, præter id quod factis docuit, ab alijs damnatus ad Romanum pontificem, tanquā ad verum Christi vicarium, Petriq; successorem confugiens, Liberio Romano pōtifici, hæreticos tangēs dixit. Mutauerunt gloriam catholicę ecclesię propria nouitate, sicut per ea quę illicite in eis defensione gesta sunt, hæreticam turbulentiam introducentes, illud competens ad nos detinentes, quod bene ad Iesum filium Syrach

Lib. 4. cap. 92.
Gregorius.
Dist. 22. De cons
tātinopolitana.

Cyprianus.
Epistolarū lib. 10.
Epistola. 7
* Romana ecc
clesia Petri ca
thedra vnde ve
nitas sacerdotas
lis exorta est.

Epistolarū lib. 4
Epistola. 8

Athanasius.

* Romano pō
fici vniuersalis
ecclesia cōmissa
a Christo.

dictū est. Usq; ad mortē certa pro veritate, & dominus pugnabit p te. Huius rei grā vniuersalis vobis a Christo Iesu cōmissa est ecclesia, vt pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis: quia Dū fortis atq; matus custodit atriū suū, in pace sunt omnia quę possidet. Irencus ille Lugdunensis Archiepiscopus, & gloriosus Christi martyr, beati Polycarpi Ioānis Euāgelistę discipuli auditor ad idē, aduersus Valētīnū, cæterosq; sui temporis hæreticos inquit. Traditionē Apostolorū toto orbe manifestam in omni ecclesia adest perspicere oībus qui vera audire voluerit, eam videlicet, quam primitiua illa ecclesia ab Apostolis acceptā per successionem continuā patrum, & episcoporum trāsmitit ad nos. Sed quoniam per omnes ecclesias discurrere prolixū fuerat, & infiniti operis, ex omnibus maximā, antiquissimam, atq; oībus cognitā Romæ a gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo fundatā eligens, eius inquit fidem traditionemq; quam habet ab ipsis annūciatam, & per successiones episcoporū ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo pacto vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel cecitatem, & malam sentētiam, fidem præterquam oportet colligūt. Clamo hic. Quid potuit iste Christi martyr doctissimus sanctissimus, & antiquissimus apertius pro hac veritate testari? Pelagius episcopus omnibus orthodoxis ad idem ait. Quanuis vniuersæ per orbem catholicę, & Apostolicę cōstitutę ecclesię, vnus thalamus Christi sit, tamen sancta Romana ecclesia catholica, & Apostolica nullis synodicis cōstitutis cęteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce domini & saluatoris nostri primatum obtinuit. Tu es inquit Petrus, & super

• Irencus.

• Traditio Apostolorū a Romana sede petenda.

• Pelagius.
Dist. 21. c. Quasi.
• Romana ecclesia euangelica voce ceteris ecclesijs prælata.

hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Anacletus ad idem. Sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia nõ ab Apostolis, sed ab ipso domino & saluatore nostro primatũ obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit. Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiã meã. Iulius orientalibus episcopis ad idẽ. Dudũ a sanctis Apostolis successoribusq; eorum in antiquis decretum est statutis, quæ hæctenus sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter conscientiã Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum dãnari; quoniã factam Romanã ecclesiam primatũ omniũ ecclesiarũ esse voluerũt. Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorũ: ita & ecclesia suo nomine cõsecrata (domino instituyente) prima sit, & caput cæterarum, & ad eã quasi ad matricem, atq; apicem omnes maiores ecclesiæ causæ & iudicia episcoporum recurrant. Marcellus vniuersis episcopis p̄ Antiochiã ad idẽ. Rogamus vos fratres dilectissimi, vt nõ aliud doceatis, neq; sentiatis, q̄ quod a beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis. Ipse eni est caput totius ecclesię cui ait dominus. Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiã meã. Eius eni sedes primitus apud vos fuit: quæ postea iubente domino Romã translata est, cui (adminiculante gratia diuina) hodierna præsidemus die. Si vero vestra Antiochena, quæ oli prima erat, Romanæ cessit sedi: nulla est, quæ eius non sit subiecta ditioni. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quã cuncta maiora ecclesiastica negocia (diuina disponente gratia) iussa sunt referri, vt ab ea regulariter disponantur, a qua sumpsere principia. Innocentius Tertius Cõstantino imperatori ad idẽ dixit. Nobis aut in bea

* Anacletus.
Dist. 22. c. sacro
sancta Romana

* Iulius.
1. q. 6. dudũ

* Romana eccle
sia primatum hæ
bet omniũ eccle
siarum.

* Marcellus
24. q. 1. Rogam
us. Ad idem. c.
per venerabilẽ.
qui si. sit. leg. ex.
in. c. fundamens
ta extra de elec
tio. in. 6. & c.
quãuis. dist. 21. c.
nolite er. dist. 11.
c. decreto. & c.
qui se. scit. 2. q. 6.
& extrauagant.
Ioãnis. 21. quæ ins
cipit. Licet iuxta
ta doctrinã Apo
stolorum.

Extra de maior
& obedientia. c.
solite.

AXIOM. CHRI.

to Petro sunt oues Christi cōmissę, dicēte domino. *Pasce oues meas, nō distinguēs inter has oues & illas, vt alienum a suo demonstraret ouili, qui Petrū & successores ipsius magistros nō recognosceret, & pastores, vt illud tanquam notissimū omittamus quod dominus dixit ad Petrū, & i Petro dixit ad successores ipsius. Quodcūq; ligaueris sup terrā, erit ligatū & in coelis. &c. nihil excipiēs qui dixit, quodcūq;.* Ad idē sūt grauissima, atq; uenerāda vniuersalia cōcilia etiā antiquissima, quę vel sal tē vnū, firmissimā fidē in huiusmodi rebus religionis a pud omnes totius orbis fideles generare valēt, vt monstrabit. Nicenū nanq; conciliū vniuersale trecētorū decē et octo episcoporū tēporibus Siluestri Papę, et Cōstātini impatoris ad idē diffiniuit, vt nullus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tpe apostolica auctoritate cōuocata sup quibusdā terminatioibus pulsatis audiatur, & dānetur. Qđ si secus a quibusdā p̄sumptū fuerit, in vanū deducatur quod egerint, nec inter ecclesiastica vllō modo cōputētur. Ipsa vero prima sedes (hoc est Romana) conuocādarū generalium synodorū iura detinet, & iudicia episcoporū singulari priuilegio illi sedi euāgelicis, & apostolicis, atq; canonicis cōcessa sunt institutis. Ita vt semp maiores causę ad sedē apostolicā referātur. Nec vllō modo potest maior a minori iudicari. Ipsa nāq; oibus maior & p̄lata est ecclesijs. Calcedonē, vniuersale cōciliū ad idē dixit, firmavitq;. Si q; episcopus p̄dicatur ifamis, liberā habeat potestatē appellādi ad beatissimū episcopū antiquę Romę, quę habemus Petrū petrā refugij; & ipsi sibi libera potestate loco desitius discernendi episcopi infamiā secūdū clauēs sibi a deo datas. Constantinopolitana synodus ad idem.

• Alienus est a saluatoris ouili/ qui Petrū & successores eius nō recognoscat pastores.

• Determinationes conciliorum vniuersalium.

Art. sequenti. Cōcilia Nicenā.

• Romanę sedis iura. cōcilia conuocare genera- lia episcopos iudicare, & omnes causas maiores ecclesię terminare.

Concilium Calcedonē.

• Romanus pontifex in tota ecclesia. Petrus/Petra refugij.

Veneramur secundum scripturas, canonum definitio-
 nes sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum
 esse, & maximū episcoporum. Octaua synodus ad idē
 epistolam Ignatii Constantinopolitani patriarchæ ad
 Adrianum Romanū pontificem directam legit, rece-
 pitq; in qua sic erat. Solus & ex toto magister omnium
 Deus dixit Petro magno & summo Apostolorum. Tu
 es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā me-
 am; & portę inferi & c. Iterū. Tibi dabo clauēs & c. Ta-
 les enim beatas voces non secundum quandā vtiq; for-
 tem Apostolorum principi Petro solum circūscripsit,
 & definiuit: sed per eum & ad omnes qui post illum se-
 cundum ipsum efficiendī erant summi pastores, & di-
 uinissimi, sacriq; pontifices senioris Romæ transmisit.
 Ad idem est confessio publica solennisq; admodū Ar-
 menorum, & Græcorum in concilio Florentino; in quo
 pristinos suos errores prorsus abdicantes Romanæ ec-
 clesię sese subdidere in hac forma. Diffinimus sanctā
 Apostolicam sedem, & Romanum pontificem in vni-
 uersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum
 pontificem successorem esse beati Petri principis Apo-
 stolorum, & verum vicarium Iesu Christi, totiusq; ec-
 clesię caput, & omnium Christianorū patrē, & docto-
 rem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi,
 & gubernandi vniuersalē ecclesiā a domino Iesu Chri-
 sto plenam potestatem traditam esse: quemadmodum
 & in gestis œcumenicorum, & in sacris canonibus con-
 tinetur. Hanc determinationem magna examinatione
 præhabita Armeni, Græciq; sequēti subscriptione ap-
 probarūt. Nos igitur oratores nomine nostro, nostriq;
 reuerendi patriarchæ, & omniū Armenorum, sicut &

Synodus octaua.

* Promissio do-
 mini ad Petrum
 Petro & Roma-
 nis pontificibus
 Petri successoribus
 in Petro facta.

* Conciliū Flo-
 rentinum.

* Ioannes Gers-
 son idem part. 1.
 lib. de Austeribus
 litate. Papę ab ec-
 clesia cōsiderat.
 8. & 20. & i trac.
 de cōcilio vnius
 obediētie. & in
 libel. quorundā theo-
 logicorum con-
 tra Petrū de Iu-
 na, art. 3.

* Publica cōfessio Græcorū / & Armeniorū de primatu Romani pontificis: in vniuersali concilio habita.

vestra sanctitas in ipso decreto attestatur hoc saluberrimum synodale decretum, cum omnibus capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & statutis omnemque doctrinam in ipso descriptam, necnon quicquid tenet, & docet sancta sedes Apostolica, & Romana ecclesia cum omni deuotione, & obediētia acceptamus, suscipimus, & amplectimur. Illos quoque doctores, & sanctos patres, quos ecclesia Romana approbat, reuerēter suscipimus. Quasque vero personas, & quicquid ipsa Romana ecclesia reprobat, ac dānat: nos pro reprobatis, ac dānatis habemus. Profitentes tanquam vere obediētiæ filij nomine quo supra ipsius sedis Apostolicę ordinationibus fideliter obtemperare. O sancta huius concilii Florentini diffinitio, & sancta Armenorum, Græcorumque cōfessio, prestatioque, ac simul omnium cōformitas. Quid hac diffinitione clarius? quid hac cōfessione iucundius? aut quid hac cōformitate pulchrius? Rogo, quid erit in vniuersum, quod testibus præbari habeat, & his omnibus non more streit, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Cypriano, Athanasio, Ireneo, Pelagio, Anacleto, Marcello, Innocētio, Niceno concilio, Calcedonen. Octauo, Cōstātinopolitano, Florentino, Armenis, & Græcis?

CAP. VIII.

Concludamus pro primatu Romani pōtificis, cum pulcherrimo dicto Bernardi dicamus nūc Paulo, quod ille olim dixit Eugenio. Tu quis es? Tu sacerdos magnus, pontifex summus, princeps episcoporum, hæres Apostolorum, primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abrahamæ, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vniuersiōe Christus. Iterum. Tu es, cui traditæ sunt clauēs regni.

Lib. 2. De cōsideratione ad Augustinum.

Bernardus.

* Descriptio optima Papæ. Lib. eodē. c. 6.

coelorum; cui oues traditæ sunt. Sunt quidē & alij cœli
 ianitores, & gregū pastores, sed tu tātō gloriosius, quā
 to & differētius vtrunq; præ ceteris hereditasti. Habēt
 alij assignatos greges singuli singulos: tibi vniuersi cre
 ditū sunt. Vnus vni nec modo ouiu, sed & pastorum: tu
 vnus omniū pastor. Vnde illud p̄betur quæris: ex ver
 bo domini: cui nō dico episcoporū, sed Apostolorum e
 tiā sic absolute, & indistincte totæ cōmissæ sunt oues. Si
 me inquit amas, pasce oues meas. Quas? illius, vel illius
 populi, ciuitatis, aut regionis, aut certe regni? Oues in
 quit meas: cui nō planū, nō designasse aliquas, sed assi
 gnasse omnes. Nihil excipitur, vbi dicitur nihil: & forte
 præfētes cæteri discipuli erāt, cū cōmittēs ecclesiā vni
 vnitatē oibus cōmendaret, in vno grege, in vno pasto
 re, secundū illud. Vna est columba mea, formosa mea,
 perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio: reliqui numeri
 perfectionem non habent, sed distinctionem receden
 tes ab vnitatē. Iterum, Locus inquam, in quo stas, terra
 sancta est. Locus Petri est, locus principis Apostolo
 rum, vbi steterunt pedes eius, quem constituit domi
 nus dominum domus suæ, & principem omnis pos
 sessionis suæ. Constantinus imperator hoc recognos
 cens optime dixit. Vnde congruum perspeximus no
 strum imperium, & regni potestatem ab orientali
 bustransferri regionibus, & in Byzatiæ prouinciæ op
 timo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrū
 illic imperium constitui. Quoniam vbi principatus sa
 cerdotum, & Christianæ religionis caput ab imperato
 re cœlesti constitutū est, iustū nō est, vt illic imperator
 terrenus habeat potestātē. Est ergo Apostolica sedes,
 ac primatus spiritualis in Romana ecclesia, Romanoq;

* Romanus p̄s
 tificus vnus om
 nium / non sold
 ouium / sed & p̄
 storum pastora

Ioannis. 21.

Cantic. 6

* Romanus p̄s
 titex princeps,
 omnis possessio
 nis ecclesiasticæ

Habetur. Diss. 96
 c. Constantinus,

* Iustinian⁹ im
 pator. c. de soma
 trin. & fid. cath.
 inter clara ait /
 omnes sacerdos
 tes orientalis tra
 ctus & subicere
 & vniere sedi ve
 stre sanctitatis
 properam⁹ eo q̄
 caput est omniū
 sanctarum eccle
 siarum.

* Romanus pō
 tifex potest Pe-
 tri cathedrā ad
 aliam ecclesiam
 transferre / que
 tunc caput esset
 omniū sicut nūc
 est Romana.
 Dist. 22 c. Sacro
 sancta. & 24. q. 1.
 Rogamus.

pontifice: verum nō sic quin possit Papa, qui & Roma-
 nus episcopus est, Romanā ecclesiam relinquere, & in-
 de Petri cathedrā ad aliā ecclesiā transferre. Est quidē
 nunc, fuitq; semper a Petro, vsq; ad nos Apostolica se-
 des in Romana ecclesia, quia placuit haecenus successo-
 ribus Petri, Petri sedē in ea ecclesia conseruare, in qua
 Petrus viuens ipsam habuit, ac moriens reliquit. Reli-
 quit inquā, non mandato, sed facto, hoc est, quia in illa
 obiit, inde ad martyrium raptus. Verū non sic quin pos-
 sit Papa inde ad aliam ecclesiā huiusmodi sedem trans-
 ferre: tum exemplo Petri, qui primū Antiochiæ illā ha-
 buit, vnde eandem Romā transtulit: tum quia prima-
 tus huiusmodi diuinitus institutus nulli particulari ec-
 clesiae aliquo diuino iure adscribitur: quo fit vt diuina
 sit eius institutio, vt monstrauiamus: humana autē eius
 isti, vel illi ecclesie applicatio. Quę autē humana sunt,
 Papa mutare potest.

cap. 5. 6. & 7.

CAP. IX.

Habet Papa ratione primatus sui spiritualis a domi-
 no in Petro instituti, & vt Papa procedens in his, quę
 ad statū vniuersalem totius ecclesie, seu fidei, seu mo-
 rum pertinent, finaliter errare non possit. Saluator no-
 ster hoc docuit, qui Petro, & successoribus Petri in
 Petro officiū confirmandi fratres, pascendiq; omnes
 suas oues commisit, dicens. Tu aliquando conuersus cō-
 firma fratres tuos. Iterum. Pasce oues meas. Hęc enim
 primatus huiusmodi sunt: & omnes subditos obedire
 obligant. Nam rogo quomodo possunt hęc ad prima-
 tum non pertinere, quę in aliquo posita primatum con-
 cludūt? Quid enim aliud primatus iste spiritualis est,
 nisi summa & plena potestas cōfirmandi fratres, & pas-

* Papa vt Papa
 in his quę ad vni-
 uersalem ecclesie
 statū pertinet er-
 rare non potest.

Luc. 22
 Ioannis. 21.
 * Pro quo etiā
 tributum solui
 iussit solutionē
 quidem capitis/
 ac familie gub-
 ernatoris.

cendi omnes Christi oues? Nihil: quia in alijs, hoc est
 in consecratione corporis domini, in dimittendis pec-
 catis, ac in exercendis actibus iurisdictionis super om-
 nes inferiores apostolis, æquales erāt Petrus & cæteri,
 quum omnibus simul dixerit dominus. Hæc quotiens-
 cunq; feceritis, in mei memoriã facietis. Iterũ. Accipi-
 te spiritũ sanctũ, quorũ remiseritis peccata, remittũtur
 eis. Iterũ. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Iterũ.
 Quæcũq; ligaueritis sup terrã, ligata erũt in celo &c.
 Quod ergo præcipuũ est, quod primatũ Petri, nõ solũ
 monstrat, sed & constituit? Vtiq; quia officium confir-
 mandi etiam fratres, & pascendi omnes oues à domino
 accepit; alij accipiunt officium confirmandi & pascen-
 di alios non se adinuicem. Petrus vero vniuersalius cõ-
 firmandi etiã fratres, & pascẽdi omnes. Aut rogo, quo
 modo potuit primatus iste, cum his iuribus institui, &
 alios ad obedientiam confirmationis, & pastus, hoc est
 directionis, gubernationis, aliorumq; similiũ non obli-
 gari? Minime: frustra enim esset, si ita esset. Deus autẽ
 nihil facit frustra, sicut nec natura. Quũ ergo ista pri-
 matum huiusmodi monstrent, imo & constituent, &
 omnes obedire teneantur: manifestum est Romanum
 pontificem in huiusmodi errare non posse, sicut nec to-
 ta ecclesia, quæ illi obedire tenetur. Aut si das, quòd Pa-
 pa errare possit, vide quantam, aut qualem facias certi-
 tudinem ecclesiæ, quæ illum sequi obligatur: cui in Pe-
 tro dominus dixit. Confirma fratres tuos, & iterũ. Pa-
 sce oues meas. Ad idem. Primatus iste, Papam in eccle-
 sia, supremum principem cum plenitudine potestatis
 facit: ac ob id iura omnia principum supremorum talẽ
 potestatem, plenam inquam, licet secularẽ habentiũ

Ioannis. 20

* Nõ mireris le-
 stor q Petrus dis-
 cimus aliis apo-
 stolis præpositũ/
 sciens & illos es-
 tiam à Christo
 potestatem accõ-
 pisse. Nãq; & Mo-
 ses præpositus es-
 rat seniorib; q
 & ipsi diuinã au-
 thoritatem habe-
 bant. Nota. II.
 Arist. in de celo
 & mundo.

Luc. 22
Ioanis. 21

* Primat⁹ eccle-
 siastic⁹ õ habet
 minora nec pau-
 ciora iura quam
 primatus secularis/
 imo multo
 maiora & plura.

Papæ tribuit, quum non minora, sed nec pauciora iura spiritualis primatus habeat, quã secularis. At quis non nouit ad sæculares principes ratione sui primatus pertinere, de sua iurisdictione tractare, causas omnes per se, vel alios decidere, rationes hincinde adductas examinare, potiores eligere, ac tandẽ finaliter pronunciare, omni appellatione postposita, nisi forte a se non bene informato, ad se bene informandum appelletur? Sic autem Papa talia iura habens errare non poterit, ne illo errante erret ecclesia sibi subiecta, velut corpus capiti, & regnum regi. Hieronymus ad hoc optime dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, quãq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumq; me culpate voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Hæc Hieronymus. Dixi Papa, vt Papa: quia secus est, si nõ vt Papa, sed vt priuata persona procedit: tunc enim siue sententiando, siue operando, siue in causa religionis, siue in actione, vel passione personę errare poterit. Nanq; & ipse homo est, neq; in gratia confirmatus. Quod si quæras, quando Papa procedit, vt Papa? Respondeo, quando adiutorio membrorum suorum utitur in agendo, illorum maxime, quos nouit sanctiores, doctioresq; siue viuētes, siue iam hac vita sanctos: quos in scripturis suis optime cōsulere potest. Quum enim Papa, vt Papa caput sit Ecclesiæ, vt monstrauimus, quicquid agit vt Papa, agit vt caput: caput autem, vt caput viuum, utique sicut sine membris non

* Ad principem non habentē superiorē pertinet omnes causas sui regni per se/vel per suos officiales determinare.

249. Hæc est fides.

* Eadem sententia habetur. 249. A. Re. 2. & 25. 91. Violatores.

* Papa vt priuata persona errare potest.

* Quando Papa procedit vt Papa/ & quando vt priuatus. Cap. 5. 6. & 7.

est, ita sine membris non agit: utitur enim illis eo modo, quo potest: videt oculis, loquitur lingua, ambulat pedibus, palpat manibus, & alia id genus. Nam nullum horum potest dicere alij, non indigeo te: sic enim Deus disposuit in Ecclesia, ut alij alijs indigeamus: pastores etiam doctoribus, & doctores pastoribus: quemadmodum & Paulus testatur. Isto modo multi Papæ in his defecerunt, in quibus sua membra non consuluerunt: sic Anastasius erravit, quia sine concilio Episcoporum, vel Presbiterorum, & Clericorum Ecclesiæ catholicæ, Fotino diacono Thessalonicensi communicavit, & Achatium occulte reuocare voluit: sic & Marcellinus Romanus pontifex, qui postea gloriosus martyr effectus est, prius compulsus a paganis, templum eorum ingressus grana thuris super prunas imposuit: sic supponitur vniuersaliter, Papam à fide deficere posse. Dixi in his quæ ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, seu fidei, seu morum pertinent: quia in alijs, hoc est circa facta particularia hominum, ut promotiones ad dignitates, & beneficia, ac iudicia contra aliquos, & pro aliquibus, aliaque similia, longe aliud est. Innocentius tertius ad hoc dixit. Iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. Dixi finaliter. Nam repente, & quasi primo motu, vel ante maturam, ac legitimam eum fratribus cōsultationem, deliberationemque, non mirum quòd etiam in grauissimis erret, corrigendis statim, consultis, consulendis. Non mirum inquam, quia sic etiam Natan propheta de ædificanda domo dei immature David cōsiliū dedit:

* 1. Corint. 12.
* Ephel. 4.

* Dist. 19. c. Anastasius.

* Dist. 21. c. Marcellinus autem.

* Dist. 40. c. Marcellinus.

* Cap. 2. de sententia excommunicationis.

2. Reg. 7.

quod tamē postea domino illumināte reuocauit. Non mirū, inquā, quia Papa supremā potestātē habet in ecclesia, nō tamē supremā sciētā: potestātē supremā habet in sua creatione diuinitus datā, sciētā autē nō nisi quam habet, aut habuerit humanitus acquisitam, quod & iura ipsa volunt, & quotidiana experientia testatur. Et Paulo teste, aliud est pastoratum, aliud doctoratum habere, distincti gradus sunt: non habet illos ambos, nisi ille cui a deo dantur ambo. Sic autem quid mirum quod a vero errēt potestas, & pastor, si non consulunt sciētiam, & doctorem? Iura dicūt, Papam non posse agere contra apostolos, prophetas, & sanctos patres: quid ergo mirum si Papa erret, dum non mature eos cōsultat, contra quos agere non debet? Optimæ eæ distinctiones sunt, & iuxta illas complura iura intelligere oportet, quæ alias sibi inuicē dissona vidētur. Nec mireris.

Dist. 20. c. Decretales.

1. Corinth. 12
Eph. 4

25. q. 1. Sunt quidam iuncto cap. Contra.

CAP. X.

Habet Papa ratione primatus sui spiritualis cū plenitudine potestatis a domino in Petro instituti, vt in illis ordinationibus apostolorū quæ pure humana sunt, dispensare, ac eas mutare valeat, causa rationabilī existētē. Ad idem est primum sensus communis omnīū, & manifesta veritas apud omnes hominū nationes: his enim nouimus par in parem, non habere imperium: multoq; minus inferius, in superiorem. Sic autem quum nō minus potens sit ecclesia quæ nunc est, quam fuerit ipsa olim tempore apostolorum, imo eandem authoritatē habeat, tunc sibi datam: & per Apostolos & alios patres ad se deriuatam, non est dubium, quin possit nunc ex rationabili causa in illis dispensare, quæ potuit tunc humanitus instituere, instituitque. Romanus ergo pō-

* Abalensis in suo prologo super Matheum. renuit quod possit Papa dispensare in aliquibus dictis apostolorū, nō in omnibus. q. 31.

* Papa dispensare potest in posituis apostolorū.

* Ecclesia quæ nunc est tantam habet potestatem ordinis & iurisdictionis, quantam habuit ecclesia primitiua.

rix, quia Petri in plenitudine potestatis verus succes-
 sor est, vt monstrauiamus, poterit omnino in illis ordi-
 nationibus Petri, quæ pure humana sunt dispensare:
 & eodem modo in omnibus similibus, quæ alij Apосто-
 li instituerunt, quibus omnibus Petrus nullatenus infe-
 rior, imo superior fuit princeps, & caput illorum: pro
 quo solo inter alios Christus dominus iussit solui di-
 dragma, solutionem quidem capitis. Alias enim iam
 par in parem haberet imperium, si in quæ Petrus hu-
 manitus instituit, Papa eius verus successor dispensa-
 re nõ posset. Paulus excommunicauit Corinthium de-
 linquentem, quem postea absoluit poenitentem, ne a-
 bundantiori tristitia absorberetur: nunc rogo, si potuit
 Paulus eum, quem excommunicauerat, absoluere: quo-
 modo successor Pauli, aut quiuis alius Paulo in potesta-
 te Ecclesiastica non inferior illum eundem absoluere
 non posset? Potuit ergo Petrus, potuit & Petri succes-
 sor: in quibus primatus Ecclesiasticus durat hodie, du-
 rabitque in perpetuum. Aut rogo, quis vnquam Rex,
 Imperator aut princeps quicumque alius, siue Ecclesia-
 sticus, siue secularis quicumque instituit aliqua potesta-
 te, in quod eius successor in eadem potestate ex ratio-
 nabili causa dispensare non possit? Aut quomodo va-
 lebit aliqua potestas huiusmodi quicumque statuere,
 quod non valeat ipsa rescindere? Ad idem est factum
 totius Ecclesiæ: nanque Paulus dixit. Oportet Episco-
 pum sine crimine esse, vnus vxoris virum &c. quo lo-
 co bigamum plurium vxorum in Episcopum ordina-
 ri interdixit, & ad presbyteratum promoueri prohi-
 buit: cum quo tamen Ecclesia Dei, & nunc ex rationa-

* Cap. 4. & 7.

 * Math. 17.
 * Par in parem
 non habet imperi-
 um.

 * In quod quis
 princeps instituit
 eius successor
 ex rationabili
 causa dispensare
 potest.

* 1. Timo. 3.

 * Paulus prohibuit
 bigamiam ordi-
 nari, in quo eccle-
 sia olim dispensa-
 uit hodie.

bili causa dispensat, & iam olim similiter dispensavit. Ob id tantum, quod ex sola institutione humana huiusmodi bigamia pro irregularitate a Paulo inducta fuerit. In iure enim naturali, aut diuino stando, quid refert ad Presbyteratum, Episcopatumue, hominem, vnam, aut plures vxores habuisse: quas optime potuit successiue sine peccato habere? Nihil. Dispensavit autem Lucius Papa cum Panormitano bigamo, nec in hoc facto a viris doctissimis reprehenditur, imo approbatur, & quid multa? Presbyter fornicarius secundum canones Apostolorum olim deponeretur: cum quo tamen Grangren. concilium iuxta auctoritatem beati Syluestri, si in vitio non perdurauerit, si sua sponte confessus fuerit, dispensat. In canonibus Apostolorum legitur, Si quis viduam, & eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de his quæ publicis mancipantur spectaculis, non potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt: tamen Martinus Papa dispensat cum lectore ad subdiaconatum. Imperator etiam olim ex commissione Papæ cum diaconissa in ætate sexaginta annorum dispensavit: quam ponit Apostolus, vocans eam viduam: multo ergo magis Papa ipse propria auctoritate dispensabit. Propter hæc glos. Decret. dixit. Sic ergo Papa dispensat contra Apostolum. Iterum hic concilium dispensat contra Apostolum in poenis. Iterum. Satis potest sustineri, quod Papa contra Apostolum dispensat: non tamen in his, quæ pertinent ad articulos fidei. Ad hanc veritatem est tota schola patrum: om-

Dist. 31. c. presbyteri.
Dist. 32. c. presbyter.

Dist. 34. c. Si quis.

Dist. 34. c. Lector.

C. de epi. & c. nulla.

1. Corint. 5.

37. q. 1. Sunt quidam.

nes enim quasi per vnum id asserunt, posse scilicet Papam in statutis humanis Apostolorum, hoc est in illis, quæ nec iure naturali, nec diuino inducta sunt, dispensare. Petrus de Pal. pro eodem dixit. Papa cum omni bigamo ad omnia totaliter, & vniuersaliter dispensat (dat rationem) quia in omni pœna, quæ est ex statuto Ecclesiæ, vel prælatorum Ecclesiæ Papa dispensare potest. Huiusmodi est ista, quia Apostolus dicens vnus vxoris virum, loquebatur disponendo, & ordinando Ecclesiam, in qua non habuit maiorem potestatem Papa. Vnde & ibi dicit, non vinolentum, non percussorem: in quibus Papa dispensat. Et licet non possit facere de bigamo non bigamum: quia tamen bigamum non promoueri est de statuto Ecclesiæ, ideo potest illud amouere, sicut potest homicidam ordinare: licet non possit facere, quod non sit talis. Idem pro eodem. Dicendum quod non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, & fidei: sed in alijs quæ sunt de institutione Apostolorum, licet: cum Ecclesia nunc habeat eandem potestatem destituendi, & constituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Richardus de Med. Vil. ad idem ait. Quauis Papa non possit dispensare contra ius naturæ, nec contra ius diuinum, quia sua potestas vtroque iure est inferior, & vtrunque supponit tanquam fundamentum: tamen quia est successor Petri, qui princeps fuit Apostolorum, æqualem potestatem habens potestati Petri, imo vt proprius loquar, eandem: & inferior non possit obligare superiorem, nec par parem,

* Lib. 4. sent. d. 27.
* Ibi. q. 4. art. 1.
* Petrus de palud.

* Papa nō facit de bigamo nō bigamū, sed facit vt bigamia non impediat.

* In responsio ad ad primum.

* Ecclesia habet eandē auctoritatem instituendi & destituendi quā habuit tempore apostolorū.

* Ibi princ. q. 4. 4.
* Richardus de med. vil.

Papa de plenitudine potestatis dispensare potest contra statuta Apostolorum quorumcūque, si tamen vim non habeant ex iure naturæ, vel diuino. Durandus de sancto Portiano ad idem inquit. Papa potest dispensare cum omni bigamo, quod promoueatur ad omnes ordines, non solum minores, sed quoscunque maiores: cuius ratio est, quia in omnibus pœnis, vel defectibus, qui non sunt de iure naturali, vel diuino, sed solum de statuto iuris positiui, Papa potest dispensare pro libito voluntatis. Idem pro eodem. Non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, vel fidei, sed in alijs, quæ sunt de institutione Apostolorum licet, cū Ecclesia eandem potestatem habeat nunc instituendi, & destituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Thomas quoque ad idem dixit. Contra ea quæ sunt iuris diuini, non dispensatur quoad illa, quæ etiam sunt de iure naturali: & quantum ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum, ac fidei. In alijs vero, quæ sunt de institutione Apostolorum, id licet cum Ecclesia nunc habeat eandem potestatem statuendi, ac destituendi, quam tunc habuit per eum qui in Ecclesia tenet primatum. Hæc ille. Video quosdam dixisse, non posse Papam dispensare in huiusmodi propter nonnulla iura, quæ videntur oppositum sentire: sed non curo, quia illa non potestatem negant, sed difficultatem dispensandi notant: vt non nisi ex magna causa fiat, propter debitam reuerentiam Apostolorum. Vide ergo, o lector studiosissime, & tene mente, quod nonnulla sunt in diuinis scripturis noui testamenti statuta Apo-

* Ibi. q. 4.
Durandus de sancto
Portiano.

Ad primum.

Thomas glori
osus.

Contra de biga-
mop. Dist. 1. si
quis viduam.
25. q. 1. c. contra
statuta.

sto
tu
mi
re
qu
est
uer
xim
gno
vt e
uer
lein
ri, re
uinu
men
tur
gem
præ
men
relig
sus C
tion
ribus
ergo
præc
edita
confe
quæ
H

stolorum non de iure naturali, nec diuino, sed tantum humano ædita, obseruanda quidem, sed nihilominus per Papam verum Petri in primatu successorem dispensabilia, vt monstrauius. Nec mirum est, quòd sint humana statuta sacris literis scripta: sicut nõ est mirum, quòd sit diuina sententia in rebus fidei vniuersalis concilij humanis literis habita, quod supra diximus. Cæterum si quærat quispiam quomodo cognosci possint, quæ de iure naturali, aut diuino sunt, vt ea sola, & omnia indispensabilia per hominem noverimus? Respondemus. In vniuersum ius naturale innititur rationi, tanquam suo principio, quo videri, regulari, iudicari, cognosci que habet: ius autem diuinum in noua lege innititur articulis fidei, & Sacramentis, tanquam suis principijs. Vnde optime dicitur, Christum Iesum benedictum non nobis supra legem naturalem, quam in sua integritate seruari voluit, præcepta alia tradidisse, nisi ea quæ sunt fidei, & sacramentorum. Augustinus ad idem dixit. Hanc nostram religionem Christianam, quam dominus noster Iesus Christus sub paucissimis sacramentorum celebrationibus liberam esse voluit: quidã adeo premunt oneribus, vt tolerabilior fiat conditio Iudæorum &c. Istis ergo principijs consultis, optime nosse possumus, quæ præcepta in canone Noui testamenti ab Apostolis ædita iuris naturalis, diuini, aut humani sint: ac per consequens, quæ per hominem dispensari valent, & quæ non.

CAP. XI.

HABET ergo Ecclesia Dei, quæ nunc est, duo ca

o Artes. ca

o Ius naturale & diuinum quibus principijs innititur & quomodo eorum de iurum præcepta cognosci possunt.

o Lex euangelica quid continet ultra legem naturalem.

o Augustinus ad inquisitiones Iohannis.

• Christus caput principale ecclesie.

* Math. 28.
* Marc. 16.
Papa Caput min⁹ principale vicarius g⁹alis Christi.

• Christus supra totam ecclesiam Papa est pars.

* Math. 16.

* Ephes. 5.

• Papa non redemptor sed redemptus.

* Christus non redemptus sed redemptor.

* Influxus primi capitis.

• Ioan. 1.

• Influxus secundi capitis.

* Dist. 19. c. Ita dominus.

capita, non quasi duo distincta, tanquam duos principes propria authoritate ex æquo principantes, sed quasi subordinata. Alterum scilicet primum, proprium, & principale, Christum Iesum benedictum, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra: quiq; sedet a dextris Dei. Alterum secundarium, commissarium primi, & minus principale, Romanum pontificem Christi generalem vicariū cū plenitudine potestatis, Petriq; successorē. Primū caput sic caput est ecclesie, quod non est membrum eius: secundum autem, & caput, & membrum est. Non est Christus membrum Ecclesie, quia totam Ecclesiam ipse ædificauit, secundum illud. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam: totamque redemit, mundans ipsam lauacro aquæ in verbo vite: ipse vero non seipsum redemit verus Dei filius. Romanus autem pontifex non redemptor, sed redemptus est, vicarius filius, simulq; membrum Ecclesie, quotidie habens, vnde quotidie nobiscum dicat. Et dimitte nobis debita nostra. A primo capite omnem influxum spirituales, inuisibilem q; habet Ecclesia, illuminationes, inspirationes, motiones, pulsationes, auxilium, gratiā, charitatem, cæterasque virtutes: quia gratia, & pax per Iesum Christum facta est, & de plenitudine eius omnes accepimus. A secundo vero, gubernationes personarum, ministrations sacramentorum, institutiones ministrorum, declarationes dubiorum, solutiones vinculorum, reductionemq; ac conseruationem omnium fidelium in vna fidei confessione, aliaque id genus. Leo Papa ad hoc optime dixit. Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorū offi-

cium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi a quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Bonifacius quoque Christi gloriosus martyr ad idem dixit, pro statu Papæ vniuersitatem fidelium tanto instantius orare, quanto suam salutem post Deū ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere. Sine primo capite nunquam Ecclesia est, sed neq; erit: sine secundo sæpe contingit esse, eo scilicet tempore, quo vacat Papatus ab obitu vnus, vsque ad creationem alterius Romani pontificis. Primū caput est pontifex ille magnus, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta: secundum autem, vicarius eius, cui primum caput dixit, Pasce oues meas. Multas alias differentias no uimus assignabiles, quas omittimus: tum quia istæ potiores sunt: tum quia illæ facile reperiri queunt: has placuit explicare, tantum vt monstretur, qualiter Papam caput Ecclesiæ dicamus: cuius caput Christum esse toto corde confitemur.

CAP. XII.

MEMBRA huius vniuersalis Ecclesiæ, huius inquam, quæ hic in terris posita militat, patiturque sæpe, ac fluctuat, non sola gratia prædestinationis adunantur: sic vt soli prædestinati de Ecclesia huiusmodi sint. Ad hanc veritatem est primum diuina scriptura. Iudas nanque proditor Apostolus fuit apud Mathæum dicentem. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Symon, qui

* Dist. 40, c. 51.
Papa.

* Ecclesia nunquã est sine capite primo: est tamen aliquãdo sine capite secundo.

* Hebr. 9.

* Ioan. 21.

* Membra ecclesie militantis nõ adunatur per solam gratiã prædestinationis.

* Math. 10.

dicitur Petrus, & Andreas frater eius: Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius: Thomas, & Mathæus publicanus: & Iacobus Alphæi, & Thadæus: Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Apostoli autem omnes de Ecclesia sunt, primum gradum in ea tenentes apud Paulum dicentem. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Iterum. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo prophetas &c. Sic ergo Iudas quoad Apostolus fuit, de Ecclesia erat. Vltra Iudas damnatus est, quia ex duodecim a domino electis non nisi ille filius perditionis perijt, qui suspensus crepuit medius, & abiit in locum suum. Prædestinati vero omnes, & soli saluantur: quia in illis propositum Dei manet firmum: quibus omnia cooperantur in bonum, qui que quum nati sint ex deo, non peccant: finaliter quia generatio Dei æterna seruat illos. Quid ergo? Vtique quia Iudas damnatus est, nunquam prædestinatus fuit: fuit tamen de Ecclesia, ut monstrauimus: igitur membra Ecclesie nequaquam sola prædestinatione adunantur. Ad idem est illa sacri concilij Constantien. veneranda determinatio, quæ aduersus Ioannem Huss damnat quoslibet dicentes in Ecclesia Dei homines sola gratia prædestinationis adunari. Ad idem est saluator noster, Paulus quoque Apostolus eius, qui dixerunt, per fidem & sacramentū baptismi homines regenerari ad vitam spiritualem.

• Iudas prædestinatus
Apostolus fuit,
ac ob id de eccle
sia, qui tamē nō
prædestinatus s;
præscitus, & res
probatuſ erat.

• Ephes. 4.

• Ioh. 17.

• Act. 1.

• 1. Corint. 12.

• Iudas damnatus
ob id nō præ
destinatus.

• Ioh. 17.

• Act. 1.

• Roma. 8. & 9.

• Ephes. 1.

• 1. Ioh. 3.

• Concilia Con
stantien.

• Ioh. 1.

• Roma. 6.

• Tit. 1.

Quomodo ergo de Ecclesia Dei non erunt, qui per fidem, & sacramenta Ecclesiae vere regenerantur? An forte mala vita futura impedit praesentem iustitiam? Nequaquam. Iudas enim periit, qui aliquando sedem cum alijs apostolis in caelo habuit. Saul a facie domini proiectus est, quo aliquo tempore non fuit melior in Israel: quidam etiam teste Ambrosio super apostolum, retro abierunt, qui tamen nomina in caelo scripta habuerunt. Sic ergo, quomodo tunc temporis de ecclesia militanti non erant ij qui in triumphanti nomina scripta, & sedes paratas habebant? Saluator iterum idē docuit, qui nos pro emendandis fratribus ecclesiam adire praecipit: nisi enim ecclesia nota esset, quomodo nos ad illam ire praecipisset? Iterum si sola praedestinatione uniretur, quomodo a nobis cognosceretur? Quis novit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut rogo, quomodo quis unquam quietus erit, si ratione aliqua penitus sibi viatori incognoscibili, ecclesiam adunati confiteatur, extra quam novit prorsus nullam esse salutem? aut quibus non agitaretur scrupulis? Abeant ergo, qui sic aduersus, dei ecclesiam, dei misericordiam, dei amorem, & hominum praesentes iustitias oggauerunt. Chrysostomus super Mathaeum, circa illud domini ad apostolos. Vos qui sequuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, optime notat a sede tunc Iudae proditoris signata, malam vitam futuram nequaquam impedit praesentem iustitiam.

CAP. XIII.

Membra huius militantis ecclesiae, non sola gratia iustificante uniantur, sic ut soli iusti & qui in gratia

• Mala vita futura non impedit praesentem iustitiam.

Math. 18.

1. Reg. 9.

Rom. 9.

Ambrosius.

Ecclesia dei manifesta est.

Math. 18.

Rom. 11.

Sapi. 9.

Isaia. 49.

Math. 19.

Homelia.

• Membra huius ecclesiae non uniantur sola gratia iustificante.

Math. 13.

dei sunt, de ecclesia dicantur. Saluator noster hoc docuit, qui dixit. Simile est regnum coelorum sagenae missae in mare, & ex omni genere piscium congreganti: quam educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa sua: malos autem foras miserunt. Rogo, quo modo ecclesia Dei, velut sagma bonos pisces eligendos, & malos foras mittendos haberet: nisi omnes & bonos, & malos fideles contineret? Aut quo modo malos fideles contineret, nisi & ipsi de Ecclesia essent? qui praesertim de eadem domo, prouincia, aut regno quis dicatur, in quo velut habitator continetur. Iterum. Mitter filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Quaeso, quae sunt ista scandala per angelos Christi de regno eius colligenda: an non mali fideles? Imo. An non in istis locis, per regnum coelorum, & regnum Christi Ecclesia huius temporis significatur? Absit. Significatur enim, & sub illis nominibus nobis manifestatur: vnde Gregorius dixit: regnum coelorum praesentis temporis, Ecclesia dicitur, de quo in alio loco dominus dicit. Mitter filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt, quae colligantur. Iterum apud Ioannem dixit. Qui non credit iam iudicatus est: quare non credentes, non in iudicio discussionis, sed tantum in iudicio damnationis apparebunt: apud Mathaeum vero, se damnaturum quosdam non ob defectum fidei, sed solum ob defectum operis asserit. At haec non nisi quia in Ecclesia etiam mali cum bonis sunt, iusti cum iniustis, damnandique cum sal-

● Ecclesia missa
eis bonos, & ma-
los continet sicut
sagma missa in
mare bonos &
malos pisces con-
gregat.

● Math. 13
Mitter filius hominis
angelos suos, & colligent
de regno eius omnia
scandala.

● Gregorius in qua-
dam homelia.

Ioannis. 9.

● Math. 23
In ecclesia sunt
boni cum malis
iusti cum ini-
iustis, saluandi cum
damnandis, sicut
in area triticum
cum palea.

ua
in
ta
qu
cu
cer
dic
eos
ma
ess
tes
No
erg
res
uar
gra
Ide
inf
sto
car
ris
ea
iud
mo
ris
fir
me
est
Ca

uandis. Ob quod Ecclesia area domini nuncupatur, in qua boni cum malis, quasi grana cum paleis permixta iacent. Apostolus ad idem cum peccatoribus, qui nūquam fidem receperunt, commisceri non prohibuit; cum aliis autem, qui fidem professi sunt, prohibet, dicens tandem. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Nonne de ijs qui intus sunt vos iudicatis? nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Rogo, qui sunt illi mali, auari, rapaces, idolis seruietes, quos dicit foras esse: & qui illi mali, fornicarij, auari, idolis seruietes, quos dicit intus? Aut quid est intus, & foras esse? Nonne per intus, Ecclesiam significauit? Ita. Quid ergo, quomodo intus, aut intra Ecclesiam peccatores esse dixit, quos punit, & iudicat, fornicatores, auaros, idolisque seruietes, si in Ecclesia tantum per gratiam iustificantem adunantur membra? Absit. Idem alibi, eos qui foris sunt tangit, eos tantum qui infideles sunt, intelligens. Et quid multa? Idem Apostolus in eodem Capitulo Corinthium illum fornicarium excommunicauit, in quo ad se de ijs qui foris sunt, non pertinere dixit, & quem insuper postea ab excommunicatione absoluit. Sic ergo, qui sui iudicij non esse dixit, eos qui foris sunt, & illum mortaliter delinquentem iudicat, iam illum non foris, sed intus esse, & ad suum iudicium pertinere affirmavit. Hoc autem fieri nequiret, si Ecclesia sua membra sola gratia iustificante adunaret. Ad idem est, vna illa ratio inuictissima paulo ante posita, Capitulo præcedenti; quia si aliqua ratione a nobis

illim adolent
inobis on mas
illiditimi
* 1. Corint. 2

illim adolent
inobis on mas
illiditimi
* Paulus docet
intra ecclesiam
nonnunquam malos
homines esse, &
mortaliter delin
quentes, in quib
us profectio quæ
est gratia iustifi
cans.

* Paulus docet
intra ecclesiam
nonnunquam malos
homines esse, &
mortaliter delin
quentes, in quib
us profectio quæ
est gratia iustifi
cans.

illim adolent
inobis on mas
illiditimi

illim adolent
inobis on mas
illiditimi
* 1. Timo. 2

* 1. Corint. 9.

* 2. Corint. 2.

illim adolent

inobis on mas

illiditimi

* Ecclesia militans non est penitus insensibilis.

Ecclesiast. 9.

* Multa inconuenientia sequuntur si homines in ecclesia per solam gratiam iustificantem adunari concedatur.

* Membra ecclesie militantis per quid uniantur.

Math. 16

Hilarius. Lib. 6. Aliquam tulum ante finem.

Chrysostomus. Homelia. 55

non cognoscibili membra Ecclesie unirentur, qualis est gratia iustificans, quam nemo certus est se habere, quia nemo scit, Vtrum odio vel amore dignus sit, quis vnquam sine scrupulis esset? Aut quomodo quis ad Ecclesiam tanquam ad arcam Noe confugere potest ab aquis diluuij saluandus, si rationem, qua intus Ecclesiam fiat, penitus non cognoscat? Aut quæ rebellio non erit, si subditi aduersus pælatos mortaliter delinquentes opponi possent, quod de ecclesia non sunt? Abeant hæc figmenta; damnata sunt olim, in concilio Constantien.

CAP. XIII.

Membra Ecclesie militantis per fidem uniantur, & per eius confessionem, & diuinorum sacramentorum participationem manifestantur, sic vt coetus fidelium Christi, qui sacramento baptismatis initiati, militiae eius nomen dederunt, in doctrina Apostolorum perseverantes, secundum successiones patrum ecclesia nominetur, & sit, siue etiam quidam horum talium male uiuant, aut præsciti fuerint in fine tandem damnandi, dum modo fidem non amittant. Saluator noster ad hoc dixit. Super hæc petram ædificabo ecclesiam meam: per petram enim fidem & confessionem sui indicauit, quem petram esse, Paulus asseruit. Sic multi ex patribus locum istum exponunt: vnde Hilarius in De Trinitate ait. Super hanc igitur confessionis petram ecclesie edificatio est. Hæc fides ecclesie est fundamentum: per hanc fidem infirmæ aduersus eam sunt portæ inferorum: hæc fides regni coelestis habet clauis. Chrysostomus super Mathæum circa illud,

Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, exponit. Idest, fidem atque confessionem: infra. Non dixit super Petrum. Non enim super hominem, sed super fidem ædificauit ecclesiam suam. Cyrillus quoque in De trinitate p eodem inquit. Petram opinor per agnominatorem aliud nihil, q̄ inconcussam & firmissimam discipuli fidem vocauit: i qua ecclesia Christi ita fundata & firma esset, vt non laberetur. Quū igitur ecclesiam super fidem fundatam agnoscamus, necesse est cōfiteamur, per fidem homines in ecclesia adunari, & de ecclesia fieri, per baptismum regeneratos, Christiana neq; militiae adscriptos. Idem pro eodē, fratrem delinquentem, nec correctum emendari volentem ad ecclesiam ducendum dixit: nanq; quomodo de ecclesia non erit, qui ore domini ad tribunal ecclesie conueniendus dicitur, nec prius vt ethnicus habendus, quam ecclesie correctionem non audiat? Aut per quid tūc ille talis qui in mortali est, de ecclesia erit, nisi per fidē, & regenerationē? Paulus ad idem. Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Quomodo ergo de ecclesia non est, qui Christum nouus homo factus induit, & nomen suum Christianæ militiae dedit, in fide, & fidei confessione p manēs? Idem pro eodem. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autē ad domesticos fidei. Rogo, qui sunt ij domestici, nisi qui de domo sūt? aut quæ domus ista est, nisi ecclesia? aut quomodo possūt homines domestici fidei dici: nisi quia illos fides domesticos facit? Idem pro eodē. Vnū corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre: ecce corpus mysticū, quod est ecclesia: subdit. Vnus dominus, vna fides, vnū baptisma. Ecce quibus cōser

* Cyrillus lib. 4.
paulo post prin-
cipium.

* Math. 18.

* Galat. 6.
* Fides facit do-
mesticos ad quos
maxime bonum
operari præcipi-
tur.

* Eph. 4.

uatur vnitas huius corporis: quid clarius? Idem. Non enim omnes quis ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ. Sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est. Non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Ecce q̄ semen spiritale Abrahamæ, in his qui in fide promissionis eius cōseruantur, conseruatur: vnde ipse pater fidei nostræ ab Apostolo appellatur. Quid ergo? Vtique omnes illi ad domum Dei militantem pertinent, qui de domo, & semine Abrahamæ spirituali sunt, cui factæ sunt promissiones. Ad idem sunt omnes illæ similitudines, ac parabolæ superadductæ, quas non est opus modo referre: quum enim velint, doceantque in ecclesia etiam bonos, & malos contineri; manifeste ostendunt, non per gratiam prædestinantem, nec per gratiam iustificantem, sed per fidem, fideique confessionem, ac baptismatis regenerationem homines de ecclesia esse. Augustinus ad idem, præterquam q̄ alijs in locis ecclesiam militantem, de qua loquimur, bonos, & malos continere testatur. In De vtilitate credendi ad Honoratum cōtra Faustum Manichæum, & In De vera, & falsa religione. In De fide ad Petrum ait tandem, Firmissime tene, & nullatenus dubites, aream dei esse ecclesiam catholicam, & intra eam vsque in finem sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est bonis malos sacramentorum communione misceri, & in omni professione, siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum bonos esse simul, & malos. Athanasius circa illud Apostoli. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt: ait, Et sapienter vos gerite, vt nullam occasionem his detis, vt vel officere possint, vel offendantur qui foris sunt, id est vel nobis minus familiares, vel qui

• Rom. 9.

Interdum dicitur q̄
 q̄dam sunt q̄

• Cap. 12. & 13.

• Patres sancti &

docti hoc etiam

docuerunt.

• Augustinus.

• Cap. 13.

• Lib. 13. cap. 16.

• Cap. 6.

• Athanasius.

• Cor. 14.

extra nostræ fidei aulam diuagantur, & infideles sunt: & subdit. Hi nanq; & si in eodem hoc mūdo versantur, quia ab ecclesia & cœlesti imperio longius absunt, foris esse dicuntur. Soli ergo infideles sunt, qui extra ecclesiam sunt: licet & multi alij extra sensibilem ecclesiam ponantur: ac velut ethnici, & publicani habeantur, vt excommunicati, schismatici q;

• soli heretici & omnes infideles extra ecclesiam sunt: licet excommunicati & schismatici vt ethnici habeantur.

CAP. XV.

Hæc igitur Dei ecclesia vniuersalis bonos, & malos continens nihilominus Tota pulchra dicitur, etiam sine macula & ruga, sancta etiam & catholica propter multa. Primum propter sanctitatem capitis sui principalis, quod supra monstrauius esse verbum dei, hominem factū, Christum Iesum benedictum, verū deum & verum hominē. Nanq; q̄ sanctus ille sit, imo sanctus sanctorum, in quo patri complacuit, in quo instaurauit omnia quæ in cœlis, & quæ in terra sunt: qui spiritum non ad mensuram habet, & in quo princeps mundi huius non habuit quicquam: quamque iustum fuerit corpus tale caput habens, ab eo sanctum dici, manifestū est. Deinde propter spiritum Dei, quo illuminatur, docetur, iuuatur, regitur, iustificatur, viuificaturq; continuo, vt monstrauius. Tertio a sanctitate legis est enim lex dei, quæ in hac sua ecclesia posita est, immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Omnia omnium ordinans, operationes, delectationes, cogitationes, volitiones, concupiscentias, aliaq; id genus, siue interiora, siue exteriora fuerit prorsus nullum malum admittens: sollicita hominem ad summæ philosophiæ apicem, nunc

• Cantic. 1. 2. 6.
• Ephes. 1.
• In simbolo.

• Ecclesia Dei vniuersalis & si bonos & malos continet, iustos & iniustos, predestinatos & reprobos: tamen semper dicitur & est sancta & tota pulchra.

• Psal. 118.

• Lex euangelica omnia omnia hominum ordinata.

precipiendo, nunc consulendo euehere, in salutem om-
 ni credenti: a tali ergo lege, iure optimo domus dei, que
 est ecclesia dei viui sancta dicitur. Quæso, qualis, quã-
 ta, aut quæ erit Christianæ religionis ab euãgelica lege
 sanctitas, quando aliæ particulares religiones, Basilij,
 Augustini, Benedicti, Carmelitarum, Dominici, Fran-
 cisci, aliorumq; multorum patrum ob suas regulas, con-
 stituciones, statuta, ac obseruantias sanctæ appellantur?
 Vtiq; in vniuersum, defectus personarum particulariũ
 non impediunt perfectiones religionum, sed per suas
 ordinatiões vnaquęq; religio magis, aut minus pfecta
 regulatur. Quarto a sanctitate diuinorum sacramento-
 rum: sunt enim ipsa non solum sancta, quia sanctitatẽ
 diuinamq; virtutem continent, imo & sanctificantia,
 quia eandem gratiam, quam significãt, omnibus sese
 sumentibus, nec obicem ponentibus præstant. Augu-
 stinus ad hoc, ex isto capite magnam admodum diffe-
 rentiam inter sacramenta nouæ, & veteris legis indicãt
 ait: quia illa promittebãt tantum, & significabant, hæc
 autem dant salutem. Magister quoq; sententiarum pro
 eodem inquit: sacramentum enim proprie dicitur,
 quod ita signum est gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ
 forma, vt ipsius imaginẽ gerat, & causa existat. Ab ijs
 ergo tam sanctis sacramētis Christiana religio, in qua
 ipsa sunt, sancta, imo & sanctissima optime nominatur.
 Tandem a sanctitate nonnullarum personarum, nõ so-
 lum quæ fuerunt, Apostoli, prophete, Euãgeliste, mar-
 tyres, cõfessores, virgines, viduęq; & alię, imo & ab his
 quæ sunt. Nanq; quum ex verbo domini certi simus,
 portas inferi aduersus ecclesiam non præualere vnquã
 fit similiter notum nusquam in sancta ecclesia bonos, &

• 1. Timoth. 1.

• Defectus per-
sonarum nõ im-
pediunt perfecti-
õnẽ religionum.

• Sacramēta no-
uæ legis sunt san-
cta propter diu-
inã virtutem quã
habent: & sunt
sanctificãtia pro-
pter gratiam quã
præstant.
* Super titulu
Psal. 79. Vt quid
Deus repulisti,
nos in finem.

• Lib. 4. dist. 1.

• Quid sit sacra-
mētã nouæ legis.

• Math. 16.

• In ecclesia sem-
per sunt personæ
iustæ.

iustos viros deesse: alias enim si quandoque oēs de ecclesia nequam, malique forent, iam tunc temporis aduersus illam inferorum portæ prævalerent. Absit. Clamemus ergo p̄ ecclesia, eiq; cū Salomone dicamus. Pulchra es amica mea, suavis, & decora. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suę, electa genitrici suę: viderūt eam filiæ Syon, & beatissimā prædicauerūt. Cōcludamus cum Paulo. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquę in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā non habentem maculam aut rugā, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta, & immaculata. Qualiter hæc sancta Dei ecclesia vniuersalis eadem nunc sit, quę fuit olim, quomodo nunquam defuit, ex quo cœpit, quando ortum habuit, an ab Adam, an ab Abel, quòd Christus Iesus semper caput eius fuit, quē admodum etiam diuersis temporibus sub alijs, & alijs legibus vixit, & successu temporis diuersas partes, seu mēbra habuit: quæratur apud diuinas scripturas, & sanctos patres, scholasticos, ecclesiasticosq;. Animus erat hæc tractare: sed quia præsentī negotio non necessaria sunt, ideo ea missa fecimus.

Articulus. Quartus.

CAP. I.

Vniuersale concilium rite, ac recte cōgregatum diuinā authoritatē habet: qua ipsa sua determinatione p̄bat, quicquid firmat. Verus est articulus, tā de cōcilio vniuersali ex parte conuocatorū, & capitis simul, q̄ de cōcilio vniuer

* Cantic. 6.

* Ephes. 5.

* Nonnulla horum intra ponetur, lib. 3. dupl.

* Augustinus De ciuitate Dei per multa signa ter lib. 4.

* Alexander de Ales part. 4 q. 4.
* Sanctus Theo. 2. 3. q. 4.

* Vniuersale cōcilium diuinā authoritatē habet.

* Augustinus
in de vnico bap-
tismo.

* Glo. e. prim.
Dist. 17.

* Ioh. 20.
* Luc. 10.

* Art. 7 per mult.
12.

* Math. 18.

* Declaratur
iste locus iuxta
patrum traditio-
nem. infra lib.
3. di. p. 4.

salī ex parte capitis solum modo: vnde & de ambobus monstrabitur, primum tamen de primo hoc est de illo quod vtroque modo vniuersale est: in quo maiores ecclesiarum de toto Christiano orbe, cum authoritate Papæ conueniunt. Saluator noster hanc veritatem docuit, qui patribus ecclesiæ, Apostolis inquam, ac eis qui in loco eorum succedunt, dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & iterum. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: quam igitur in vniuersali concilio ij patres ecclesiarum conueniant, quos audire CHRISTI saluatoris nostri diuino præcepto iubemur: manifestum est, eos in illis quæ statuunt, errare nullo modo posse: quia quam totum residuum ecclesiæ eos sequi per hæc verba domini teneatur, si illi in suis statutis errassent, iam tota ecclesiæ vna cum illis similiter errare posset: quod fieri tamen non potest, vt superius a nobis explicatum est. Idem pro eodem. Si peccauerit in te frater tuus & c. vsque ibi. Dic ecclesiæ. Et si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Rogo, quæ est ista ecclesiæ, cui de fratre nostro non se emendare volenti denunciandum est? Vtique non materialis domus, in qua fideles ad orandum, percipiendumque diuina sacramenta conueniunt: quia illa inanimata est, nec fratrem mone- re, corrigere, aut punire valet: nec tota vniuersalis ecclesiæ per totum orbem diffusa: quia secundum omnes suas partes ad aliquem vnum locum conuenire nequit, quotiens illi de fratre corrigendo denunciandū fuerit. Rogo ergo, quæ ecclesiæ illa est? Certe dici non potest, illam aliam esse, nisi aut prælatum ecclesiæ, cui conueniat delinquentem mone- re, & delictum punire: aut

concilium, in quo principales partes ecclesie congregantur, quae totam ecclesiam optime representant, sicut & senatores totam rempublicam, aut rectores ciuitatis alicuius ciuitatem ipsam totam representare solent. At si quod concilium ad eundem est pro fratribus ordinandis, maxime est vniuersale, ob id quod ex maioribus partibus ecclesie congregatum, perfectius vniuersalem ecclesiam representat. Si vero non concilium, sed praelatus in illo loco intelligendus est, ut est, & ille ex verbo domini audiendus est seorsum in sua cathedra existens: multo magis profecto patres ipsi ecclesiarum in vniuersali concilio congregati audiendi sunt. Paulus ad hoc subditis dixit. Obedite praepositis vestris, & subiaceate eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: praelatis vero ait. Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui praedicans regnum dei. Quapropter contestor vos hodierna die, quod mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium dei vobis. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos non parcetes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruerbia, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate. O puichra Pauli verba. Quaeso, quid clarius inquam pro concilio vniuersali patrum dici potuit: quum in his manifeste satis superque subditis omnem obedientiam erga episcopos, episcopis vero omnem regentiam, ac vigilantiam erga subditos, etiam signanter

N iij

* Quod in hoc loco nomine ecclesie praelati ut singuli intelligendi sunt, patres scholasticorum docuerunt, sicut, de

* Hebr. 13.

* Praelati redduntur sunt ratione pro animabus subditorum.

* Ad. 13.

* Pauli praemonitio ad praelatos erga subditos.

* Paulus omnem vigilantiam contra haereticos praelatis pro subditis mandauit.

aduersus hæreticos præcipiat. Ingenue fateor, & si nulla alia loca diuinarum scripturarum pro authoritate vniuersalis concilij patrum extarent, ista omnibus singulisque fidelibus sufficere debuissent: clara enim sunt magis, quæ interpretatione indigeant vlla. Paulus iterum pro eodem gradus ecclesiæ expressit, ac eos a Deo optimo in ea pro ea regenda, illuminandaque positos sub his verbis manifestis dixit. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & Doctores (ecce gradus) ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi (ecce actus, & officia graduum) donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in menuram ætatis plenitudinis Christi (ecce quousque ij gradus vtilis, necessarijque erunt) vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris, veritatem autem faciētes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ecce quo fine ij gradus in ecclesia positi sunt, vt scilicet illis magistris, ac præceptoribus non circumferamur omni vento doctrinæ: quin potius crescamus in veritate, & charitate. Nunc rogo quid aliud pro authoritate vniuersalium conciliorum in diuinis scripturis expressum desiderare possumus? Nihil penitus. Omnes enim ij gradus, quos Paulus expressit, & a Christo in ecclesia pro ea regenda positos dixit, in vniuersali concilio continentur, Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, & Doctores antiqui in suis scripturis, pastores autem, & Doctores moderni in suis personis. Quia er

Ephe. 4.

Paulus utiq
gradus ecclesiæ
in ea pro ea regē
da a domino pos
itos dixit.

Omnes gradus ecclesiæ in concilio vniuersali referuntur apostoli euangelistæ prophetæ, & doctores antiqui in suis scripturis, pastores & doctores presentes in suis personis.

go Paulo teste omnes illi gradus diuinam auctoritatē pro rebus religionis determinandis habent a Deo, ad id positi: & concilium vniuersale eandem diuinam auctoritatem habebit, in quo omnes ipsi gradus sunt. Ioannes pro eodem ait. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, a Deo paratam, sicut sponsam ornata viro suo. Nam si ecclesia Dei (quam Ioannes hic significauit) in terris posita a cœlesti deriuatur, ac iuxta pulchrum ordinem illius ordinatur: vnde a Deo parata, sicut sponsa ornata viro suo dicitur: quemadmodum & alibi. Vt castrorum acies ordinata, necessum est dare, vt in hac, sicut in illa superiores intelligentiæ quales sunt, Pastores, & Doctores inferiores illuminent, easque a nescientia purgent. Deus olim hunc ordinem docens per prophetam maioribus populi dixit. Loqui mini sacerdotes in cordibus populi: minoribus vero. Interroga patrem tuum, & dicet tibi presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi. Chrysostomus ad hunc ordinem super Mathæum, inquit. Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat: & ideo esset rerum ordo confusus. Apostoli etiam suo exemplo hanc veritatem nos docuerunt: qui pro determinando dubio suo tempore circa legalia suborto, concilium celebrarunt Hierosolimis, in quo rem determinarunt, ac diffidentes dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si dixerit quispiam illos fuisse Apostolos, ac ob id concilium congregasse, ac tanta auctoritate determinasse. Respondeo, primum non erant omnes, qui in illo concilio fuerunt, Apostoli: imo teste Luca ibidem, quidam non Apostolici cū Apostolis erāt, dicitur enim,

Apocal. 21.
* In hac ecclesia militati sicut & in triumphanti qua deriuatur inferiora debet illuminari per superiora & regere.

* Cantico 6.

* Isai 40.
* Deut. 32.
* Math. 23.
* Homel. 44.
operis imperfectione

* Ab. 14.
nota ante
dada do. Col.

• Quum apos-
toli qui tanti es-
rant cōcilij cele-
brarunt & in eo
tunc orta dubia
determinarunt/
nos posteros sus-
os similia facere
docuerunt: præs-
fertim quia non
omnes qui tunc
cōcilij interfue-
rant/erant apo-
stoli.

* Luc. 10.
* Ioan. 20.

* Apostoli uo
exemplo nos in
similibus similia
facere docuerunt.

* Galat. 2.
* Paulus sua cō-
municauit cū fra-
tribus.

* Galat. 1.
* Vetus antiquif-
simus in eccles-
sia obseruatus.
* Dist. 15. c. Ca-
nones.
Dist. 16. c. 5. an-
c. Sexta. c. Prima

Conuenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc: & infra. Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem: tamen, & Apostoli, & seniores fratres cum illis simul conueniunt, simul diffiniunt, simulque dicunt. Visum est Spiritui sancto, & nobis. Deinde quia id quod obijcitur, profecto magis hanc nostram veritatem ex Apostolorum exemplo firmat. Nanque si Apostoli domini tanti, ac tales primitias spiritus habentes quibus CHRISTVS dixerat. Qui vos audit, me audit: & iterum. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: quorum quilibet etiam solus optime determinare potuit quicquid vellet: subortum suo tempore dubium non nisi in concilio determinarunt: quanto magis nos exemplo sui, orta nostris temporibus dubia in concilio finire debemus? Aut rogo, quid illi hoc suo exemplo fecerunt magis, quam quod nos suos posteros in similibus similia facere docuerunt. Paulus quoque dum sua ascendit communicare cum fratribus, quasi ad consilium pergens, ora canina omnium peruersorum obstruxit, ne de cætero auderet quispiam contra patrum communia dogmata oggannire. Quod si dixeris, Apostoli magni erant, dignique omni omnium communicatione. Respondeo, bene quidem: sed & Paulus etiam magnus erat, ac diuinitus edoctus, qui non ab homine, neque per hominem: sed à Deo, & patre domini nostri IESV Christi Euangelium accepit. Ad idem est totius ecclesie ab antiquissimis temporibus obseruatissimus usus: quo ipsa continuo quam citius potuit exemplum suorum principum sequuta Apostolos dico, orta succes-

su temporum dubia in concilijs determinauit. Primū
 nanque Nicena synodus temporibus Iulij Papæ, sub
 Constantino principe acta est: in qua Arrianae perfidi-
 e condēnata est blasphemia, quam de inæqualitate
 sanctæ Trinitatis idem Arrius assererat: consubstan-
 tialē enim Deo patri Dei filium eadem sancta sy-
 nodus per symbolum diffiniuit. Deinde temporibus
 Damasci Papæ, & Gratiani principis, sub Theodo-
 sio seniore Constantinopolitana synodus congregata
 est, quæ Macedonium Spiritum sanctum esse De-
 um negantem condemnans, consubstantialē Patri,
 & Filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans sym-
 boli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum
 confessio in ecclesijs prædicat. Postea sub Celesti-
 no Papa, & Theodosio magno, & iuniore synodus E-
 phesina prima ædita fuit: quæ Nestorium duas per-
 sonas asserentem in Christo iusto anathemate con-
 demnauit, ostendens manere in Christo duas natu-
 ras, & vnā domini nostri IESU CHRISTI per-
 sonam. Ultra sub Leone Papa, temporibus Martiani
 principis Calcedonenē synodus habita est: in qua Eu-
 ticē Constantinopolitanum abbatem verbi Dei, &
 carnis vnā naturam pronunciantem, & eiusdem
 Dioscorum defensorem quondam Alexandrinum
 episcopum, & ipsum rursus Nestorium episcopum
 cum reliquis hæreticis vna patrum sententia prædam-
 nauit, prædicans eadem sancta synodus Christū Deū
 sic natū de virgine, vt in eo substantiā, & diuinæ & hu-
 manæ confiteamur nature. Temporibus Iulij Papæ, &
 Iustiniani principis Quinta synodus in Constan. cele-
 brata est, cōtra Theodorū Mefochenū & oēs hæreticos

Trecentorū
 decē & octo epī-
 scoporum.

* Centū quinq-
 uaginta patrum.

* Ducē totū
 piscoporum.

* Sexcentorū
 triginta sacerdo-
 tum.

* Sacra vniuersa
 lalia cōcilia hoc
 idem tenentur
 quando ab ipsa
 nō esse appellata
 dū determinate
 quod nenerunt
 Calcedonen. Iva
 nodus decidit.

qui Theodorus dicebat, aliud esse Dei Verbum, & aliud Christum: & sanctam Mariam virginem negabat Dei genitricem fuisse. Sub Agathone Papa, & Constantino principe, Sexta synodus in Cōstan. acta fuit aduersus Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius, qui vnā voluntatem, & operationem in Christo falsa iuspicione asserabant. Et quid multa? Ante illa tēpora signata Cōstantini præfati persecutione feruente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est: quia non erat patribus ecclesiarum, episcopis inquam licentia conueniendi in vnum. Verum postquam ipse primus facultatē Christianis libere cōgregari dedit, cœpit statim exemplum illud Apostolorum celebrādi cōcilia frequentari, continuarique continuo per successiones patrum, & propagationes ecclesiarum vsq; ad nostra hæc tempora aduersus omnes hæreses insurgētes. Iste ergo communissimus vsus ab ipsis domini Apostolis ortus, ab omnibus patribus continuatus, & ad nos vsque protractus, ac in sacris scripturis fundatus, imo expressus vtique diuinus est. Ad hanc veritatem sunt omnia illa loca, quæ ex diuinis scripturis pro authoritate ecclesiæ supra induximus. Nam quum ipsa errare non possit diuina authoritate munita, & gradus suos in concilio repositos sequi teneatur, vt monstrauimus ex Apostolo, manifestum est, nec ipsum concilium errare posse. Nec enim est dubium, quin tota respública illa errare valeat, cuius partes principales, quibus onus sui regiminis incumbit, errare valēt. Nanque firma stat in vniuersū sentētia. Si cæcus cæcū ducit, abo in foueā cadit. Aut rogo, quē de hac veritate nō facit certum ille locus

Centum quinquaginta patres;

Isidorus Bry. lib. 6. cap. 18. dist. 35. c. Canones.

Quando cœperunt vniuersalia concilia congregari post apostolos.

Ad hanc veritatem faciunt omnia quæ supra per auctoritatem ecclesiæ adduximus.

Art. 30.

Bhes. 4.
Si in ad quos pertinet totū regimen errare valent, tota respública errare valēbit.

Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: an forte illa verba talis personæ sunt, quæ possit non dicere verum? Absit talis blasphemia. Quod si quicumq; duo, vel tres vbiq; in nomine Christi congregati absq; dubio medium ipsum habent, quasi tertium, aut quartum, vt re vera habent: quanto magis patres ecclesiarum in vniuersali concilio congregati, præsertim pro rebus religionis Christianæ fidei scilicet, aut morum determinandis Christum medium habebunt? Tota ecclesia, prout est vniuersitas Christianorum errare nequit, quia colūna & firmamētum veritatis est, vt monstrauiamus: sed nec tota simul habere potest actum vel operationem regulatam circa fidem, & mores: quia non valet tota simul conuenire, vt tota simul suum faciat actum determinandi veritatem. Quid ergo? Vtiq; in ea ponendum est tribunal aliquod supremi luminis, in quo eadem certissima, diuinaq; auctoritas sit, cuius determinationes sequatur tota. At rogo, vbi illud conuenientius magis erit, quam in vniuersali concilio? tum quia illud totam ecclesiam representat ex suis partibus principalibus congregatum: tum quia illud omnes gradus habet, quos Apostolus in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: tum quia a temporibus Apostolorum inclusiue, vsq; ad nos per propagationes ecclesiarum, & successiones episcoporum, martyrum, & confessorum ad illud tanquam ad supremum lumen pro rebus religionis determinandis habitus fuit recursus. Nunc rogo, quanta suarum determinationum certitudo, aut qualis earum fides erit, si ipsius concilij vniuersalis auctoritas diuina nō fuerit? Clamo hic, o res clarissima, & in huiusmodi manifesta monstratio.

* Math. 18.

* Patres cōcilij
vniuersalis absq;
dubio mediū habent
Christum.* i. Timo. 3.
Art. 3.* Tribunal sup
premi luminis ē
in vniuersali cō
cilio / licet in Pa
pa sit supremum
tribunal iurisdic
tionis sed de hoc
infra, lib. 3. dil.* Argumentū
optima ex figu
ra.

AXIOM. CHR.

Synagoga olim de suis dubijs fidei, aut morum diuina autoritate firmabatur diuina responsa accipiens, per Moſen primum ad tabernaculum foederis vidente populo: ſecundo ad ſancta ſanctorum, per ſeptuaginta ſeniores, ſuper quos cecidit ſpiritus propheticus, & coeperunt, & non ceſſauerunt prophetare: p̄ prophetas alios etiam ſucceſſu temporis: ſic per Samuelē, ad quē iuit Saul: per Ahiam ſylonitem: per Hieremiā, Heliam Helifeum, alioſq; plures: per ſacerdotes quoq; magnos veſtitos veſtibus ſacris, precipue illa quae vocabatur, rationale & ephod. Dauid ad Abiathar dixit, applica ephod: quo applicato orationē fecit, & reſpoſum accepit per ſummos ſacerdotes ad ſancta ſanctorū, quē admodum de Moſe diximus: per ſardonices etiam, ſive onychines ephod: ex quorum fulgore teſte Iosepho populus iturus ad bellum de victoria certus fiebat: per ſonia etiā poſt ieiunia, & orationes habita: ſicut innuitur ibi, Saul conſuluit dominū, & non reſpondit ei per ſacerdotes, nec per prophetas, nec per ſomnia: per ſortes conſultatorias, quando deus expreſſe mandabat: velut Iosue diuiſit populum per tribus, & tribum Iuda ſorte capta, diuiſit per familias, & familiam Zare ſorte repertam per domos, & domū Zabdi ſorte cognitam, diuiſit per viros, & cecidit ſors ſuper Achor, & lapidatus eſt. Quāto ergo magis eccleſia Dei, quae modo ſub Euangelio tempore gratiae viuit in ſuis dubijs, maxime fidei, & morum, diuina autoritate per ſuos filios, epiſcopos, paſtores, & doctores, patres & principes ad hoc in vniuerſali cōcilio cōgregatos firmari debet? Salvatore ipſo dicente. Vbicūq; fuerit duo, vel tres cōgregati in noīe meo, in medio eorū ſum, Optime dicit. Iniuriā facit iudicio

Exod. 21. & 18.
 * Exod. 25. & 26
 Num. 7. 27. & 36
 Dent. 1.
 Num. 11.
 1. Reg. 9.
 1. Reg. 14.
 Hierem. 16. &
 infra vſq; 40. &
 42.
 1. Reg. 23.
 Leuit. 16.

Antiquitatū,
 1. Reg. 13.
 Iosue. 7.

No. Omnes illi modi cōſulendi dominū olim habiti ceſarunt longo tempore ante aduentū Saluatoris.

Matth. 18.

reuerēdiſſimę Synodi. Siq; ſemel iudicata, ac recte diſpoſita reuoluere, ac publice diſputare cōtēdit. Intellige q̄ eius authoritas diuina eſt. CAP. II.

Patres etiā ſanctiſſimi, doctiſſimiq; hęc eandē veritatē cōfeſſi ſūt. Auguſtinus enī in epiſtola ad Ianuariū ſaluberrimā authoritatē i plenarijs cōcilijs eſſe teſtaſ. Idē in De vnico baptiſmo cōtra Donatiſtas ad idē ait. Queſtiōis huius obſcuritas prioribus ecclie tēporibus ante ſchiſma Donati magnos viros, & magna charitate p̄ditos p̄res epiſcopos ita inter ſe cōpulis ſalua pace diſceptare, atq; fluctuare, vt diu cōciliorū in ſuis quibuſq; regionibus diuerſa ſtatuta mutarēt, donec plenario totius orbis cōcilio, qđ ſaluberrime ſentiebat, etiā remotis dubitationibus firmareſ. Idē cōtra Manicheos dicit, ſumę impietatis, aut p̄cipitis arrogatię eſſe, nolle recipere quę ab Apoſtoliſ ad nos p̄ patrū cōcilia deueniunt. Idem in De baptiſmo cōtra Donatiſtas ad idem inquit. Epiſcoporum autem literas quę poſt confirmatum canonem, vel ſcriptę ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientiore cuiuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum epiſcoporum grauiorē authoritatē, doctorumque prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſiquid in eis forte a veritate deuiatum eſt. Et ipſa cōcilia, quę per ſingulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorū authoritati, quę fiūt ex vniuerſo ſorbę Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere. Ipſaq; ſepe priora poſterioribus emēdari, cū aliquod expimētū rerū aperit, qđ clauſū erat & cognoſciſ qđ latebat, ſi ne vllō typho ſacrilegę ſuperbię, ſine vlla inflata ceruice arrogatię, ſine vlla cōtētione liuidę inuidię, cū ſancta humilitate, cū pace catholica, cū charitate Chriſtiana.

* In de ſumaria, & ſid. catho.

* Determinatum in vniuerſali cōcilio nō vtratur in diſputationē publicam.

* Epiſtola. 118. lib. 1.

* Idem tenet in principio lib. ad inquisitiones Ianuarii.

Cap. 17.

Lib. 1. cap. 3.

* Quod quicunq; homo vnus habet multa per q̄ emendetur.

* Prouincialia cōcilia per vniuerſalia emendantur.

* Quę cōcilia vniuerſalia poſteriora aliter ordinant quā ordinant priora.

Infra, quum Donatistæ autoritatē Cypriani pro hæreticis rebaptizandis obiecissent, Augustinus in sua sententia firmus respondit. Quapropter reddens debitā reuerentiam, dignūq; honorem quantū valeo persolvens pacifico episcopo, & glorioso martyri Cypriano, audeo tamen dicere, eum aliter sensisse de schismaticis vel hæreticis baptizandis, q̄ postea veritas prodidit, non ex mea, sed ex vniuersæ ecclesiæ sententia, plenarij concilij autoritate roborata, atque firmata. Ecce q̄ Augustinus vbiq; aduersus autoritatem Cypriani, multorumq; aliorum patrum, etiam aduersus concilij prouincialis autoritatem ex patribus Africae, Numidiæque celebrati autoritatem vniuersalis concilij ante natiuitatem suam, & post transitum Cypriani acti p̄ vnico baptismo obieciebat: quam tandem saluberrimā esse asserebat. Gregorius in registro ad idem ait. Sicut sancti euangelij quatuor libros: sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoq; in quo Eunomij, & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Calcedonense vero, in quo Euticetis, & Dioscori prauitas est reprobata. Hæc tota deuotiōe amplector, & integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura confurgit, & cuiuslibet vitæ communis, atque actionis norma consistit. Quintum vero concilium veneror, in quo epistola quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur: in quo Theodorus personam mediatoris Dei, & hominum in duobus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur: & in quo scripta Theodo

Lib. 6. cap.
Augustinus in
laudē Cypriani.

epistol. lib. 1.
c. 24. Habetur
dist. 15. c. Sicus fā

ri per quæ beatî Cyrilli fides reprehenditur, ausu de-
 mentia prolata refutantur. Cunctas vero quas præfa-
 ta veneranda concilia personas respuunt, respuo: quæ
 venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt con-
 stituta consensu, se & non illa destruit quisquis præsu-
 mit absoluere quos ligant, aut religare quos absoluunt.
 Isidorus quoque post ista quatuor vniuersalia concilia
 numerata, nominataq; ait. Sed & si qua sunt alia concilia,
 quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post
 istorum quatuor authoritates, omni maneant stabilita
 vigore. Athanasius quoque gestis, ac petitionibus suis
 aduersus quosdam ipsius, & fidei nostræ contrarios: &
 Hilarius in libro de synodis hanc veritatem satis super-
 que confessi sunt. Et quid multa in re manifesta adduce-
 re opus est? Concludamus cum pulcherrimo dicto Cō-
 stantini Imperatoris, dicamusq; nos nūc pro determi-
 nationibus singulorum conciliorum vniuersaliū, quod
 ille olim dixit pro determinationibus Niceni. Venera-
 mur illas sententias, ac si ore diuino promulgatæ fo-
 rent. Ad hæc multa ex concilijs vniuersalibus, & pa-
 trum decretis: infra capitulo septimo.

CAP. III.

Quidam dixerunt alias docti nostri temporis docto-
 res, esse quidem immediate in concilio potestatem Ec-
 clesiasticā etiam ratione totius: nō quidem a Republi-
 ca, nec a deo immediate: sed tantum iure humano, hoc
 est ex voluntate prælatorum, qui volunt ex seipsis vnā
 authoritatem, & velut vnum corpus constituere, cui se
 ipsos subiiciunt, sicut partes toti. Inferunt ij consequen-
 ter non esse maiorem authoritatē in toto concilio, quā
 sit authoritas singulorum, id est tantam esse, concilij au-

* Pulchra vers
 ba Gregorii pro
 authoritate vni-
 uersalium conciliorum.

* Ety. lib. 6. c.
 18. Habetur dist. 15.
 c. Canones.

* Athanasius
 quoq; ac Hilario
 hanc eandē sen-
 tentiam tenent.

* Abulen. in suo
 defensorio, c. 18.

* positio magi-
 stri Fracisci vi-
 ctoria in quadā
 repetitione sua
 de potestate ecc-
 lesiastica.

thoritatem, quanta est authoritas maioris, vel maiorū
 qui sunt in illo. Ratio horum hæc vna est, quia scilicet
 tota authoritas, seu potestas concilij, vt concilium est,
 non aliunde immediate, quàm a partibus concilij deri-
 uatur: in vniuersum autem nequeunt partes toti, nisi
 quod, quantum, aut quale ipsæ habent, præstare. Sic
 illi dixerunt, verum in hoc nos eis, alias debitum hono-
 rem exhibere non valemus. Libere enim loquuti sunt,
 & authoritatem vniuersalium conciliorum non parum
 infregerūt. Oportuit nanq; eos distinxisse prius, post-
 ea vero iuxta distincta membra hæc, vel illa dogmata
 secundum diuinas scripturas, Ecclesiasticas determina-
 tiones, seu etiam catholicas patrum sententias statue-
 re. Nam rogo, quos homines, aut cuius hominis aures
 non offendit illud dictum, quo aiunt totam immedia-
 tam potestatem, authoritatēq; concilij solo iure huma-
 no esse, & non aliunde quàm a partibus, seu patribus
 ipsius concilij deriuari? Quæso tūc vbi esset illud Chri-
 sti. Vbi cūque fuerint duo, vel tres congregati in no-
 mine meo, in medio eorum sum? An forte in medio
 quorumcunq; duorum, vel trium vbi cunq; , & non in
 medio tot patrum concilij suo nomine congregatorū?
 An forte & ibi cum illis, sed ociosus erit? O furor furo-
 rum. Si autem non ociosus, imo & particularius cum il-
 la congregatione prout congregatio est, quàm cum sin-
 gulis, vt singuli sunt, fuerit: profecto iam ipsius cōgre-
 gationis authoritas ex Christo medio, & nō ocioso ma-
 ior erit, quàm quæ a singulis partibus venire potest. Di-
 stinguamus ergo nos, quæ illi nostri doctores nō distin-
 xerūt: & per sequētia capita cōclusiones ponamus, qui-
 bus materia hæc grauissima percipi distincte valeat.

* Positio libe-
 ra, & quæ autho-
 ritatem vniuers-
 salium conciliorū
 non parū infrin-
 git.

* Positio ista vt
 iacet piæ aures
 offendit.

* Math. 18.

* Christus in
 medio concilij exi-
 stens ibi nō ocio-
 sus est: ob quod
 illi diuinā autho-
 ritatem præstat.

CAP. III.

AUTHORITAS immediata vniuersalis concilij, prout cōcilium est, qua velut vnum corpus ad suas operationes procedit, nullatenus sibi a tota Republica Christiana deriuatur: ob idque non ideo in concilio est, quia concilium totam Ecclesiam representat. Primum nanque quòd concilium immediatam habeat potestatem, manifestum est: procedit enim suo nomine, & in suo nomine, quasi in nomine omnium simul, & non solum quasi omnium singulorum, absoluit, damnat, præcipit, consulit, ordinat, ac disponit: hæc autem non faceret, nisi immediatam potestatem haberet. Neque modus iste procedendi in concilio, quo proceditur a multis, quasi ab vno, hoc est a multis, non quasi a singulis: sed a multis, quasi ab omnibus simul facientibus vnum corpus, & vnã collectionem, congregationemue, quasi vnum collegium, vel vnum conuentum: cui immediate est potestas aliqua: sic omnibus simul, quòd non singulis: neque inquam modus iste procedendi in concilio nouus est, sed antiquissimus, ab ipsis Apostolis ortus. Ipsi enim in suo concilio Hierosolymis super legalia habito dixerunt. Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo. Infra. Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, Collectis in vnum, similiter & verbum, Visum est spiritui sancto & nobis, verbum, Mittere, & verbum, Imponere: monstratur enim in illis, quòd ipsi multi, non quasi multi, sed quasi vnum procede-

* **Authoritas** immediata cōcilij vniuersalis non venit sibi a tota repub. Christiana.

* **Concilia** habet immediatam potestatem.

* **Quod aliter** dicitur copulatiue & non copulatiue.

* **Act. 15.**

* **Modus iste** procedendi in concilio quo proceditur a multis, quasi ab vno est antiquissimus a temporibus Apostolorum.

bant, mittebant, & imponebant. At multi vt vnum, si-
ue vt congregatio, vel conuentus, aut collegium agere
non possunt, nisi immediatam potestatem habeant, iux-
ta quam vt vnum operentur, soluendo, ligando, diffi-
niendo, præcipiendo, consulendoq;. Deinde q̄ vniuer-
sale concilium hanc suam immediatam potestatem nō
habeat, a tota communitate Christiana deriuatam, nec
per consequens prout ipsum cōciliū, ipsam totā cōmu-
nitate representat, similiter notum est. Nā potestas
Ecclesiastica qualis illa est, quam concilium habet, &
qua suas operationes, actusq; exercet, licet propter Ec-
clesiam personis data fuerit, vt supra monstraui-
mus, non tamen toti Ecclesiæ immediate, sed personis qui-
busdam, vt per personas esset in Ecclesia, data est. Apo-
stolus hoc docuit, qui dixit. Et ipse dedit quosdam qui-
dem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero
Euangelistas, alios autē pastores & doctores. Ecce Apo-
stolus docet hos gradus in Ecclesia quidem, hoc est in
communitate Christiana positos: sed quibusdam per-
sonis datos testatur, vt eos sciamus propter Ecclesiam
personis concessos, non autem toti Ecclesiæ. Idem pro-
eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia,
primum Apostolos, secundo prophetas, tertio docto-
res, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitu-
lationes, gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? Nun-
quid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores? nun-
quid omnes virtutes? &c. Ecce quòd gradus Ecclesiæ,
in quibus tota potestas ecclesiastica est, numerat, di-
stinguitq;, vt non quærat in omnibus, quod reperi-
tur in singulis; nec in tota Ecclesia, quod partibus con-

* Potestas im-
mediata concilii
non est a tota cō-
munitate nec cō-
cilio illam habet
prout totam cō-
munitatē repres-
sentat.

* Art. 3, c. 6

* Ephes. 4

* Quod potes-
tas ecclesiastica
per personas sit
in ecclesia & pro-
pter ecclesia sit
in personis.
Lib. 3. disp. 4.

* 1. Corint. 12.

cessum fuit. Idem pro eodem. Mulieres in Ecclesijs ta-
 ceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse:
 sicut & lex dicit. At si mulieribus in ecclesijs loqui inter-
 dicitur, & subdiciam ex lege præcipitur, illæ utiq; po-
 testatis Ecclesiasticæ incapaces erunt: ac per idem pote-
 stas huiusmodi in tota Ecclesia esse nequibit, & per con-
 sequens, nec ab ipsa ad concilium deriuari. Ad idē est,
 quod saluator noster, cui data est omnis potestas in cœ-
 lo & in terra: & a quo omnis potestas ecclesiastica est,
 nusquam toti ecclesiæ hanc potestatem spiritualem de-
 dit, sed solis determinatis personis, ut sic non in perso-
 nis per ecclesiam, imo in ecclesia per personas esse mō-
 stretur. Primum enim soli Petro dixit, Tibi dabo cla-
 ues regni cœlorum &c. omnibus Apostolis. Quacūq;
 ligaueritis super terram &c. eisdem. Hæc quotienscū-
 que feceritis, in mei memoriam facietis: decem Apосто-
 lis. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis pec-
 cata, remittantur eis: soli Petro. Pasce oues meas: decem
 Apostolis. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Nūc
 rogo, si totam potestatem ecclesiasticam, & circa cor-
 pus Christi verū in consecrādo, & super corpus Chri-
 sti mysticum in absoluendo, ligando, regēdoque solis
 Apostolis datā legimus, quomodo eam in aliquibus ef-
 se, nisi in eis ad quos ab ipsis, aut suis successoribus deri-
 uata est, dicere possumus? Nequaquam. Ambrosius no-
 uit hoc, qui in De poenitentia, ius ligandi, & soluēdi so-
 lis sacerdotibus permissum dixit. Ad hæc sancta syno-
 dus dixit. De ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sa-
 cerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura cōmissa
 docetur. Beda super Lucam, & Hugo de sancto Victo-
 re in libro De sacramētis testantur, q̄ cū ecclesia duos

* 1. Corint. 14
 * 1. Tim. 1.
 * Genes. 3.

* Math. 28.

* Math. 16.
 * Math. 18.
 * Luc. 22.
 * 1. Corint. 16.

* Ioan. 20.
 * Ioan. 21.

* Habetur De
 poenit. dist. 1.
 * Dist. 96. c. Be-
 ne quidem.

* Part. 2.

complectatur ordines, scilicet laicos, & clericos, quasi duo latera corporis vnius, maior pars, scilicet laicorum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesiasticae. Tota schola patrum, quos omnes nominare foret longissimum, idem penitus sentit: verū dico, prorsus nullum catholicum vidi haecenus, qui contra hanc manifestam veritatem quicquam dixerit vnquam. Si autē quum potestas ecclesiastica nō toti cōmunitati fidelium, sed quibusdam personis data fuerit, vt per illas in ecclesia eiset: quod illis propter ecclesiam praestabatur, non poterit ab ipsa ad concilium deriuari. Quid clarius?

CAP. V.

Authoritas immediata concilij, prout est potestas ecclesiastica, seu clavis ecclesiae, vel circa corpus Christi verum, vel super corpus Christi mysticum, qua vt concilium operatur, quicquid vt tale operatur: & si a deo esse immediate a quibusdam doctoribus dicatur, melius tamen ab ipsiſ patribus cōcilij ad concilium immediate, & a deo per ipsos patres mediate deriuata intelligitur. Multi ad hoc multas alias rationes desiderare possunt: mihi tamen vni vna haec ratio sufficit, qua pro hac veritate monstranda sic procedimus. Antequā patres concilij, caput scilicet, & membra ad concilium veniant: totam in seipsis, quidam minus, quidam magis, Papa vero plenissime potestatem ecclesiasticam, seu claves ecclesiae circa corpus Christi verum, & super corpus Christi mysticum habent: quia nullus est actus ordinis, aut iurisdictionis ecclesiasticae, quā aliquis illorum non valeat exercere ratione sui ordinis, officij, & dignitatis. Et ij patres ad concilium venientes,

4. sent. per multa.

Præter illos paucissimos qui infra ponuntur & impugnantur. Lib. 3. disput. 4.

Magistri quidam nouelli qui basileae fuere.

Potestas immediata cōcilij prout est ordinis / vt iurisdictionis deriuatur sibi immediate a patribus.

ac in concilio congregati non perdunt Ecclesiasticam potestatem, quam antea habebant. Ergo quum concilium omnem talem potestatem ratione suarum partium habere possit, imo habeat: frustra aliqua alia potestas similis a deo immediate ponitur concilio de nouo præstita. Ad quid enim esset? Clamo hic. Manifesta est hæc demonstratio: quærant alij alias: mihi vni hæc vna sufficit. Optime dicitur, Deus, & natura nihil faciunt frustra.

* Patres cœcilii
includēdo papā
totā potestatem
ecclesiasticā ordi-
natis / & iurisdi-
ctionis habēt an-
tequā ad cœcilium
veniant: & illam
nō perdunt veni-
entes, nec cōgre-
gati.

CAP. VI.

AUTHORITAS vniuersalis concilij, prout est potestas determinandi verum, siue in credendis, siue in agendis, immediate est a spiritu sancto assistente, illuminante, pulsante, mouente, determinanteque. Apostoli propter hanc veritatem monstrandam cum senioribus in concilio dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstinere ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, visum, quod magis determinationem veri, quam præceptionem operis importat, quasi sit idem dicere. Visum est spiritui sancto, & nobis: aut etiam dicere. Claruit spiritui sancto, & nobis: quia sicut quod videmus, clare nouimus: ita quod nobis visum est, nobis clarū est. At clarū ad scientiam & sciētiam, siue ad intellectū, & intelligentiā pertinet. Paulus quoque hoc voluit, quādo ecclesiā colūnam & firmamentū veritatis appellauit: nec enim illam taliter nominaisset, nisi illa quoad determinationē veri diuinam assistentiam habuisset, qua suffulta errare non posset. Nec illa columna & firmamentum veritatis

Authoritas vni-
uersalis concilii
prout est pote-
sta determinans
di verū est a deo.

* Actus.

* esse clarū / aut
notū ad scientiā
& scientiam / aut
ad intelligentem
& intelligentiā
refertur.

* 1. Timo. 3.

diceretur, si non a deo immediate, sed ab hominibus determinando verum, authoritatem haberet. Quia tunc potius ipsi singuli homines, a quibus tanquam a partibus ad concilium, seu ad ecclesiam tanquam ad corpus authoritas determinandi veritatem veniret: columna & firmamentum veritatis dicendi erant, a quibus in huiusmodi authoritas ecclesiae penderet. Quid clarius? Rogo, si authoritas immediata totius ecclesiae, aut vniuersalis concilij, quod etiam ecclesia est, non a deo, sed ab hominibus immediate esset: quomodo non magis illi, quam illa columna & firmamentum veritatis dicendi forent? An forte concilium vniuersale non est ecclesia? Absit. Est enim ecclesia in se: quia conuentus, seu congregatio fidelium: est insuper quodam modo ecclesia vniuersalis: tum quia illam representat, tum quia illa illud tenetur sequi, vt supra ad articulum istum monstrauius. Imo vt satius ad rem loquamur, ingenuè dicimus, Licet de tota vniuersali ecclesia, hoc est de tota vniuersitate Christianorum per totum orbem dispersa optime dicatur, quod in rebus religionis errare non possit, vt est ostensum: tamen congruentius hoc idem de vniuersali concilio etiam verissime intelligitur: quia errare ibi proprius reperitur, vbi benefieri, seu bene aut recte facere, congruentius, potiusque reperiri magis valet. Sic autem quum tota vniuersitas Christianorum per totum orbem diffusa nunquam conueniat, sed neque conuenire sic possit, vt habeat actum vnum, aut operationem vnã quicquam fidei, aut morum determinando: vniuersale vero concilium optime id valeat, dum dicimus ecclesiam errare non posse, congruentius magis, nomine ecclesie vniuersale concilium, quam

* Dñ ecclesia columna & firmamentum veritatis dicitur / habere immediatam authoritatē diuinā circa determinationem veritatis monstratur.

* Vniuersale concilium est ecclesia propter multā.

* Cap. 1.

* Art. 3. per totā.

* Abulen. in de sensorio. c. 38.

* Dñ dicimus ecclesiam errare non posse / edueniens tuis nomine ecclesie concilium vniuersale / q̄ totā cōmunitatem intelligimus.

vniuersitatem fidelium intelligimus, Quod si finxe-
 rit quispiam rem hanc non ita se habere, vt concilium
 magis intelligamus, quid ad nos? qui etiam vniuersita-
 tem fidelium accipimus? Nihil vtique, quia ex suo, &
 nostro concessio absque dubio præsens hæc veritas mō
 stratur. Paulus docuit totam ecclesiam per gradus su-
 os, ac per consequens per vniuersale concilium, in quo
 gradus illi omnes continentur, regendam fore conti-
 nuo in fide & moribus. Idem dixit ecclesiam columnā
 & firmamentum veritatis esse. At istis duobus positis
 sequitur statim tertio, concilium, quo ecclesia, hoc est
 columna & firmamentum veritatis, regitur, non ab ho-
 minibus, sed a deo immediate authoritatem habere.
 Nam quæ authoritas nisi diuina, quod firmamentum
 & columna veritatis est, regere vnquam valebit? No-
 uit hanc veritatem Constantinus Imperator, qui pro
 determinationibus concilij Niceni suo tempore cele-
 brati, vt diximus, dixit. Veneramur illas sententias, ac
 si ore diuino promulgatæ forent. Rogo, qualiter illas
 sententias concilij veneraris, o Imperator? ac si ore di-
 uino inquit promulgatæ forent. Rogo, quare tantam,
 talemque venerationem illis tribuebat? Vtique quia in
 concilio diuinam authoritatem a deo immediate esse
 agnoscebat. O verbum Christianum. Nouit dicere il-
 la verba sua Constantinus: quia nouit credere illa ver-
 ba Christi, quibus dixit. Vbicūq; fuerint duo, vel tres
 congregati in nomine meo, in medio eorum sum: &
 illa Ego vobiscū sum vsq; ad consummationem sæcu-
 li. Non videtur, sed creditur Christus adesse concilio:
 nec per consequens videtur, sed creditur ab ipso imme-
 diate esse authoritas concilij quoad determinandas ve-

* 1. Phe. 4.

* 1. Timo. 3.

* Quid nisi di-
 uina authoritas
 valet regere colū-
 nā & firmamē-
 tum veritatis?
 * Cap. 2.
 * Constantini
 confessio.

* Math. 18. 3.

* Math. 18.
 * Abulensis de
 his optime in des-
 sentio cap. 54.

ritates religionis suæ, siue fidei, siue morum. Quomodo enim præsens erit, imo medius, & cum alijs, quæ cum membris caput non determinabit: qui præsertim ad certitudinem, firmitatemque nostram, suam promisit præsentiam?

CAP. VII.

DIXERVNT quidam, diciturque & nunc inter patres, concilium errare posse, non tamen perseveranter, sed tantum quasi prima fronte, aut motu quasi primo, minus plene veritatem perquirens. Adducitur primum ad idem concilium Aquisgraneñ. in quo matrimonium inter raptorem, & raptam vniuersaliter fieri non posse dicitur, & attentatũ dissoluitur, sub his verbis. Hi qui rapiunt foeminas, vel furantur, aut seducunt, eas nullatenus habeant vxores, quanuis eis postmodum conueniant, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Notant ergo concilium illud errasse in eo, quod matrimonium inter raptorem, & raptam sic non posse fieri determinauit, vt tentatum etiam de consensu parentum dissoluerit, aut prorsus nullum esse iudicauerit. Dicunt similiter illum errorem dicto Hieronymi correctum, quo dicitur. Tria legitima coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimum est virgo casta in virginitate viro data legitime. Secundum virgo in ciuitate deprehensa a viro, & illi per vim copulata: si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir quantum iudicauerit pater, & dabit precium pudicitia eius. Tertium filia prædi-

Siluest. in sum. D. concilio. §. 2. & Panormit. quæ ibi citat.

36. q. 2. c. Placuit.

36. q. 2. c. Tria.

cta
ap
git
m
ris
rat
un
ad
m
nu
om
qu
illu
non
cili
no
me
cia
si
fie
ead
qu
pra
cia
let
eti
fio
ide
co
ia

cia deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam
 a praedicto viro, & tradet eam alij, & dotabit eam, & le-
 gitima erit ei. Glosa quaedam dicit, dictum Hierony-
 mi concilio toti praepositum, quia in autoritate vete-
 risteamenti fundatum, & in Meldensi concilio robo-
 ratum. At haec omnia ab intento fine probandi defici-
 unt, & nihil penitus faciunt: nisi quod haereticis ansam
 ad ogganiendum aduersus concilia tribuunt: quemad-
 modum Lutherus in quodam suo articulo Panormita-
 num sic sentientem allegauit. Deficiunt inquam, haec
 omnia, & exemplum, quod ipsi afferunt, & rationes,
 quas formant. Deficit exemplum: tum quia concilium
 illud Aquisgraneñ. cuius capitulum placuit allegatum,
 non fuit vniuersale: vt constat intuenti vniuersalia con-
 cilia omnia, quae duobus voluminibus collecta vsq; ad
 nouissimum Constantieñ. ad manus habemus. Argu-
 mentum autem in huiusmodi ab episcopali, aut provin-
 ciali concilio ad vniuersale prorsus nullum est: quia illa
 si deficient, emendari possunt per vniuersale: hoc autem
 si errauerit, non habet quo emendetur. Nam cum sit
 eadem ratio de omnibus: si vnum concedatur errasse,
 quam firmitatem aliud habere poterit? tum quia siue
 praedictum concilium vniuersale fuisset, siue provin-
 ciale, nequaquam in illo suo dicto de errore notari va-
 let. Nam & si matrimonium inter raptorem, & raptam
 etiam de consensu parentum dissolui iussit, qua ius-
 sione ipsum nullum fuisse declarauit, tamen hoc non
 ideo fecit, quasi solus raptus impediret matrimonium
 contrahendum, & dirimeret contractum: sed quia
 iam olim interdictum fuerat, ne raptor, & rapta

* Ibi. super. c. pla-
cuit.

+ Exod. 22.

* 16. q. 2. c. Sian-
tem.

* De elect. c. S. h
gnificasti.

* Cardinalis de
turre cremata di-
xit hoc concilio
vniuersale.

* An aliquando
errauerit vnquam
vniuersale consi-
cilium infra lib.
3. disput. 4. cap.

* Errasse provin-
ciale aut synoda-
le concilio aliqua
do certum est vt
constat sub Cypri-
ano de baptismo
iterando i eis qui
ab haereticis bap-
tizabantur fuit
tamē correctus
error ille post os-
bitum Cypriani
vt adducit Au-
gustinus in De
baptismo cōtra
Donatist, lib. 2.
cap. 9

contraherent. Vnde quia illegitimatae personae tales erant per Ecclesiam, & inhabiles ad contrahendum sine dispensatione, sicut nunc consanguinei intra quartum gradum illegitimi sunt, & quicquid tentent nihil efficiunt: ideo illos separari, sancta synodus praecepit. Quod si quaeritur, ubi illud matrimonium fuerat interdictum? Respondeo. In concilio Cabilonen. dcente, ut iuxta canonicam auctoritatem ad coniugia legitima raptam sibi iure vindicare nullatenus possint: & ut Gratianus exponit in concilio Melden., hoc idem capitum est: licet alij aliter quam Gratianus illud capitulum legant. Deficiunt rationes: quia quod Glos. dixit, illud preceptum veteris testamenti, quod allegat Hieronymus, morale esse, falsum est: quia illa lex non moralis, sed iudicialis erat ad regimen populi pertinens: vnde & cessavit, sicut omnia alia iudicialia, cunctaque ceremonialia cessarunt. Neque eo lex illa modo in ecclesia manet, quia moralis fuerit: sed tantum quia princeps ecclesiasticus illam in sua ecclesiastica republica de nouo posuit, quem admodum principes saeculares possent iudiciales leges veteris testamenti in sua Republica saeculari statuere, in qua leges illae non haberent modo vigorem, quatenus a deo olim populo Iudaeorum datae: sed quatenus modo ab humano principe conditae. Paulus optime dixit. Translato enim sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat. Videant ergo fideles lectores, quomodo materiam, auctoritatem, firmitatemque vniuersalium conciliorum pertractant: in quo Christus medius est, non ociosus quidem, sed illuminans, iuuans, mouens, ac determinans: quia si aliquod vnquam errasse, aut nunc errare posse concedant, rogo, quam

• 36. q. 2. c. De puellis.

• Rad. cauf. & q. c. 81. autem.

• Ibi super. c. Trja.

• Exod. 22.

• Extra. de ac. dult. & sup. c. Perucius.

• Hebr. 7.

• Math. 18.

certitudinem alijs vniuersalibus concilijs tribuunt? aut
 quæ maior erit ratio de vno, quàm de alio? Videant rogo
 quantum nitatur Augustinus in diuinis scripturis, ne
 minimum mendacium, aut de mendacio suspicionem
 admittat Christianus, ne tunc omnes illas, aut mendo-
 sas, aut de mendacio suspectas cogatur dicere paganus.
 Videant hoc Augustini argumentum pro scripturis:
 & simile formet pro vniuersalibus concilijs: quia si in ali-
 quo illorum errorem, mendacium, aut dubium admit-
 tat Christianus, quomodo non omnia suspecta habeat
 paganus? Et tunc vbi erit fides, aut certitudo symboli
 in Cōstātinopol. concilio æditi, quod in omni ecclesia om-
 nibus dominicis, & multis diebus festiuis in missa cani-
 tur? Vidimus sæpe statuta priorū vniuersaliū concilio-
 rū mutari statutis posteriorū: quod fieri posse & Augu-
 stinus testatur: hoc autem non ideo fit, quasi errassent
 priora: sed quia mutatis temporibus, nonnunquam ne-
 cesse est, mutantur statuta humana. Propter hanc gra-
 uitatem vniuersalium conciliorum, Calcedoneñ. conci-
 lium voluit, vt ab electa synodo nullatenus appelletur.
 Octaua quoq; synodus dixit. Anathema ergo illi, qui
 secundum aliquid præsumpserit reprobare quicquid
 ex his, quæ hic scribuntur a Patre, & Filio, & Spiritu san-
 cto. Gelasius Papa ad idem dixit. Maiores nostri diui-
 na inspiratione cernentes necessario præcauerunt, vt
 quod contra vnamquaq; hæresim coacta semel syno-
 dus pro fidei communionem, & veritate catholica atque
 apostolica promulgasset, non sinerent nouis post hæc
 retractationibus mutilari: infra. Sic Arrium, sic Euno-
 mium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta
 condemnans, vltius ad noua concilia venire non iinit.

• Epistola 19.

• Cōstātinop.
 pol. Dist. 15. c. Ca-
 nones.

• De baptismo
 contra Donatist.
 lib. 2. c. 3.

• Mutantur sta-
 tuta humana mu-
 tatis tēporibus,
 nō quia mala fue-
 rint, sed quia tē-
 pō nō expediunt.

• 24. q. 1. c. Ma-
 iores.

In De sum.
Trini. & si. cath.
* De his con
ciliorum nec ap
pellanda nec dis
putandum.

* 2. q. 6. per to
tā/ signāter. c. Li
cet. c. Licet. c. Si
quis.
* In doctrinali
de fide antiqua/
rom. 1. lib. 2. art.
8. c. 19.

Alibi etiam dicitur. Iniuriam facit iudicio reuerendissi
mę synodi. Si quis semel iudicata ac recte disposita re
uoluere, ac publice disputare contendit. At eæ omnes
patrum, iurium, conciliorumq; vniuersalium beatæ vo
ces, quibus ne de actis conciliorum huiusmodi appelle
tur, nec de illis iterum disputetur præcipitur, quid indi
cant, nisi talia concilia nequaquam errare posse? Alias
enim appellationis remedium, quod & natura ipsa, &
sensus communis omnium, iuraq; canonica vniuersali
ter concedunt, minime negaretur: neque disputationis
iteratio interdiceretur, cum præsertim disputationis do
ctoribus, totiq; Ecclesiæ sit vtilissima. Thomas V Val
deñ. malignissime sentit de concilijs vniuersalibus etiã
plenarijs: dicit quedam illorum olim errasse, velut Ari
mineñ. sub Iauo præfecto, & Cōstantinopolit. sub
Iustiniano minore tempore Sergij Papæ. Affirmat ob
id sibi non deberi fidem sub pœna peritiæ: sed sua
culpa est.

CAP. VIII.

QVI Dergo? nunquid illos doctores non damna
tos per Ecclesiam damnamus, quia dixerunt, cōcilium
etiã vniuersale aliquo modo, & in fide, & in moribus erra
re posse modo exposito? Respondemus, non illos dam
namus, sed grauitatem materiæ pōderamus, cōmēda
musq;: & alios patres laudamus magis, qui simplici
er dixerunt vniuersalia concilia rite, & recte congregata
in huiusmodi nequaquã errare posse. Abulensis placet
plurimū in hac re, qui dixit. Circa res autem magnas,
quæ veniunt in cōtentionem, siue in fide, siue in actio
nibus, dimisit Ecclesiã suam, quæ ordinaret: & quod ip
sa faceret Deus approbaret, ac si ipse præsens in carne

* Ponderatur
optime quidem/
quia grauis mate
ria est.

* Abulē. in de
senforio.
Cap. 14

assumpta faceret: hoc signatur Math. decimo octavo. *s.*
 Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in coe-
 lo. i. quaecumque vos manentes super terram solueritis, erunt so-
 luta in coelo. i. ego qui maneo in coelo, illa soluo, ac si ma-
 nerem in terra inter vos. Et sic quoadocumque sancta Dei Ec-
 clesia agit aliquid in nomine Christi, quantumcumque graue
 illud videatur, nunquam errat, quasi Deus esset actuali-
 ter ei cooperando: & hoc signatur Mathaei decimo octa-
 uo, postquam dictum est de potestate ipsi ecclesiae da-
 ta in clauibus ligandi, & soluendi subditur. Vbicumque fue-
 rint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio
 eorum sum: & iterum. De quacumque re consenserint duo, vel
 tres de vobis super terram, fiet illis a patre meo. Ista au-
 tem certa sunt, quia Christus sic promisit: & quia ipse
 promisit ecclesiae, suam assistentiam sempiternam Mathaei vi-
 gesimo octavo. *s.* Ego vobiscum sum usque ad consumma-
 tionem saeculi: & quia dedit ei potestatem faciendi quaecumque
 vellet: & promisit approbare, & confirmare quaecumque il-
 la faceret, certum est quod ecclesia nunquam errabit, quia a
 spiritu sancto dirigitur. Quamquam nos nesciamus quo-
 modo ecclesia non possit errare, cum videamus eam con-
 stare ex hominibus, quorum quilibet potest errare per
 se, non miremur confidentes solum Christi verbo, quia
 ipse qui promisit ei assistentiam suam, ad semper assistet ei:
 quo assistente, non poterit errare: licet ipsa de se posset
 errare, & cadere. Sic enim patet de Apostolis: nam Chri-
 stus dixit, quod dum adducerentur ante reges, & praesides, non
 cogitarent, quod respondere deberent: quia in illa hora, qua
 quaereretur ab eis, daretur sibi quicquid responderent
 plenissime. Math. decimo, & Lucae. 21. Certum est ta-
 men Apostolos viros simplices fuisse, & sine literis pro

Math. 18.

Math. 18.

Math. 28.

Math. 10
Luc. 21.

maiori parte: & dato quòd ipsi cogitarent per multos
 dies, nescirent respondere ad omnia, quæ ab eis quære
 bantur: quanto magis cum nihil cogitarent, & tamē sic
 faciebant, quia nihil cogitabant, quando interrogaban
 tur, & respondebant plenissime ita prudentissime, &
 efficaciter, quòd omnes audientes mirabantur: ipsi ta
 men videbant se rudes, & nihil scire: confidebant tamē
 verbo Christi, quòd non mentiretur, & profinus ve
 niebat eis abundantia eloquiorum: quia non erant ipsi
 qui loquebantur, sed spiritus sanctus qui loquebatur in
 eis, Lucæ vigesimo primo. Ita igitur sancta, & benedi
 cta mater nostra alma Ecclesia spōsa Ecclesiæ, quæ ma
 ior est, quàm quilibet Apostolus, imo maior quàm om
 nes simul, & omnes sancti: quam Christus dilexit su
 per omnia, vt ait Apostolus ad Ephesios sexto. s. Diligi
 te vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, pro
 pter quam omnia fecit, & omnia passus est, nec dubita
 uit se amarissimæ morti tradere, vt eam redimeret in
 sanguine suo: sciens quòd sponsus suus promiserit sibi
 assistentiam, & q̄ non posset errare, nec portæ inferi
 præualerent aduersus eam, confidens de veritate im
 permutabili verborum sponsi sui Christi aget quæcū
 que ei visa fuerint, & nunquam errabit: quia non est ip
 sa quæ operatur, sed spiritus sanctus qui sibi assistit, &
 eam regit, cum magis verisimile sit, quòd Christus re
 gat Ecclesiam suam propter quā omnia fecit, quā vnū
 de Apostolis, qui erat pars satis parua collatus ad totam
 Ecclesiam: & Apostoli erant partes, & quodam modo
 serui, vel ministri Ecclesiæ, & propter Ecclesiam: & Ec
 clesia poterat eos vocare suos, vel res suas: quod pulchre
 declarat Apostolus loquens toti Ecclesiæ in persona

• Luc. 21.

• Ephes. 6.

Corinthiorum. s. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsētia, siue futura: omnia enim vestra sūt: vos autem Christi, Christus autem Dei. Cum ergo alma mater ecclesia sit maior omnibus Apostolis, & sanctis, & toto mūdo, & omnibus rebus, præterquā Christo homine: & Christus tantam curā habebat de quolibet Apostolorum, q̄ per spiritum sanctum mouebat linguas eorū, ita vt non possent errare, nec in vno verbo: a fortiori reget ecclesiam suam, vt illa in nullo possit errare diffiniēdo. Hæc ille bonus, & doctus vir Abuleñ. nec dubium, quin ipse in hoc capite nomine ecclesie intelligat vniuersale concilium, iuxta suam doctrinam, quam in eodem suo opere profitetur.

CAP. IX.

Cæterum ad rem veniamus: quid tandem de illorū, & istorum patrum sententia, quorum neminem dānat ecclesia, dicemus? Videat summus pontifex, cuius muneris est, ecclesijs de pastoribus prouidere, suos legatos ad concilia huiusmodi mittendos eligere, patresq; ecclesiarum ad œcomenicam congregationem vocare: alios etiam doctos, & bonos viros admittere literis, & oratione iuuantem, quos pastores instituat, quos legatos eligat, quos patres vocet, & quos bonos, & doctos viros admittat. Nanq; si hæc omnia diligenter, & prout decet, in quantū fieri potest, faciat, ista secunda sententia, qua dicitur simpliciter, concilium non posse errare, placet magis, ppter ea quæ dicta sunt. Si vero in huiusmodi grauissimis rebus negligat, deficiatque non faciens quod in se est, nec quod ecclesia potest: prima illa sententia videtur currere, qua asseritur, posse conciliū

P

* 1. Corint. 3.

* Cap. 8.

* Conciliatio
prædicarū epis
nionum patrū.* Est quomodo
cōcedatur se
cunda positio.

* Cap. 8. & 9.

vniuersale errare non permanenter, sed quasi primo
 motu: quia non diu sic in errore perstabit: sed Deus
 optimus maximusque prouidebit cito, quatenus ab er-
 rore surgat, ne veniat error ad totam ecclesiam: quæ,
 vt monstrauius, concilium vniuersale tenetur sequi.
 Nixus sum has duas patrum diuersas sententias con-
 ciliare propter iura, quæ id volunt, dum fieri valet.
 Moueor autem ad hanc concordiam Diuinarum scri-
 pturarum duobus locis apertissimis. Primus est, quo
 dicitur. Non tentabis dominum Deum tuum: secun-
 dus vero, quo asseritur inter alia. Loquar de gente, &
 de regno: vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit ma-
 lum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: poeni-
 tentiam agam super bono quod loquutus sum, vt fa-
 cerem ei. Ex primo nouimus non esse miracula peten-
 da: ex secundo autem scimus diuinas promissiones sub
 conditione semper intelligi: ob idque sæpe, ne di-
 cam semper propter demerita nostra impediri. Sic
 autem quid hac nostra patrum conciliatione clarius?
 Nanque cum in sacro vniuersali concilio Diuinæ scri-
 pturæ legendæ, intelligendæque sint, tum vt in ipsis
 lectis, & intellectis actores earum Apostoli, Euange-
 listæ, & prophetæ in concilio appareant, loquanturq;
 & audiantur: ac intelligantur, qui gradus nobiliores
 sunt ecclesiæ, & quibus maxime illa commissa est re-
 genda, illuminandaque, Paulo teste: tum ne contra il-
 lorum doctrinam quicquam diffiniatur: quod & iura
 præcipiunt, & fides docet: quæ vt vna sit, sicut vnus
 dominus, & vnum baptisma ab illis ad nos debet de-
 riuari, & in nobis ad illos conformari: cumq; eadem
 diuinæ scripturæ nonnulla habeant intellectu diffici-

Cap. i. & 2.

* c. Literas. de
 rest. spo. 25. q. 2. &
 his ita responde-
 tur. De cognat.
 spirit. c. 1. Quia
 cõueniens est iu-
 ra iuribus cõcor-
 dare. De electio-
 eã expediat. lib.

6. Deur. 6.
 * Hierem. 18.
 * Promissio dei
 sub cõditione in-
 telligitur.

1. Corint. 12.
 Ephes. 4.

lia nec intellectu humano, sed diuino interpretandæ sint, vt docet Petrus, & nos monstrauius supra: necesse est bonos, & doctos viros adesse concilio, qui sua eruditione scripturas intelligant, & sua oratione apud diuinam clementiam intercedant. Alias aut patres concilij miraculum petunt, sine eruditione humana totaliter diuinitus scripturarum intelligentiam expectant miraculose: ac ob id Deum tentant, & peccant: periculoque errandi contra diuinas scripturas, & sanctos patres se exponunt. Tunc vero quid mirum, quod diligentes periculum, pereant in illo; & pro aliquo tempore errant, donec citissime Deus optimus maximusque eos illuminet, pulset, moueat, & ad lumen veritatis trahat? Attendant ergo quales sunt, qui in concilio sunt, quales qui disputant, quales qui eligunt, quales qui approbant, qualesque qui definiunt: attendant etiam quid est in nomine CHRISTI congregari: scientes ipsum suam præsentiam in nomine suo congregatis promississe, dicens. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Porro qualescunque illi fuerint patres, & qualitercunque diffiniant: nulli hominum licet contra sua statuta oggannire. Nanque contra expressam scripturam eos errare, moraliter loquendo non est possibile. Contra obscuram autem pro illis præsumitur tot, talibus, ac tantis, & in vniuersali concilio congregatis: quo fit, vt & si errent pro aliquo tempore ex causa dicta, nullatenus errare credantur. Poterit tamen tunc temporis, & debet doctus quisque quod sentit suo diocesano, vel Romano pōtifici si potest, cum debita humilitate, reuerentia, obediētiaque quā citius potuerit indicare,

* 2. Pet. 1.

* 2. Pet. 1.

* In proœmio permulta.

Gregorius decessus ob id ad cōcilij Lugdunen-
bearum Thomā vocauit nō prælatum / sed doctū & sanctum,

* Ecclesiast. 9

* Math. 18.

* Errare in manifestâ scriptura cōcilium nō potest: errare autē in obscura etiā si aliquantulum negligat / nō præsumitur.

* Dist. 17. c.
Nec licuit.

vt vel sic frater iuuetur a fratre, & caput a membris: & fiat totum corpus ecclesie sicut ciuitas munita aduersus omnes inferorum portas,

CAP. X.

Papa ratione primatus sui spiritualis solus habet, quod ad vniuersalia concilia regulariter vocet, solusq; leges super hoc condant, seu loca, seu tempora determinans. Nicenum concilium trecentorum decem & octo episcoporum primū vniuersale post Apostolos domini in toto orbe Christiano venerā dissimū hoc docuit, dū inter alia sic determinauit. Ipsa vero prima sedes (id est Romana) conuocandarum generalium synodorum iura detinet: & iudicia episcoporum singulari priuilegio, illi sedi euangelicis & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis, Iulius Papa ad idem orientalibus episcopis dixit. Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec Romanæ ecclesie legatus interfuit, canonibus præcipientibus sine eius auctoritate concilia fieri non debere: nec vllum ratum est, aut erit vnquam concilium, quod eius nō fuerit fulcitur auctoritate. Pelagius Papa ad idem episcopis qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani episcopi, ait. Multis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instrui mur regulis, non debere absque sententia Romani pontificis concilia celebrari. Marcellus papa, & martyr in decretis suis inquit. Ipsi Apostoli, & eorum successores domino inspirante constituerūt, vt nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Iulius ad idem orientalibus episcopis ait. Dudum a sanctis Apostolis successoribusq; eorum in

* Prouerb. 8r.

* Iura conuocandorum vniuersalium conciliorum Papa habet.

* Dist. 17. c. Regula vestra.

* Ibi. c. Multis

* Cap. 5.

* 3. q. 6. c. Dudum.

antiquis decretū est statutis, quæ hæcenus sancta, & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter conscientiam Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum damnari. Ratio naturalis ad idem est manifesta: quia illius solius videntur esse, omnia agere, & disponere, ad generalia concilia vocare, loca determinare, & leges de huiusmodi statuere in aliqua republica: cui soli iea vniuersalis cura cum plenitudine potestatis commissa est, cui soli omnes obedire tenentur, & qui solus omnes inferiores principes, & magnates vt ad concilia huiusmodi veniant, coercere, & rebelles quosq; punire potest. At qui hanc talem curam habet, solus omnium aliorum caput loco Christi pastor, rector, ac princeps totius ecclesie, vt monstratum fuit articulo præcedenti per multa: est Romanus pontifex, cui in Petro omnes Christi oues ab ipso Christo commisse sunt. Sensus communis omnium hanc nostram rationem nouit: quando quidem apud omnes nationes mundi, Christianos, Saracenos, Turcas, Gentiles omnes, etiam barbaras nationes quilibet, solus ille, qui supremam potestatem habet in republica, propter negocia publica illius determinanda, concilia congregat, partes principales vocat, loca assignat, & de huiusmodi quas vult leges condit. Sic Rex in suo regno, vt quotidiana experientia monstratur. Sic diocesanus in sua diocesi. Sic metropolitanus in sua metropoli, vt iura docent: quanto ergo magis Papa in ecclesia Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, ac Petri successor? Diuina scriptura veteris testamenti hoc ius synagogæ principibus olim tribuebat, vt vnusquisque in suo ministerio secularis sæ-

* Thomas hoc
hac ratione mōs
strauit. 22. q. 1.
art. 10.

* Cap. 4. 5. 6. 7. 8.

* De maio. & ob
bed. c. 1.

* Dist. 18. c. Pro
pter ecclesiasticos
eos c. Si episcopus
pus. & c. Si quis
episcoporum.

* 1. Machab. 4.

* 1. Machab. 30.

* 1. Paralip. 3.

ularium, spiritualis vero spiritualium rerum, & perso-
 narum concilium congregaret. At quod illis Iudeorum
 principibus potestatis, authoritatisque concessum fuit,
 non est Christianorum principibus denegandum. Co-
 cludamus ergo cum pulcherrimo dicto venerabilis Ay-
 marii archiepiscopi remensis in suo libro de synodis, &
 dicamus. Ne mireris quod ipsorum conciliorum authorita-
 tem Romano pontifici adscribamus: nam nulla concilia
 rata leguntur, quæ Apostolica authoritate fulta non fu-
 erint, ut Damasus Papa in decretis suis asserit: cui A-
 thanasius, & Iulius Papa, Nicenum quoque concilium,
 & reliqui quoque patres ad stipulantur. Dixi regulari-
 ter: quia in casu, siue etiam in casibus, & a iure, & a pa-
 tribus expressis hoc idem alijs a Papa licet: id autem quæ-
 do erit licitum, aut quando non infra exponetur domi-
 no donante. Cæterum qui sint ad consilium vocandi,
 qui admittendi, pro quibus causis, & quibus locis uni-
 uersalia concilia celebranda: quia ad præsentem verita-
 tem non faciunt, ideo a nobis omittuntur.

CAP. XI.

Concilium vniuersale ex parte capituli tantum, hoc
 est quod Papa cum quibusdam patribus ecclesiæ cele-
 brat, patribus inquam maioribus, Diuinam quoque au-
 thoritatem habet, qua errare nequeat, seruatis illis ser-
 uandis, quæ supra ad vniuersale concilium seruanda di-
 ximus. Diuina scriptura hoc monstrat satis in locis illis
 omnibus, quæ supra ad authoritatem vniuersalium co-
 nciliorum etiam ex parte vocatorum adduximus. Nanque
 & pro hoc tali concilio est id, quod dominus dixit. Si
 duo ex vobis consenserint super terram, de omni re

cap. 18.

cap. 18.

cap. 9.

lib. 3. cõpara-
tione. 4.

Concilium vniuer-
sale ex parte ca-
pituli domini au-
thoritatem habet.

cap. 10.

Mat. 18.

quamcunque petierint, fiet illis a patre meo: & illud eiusdem. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo: in medio eorum sum, Illud quoque. Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Nam si cum aliquibus duobus, aut tribus Christus est, vt reuera est, in suo nomine congregatis: quæso, cum quibus magis est, quàm cum illis, qui cum illo in nomine suo sunt, qui in loco sui est, caput & princeps ecclesiæ, illius successor, cui dictum fuit, Confirma fratres tuos? Gradus etiam illi, quos Apostolus nominauit, & in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: omnes in huiusmodi vniuersali concilio sunt, Apostoli, prophetae, euangelistae, doctoresque antiqui in suis scripturis: pastores vero, & doctores moderni in suis personis. Quid ergo erit, quo ipsi minus in hoc, quàm in illo concilio dei ecclesiam optime regere sufficiant: quum præsertim non numerus personarum, sed qualitas graduum attendatur? Si enim magnus numerus hominum requisitus fuisset: quomodo saluator dixisset, Vbicunque fuerint duo vel tres? & si qualitas non attendere- tur: quomodo diceretur, congregati in nomine meo, hoc est propter me, & ad honorem mei? Nequaquam: quia binarius, aut ternarius, qui in duobus, aut tribus personis reperiuntur, minimi numeri sunt: & modus conueniendi ille qualitatem numeratorum signat. Neque vnquam aliquis dixit, sed nec dicere potuit, omnes Apostolos, omnes prophetas, omnes euangelistas, omnes pastores, omnesque doctores ad vniuersale concilium necessario requiri: quia si sic, nullum vniuersale

Math. 18.

Luc. 22.

1. Cor. 12.
Eph. 4.

In conciliis non numerus personarum, sed qualitas graduum attenditur: & in antiquissimis conciliis aliquando plures, aliquando vero pauciores presbiteri conuenerunt.

* Apostoli qui scripserunt cōciliis nostris adsūt in suis scriptis/ aliter veronē.

* A. 15.

* Cōcilium ab apostolis Hierosolymis habitū super cessatione legalium non fuit vniuersale ex parte euocatorū/ sed tantum ex parte capitū.

* Apostoli suo exemplo nos docēt in similibus similia facere.

* Galat. 2.

conciliū ab Apostolis exclusiue vsq; ad nos celebratum legitimū foret: tū quia non omnes Apostoli scripserūt quicquā, in quo concilio adessēt: tum quia ad nullum illorum credibile est omnes pastores, & doctores conuenisse de toto orbe Christiano. Apostolorum exemplū quoq; ad idem est, quia cōcilium illud suum Hierosolymis celebratū vniuersale quidem fuit ex parte capitū, eo q; Petrus ibi erat princeps, & caput omnium: nō autē ex parte vocatorum, quia nō aderant omnes Apostoli: qui utiq; pastores, imo & principes post Petrum. Tamē cōcilium illud sic vniuersale intendit de causa, diffinit, ac dicit. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si dixeris illi concilio Apostolos interfuisse, propterea sic dixisse. Respondemus: non omnes de concilio Apostoli erant: quia etiam seniores non Apostoli simul cum Apostolis conuenerunt videre de verbo, vt Lucas refert: & cum illis determinarūt. Et quid illa obiectio? Imo quia Apostoli erāt, & post aduentum spiritus, quorum quilibet optime oīa dubia suborta determinare valebat, magis suo facto hanc nostram veritatē monstrant. Nā ad quid omnes ij tantī, ac tales magistri orbis ad conciliū conueniunt, & in concilio diffiniunt, nisi vt nobis exemplum darent similia faciendi? Paulus quoque contentus est, sua communicasse cum fratribus, non cum omnibus, quasi in concilio vniuersali ex parte vocatorum: sed cum Petro, & paucis velut in concilio vniuersali ex parte capitū. Nicenum concilium post Apostolos primo in toto orbe obseruatissimum ad idem dixit. Prima sedes (hoc est Romana) conuocandarum generalium synodorum iura detinet, & iudicia episcoporum sin-

gulari priuilegio illi sedi euangelicis, & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis: ita ut semper maiores causæ ad sedem Apostolicam referantur: nec villo modo potest maior a minori iudicari: ipsa nanque omnibus maior, & prælata est ecclesijs. Augustinus ad idem cum Cyprianum referret dicentem sese Agrippinum cum concilio ex prouincia Africa, & Numidia celebrato secutum fuisse: ad idem subdit. Hac attestatione satis ostendit, multo magis se fuisse commemoraturum, si quod de hac re transmarinum, vel vniuersale concilium factum esset. Nec dubium, quin per trãsmarinum concilium Augustinus intelligat Romanum: quum sit mos eius Romam appellare transmarinam ciuitatem, vel in transmarinis regionibus sitam. Quando ergo Augustinus concilio illi ex partibus Africae, atque Numidiæ sub Agrippino congregato, concilium vniuersale, vel etiam transmarinum, hoc est Romanum, vniuersale quidem ex parte capitis ante posuit: non dubium quin illud quoque errare nõ posse recognouerit: alias enim quid trãsmarinum Africano præstaret? Ambrosius ad idem super Apostolum inquit. Scribo tibi, ut scias, quam ecclesiam ordines: quæ est domus dei: ut cum totus mundus dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie Rector est Damasus. At rector in vniuersum quid habet magis, quã regere, & ordinare, ac causas suæ reipublicæ finire. Idem pro eodem. Quæ dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quam sancta Romana ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur, quam Christus? Et quis dubitat illam ecclesiam errare nullatenus posse,

* Augustinus
De baptismo cõtra Donatist. lib. 2. cap. 9.

* Epist. 169.

* Ambrosius
e. 1. Timo. 2.

e. 24. q. 1. c. Quæ dignior.

quam digniorem Apostolicę predicationis ingressure cognouit: Nam si dignior errasset, fides vera Christi, seu Apostolica prædicatio ubi esset? Hieronymus ad idem. Romani culminis recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego nullum præmium, nisi Christum sequens beatitudini tuę idest cathedrę sancti Petri communionem confortior. Super illam petram fundatam ecclesiam scio quicumque extra hanc domum agnum comederit, prophanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuió. Cyrillus in libro thesaurorum. Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum pontificum: a quo nostrum est querere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro oibus: quoniã ipse solum est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, soluere, & loco eius ligare, qui ipsum ædificauit: & nulli alij quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit: cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Chrysostomus in De sacerdotio ad idem de Christo querens ait. Quanam item de causa ille idem sanguinem effudit suum? Certe ut pecudes eas acquireret, quarum curam, tum Petro, tum Petri successoribus committebat. Irenæus ille Lugdunensis Archiepiscopus, Christi gloriosus martyr, beati Polycarpi Ioannis Euangelistę discipuli auditor ad idem ait. Traditionem Apostolorum toto orbe manifestam in omni ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera audire voluerint: eam videlicet quam primitiua illa eccle-

* Hieronymus
ad. caus. & que
lib. c. Quoniã
votus.

* Cyrillus in lib.
thesaur.

* Chrysostomus
lib. 2.

* Irenæus
Aduersus Valen-
tinum / exterosq;
sui temporis hæ-
reticos.

ſua ab Apoſtoliſ acceptam per ſucceſſionem continu-
 am patrum, & epiſcoporum trāſmiſit ad nos. Sed quo-
 niam per omnes eccleſias diſcurrere prolixum fuerat,
 & infiniti operis: ex omnibus maximam, antiquiſſimā
 atque omnibus cognitam, Romæ a gloriſſimis duo-
 bus Apoſtoliſ Petro, & Paulo fundatam eligens: eius
 inquit fidem, traditionemque, quā habet ab ipſiſ annū-
 ciatam, & per ſucceſſiones epiſcoporum ad nos perue-
 nientem indicantes, confundimus omneſ eos, qui quo-
 quo pacto, vel per ſui placentiam, vel vanam gloriam,
 vel cæcitatē, & malam ſententiam fidem præter-
 quam oportet, colligunt. Calixtus Papa omnibus epiſ-
 copis ad idem inquit. Non decet a capite membra diſ-
 cedere: ſed iuxta ſcripturæ teſtimonium omnia mem-
 bra caput ſequantur. Nulli vero dubium eſt, q̄ Apoſto-
 lica eccleſia mater ſit omnium eccleſiarum: a cuius regu-
 liſ nullatenus vos conuenit deuiare: & ſicut dei filius ve-
 nit facere voluntatem patris ſui: ſic & vos implete volū-
 tatē matris veſtræ, quæ eſt eccleſia, cuius caput, vt præ-
 dictum eſt, Romana conſiſtit eccleſia. Marcellus Papa
 vniuerſiſ epiſcopiſ per Antiochiā conſtitutiſ ad idem
 dicit. Si vero veſtra Antiochena eccleſia, quæ olim pri-
 ma erat, Romanæ ceſſit ſedi: nulla eſt quæ eiſ non ſit
 ſubiecta ditioni: nec ab eiſ diſpoſitione vos deuiare o-
 portet, ad quam cuncta maiora eccleſiaſtica negocia
 diuina diſponente gratia iuſſa ſunt referri: vt ab ea re-
 gulariter diſponantur, a qua ſumpſere principia. Gre-
 gorius Papa pro eodem. Præceptiſ Apoſtoliſ nō dura
 ſuperbia reſiſtatur: ſed per obedientiam, quæ a ſancta
 Romana eccleſia, & Apoſtolica authoritate iuſſa ſunt,

* Calixtus, diſt.
 12. c. Nō decet.

* Marcellus. 24.
 q. 1. Rogamus.

* Gregorius.
 Diſt. 12. c. Præcep-
 tiſ.

salutifere impleantur, si eiusdem sanctæ dei ecclesiæ (quæ est caput vestrum) cõmunionem habere desideratis. Ad idẽ est ab omnibus sæculis ab Apostolis vsq; ad nos optima experientia, qua nouimus ecclesiam Romanam nunquã hactenus errasse: ecclesiã Romanã dico, quicquid de Papa pro tẽpore dicatur, siue persona liter ipse deficeret, siue nõ. Nam quomodo potuit vsq; nunc in fide non errare ecclesia illa, in qua tyrannorum ira maxime ferbuit, gladius martyrum sanguinem copiosius fudit, flagella, vulnera, mortesque abundantius crebuerunt: nisi quia Christus ecclesiam illam caput, & matricem omnium ecclesiarum particularissimo modo eam fouet, sustentatque? Lucius Papa hanc experientia nouit, qui omnibus episcopis dixit. Hæc est Apostolorum uia traditio: hæc vera charitas, quæ predicanda est, & præcipue diligenda, ac fouenda, atque fiducia liter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis prauitatibus deprauanda succubuit, sed vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorũ Christi principibus, illibata fide tenus manet. Sixtus Papa. Memor sum me sub illius nomine ecclesię præsidere, cuius cõfessio a dño Iesu Chro glorificata est: cuius & fides nullã heresim fouet vnquã: sed omnes quidẽ hereses destruit. Eusebius Papa. In sede Apostolica extra maculã sēper est catholica seruata religio. Innocēt. Papa quotiēs ratio fidei vtilit, arbitror oēs fratres, & coepos nros non nisi ad Petrũ, idest sui nois, & honoris

Stulius. 24. q. 4. A. 8. c. 1.

72

Sixtus. Ibi. c. Memor.

Eusebius. Ibi. c. In sede.

Innocentius. Ibi. c. Quotiens.

authoritatem referre debere, veluti nunc retulit vestra dilectio. Cyprianus in laudem fidei Romanæ ecclesiæ aduersus quosdam schismaticos, qui ad illam confugiebant, dixit. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & pphanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos: quorū fides, Apostolo prædicante, laudata est: ad quos perfidia habere non possit accessum. O pulchrum verbum. Ecce Cyprianus fatetur, ad ecclesiam Romanā, cuius fidem laudauit Apostolus, perfidiam nō posse habere accessum. Quid ergo fidei non iudicabit, determinabitque ipsa, ad quam perfidia non potest accessum habere.

CAP. XII.

Olim sub lege sacerdos summus certificabat populum, filios scilicet Israel de dubijs suis virtute cuiusdam vestis, quæ dicebatur rationale vel pectorale: quæ erat vestis quadrata ad magnitudinem palmi vnus: & ponebatur in pectore summi sacerdotis colligata p̄ cathenulas, & iūcturas fabrefactas in foramine quadrato Ephod. Vnde dicitur, Portabit Aaron iudicium filiorum Israel in pectore suo: nec solum Aaron in sua persona hoc habuit, imo summi sacerdotes sui successores post ipsum multis sæculis illud idē faciebant, vsque ad Abiathar, cui dixit Dauid nō semel. Applica Ephod. &c. Iterum, Olim sub lege summus sacerdos in omnibus ambiguis & dubijs rebus supremum iudicium habebat: sic vt nulli hominum liceret a sua sententia deuiare sub pœna mortis, sicut dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sangu-

* Cyprianus epistol. lib. 1. Epistola. 3.

* Ad Romanā ecclesiā perfidia accessū habere nequit.

* Summus sacerdos legalis olim primis temporibus, multis modis certificabat populum.

* Exod. 28.

* 1. Reg. 23. & 1. Reg. 40.

* Deut. 17.

nem: causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium intra portas tuas videris, verba variari, surge, & ascende ad locum, quem elegerit dominus deus tuus: veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsumt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus ad sancta sanctorum consulebat dominum: audiebat voces eius, & accipiebat responsa: ob quod præceptum erat, vt summo sacerdote ingrediente sancta sanctorum, nullus homo esset in exteriori tabernaculo, quod erat apud sancta sanctorum, tantum ne quis audiret, quæ ad summum sacerdotem loquebatur Deus. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus per sardonices, aut onychinos in Ephod positos certificabat populum: iturum ad bellum de victoria, aut euentu rei: vt refert Iosephus. At si summus sacerdos ille umbraticus, sub maledicto legis degens, in sanguine taurorum, hircorum, vitulorum, arietum, vaccarumque rufarum offerens, ac pecudum aliarum, has tantas ac tales prærogatiuas habuit, vt per vestes, per consultationes, ac tandem per suas sententias populum faceret certum de dubijs, & sic certum, vt non liceret alicui contra eius sententiam deuiare: quanto magis nunc sub euangelio summus sacerdos noster Roma

Leuit. 16.

* 2. Antiquitatum.

Argumentum optimum a figurato ad figuratum / vel si maius minori ad maius.

Hebr. 9.

nus pontifex in sanguine Christi offerens, a gravitate legis solutus, quando gratia, & pax per I E S V M Christum facta est, & claves coeli in terra positae sunt, meliores praerogativas etiam in negotio certificandi populum habebit, melioris testamenti, meliorisque sacerdotij minister factus? Audacter, sed vere dico. Romanus Pontifex optime fecit, dum verba illa domini pro sacerdote summo Aaronico olim posita, etiam pro se summo sacerdote Christiano exposuit, dicens. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur: ut quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat observari: locus enim, quem elegit dominus, apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exiisset, volens eum dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? respondit. Venio Romam iterum crucifigit quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus. Sunt autem sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Is vero super eos sacerdos, siue iudex existit, cui dominus inquit in Petro. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis. Eius vicarius, qui est sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a deo iudex viuorum, & mortuorum: tria quippe distinguit iudicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem: per quod criminale intelligitur, & ciuile. Vltimum inter lepram & lepram: per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam: quod ad vtrunque refertur, tam ecclesiasticum, quam ciuile: in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est sedis aplice

* Ioan. 1.
* Math. 6.

* Deut. 16.

* Extra. qui filii
sunt legitimi.
c. Per venerabile

* Math. 16.

* Psal. 109.

recurrendum: cuius sententiam qui superbiens contempserit obseruare, mori præcipitur, id est per excommunicationis sententiam velut mortuusa communione fideiū separari. Iterum dicimus, Optime p se exposuit,

CAP. XIII.

Concludamus ergo pro Romano pontifice cum pulcherrimo dicto Hieronymi, dicamusq; nūc Paulo, qđ ille olī dixit Damasco. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quāq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra cōfessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam nō catholicum, sed hæreticum comprobabit. Item Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, domino prouidente, & beato Apostolo Petro opem ferente, in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione, atque firma, & immobilis omni tēpore persistet. Agapto Papa ad idē inquit. Hæc Apostolica Christi ecclesia per dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicę traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauāda succubuit: sed vt ab exordio normam fidei Christianæ percepit, ab auctōribus suis Apostolorum Christi principibus illibata fide tenus manet secundum ipsius domini saluatoris dictam pollicitationem, qua suorum discipulorum principi in sacris euāgelijis fatus est, Petre inquit. Ecce Sathanas expe tiuit, vt cribraret vos sicut qui cribrat triticum: ego autē pro te rogavi, vt non deficiat fides tua, & tu aliquādo cōuersus confirma fratres tuos. Consideret itaque vestra

• Hieronymus
2. 4. q. d. c. Hæc est
fides.

• Agapto,
• In suggestio
nequam Constantino imperatori
scripsit a tota sex
ta synodo vni
uersali venerabilis
lter accepta.

• Luc. 22.

tranquilla clementia, quoniam dominus, & saluator omnium, cuius fides est: qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos pontifices in eæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum. Bernardus hoc nouit, qui ad Innocentium Papam sic scripsit. Oportet ad vestrum referri apostolatam pericula quæq; & scandala emergentia in regno Dei: ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum nanq; arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides defectum habere non posset. Hæc quippe prærogatiua est huius sedis: cui enim alteri dictum est, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua? Aut quis vnquam Christianus istis venerabilibus concilijs poterit non obedire: in quibus omnes maiores causæ ecclesiæ ad Romanam sedem deferuntur, tanquam ad tribunal supremæ & inuariabilis veritatis? Aut quis vnquam Christianus poterit non sentire cum his patribus nominatis, qui plenissimam fidem Romanæ determinationi exhibendam dixerunt, tanquam ei quæ nullatenus a laudata sua fide per Apostolum deficere queat. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Cyrillus, Chrysostomus, Irenæus, Calixtus, Marcellus, Gregorius, Iulius, Sixtus, Eusebius, Innocentius, Cyprianus, Agapto, Bernardus, alijq; innumeri. Aut quem pudet fidelium cum his patribus diuinas scripturas intelligere, & iuxta suam interpretationem intellectum captiuare in obsequium Christi? Abeant qui contraria ogganiunt: & qui sordescit, sordescat adhuc.

CAP. XIII.

Quæret fortassis quispiam miratus, cur Deus optimus maximusque olim sub lege, ante tempus gratiæ,

+ Bernardus.

Fides non potest habere defectum in Romana sede.

Niceno/ & aliis supra positis ad primatum Romani pontificis. Art. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

* Testes omni acceptione digni pro primatu Papæ & auctoritate suæ sententiæ.

* i. Corint. 10.
* Apocal. 20.

Q

hæres paruulus est, nihil differt a seruo, cū sit dominus
 omniū, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsq; ad præfi-
 nitū tēpus a patre. Ita & nos cū essemus paruuli, sub ele-
 mētis mūdi huius eramus seruiētes. Nūc quæso quis hu-
 manorū prudens, ac misericors pater filijs suis in pueri-
 tia nō facile indulget, suas noxas cōdonat, & eos tandē
 modis omnibus possibilibus nūc blanditijs, nūc minis,
 terroribusq; ad bona virtutū trahit: quousq; ipsi sui iu-
 ris facti & sanæ mentis compotes effecti, quæ bona, &
 quæ mala: quæ minora, & quæ maiora sunt, agnoscant:
 ac Deum optimū propter seipsum amare super omnia
 discāt. Sic igitur Deus maximus fidelē populum sub le-
 ge pressum, quasi puerū aliter duxit, quā nunc sub euā-
 gelio quasi iam hominem factum ducat, tractetq;. Ille
 nanq; status quasi puerorū, & incipientiū erat: iste vero
 quasi virorū, ac pfectorū est. Ibi dicitur. Si feceritis hæc
 omnia, bona terræ comedetis: hic autem nulla de terre-
 nis mentione habita, clamatur. Gaudete, & exultate:
 quoniā merces vestra copiosa est in cœlis. Beati paupe-
 res spiritu: quoniā ipsorum est regnū cœlorū. Qui nō
 renūciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus
 esse discipulus. Omnis qui reliquerit domum, aut fra-
 tres, aut sorores, aut patrē, aut matrē, aut vxorē, aut fi-
 lios, aut agros propter nomen meum: centuplum acci-
 piet, & vitam æternam possidebit. Concludamus er-
 go, ac dicamus, illū populū antiquū quasi puerum oportuit
 miraculis, & responsis Dei etiam in rebus paruis,
 & paruiſſimis teneri: istum autem quasi iam homi-
 nem factum oportuit merito fidei relinquere: & non per
 minora, sed per maiora bona ad bonum infinitum
 adduci. Paulus dixit. Cum eram paruulus, loquebar

Q ij

¶ Patres illi prio-
 res incapaces per-
 fectionis legē ac-
 ceperūt: quæ ne-
 minem duxit ad
 perfectum: unde
 reprobatio fit
 prioris mādau.

¶ Hebr. 7.

¶ Math. 5.
 ¶ Si vis perfectus
 esse: vade: vende
 oia que habes:
 da pauperibus:
 veni: & sequere
 me. Math. 19.

* Quatenus nō
 per bona tēpora-
 lia velut puer p-
 pomū: sed per bo-
 nas virtutes ad
 optatā melioris
 promissionis ter-
 ram traheretur
 oia terrena ve-
 ut stercora arbitra-
 tus.

vt paruulus, sapiebam vt paruulus: cum autem factus sum vir, euacuauit quæ erant paruuli. Augustinus quoq; Cum autem maiora maioribus, minora minoribus dantur: ab eo dantur, qui nouit suis temporibus generi humano congruentem exhibere medicinam. Similiter in primitiua ecclesia olim, quãdo cœpit esse populus Christianus, multa miracula facta sunt, multi loquebantur linguis, multique prophetabãt, quasi nulla esset ecclesia particularis, quæ ista dona omnia non haberet, præsertim donum prophetiæ, quemadmodum Paulus innuit. Philippus etiam discipulus, vel vt alij uolunt, Philippus Apostolus septem filias habuit prophetissas, quæ in uirginitate perseuerauerunt. Antiochiæ quoque erant aliqui uiri prophetae, quorum vnus famem temporibus Claudij Imperatoris futuram prædixit. Agabus etiam propheta erat: qui Paulum Pauli zona ligans, alligandum, vel persequendum Hierosolymis prænunciavit: quod & factum fuit. Postquam autem Christiana fides radicata est, ac multitudine miraculorum confirmata: cessarunt illa omnia, & Ecclesia suis gradibus relicta est illuminanda, regendaq; Deo optimo maximoque inuisibiliter assistente, ac principaliter mouete: quo plus meriti catholica fides habeat. Quid ergo? Perfecti sumus, omnia huius sæculi uelut stercorea arbitremur, nec sollicitudinẽ illorum habeamus: & pro illis responsa non expectabimus: iterum. Fideles sumus, uerbo Christi credamus, quo præsentiam suã Ecclesiæ suæ promisit, cui in magnis rebus fidei scilicet & morum disponendis plenam auctoritatem commisit. Dixit enim. Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Sicut misit me pater, ita ego mitto uos.

*1 Corint 14.

*Act. 20.

*Act. 11.

*Act. 20.

*Math. 28.

100

Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Quaecumque ligaueritis super terram, ligata erunt in caelo: tandem Petro, & successoribus Petri in Petro, Pasce oues meas.

*Math. 18.

Articulus Quintus.

CAP. I.

ANTIQUISSIMA, ac vniuersalis consuetudo ecclesiae ad religionem pertinens diuinam auctoritatem habet: qua a nullo hominum tanquam mala, sed neque tanquam falsa impeti queat. Apostolus ad idem, quum doctrinam proposuisset, qua viros discooperto capite, foeminas vero non nisi velato capite orare, aut etiam prophetare doceret: aduersus quosdam contraria garrientes dixit. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. Ecce quod in confirmatione doctrinae suae sicut alibi saepe miracula, ita hic consuetudinem ecclesiae adducit: quod utique non faceret, nisi illam, diuinam auctoritatem habere, & apud Christianos sufficenter probare nouisset. Verum quia locus iste Pauli & aduersus contentientes, & aduersus contraria facientes interpretari potest, ut intelligatur, vel quod ecclesia Dei non habeat consuetudinem contedendi, vel consuetudinem contraria faciendi, hoc est, vel quod in ecclesia Dei fideles non contentant, aut quod in ea mulieres non orent discooperto capite, quemadmodum & sancti patres ex hoc loco ambos hos sensus accipiunt: oportet alia loca diuinarum scripturarum quaeramus, interim contenti

* Generalis consuetudo ecclesiae praesertim antiquissima diuina auctoritatem habet.

* 1. Corint. 11.

* Quaecumque fuerit illa consuetudo ecclesiae, manifestam Pauli ipsam allegasse.

¶ sancti patres istum etiam sic intelligant, quasi Apostolus in eo ex consuetudine ecclesie probet: siue illa consuetudo sit non contendi, siue non faciendi contrarium. Paulus post multa in scriptis Corinthiis tradita eisdem tandem dixit. Cætera autem, quum venero, disponam. Iterum discipulo suo inquit. Huius rei gratia reliquite Cretæ ut ea quæ desunt corrigas. At quæso, quæ, aut ubi sunt, quæ Paulus veniens solo verbo apud Corinthios disposuit, & Titus apud Cretenses correxit? Aut fortassis illa omnia solo verbo tradita non obseruanda sunt, velut si scripta forent? Absit. Sunt quippe veneranda, obseruandaq; iterum. Aut illa a Tito correctæ nobis negligenda, seu omittenda erunt? Nequaquam. Dionysius Pauli discipulus ad idem in De ecclesiastica Hierarchia testatur præceptores Apostolos multa partim scriptis, partim non scriptis nobis tradidisse. Augustinus ad idem. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus. Damascenus pro eodem in sententijs ait. Non scripta est traditio Apostolorum: multa enim non scripta nobis tradiderunt. Idem pro eodem in De fide orthodoxa ad imaginum adorationem inquit. Est non scripta hæc traditio, velut secundum orientem adorare, & crucem adorare, & his similia: infra. Quoniam autem plurima sancti Apostoli & non scripta tradiderunt, scripsit Paulus gentium Apostolus. Ergo fratres state, & tenete traditiones, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: & ad Corinthios. Laudo autem vos fratres, quoniam omnium meorum meministis: & sicut tradidi vobis traditiones, tenetis. Cæterum fore semper Apo

1. Corint. 11.

* Tit. 1.

Alias Cretas,

Cap. 10.

¶ Habetur disc. 11.
c. Ecclesiasticarum.

Bib. 4. c. 4.

Lib. 4. cap. 17.

Polyearpus quosque Ioannis apostoli discipulus testatur apostolos multa solo verbo tradidisse.

stolorum traditiones a cunctis fidelibus summa cū veneratione obseruandas, Paulus docuit: qui dixit. Itaque fratres, state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Non enim his verbis ea, quæ solo sermone minus, quā ea quæ etiā scripto tradidit, obseruari voluit: imo ea omnia æqualis obseruantia digna esse testatur. Chrysostomus ex hoc verbo ad idem in commentarijs ait. Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderint: sed multa etiam sine literis. Eadem vero fide digna sunt tam illa, quā ista. Itaque traditionē quoque ecclesię fide dignā putam⁹. Traditio est, nihil quæras amplius. Athanasius quoque in cōmentarijs suis, quæ quidā Vulgarij dicūt, ad idē inquit. Hinc sane p̄spiciū est, pleraque Paulū sine scriptis sermone dūtaxat, hoc est viua voce nō epistolis solū his tradidisse. Nō enim secus illa atque hæc fide sunt digna. Et quid multa ex patribus adducere opus est? Fides, natura ipsa, communeque omnium hominum iudiciū docent, nō minoris authoritatis esse Pauli dicta, quā eiusdem Pauli scripta. Sicut enim scripsit diuinitus inspiratus, ita loquutus fuit diuinitus edoctus. Nāque & cōstāter dixit. An experimētū vultis eius, qui in me loquitur Christus? Nunc rogo, cuius, qualis, aut quantæ authoritatis erunt illa ab Apostolis solo verbo tradita? Vtique diuinæ, sicut & diuinæ sunt, quæ ipsi scripto tradiderunt. Sic autem iam consuetudo generalis totius ecclesię antiquissima diuinam authoritatem habet. Monstratur, quia omnis talis ab Apostolis inducta fuit. Augustinus ad hoc in De baptismo contra Donatistas ait. Quā consuetudinē credo ex Apostolica traditione veniētē: sicut multa nō inueniuntur in literis eorum, neque in concilijs

* Augustinus,
lib. 2. c. 7.
* Idē ad Iuanar-
um & habetur.
Dist. 12. c. 111.
* Idē etiā in De
baptismo contra
Donatistas,
lib. 3. c. 23.

posterorum, & tamē quia custodiuntur per vniuersam ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Hieronymus ad idem in commentarijs inquit, Apostolica autem traditio est, quæ in toto mundo prædicatur. Ecce ijtanti viri Augustinus, & Hieronymus ingenue fatentur, esse huiusmodi generales consuetudines non nisi ab Apostolis introductas. Quia ergo illæ Apostolorum sunt, optime in articulo diximus, eas diuinam authoritatem habere.

*.z. Thef. 2.
* Hieronymus.

Optime in articulo diximus, eas diuinam authoritatem habere.

CAP. II.

Quod si dixerit quis piam, non omnes tales ecclesiæ cōsuetudines esse ab Apostolis habitas. Respōdemus, imo nisi actores alij earum assignentur, optime ipsæ ab Apostolis ædite creduntur. Nāq; a quo alio, nisi ab Apostolorum aliquo, ab antiquissimo tēpore, ac in tota Dei ecclesia consuetudo aliqua religionis Christianæ ortū habere potuit? Nequaquā. Non enim admitteret illam consuetudinem ecclesia illa primitiua, quæ Apostolos habebat magistros, nisi aut ab ipsis magistris suis traditā, aut ab aliquo loco suis miraculis confirmatā agnosceret. Neque potuit huiusmodi consuetudo in tota illa ecclesia obseruata ad patres non venisse, Apostolos inquam in carne viuentes, qui totum mundum suis personis lustrarunt, ac toto mentis nixu quæ obseruabant fideles vbique terrarum dispersi, scire curarunt. Nouit Paulus prauas Corinthiorum, Galatarum, Ephesiorumque, ac aliorum consuetudines: sed nec pertulit, imo statim reprehendit, etiam illas, quæ non ita graues videbantur: qualia sunt, mulieres orare in ecclesijs discooperto capite, ibi non tacere, & similia. At qui

* Omnis generalis cōsuetudo ecclesiæ cuius principiu non scitur, optime ab apostolis introducta creditur.

* Non potuit generalis consuetudo tempore apostoloru induci, ab apostolis igno- rari.

Paulus quas prauas cōsuetudines in dicit nouit, statim reprehendit: nō dubium quin alij apostoli tan- tūdem fecerent.

Paulus quas prauas cōsuetudines in dicit nouit, statim reprehendit: nō dubium quin alij apostoli tan- tūdem fecerent.

has, & horum prauas consuetudines nō est passus obseruari: quomodo alias, & aliorum fieri ferret? **Minime.** Age quia certum est, vt monstrauius, Apostolos domini nonnulla nobis solo verbo tradidisse, ac per consuetudines Ecclesiarum ad nos transfudisse: si quis contendat, non omnes generales, & antiquas consuetudines Ecclesiæ ab eis ad nos deuenisse: disputationis gratia demus illud, & veniamus ad rem. **Rogo,** quis non videt quòd si aliquæ consuetudines huiusmodi tanquam ab Apostolis habendæ sunt: similiter & omnes tales quasi ab eis æditæ obseruari debent? Alias quæ maior erit de vna: quàm de alia ratio? **Quia** ergo cunctarum similium par est iudicium: & non omnes excludere possumus: ne Apostolicas pellamus, necessum est omnes admittamus, obseruemusque. **Diuina scriptura** ad idem clamat. **Qui diligit periculum, peribit in illo.**

CAP. III.

HABET vniuersalis totius Ecclesiæ consuetudo antiquissima, vnde alias diuinam authoritatem habere monstretur, eo scilicet, quòd in tota Dei ecclesia obseruatur. **Ad hoc** sunt primum illa omnia quæ superioribus articulis ex diuinis scripturis, & sanctis patribus pro tota Dei Ecclesia, & vniuersali concilio adduximus. **Quum** enim ea in suis determinationibus errare nequeant, vt fuit ostensum: manifestum est, quòd neque in suis consuetudinibus præsertim generalibus errare poterunt. **Vniuersalis** stat domini sententia. **Et portæ inferi** non præualebunt aduersus eam. **Non dicit,** Non præualebunt aduersus eam in suis determina-

* Art. presenti, cap. primo.

* Pulchra ratio cōtra proteruos.

* Ecclesiast. 3.

* Haber omne ralis consuetudo diuinā authoritatē etiā aliōdē.

* 3. & 4. per

* Math. 16.

tionibus, vt sic inferiorū portis maneret locus, quo aduersus ecclesiam in suis consuetudinibus præualere possent: sed simpliciter, absolute, vniuersaliter, & sine restrictione, aut determinatione aliqua dicit. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam: vt sic Dei ecclesiā omnino liberam, immunemque, ac firmam in omnibus suis crederemus. Aut quid referret, ecclesiā ex vna via insuperabilem esse: si ex alia superari, ac expugnari ab inferiorum portis posset? Nihil. Optime ergo dicimus, quæ ibi posita sunt, hanc nostram præsentem veritatem probant. Augustinus pro eodem ad Casulanum presbyterum dixit. In his rebus, de quibus nihil certum statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Chrysostomus ad idem circa illud Pauli, Ita quæ fratres stete, & tenete traditiones: in commentarijs suis inter alia ait. Ita quæ traditionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. Athanasius, seu Vulgarius ad idem circa illud Apostoli. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei: inquit. Ad verecundiam igitur auditores hæc dicta compellunt, ne quid præter Ecclesiæ consuetudinē factitent. Leo sanctus, & doctus in quodam sermone ad idem dixit. Dubitandum non est dilectissimi, omnem obseruantiam Christianam eruditionis esse diuinæ: & quicquid ab Ecclesia in consuetudinem est deuotionis receptum, de traditione Apostolica, & de sancti spiritus prodire doctrina, qui nunc quoque cordibus fidelium suis præsidet institutis, vt ea omnes, &

* Ecclesia simpliciter & absolute firma dicitur, quatenus sic tam in determinationibus, quam in consuetudinibus certissima omnino creditur.

* Augustinus. Dist. u. c. in his.

* Mos autem est longa consuetudo et moribus tantummodo tracta.

* 2. Thes. 2.

* Athanasius. 2. Corint. 10.

* Leo De ieiunio Pentecostes.

obediēter custodiāt, & sapienter intelligāt. Cassianus ad idem ait. Oportet nos authoritati patrū, cōsuetudiniq; maiorū vsq; ad nostrū tempus per tantā annorum seriem protelatę, etiam non percepta ratione credere, eamq; vt antiquitus tradita est, iugī obseruātia, ac reuerentia custodire. Isidorus ad idē dixit. Consuetudo autē est ius quoddā moribus institutū, quod pro lege suscipitur, dū deficit lex. Neq; est ignotū, ius in sua proprietate sumptū hęc duo cōtinere: ac in ea quasi in duas suas proprias species diuidi, legē scilicet, & consuetudinē. Iantū in his differēs, q̄ lex ius scriptū, consuetudo autē ius nō scriptū, sed solū moribus vtentū custoditū nominat. Iura omnia & canonica, & ciuilia hęc nouerūt: que secundū statuta, & cōsuetudines locorū iudicari pręcipiūt. Panormitanus quoq; qui circa rubricā de cōsuetudine incunctāter docuit, posse eū arbitrū secundū cōsuetudinē pronūciare, in quē a partibus cōpromissum foret, vt valeret secundū ius causā terminare. Sic autē manifestum est, consuetudinem illam, quam tota obseruat Ecclesia, diuinā authoritatē habere: sicut lex illa diuinę authoritatis esset, quam tota ipsa ecclesia sine discrimine constituit. Pius Papa ad hoc dixit. Quia vis legis ex consensu resultat: consensus autem minor non inest consuetudini, quā legi scriptę. Nam consuetudinē lōgus, & approbatus vsus inducit. Quæ nullius impedimenti clamore diuino magis quā humano videtur recepta consilio. Leges autem quantumvis Dei nutu decerni credātur: sæpe tamen, vel populi, vel senatus magna parte dissentiente traduntur. Ob quam rem non minus plectendus est vetustę consuetudinis, quā scriptę legis pręuaricator. Hęc ille.

* Col. 21. c. 12

Item dicitur in
 eadem dicitur in

* Isidorus Etym. lib. 5.

* Habetur Dist. 1.
 c. Consuetudo.
 Inst. de iur. nat.
 §. Constat.

* c. 3. de eo / qui
 mit. in pol. & c.
 Illa. 12. Dist. in 1.
 An in totū. C. de
 affi. pri.

* Idē Anto. in. c.
 Quinta vallis.
 de iure iu.

* Quęquid sit
 de lege ciuili /
 lex ecclesiastica
 nō pender a con
 sēsu populi quia
 potestas spiritalis
 / qua ponitur
 nō a populo sed
 a Deo ecclesiast
 i eo principi data
 est & de hoc late
 diximus contra
 Lutherū art. 27.

¶ 2. q. 97. art. 1.
¶ Consuetudo quodammodo lex est: & omnino vim legis habet.
¶ Consuetudo legis interpret.
Lib. 1. art. unico.
¶ Chryostomus, 2. Thes. 2.
¶ Habetur, Dist. 11. c. Catholica.
 Thomas ad idem optime dixit. Omnis lex proficiscitur à ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem diuina, & naturalis à rationabili Dei voluntate: lex autem humana a voluntate hominis ratione regulata. Sicut autem ratio & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis: ita etiam manifestantur facto: hoc enim vnusquisque eligere videtur vt bonum, quod opere implet. Manifestum est autem, qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam exponi, in quantum manifestat interiorem motum, & conceptum rationis humanæ. Vnde etiam & per actus maxime multiplicatos, qui consuetudinem efficiunt, mutari potest lex, & exponi: & etiam aliquid causari, quod legis virtutem obtineat: in quantum scilicet per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus, & rationis conceptus efficacissime declaratur. Cum enim aliquid multotiens fit, videtur ex deliberato rationis iudicio provenire: & secundum hoc consuetudo & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix. Hæc Thomas. Multa ad idem hic a nobis dicenda erant, quæ quia infra dicturi sumus ex parte, quando de Ecclesiastica traditione copiosorem facturi sumus sermonem: modo de his satis.

CAP. III.

CONCLUDAMVS ergo cum pulcherrimo dicto Chryostomi, & dicamus. Itaq; traditionē quoq; Ecclesię fide dignā putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. Hæc ille super Apostolum. Augustinus ad idem in De fide Christiana ait. Catholica ecclesia per orbem terrarū diffusa tribus modis probatur existere. Quicq; denim in ea tenetur, aut authoritas est scriptu

rarū, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis institutio: sed authoritate tota constringitur, vniuersali traditione maiorum nihilominus tota: priuatis vero constitutionibus, & proprijs informationibus vnaquęque pro locorum varietate prout cuiq; visum est, & subistit, & regitur. Idem pro eodem aduersus eos, qui consuetudine in ecclesię negauerint, quasi eo fidem perdiderint, & toti ecclesię non parum detrimenti attulerint, inquit. Ecclesiasticarum institutionū quasdam in scriptis, quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus: quasdam vero consuetudine roboratas approbavit vsus: quibus par ritus, & idem vtriusq; pietatis debetur affectus. Vnde (hoc est de quo ritu, vel obseruātia) quis vel aliquantulū sacrarum expertus scripturarum hæsitaerit. Si enim attenderimus consuetudines ecclesię non per scripturas à patribus traditas nihil æstimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido cōstabit. Quę enim (vnde inde exordiamur) scriptura salutiferę crucis signaculo fideles docuit insigniri: vel quę triphariā digesta super panē, & calicem prolixę orationis, vel cōsecrationis verba cōmēdauit? Nam nō modo quod in euāgelio cōtinetur, vel ab Apostolo quod est insertum secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi vim commendantia mysterijs. Quę orientem versus nos literarum orare forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vnctionis. Huic accedit quōd ter oleo inungimus, quos baptizamus: verbis abrenunciare Sathanę, & Angelis eius informamus. Vnde & hęc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione à patribus

* Augustinus
in lib. ex dictis
Basilii.

* Plurimū detri-
menti Christianas
na religio latura
erit, si solas scri-
pturas, & nequa-
quā traditiones
alias solo verbo
cōmendatis acce-
perit.

Thomas Vualden. tomo priori lib. 2. art. 2. c. 23.

ecclesiastico more, ac reuerētiori diligentia. sunt in ministerijs obseruata magis silentio, quam publicata scripto? Hæc Augustinus. Thomas Vualden. ad idem dixit. Necessè ergo habent scrutatores dubiorum fidei ultra literam scriptæ legis aliquid accipere ab instructione maiorum suorum: quo sensu scripturam ipsam patres sciunt ecclesiæ spiritum sanctum infudisse scriptoribus. Hac ratione sermones Apostolorum nō scriptos, & traditiones eorum non scriptas commendat, & seruat ecclesiā: qui omnes si scripti essent, essent de canone scripturarū. Putasne sermones illos, quos tot diebus prædicauit Paulus Athenis debere esse abiectos, & quos prædicauit quotidie in synagogis Iudeorum: & iterū multis diebus Ephesi, & finaliter Romæ? Et quāuis morticina pellis sub atramento ipsos nō contineat, credis quod ipsos quos spiritus sapiētiæ, & intellectus tam elimatos linguæ coaptauit Apostoli, non incorporasse iam scripturæ perpetuæ bonorum, ubi scriptura verissime est? Et quanuis cælū, & terra, & omnes corrupti libri transierint: verba Christi non transient. Horū credo maiorem partem per traditiones, & successiua documenta patrum adhuc ecclesiā catholica thesaurizat. Hæc ille.

CAP. V.

Placet quod quidam asserunt, tātā vim esse cōsuetudinis, roburq; ac vigorē, vt valeat ipsa nō solum positiuā legē abolere, imo & naturalē distinguere, limitare, augereq;. Placet inquā horum assertio si quoad naturalem legem, seu diuinam nō simpliciter, & absolute vt ponitur: sed cum determinatione, & in casu intelliga-

*Placet / si bene intelligatur quod dicitur.

*Cōsuetudo vult distingueri / limitare / augere / reip nō solū positiuā legē / imo & naturalem.

tur. Namq; prima principia humane vite, seu practica, seu speculatiua cunctis & in veritate, & in bonitate notissima, humana consuetudo nequaquam alterare valet: sicut nec illas conclusiones, quæ necessario, ac euidenter ex illis manifestis principijs deducuntur. Alia vero, hoc est particularia principia, aut conclusiones, quæ particulares casus respiciunt, & ex variatis circumstantijs possunt bene vel male fieri, ac in damnum, vel commodum personæ, vel Reipublicæ euenire: non dubium quin possit consuetudo, quemadmodum & humana lex iuxta dictamen rationis ordinare. Panormitanus post Innocentium in De consuetudine ad idem ait. Certum est autem quod ius posituum etiam civile quandoq; distinguit ius diuinum: nam regula illa iuris diuini. In ore duorum vel trium stat omne verbum: reperitur limitatum per ius civile, & canonicum: quia in multis casibus requiruntur plures testes, & in aliquibus pauciores. Item illud preceptum generale. Non occides, reperitur varijs modis limitatum: nam etiam in multis casibus hodie permissum est occidere, qui non sunt expresse prohibiti in iure diuino: facit cap. pro humano. de homicid. Vnde ait. Conclude, quod vbi ratio naturalis suadet ius diuinum distingui, & limitari: tunc transgressio non inducit peccatum: quod & presumitur hoc voluisse ipsum Deum, cum noluerit omnes casus distinguere: sed dedit regulas generales, & potestatem generalem tribuit vicario suo, vt Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis. Sed vbi nulla ratio naturalis suadet ipsum ius diuinum mutari, seu limitari: tunc nulla lex, nulla consuetudo valet. Thomas ad idem dixit, Lex naturalis potest in-

• Panormitanus
post Innocentium,

Cap. final.

• Vt. 2. q. 4. in. c. 1.
& no. in. c. Licet
vniuersis de test.
& in. c. Ca. elses
de testam.

• Lib. 6. & C.
Quando li. sine
iud. se vin. l. 1. &
2. c. alius si.

• Math. 16.
• 24. q. 1. Quod
cumq;

• 1. 2. q. 94. art. 5.

telligi mutari dupliciter: vno modo per hoc quod aliquid ei addatur: & sic nihil prohibet legem naturalem mutari: multa enim supra legem naturalem superaddita sunt ad humanam vitam utilia, tam per legem diuinam, quam etiam per leges humanas. Alio modo potest intelligi mutatio legis naturalis per modum subtractionis: ut scilicet aliquid desinat esse de lege naturali, quod prius fuit secundum legem naturalem: & sic quantum ad prima principia legis naturae, lex naturae est omnino immutabilis: quantum autem ad secunda precepta, quae diximus esse quasi quasdam proprias conclusiones propinquas primis principiis, sic lex naturalis non immutatur, quin ut in pluribus sit rectum semper quod lex naturalis habet. Potest tamen mutari & in aliquo particulari, & in paucioribus propter aliquas speciales causas impediens obseruantiam talium preceptorum. Haec ille. Exemplum ad idem est. Apud omnes enim hoc rectum est, & verum, ut secundum rationem agatur: ex hoc, quasi ex primo sequitur, ut quod suum est, cuique tribuatur: iterum ex hoc, quasi ex secundo deducitur, ut deposita suis dominis reddantur. Verum quia ad particularia veniendo non est bonum reddere depositum, quando eo reddito scitur inde malum aliquod oriturum: optima esset lex humana, quae prohiberet reddi depositum furioso, quo se vel alium interimat. Similiter & naturalis lex vult, ut quod meum est, meum sit, & ad nullum alium sine mea culpa, aut sine mea voluntate transferatur: tamen propter odia, & lites vitandas, humana lex optime ius prescriptionis bonae fidei concessit. Quid ergo? Concludamus cum his doctoribus, aliisque innumeris, magnam vim consuetudinis esse, velut eius quae possit naturalem

* Prima principia legis naturae mutari nequeunt.

* Secunda principia legis naturae, quae sunt quasi conclusiones quaedam ex primis principiis deducuntur in aliquo particulari mutari possunt.

* Palchra exempla ad idem.

legem distinguere, limitare, augereque, ac interpreta-
 ri modo statim exposito. Quod si hæc possunt sæcula-
 res cōsuetudines, sæculares leges, ac sæculares principes
 qui a sæculari republica tantum sæcularem potestatem
 accipiunt: quanto magis hoc idem habebunt ecclesiasti-
 cæ consuetudines, ecclesiasticæ leges, ecclesiasticusque
 princeps: qui non a republica, sed a Deo immediate si-
 bi in Petro dicente, Pasce oues meas, ecclesiasticam po-
 testatem accepit? Quid ergo? Clamemus cum Chry-
 sostomo sanctissimo, doctissimo, & antiquissimo, ac di-
 camus. Itaque traditionem quoque ecclesiæ fide dignā
 putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. O verbū
 Christianum. Clamemus cum Augustino cōtra Mani-
 chæos dicente. Palam est, q̄ in re dubia ad fidem valeat
 autoritas ecclesiæ catholicæ, quæ ab ipsis fundatissi-
 mis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem
 succedentium sibi met episcoporum serie, & tot populo-
 rum consensione firmatur. Multa alia quæ ad authorita-
 tem ecclesiasticæ traditionis pertinent, infra ponuntur.

* Chryostomus
 super Paulum.
 2. Thes. 2.
 Lib. 2.

* Augustinus

Lib. 2, Art. vnico

Articulus Sextus.

CAP. I.

Ententia conformis sanctorum doctorum
 diuinam auctoritatem habet, sic vt contra
 eam in rebus religionis nulli hominū liceat
 quicquam determinare. Hic eos sanctos do-
 ctiores intelligimus, quos ab antiquo obser-
 uat ecclesia, Irenæum Archiepiscopum Lugdunensē. Hi-
 larium episcopum Pictauiorum, Cyprianum episcopū
 Carthaginensē. Cyrillum episcopū Alexandriæ, Chry-
 sostomum Archiepiscopum Constantinopolitanum,

Cōformis sententia
 sanctorum doctorum
 diuinam auctoritatem
 habet.

* Qui sunt doctores
 sancti, de quibus loquimur.

R

Basilium Archiepiscopum Cesariē. Athanasium episcopum Alexandrinum, Signanter quatuor doctores ecclesie, Gregorium Papam, Augustinum episcopū Hipponē. Ambrosium Archiepiscopum Mediolanē. ac Hieronymū sanctę Romanę ecclesie presbyterum. Intelligimus etiam & multos alios: quos narrare longissimū esset, & fortassis tēdiosum: ob quod eos innominatos, sed tamē omni reuerētia dignos manere volumus. Saluator noster hoc docuit, qui ijs patribus in Apostolis dixit. Vos estis lux mundi. Vos estis sal terre: iterū. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: iterū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: iterum. Quęcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt in celo. Et quęcunq; solueritis super terram, soluta erunt in celo. An forte hęc non sunt dicta istis patribus in Apostolis? Absit. Sūt quidem, quia nō personę, sed officio, non ad utilitatē personę, sed ad utilitatem ecclesie concessa sunt. Paulus hoc docuit, qui ecclesiasticam potestatem non in destructionē, sed in edificationem sese accepisse dixit. Cuius rogo ædificationem nisi ecclesie, quę ædificatur vt ciuitas? Paulus inquam hoc docuit, qui vnicuiq; dare manifestationem spiritus ad utilitatem, quique tandem gradus ecclesie, ecclesie propter ecclesiam datos asseruit: quatenus scilicet ipsa illuminarent, regerentq;. Sic autem quum ij patres fuerint animarum pastores, ac rectores ecclesiarum, in loco Apostolorum succedentes episcopi ordinati: manifestum est eos in Apostolis eā potestatem accepisse, quā ipsi Apostoli ppter ecclesiam, & vt in ecclesia duraret, acceperūt: potestatem scilicet, autoritatēq; illuminandi,

* Math. 5.
* Luc. 10.
* Ioan. 20.
* Math. 23.

* 1. Corint. 10. & 13.

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Diss. 21. c. 17.

ac regendi ecclesiam Christi. Paulus non aliunde quàm ex ista ratione episcopis Ephesi dixit, Attendite vobis & uniuerso gregi: in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Quæso quando, aut vbi episcopi illi Ephesi a Spiritu sancto potestatem ecclesiasticam acceperunt: nisi quando, aut vbi eam Apostolis concessa fuit, per quos a Spiritu sancto ad alios episcopos deriuata est? Quia ergo (Paulo teste) cæteris Episcopis eadem potestas in Apostolis data est: cæteris episcopis etiam in Apostolis omnia illa verba dicta sunt: tum quia simul, ac similiter ponuntur: & non est maior ratio de istis quàm de illis: tum quia & illa omnia nihil aliud faciunt, nisi quod ea quæ potestatis, authoritatisque ecclesiasticæ sunt, explicat: cuius est sacramenta a Christo instituta ministrare, populumque eius in fide, & moribus dirigere, gubernareque. Paulus ad istam manifestam veritatem pro authoritate sanctorum doctorum doctoratum quasi Spiritus distinctum donum, & doctores quasi gradum distinctum ecclesie, in ea pro ea illuminanda positos dixit. Namque inquit, Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores, & doctores. Vides hic doctores ab Apostolo in distincto gradu nominari, quemadmodum, & Apostolos, & euangelistas: audi quid statim sequatur. Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Ecce ad quid gradus huiusmodi etiam, &

*Act. 20.

*Sicut potestas ecclesiastica Apostolis/ & in Apostolis/ qui eorum loco succedunt/ data est: ita verba alia ad potestatem huiusmodi facientia apostolis & in apostolis suis successoribus data sūt.

*Ephes. 4.

*Gradus doctorum distinctus est a gradu pastorum/ & apostolorum: licet quidam multa dona habuissent quibus simul fuerunt/ apostoli/ euangelistæ/ doctores/ & pastores.

doctores in ecclesia positi sunt, vt non circumferamur
 omni vento doctrinę, nec fluctuemur. Quid ergo? Vti
 que doctores sancti audiendi sunt: non audiuntur autē;
 nisi suę conformi sententię stetur, obediaturque. Idē
 pro eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in eccle-
 sia, primam Apostolos, secundo prophetas, tertio do-
 ctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opi-
 tulationes, gubernationes, genera linguarum, interpre-
 tationes sermonum. Nūquid omnes Apostoli? nūquid
 omnes prophetę? nūquid omnes doctores? nūquid
 omnes virtutes? nūquid omnes gratiam habēt curati-
 onum? nūquid omnes linguis loquuntur? nūquid om-
 nes interpretantur? Ecce q̄ Paulus doctoratum nomi-
 nat, ac quasi distinctum ab alijs donis annumerat, asse-
 rens non omnes eū habere, sicut nec Apostolatū. Quid
 clarius? Aut fortassis dixerit quispiam, hos patres nomi-
 natos, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gre-
 gorium, Irenæum, Cyprianum, Hilarium, Cyrillum,
 Chrysostomum, Athanasium, aliosq; similes, illum do-
 ctoratū non habuisse, quem Apostolus expressit? Quis
 sic insaniat? Nam si ij non, qui alii a tempore nascētis ec-
 clesię vsq; nunc credi possunt illum doctoratum habu-
 isse: quum isti super omnes quos nouimus, vita, ac eru-
 ditione sint in toto orbe notissimi? Si vero ij sic, vtique
 ipsi qui a Deo in ecclesia pro ea regēda positi sunt, pro-
 culdubio audiendi sunt maxima cum reuerētia, obedi-
 entiaque. Chrysostomus hanc graduum distinctionē
 contemplatus ad idē dixit. Deus alios voluit esse do-
 ctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent,
 doctor necessarius nō erat: & ideo esset ordo rerum cō-
 fusus. Nam ad eos quidē quos voluit esse doctores, sic

1. Corint. 12.

Probat / docetq̄
 hic Apostolus /
 doctoratum gra-
 dum esse dictū.

in quibus post a-
 postolos ac disci-
 pulos domini /
 istū gradū fuisse /
 maxime cōcedē-
 dum sit.

* Chrysostomus
 super Math. ho-
 mel. 44. operis
 imperfecti.

dixit per Esaiam prophetam. Loquimini sacerdotes in cordibus populi: ad eos, quos voluit discendo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cantico. Interroga patrem tuum, & dicet tibi, presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi. At si ij patres nominati, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyprianus, Athanasius, Cyrillus, & cæteri non: qui alij sunt presbyteri nostri, quos pro rebus religionis in scripturis non expressis interrogare debemus? Audacter sed vere dico. Nulli. An fortassis maioris eruditionis, auscultationisq; erant illi presbyteri synagogæ olim a subditis interrogandi, quàm fuerint ij nostri presbyteri ecclesiæ? Nequaquam. Ij sunt patres, quos nomine ecclesiæ indicavit Christus per correctione fratris dicens. Dic ecclesiæ: quia si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Aliā enim ibi intelligere, non sane intelligitur: quum tota ecclesia formalis, & propria, hoc est collectio fidelium non possit totiens conuenire, quotiens peccantem fratrem ad ecclesiam adducere oportet: nec ecclesia materialis valeat delinquentem monere, neq; sese non audientem punire. Quid ergo? Vtiq; in illo loco per ecclesiam optime patres ecclesiæ, qui nobis presunt, quasi personæ communes, capita, & principes aliorum intelligendi sunt: quia ij in virtute, ac representatione, & potestate ecclesia sunt, adiri a denunciatis, & punire criminosos, causas omnium faciliter tractare, ac tandem determinare, finireque valent. Vere dico, qui in illo loco aliud per ecclesiam intelligit, & peccata fratrum impunita, & peccatores fratres incorrigendos manere, ac schismata quotidie in ecclesia suscitari vult. Nam quomodo potest singulis diebus, ne dicam singulis horis tota ecclesia congregari, vt denun-

* Deut. 32.

* Math. 18.

* Nominē ecclesie in hoc loco patres ecclesie sigillatim intelliguntur: non tota ecclesia sese: nec ecclesia in concilio: quia ista aut non possunt congregari: aut non totiens quotiens opusest: hanc intelligentiā tenet tota schola patrum 4. sent. dist. 19. & de hoc infra. lib. 3. disput. 4.

ciantes audiat, & delinquentes moneat, aut puniat? Aut
 si totiens congregetur, quomodo sine tumultu aut dis-
 sensione id fiet? At si ij sunt, vt reuera sunt, qui nomine
 ecclesiæ in illo domini dicto intelliguntur, & suo tem-
 pore a suis subditis audiendi erant: quomodo nunc non
 audiendi erunt, præsertim in ea sententia, quam cõfor-
 miter ipsi omnes quasi per vnum firmauerint? Hic om-
 nes homines, & omniũ hominum iudicia voco, rogo-
 que cunctos, audiant me, & respõdeant mihi. Si nunc
 nunc omnes ij patres, vel eorum bona pars, Augusti-
 nus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Irenæus, Hi-
 larius, Cyprianus, Basilius, Cyrillus, Athanasius, Na-
 zianzenus, Chrysostronus, Damascenus nostris tem-
 poribus viuerent, & aliquo loco conuenirent res religi-
 onis fidei, aut morum tractaturi: nonne quod ipsi cogni-
 ti, & notifama, vita, eruditione, & sanctitate determi-
 narent, tota ecclesia statim determinaret? quod appro-
 barêt, approbaret? quod damnarêt, damnaret? quod vita-
 rêt, vitaret? quod sequeretur, sequeretur? & quod crederet,
 crederet? Ita. Rogo ergo, quid refert, eos nunc suo ore,
 aut sua scriptura nobis loqui: & illo signo vocali, aut isto
 scripto suam mentem manifestare? Aut fortassis dixe-
 rit quispiam, illos sanctos ac venerandos patres aliter
 sensisse viuentes, ac loquentes: & aliter nobis suis poste-
 ris tradidisse morientes, scribentesque? Quis sic in-
 saniat? Vbi esset tunc sua bona vita, & sanctitas? aut
 quomodo Deus optimus maximusque eos deceptores
 nostrorum, & inimicos fidelium suis miraculis illustra-
 set? Dico ergo nunc pro his patribus, quod olim Augu-
 stinus dixit pro septuaginta interpretibus: si illi omnes
 ad vnum locum conuenirent, & communicantes, ac cõ-

Palchra ratio
 pro cõformi sen-
 tentia factorũ pa-
 trum.

Non refert pas-
 tres nũc per scrip-
 turas, aut olim
 per voces suã in-
 tẽ manifestare.

Patres quod se-
 serat / scripserũt.
 & per sua scripta
 nobis suis poste-
 ris tradiderunt.

De ciuitate dei
 lib. 18. c. 4.
 Augustinus.

sultantes inuicem quicquam diffinirent: proculdubio eorum conformis sententia omni alij cuiusuis vnus hominis, aut aliorum aliquorum non talium, præponenda erat: quia vbi multa consilia, ibi salus. Quanto ergo magis sententia istorum patrum maxime tenenda erit, qui diuersis locis, & temporibus scribentes, alias plurimum videre suum sequuti conformiter conuenerunt, quasi simul coassistentes, simulque determinantes? Fateor, mihi persuasum habeo, hos patres non nisi aut gratia spiritus amatoris vnitatis, & pacis, aut a clara ipsa, seu manifesta veritate illuminatos, motosque fuisse, dum cōformiter sunt loquuti. Aliter enim nō potuerunt tam præclara ingenia, tam continua studia, & tot differētia capita in remotissimis locis, Europa, Africa, Asia, quasi per vnum conuenire. Ad idem est quod Paulus dixit. Alij interpretationem sermonum tanquā distinctam gratiam per spiritum dari ad vtilitatem: nā ab Apostolis vsque ad nos, quos alios credere possumus hoc donum habuisse conuenientius magis, quam ipsi patres habuerunt, Augustin. Ambrosius, Hierony. Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, ceterique nominati: quos nouimus sanctissimos, doctissimosque, ac miraculis illustratos? Quod si dixerit veritatis aduersarius illam gratiam solum in primitiua ecclesia durasse, nec ultra ad nos transisse, sicut illas alias quas Apostolus ibi nominat: ibi fuerūt, nec ultra transierunt. Respondeo, non valet, tum quia ista gratia etiam nunc necessaria est, quum sint etiam & nunc verba, seu scripta eorū, qui linguis loquebantur Apostolorum scilicet, & euāgelistarū, pro quibus interpretādis gratia huiusmodi data fuit; quam ob rem cessare nō de

* Conformis sententia patrum vna de etiam consuetudine verissima esse.

* 1. Corint. 12.

* patres fidei donum illud interpretationis sermonum vtiq; habuerunt: quod Paulus in ecclesia esse dixit.

*Quia post primitiua ecclesiam duravit necessitas intelligendi verba apostolorum / prophetarum / & euangelistarum: conuenientissimum fuit, ut post illam durasset ista gratia interpretandi sermones.

Lib. 2. c. 8. f. Cyrillus.

Isaia. 42.

Dist. 20. c. De libellis.

Leo Papa.

buit: tum quia nec omnes illae gratiae cum primitiua ecclesia cessarunt: imo & post illam virtus faciendi miracula in multis reperta est: ut constat ex gestis sanctorum, quibus totus mundus plenus est. Nunc quaeso, si gratia faciendi miracula minus quidem necessaria post plantatam fidem, ac monstratam etiam in ecclesia successiuis temporibus durat, quanto magis gratia interpretandi sermones, vel scripturas, quae non ad probandum, sed ad declarandum credibilia praestita fuit, in ecclesia permanere debuit, quatenus per eam omni tempore intelligamus, quod credimus? Cyrillus super Ioannem per auctoritate sanctorum patrum, qui in loco Apostolorum pastores, & doctores ecclesiarum successerunt, ait. Aquam autem rursus gratiam spiritus appellauit: quam qui adeptus est, diuinae scientiae scaturientem fontem sic adeptus est, ut praecipis hominum non indigeat, sed facile possit ad potum verbi coelestis etiam ceteros hortari: quales olim erant prophetae, atque Apostoli: & modo qui ministerij illorum sunt successores, de quibus scribitur. Hauriatis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris. Leo Papa ad idem dixit. De libellis, & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quae habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in omnibus ecclesiasticis utimur iudicijs, id est Apostolorum, Nicenorum, Anchiritanorum, Neocesariensium, Gangrensiu, Sardicensium, Africanensium, Carthaginiensium: & cum illis regulae praesulum Romanorum Siluestri, Cyrici, Innocentij, Zozimi, Celestini, Leonis, Hilarij, Gelasij, Ormisde, & Gregorij iunioris. Isti omnino sunt, & per quos iudicant Episcopi, & per quos epis

copi simul, & clerici iudicantur: nā si tale emerferit, vel contigerit inusitatum negocium, quod minime possit per istos definiri: tunc illorum, quorum meministis dicta Hiero. August. Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum doctorum, & similium si reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda. Innocentius Papa pro eodem dixit. De quibus causis nulla solvendi, ligandiq; authoritas in libris veteris, & noui testamenti, & quatuor euāgeliorum cum totis scriptis Apostolorum appareat: ad diuina recurrite scripta græca. Si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas a doctoribus catholicis scriptas manum mittite. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordamini. Urbanus Papa ad idem pro authoritate patrum sanctorum inquit. Vbi vero aperte dominus, vel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid defini erunt: ibi non nouam legem Romanus pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Gratianus pro eodem dixit. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia alijs præcellentes, rationi magis adhæsisse probantur. Vnde nonnullorum pontificum constitutis, Augustini, Hiero. atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda: infra. Diuinarum tractatores scripturarum, & si scientia pontificibus præemineant: tamen quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur.

CAP. II.

* Innocentius Papa Dist. ead. c. De quibus.

* Urbanus Papa. 25. q. 1. Sunt quidam.

* Gratianus dist. 20. cap. Decretales.

* Pontifices excedunt in potestate: doctores excedunt in scientia.

Patrum sanctitas, ac cordis munditia, animarum sibi commissarum cura, & pro rebus religionis obseruandis summa vigilantia eos quoque obseruandos, venerandos, audiendosque plurimum faciunt. Saluator noster dixit. Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt: istis autem verbis non dubium quin cognitio dei munditie interiori tribuatur: quod si sic, iam sancti patres, ob id quod mundi corde deum optimum cognouerunt, & in scripturis latentem, ac loquentem, & in Christiana religione illuminantem, regentem, sanctificantemque: quia communis, & vera est sententia, qua dicitur. Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Ioannes ille, quem diligebat Iesus ad idem inquit. Et vos vnctione, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. At qui magis post Apostolos credi possunt hanc dei vnctione doctrine omnium de omnibus plenius habuisse, quam ij Patres sanctissimi, ac doctissimi Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyprianus, Cyrillus, Athanasius, Basilus, Damascenus, alijque similes: quos omnes ab antiquissimis temporibus dei ecclesia obseruat, & eius potentia miraculis illustrat? Dauid idem docuit, quum dixit. Super senes intellexi: quia mandata tua quaesui. Quaeso, si quaestio mandatorum dei intelligentiam praestat: quanto magis obseruatio ipsorum mandatorum intelligentiam praestabit? Sic autem Patres illos, quos sequimur, quia sanctissimos nouimus, optimo iure doctissimos credimus. Idem pro eodem. In initium sapientie timor domini: quod si timor domini in initium est sapientie: iam ij sancti preses complementum sapientie habebant, quod viuetes dei non timore, sed amore feruebant, ignibus chari

*Math. 5.
*Sanctitas patrum
& munditia cordis eorum ad hoc
idem faciunt.

*I. Ioan. 2.

Docet vnctio.

*Psalm. 118.

*Psalm. 111.

tatis ardentescōtinuo. Iam quantū eos iuuerit cura animarū sibi cōmissarū, non est ignotū: nanq; pro eis optime instruendis, de quibus se se nouerant reddituros rationē, quid non faciebāt? quā scripturā non legebāt? quæ exēpla nō aspiciēbant? aut quæ bona opera nō operabantur? quæ ieiunia nō ieiunabant? quas orationes nō orabant? quas lachrymas non fundebant? aut qua hora deum optimum suis precibus nō sollicitabant? At istis omnibus ex parte sua cum gratia dei positis, quid a deo optimo non impetrabāt, qui sic nouit super omnes amicos amicus esse, & suis amicis quicquid in salutē animarū sibi cōmissarū constanter petunt, cōcedere? Nouit ipse qđ dixit: nouit, & memoria tenet. Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Nouit & illud suū. Si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis. Igitur ij patres quia iusti, quia sancti, quia mūdi corde, quia solliciti petebant, quærebāt, pulsabant: accipiebant, inueniebant, & aperiebatur eis: ac per consequens intrabant in gaudium domini sui, in cellam vinariam, vnde ordinatam charitatem intelligebant, accipiebantque, qua facerent, secundum exemplar, quod ibi sibi monstrabatur. Quid ergo? Vtiq; in huiusmodi quæ religionis Christianæ sunt, fides, atq; boni mores, nō errabāt cōformiter loquētes.

CAP. III.

Nouerunt sancti patres hanc veritatem ex ista ratione dicta: nouerunt inquam, & per suas scripturas nobis suis posteris tradiderunt: non quia aliquis illorum se sanctum existimaret, ac per idem sibi obediendum fore prædicaret, (quia enim sancti erant, nullus sese

*Patrū officium sollicitudo animarum/perpetuum studium/cōtinua in legē dōmini die ac nosse meditatio/& frequentissima: quid nō inueniunt? aut quid nō acceperunt diuinitus?

*Math. 7.

*Ioan. 16. 14. 15.

*Cant. 2.

*Ipsi sancti patres hanc veritatem nouerūt: & nobis suis posteris per sua scripta cōmendarunt.

sanctorum dignabatur honore) sed ut quam ex diuinis scripturis acceperunt, alijs veritatem comendarēt. Augustinus ad idem monstrans quantum valeant, vita sancta, affectio pia, studiūq; assiduū ad verā intelligentiam scripturarū, dixit in De moribus ecclīe catholice. Quis enim mediocriter sanus non facile intelligat scripturarum expositionē ab his petendā esse, qui earum doctores se esse p̄fitētur: fieriq; posse, imo id semper accidere, ut multa indoctis videantur absurda, quæ cū a doctoribus exponuntur, eo laudanda videantur elatius, quo abiectius aspernanda videbantur: & eo accipiātur aperta dulcius, quo clausa difficiliter aperiebantur. Hoc fere in sanctis veteris testamenti libris euenit, si modo ille qui eis offenditur, doctorem potius eorum pium, quā impiū laceratorem requirat: infra. Et diligentia igitur, & pietas adhibenda est: altero fiet, ut scientes inueniamus: altero, ut scire mereamur. Idem pro eodem ad Honoratum ait. Sed ama etiam ecclesiasticas legere literas, & non multa inuenies, quæ requiras ex me: sed legendo, & ruminando, si etiam pure dominum largitorem bonorum omnium depreceris, omnia quæ cognitione digna sunt, aut certe plurima ipso magis inspirante, quā hominum aliquo comonente perdisces. Idē pro eodem in De Trinitate inquit. Et certe cum incōcuisse crediderint scripturis sanctis tanquam veracissimis testibus, agant orando, & querendo, & bene viuendo, ut intelligant, id est, ut quātum videri potest, videatur mente, quod tenetur fide. Et quid multa ad hoc ex ipso referam? quando ipse eadem tam crebro verbo exemploque docet, præsertim in De doctrina Christiana, ac etiam in confessionibus, Chrysostomus

• Augustinus, Cap.

• Augustinus, Epistola. 120.

* Augustinus, Lib. 55.

* Lib. 1. cap. 17. Lib. 11. cap. 2.

* Homel. 20. Chrysostomus.

super Ioannem ad idem dixit. Plurimum nobis curandum est dilectissimi, & omni studio inuigilandum, ut sacrarum scripturarum profundū inspicere possimus: quarum sensus oscitantes nunquam deprehendemus. Est igitur quā diligentissime inuestigandum, & assiduis precibus insistendum, ut vel aliqua ex parte diuina mysteria assequi valeamus. Idem pro eodē sup̄ Mathēū iquit. Regnū est beatitudo celestis: ianua autē eius est scriptura, per quā introitur ad eam: clauicularij autē sunt sacerdotes, quibus creditū est verbum docendi, & interpretandi scripturas: clavis autē est verbū scientiæ scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis: ad apertio autē est interpretatio vera: infra. Non sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ quidē, ut cū labore inueniant: infra. Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos: si autē oēs oīa scirēt, doctor necessarius nō erat: & ideo esset rerū ordo confusus. Nā ad eos quidē quos voluit esse doctores, sic deus dicit p̄ Esaiā pphetā. Loquimini sacerdotes in cordibus populi: ad eos autē, quos voluit discēdo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cātico. Interroga patrē tuū, & dicet tibi: presbiteros tuos, & annuntiabūt tibi. Et sicut sacerdotes nisi omnem veritatē manifestauerint in populo, dabūt rationē in die iudicij: sicut dicit dominus ad Ezechielē, ecce speculatore te posui domui Israel: si nō dixeris impio, ut a vijs suis prauis discedat: ipse quidē in suis peccatis morietur: animā autē eius de manu tua requirā: sic & populus a sacerdotibus nisi didicerit, & cognouerit veritatē, dabit rationē in die iudicij: sic enim dicit sapientia ad populum. Et extendebam sermones meos, & non audiebatis: ideo & ego in vestra perditione ridebo. Sicut enim pater fa

*Homel. 44. operis imperfecti Chryostomus.

*Deus alios voluit esse doctores alios discipulos.

*Esai. 40.

*Ezechiel.

*Prouerb. 1.

mīlias cōlarium, aut vestiariū suū non habet expo-
 situm cunctis: sed alios quidem habet in domo, qui
 dant, alios autem, qui accipiunt: sic & in domo dei alij
 sunt, qui docent, alij qui discunt. Si enim vestimen-
 tum empturus geras vnum negociatorem, & alte-
 rum: & vbi meliores vestes inueneris, & precio viliori
 ab illo compares: quomodo non oportet populum cir-
 cumuenire omnes doctores, & inquirere vbi sincera
 veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & omni-
 um confessiones cognoscere, & veriolem eligere plus
 quā vestimentum? dicit Apostolus. Omnia
 probate, & quod bonum est tenete. Aut si ppter ali-
 quam vtilitatem, vel necessitatem mundialem proficis-
 ci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras: nun-
 quid propter ignorantiam vię discedis a profectioe p-
 posita? Non, sed experiris nunc istam viā, nūc illam, &
 quos interrogas, quęris: & cū inueneris, rogas, & postu-
 las, vt semitā discas. Et si velles scripturarū ingredi ve-
 ritatem nunc peteres orationibus, nunc quęrerēs in scri-
 pturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interroga-
 res sacerdotes, nunc istos, nunc illos, qui veri sint clau-
 icularij scripturarum, qui falsi. Hęc ille: & si veri clau-
 icularij scripturarum quęrendi sunt, vt reuera sunt, quis
 non videt ad sanctos patres confugiendum nobis fore
 pro veritate huiusmodi habenda: quādo quidem eos no-
 uimus, & doctissimos, & sanctissimos, ac a deo optimo
 multis miraculis approbatos. Hieronymus ad idem ex
 Origenē circa illud Apostoli. Vos enim in libertatē vo-
 cati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem
 carni detis: ait. Multorum ergo malorum occasio est, si
 quis in scripturę carne permaneat: quę qui fecerint,

In domo Dei as-
 sili sūt qui docēt/
 alij qui discunt.

*Optimū exem-
 plum ad hanc ve-
 ritatem monstrā-
 dam pro sanctis/
 a quibus via Dei
 quęrenda est: tā-
 quā ab eis qui eā
 bene norant san-
 ctissimi doctissi-
 mi & multis mi-
 raculis illustrati.

*Hieronymus.
 *Gal. 5.

regnum dei non consequentur. Quam ob rem spiritum scripturae, fructusque quaeramus, qui non dicuntur esse manifesti. Multo quippe labore, & sudore, & digno cultu in scripturis fructus spiritus inuenitur. Hilarius ad idem super Psalmos inquit. Scriptura enim legis manet, atque est anterioribus quam adesset dominus in carne temporibus consummata a prophetis, adita a Iudaeis, pertractata a regibus, suscepta a gentibus: sed intellecta, & probata a Christianis. Hoc forte insolens existimetur: plane insolens est, si a nobis hanc gloriam praesumimus, si tantum infirmitati nostrae licere volumus, ut tantis temporibus abstrusa, tantis humani generis obscura aetatibus, in quibus intelligendis frustra reges laborauerint, ipsi doctores, & magistri legis errauerint: nos stultifaculo, & purgamenta mundi, & deliramenta sapientibus de eorum intelligentia gloriemur. Sed tamen intelligimus, quia non mendax est, qui dicit. Petite, & dabitur vobis. Quae rite, & inuenietis. Pulsate & aperietur vobis. Et scriptum est, quia qui dixit. Quoniam oportebat impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis & in Psalmis de me: tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Haec ille. Bernardus ad idem super Cantica dixit. Audi inquit filia, & vide, quid intendis oculum? aurem para: videre desideras Christum? oportet te prius audire eum, audire de eo, ut dicas cum videris, Sicut audiuiimus, sic vidimus: immensa claritas, visus angustus, & non potes ad eam: potes auditu, sed in aspectu. Clamantem denique deum, Adam ubi es? non videbam iam peccator; audiebam tamen:

* Hilarius.
* Psal. 125.

* Intelligētia vera scripturarum Dei donū est bonis laborantibus vigilantibus, peccantibusq; cōcessum: ac ob id sanctis patribus.

* Math. 7.

* Luc. 24.

* Serm. 28.
Bernardus.

sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis
 præcesserit: fides purgabit quem turbavit impietas: &
 quem inobedientia clausit, aperiet obedientia. Deniq;
 a mandatis tuis intellexi inquit, & intellectum reddat
 observatio mandatorum, quem tulit transgressio. Idē
 ibi pro eodem. Depulsis ergo duobus malis duorum le-
 ctione librorum, competenter iam acceditur, ad hūc sa-
 crum, theoreticumq; sermonem: qui cum sit amborū fru-
 ctus, non nisi sobrijs mentibus, & auribus omnino cre-
 dendus est. Alioquin ante carnē disciplinæ studijs edo-
 mitam, & mancipatam spiritui: ante spretam, & abie-
 ctam sæculi pompam, & sarcinam: indigne ab impuris
 lectio sancta præsumitur. Quomodo nempe lux in cas-
 sum circumfundit oculos cæcos, vel clausos: ita animalis
 homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus dei. Quippe spi-
 ritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, quod est vita
 incontinens: sed nec erit ei vnquam pars cū mundi va-
 nitate, cum veritatis sit spiritus. Quæ enim societas ei,
 quæ de sursum est, sapientiæ, & sapientiæ mundi, quæ
 stultitia est apud Deum: aut sapientiæ carnīs, quæ & ip-
 sa inimica est deo? Hęc Bernardus. Ecce quibus senten-
 tijs, quibus verbis, quibusq; scripturis sanctis omnes ij
 patres Augustinus, Hieronymus, Hilarius, Chrysosto-
 mus, ac Bernardus simul quasi per vnum testantur, pro-
 bantq; id quod ante dixeramus, bonam vitam, piam af-
 fectionem, mūditiā cordis, & studium assiduum plu-
 rimum proficere, imo & requiri ad sanctarum scriptu-
 rarum, sacrarūq; veritatum religionis veram intelligē-
 tiam acquirendam: ac ob id eam a sanctis patribus fore
 maxime petendam: in quibus hęc omnia copiose fuisse
 omnino credimus.

• Bernardus.
 Serm. 1.

• Veræ intelligē-
 tiæ scripturarū
 fructus non nisi
 sobrijs mē.ibus
 & auribus credē-
 sus

• 1. Corint. 2.

• 1. Corint. 3.
 • Roma. 8.

CAP. III.

DEI miracula, quæ ad approbationem patrū facta sunt, eorum conformem sententiā in rebus religionis, fidei scilicet, aut morum nobis viatoribus obseruandā fore indicāt. Posset hæc veritas multis alijs medijs monstrari: sed placet breuitatis gratia hoc idem exēplis ex diuina scriptura sumptis efficere. Olim sub lege expresse prohibitum erat, ne quis sacrificiū offerret extra atrium tabernaculi sub his verbis. Homo quilibet de domo Israel si occiderit bouē, aut ouem, siue caprā in castris, vel extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationē domino: sanguinis reus erit, quasi si sanguinem fuderit: sic peribit de medio populi sui. Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel hostias suas, quas occidūt in agro, vt sanctificentur domino ante ostium tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias pacificas domino: infra. Homo de domo Israel, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum, siue victimam, & ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam, vt offerat domino: interibit de populo suo. Tamen Gedeon ædificauit altare domino sub quercu, & obtulit sacrificium. Dauid sacrificauit in area ornam Iebusei. Helias quoq; induxit populum, vt sacrificium fieret in monte Carmelo: opera autem ista non solum nō sunt reprobata, imo approbata, laudataq; vnde & altare Gedeonis multis temporibus mansit in magna reuerentia habitum. Quæso, cur illa opera contra legem facta, ac contra legem expressam cognita damnata non fuere? Legant qui voluerint omnes scripturas, quærant, & exquirant omnes rationes: existimo non aliunde reperient populū ea facta tulisse,

* Miracula in approbationem patrū facta eorū conformē sententiā monstrant.

* Leuit. 17. & Deut. 12.
* Lex prohibet sacrificiū offerri extra atrium tabernaculi.

* Iudicā. 6.
* 2. Reg. 17.
* 3. Reg. 18.
* Quædam sacrificia extra atrium tabernaculi oblata approbata sūt ob id tm̄ q̄ p̄sonę offerentis a Deo probata, aut laudata sunt.

6.1. Reg. 16.

1. Reg. 17.

* Iudic. 7.

* Conformis sententia patrum ob id accipienda est, tū quia ipsa non est contra legem expressam: tū quia ipsa deo maxime sunt probati miraculis innu-
meris.

3. Corint. 10.

* Nos optimo iure sequimur quos a deo laudari/ap-
probari viderimus: quando præsertim conformi-
ter sicut loquuntur

nisi ob id tantū, q̄ vel ante, vel post personas ipsas operantes ex miraculis, vel diuinis laudibus deo placitas credidit. David laudatus fuit ore Samuelis, quasi esset vir secundum cor Dei. Helias sanctus credebatur, quia precibus suis tribus annis, & dimidio non pluit. Gedeō etiam vir sanctus præsumebatur ex mirabili liberatione de Madianitarum: quæ si subsequuta non fuisset, factum Gedeonis laudatum non esset. Nunc rogo, si illa contra expressam legem facta ex sola probatione personarum laudata, obseruataque sunt: quanto magis conformis sententia sanctorum patrum audienda est, quos Deus optimus maximusq; tam plurimis miraculis, tū in vita, tum in morte illustrauit, ac approbavit, quum præsertim constet nullam talium sententiarum hactenus contra expressam scripturam fuisse repertam? Exempla illa nostra sunt, quia etiam pro nobis facta sunt: nos in patribus illis docti fuimus, sicut ipsi nostri umbra fuere. Nō ergo pudeat nos nostros patres a deo probatos sequi: imo pudeat non eos imitari sanctissimos, doctissimos, ac tot miraculis probatos. Aut rogo, cui non erit gloria coram deo cū ijs patribus sensisse, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Irenæo, Cypriano, Hilario, Cyrillo, Athanasio, Chrysostomo, Basilio, aliisque similibus? Aut cur Deus optimus hos patres suis miraculis illustrauit, probauitque manifeste, ac notorie: si nos eos sequi noluit? Nam nos optimo iure sequimur quos a deo laudari videmus: maxime in ea, quam conformiter, & sine differentia proferunt sententiam: ob id enim Apostolos totus mūdus sequutus est. Quid clarius?

CAP. V.

Multa quoque olim populo, principibusque synago-
gæ a deo optimo maximoque facta ad hanc nostram
manifestam veritatem pro sanctis patribus, & eorum
cōformi in rebus religionis Christianæ sententia ubiq;
clamant. Legimus enim dominum nonnullos spiritu
prudentiæ repleuisse: quo docti facerēt vestes Aaron,
in quibus sanctificatus ministraret illi. Legimus simili-
ter illud idē a domino factum erga Beseleel, & Ooliab,
aliosq; vt facerent cuncta, quæ præceperat Mosi, taber-
naculum fœderis, & arcam testimonij, & propitiato-
rium quod super eam erat, & cuncta vasa tabernaculi,
mensamq; , & vasa eius, candelabrum purissimum cū
vasis suis, & altare thymiamatis, & holocausti, & om-
nia vasa eorum, labium cum basi sua. Legimus q̄ Mo-
sen principem synagogę docebat Deus, illuminabatq;
siue in tabernaculo fœderis domo quadā parua extra
castra, in qua manebat ipse, & puer eius Iosue ante fa-
ctū sanctuariū siue post fabricationē sanctuarij in san-
cta sanctorum: nec solum Mosē, imo & Iosue successo-
rem suum docuit, ac confortauit dominus: cui dixit. Si-
cut fui cū Mosē, ita ero tecū: nō dimittā, nec derelinquā
te. Confortare, & esto robustus. Legimus septuaginta
seniores tēpore Mosi ad iudicādas causas, terminādaq;
negocia populi electos spiritū sanctū p̄pheticū accepis-
se, propheta sseq; nec postea prophetare desis-
se. Nouimus post illos septuaginta successores eorū etiā certissi-
mū iudiciū habuisse multis tēporib⁹. Nāq; quū qui pro
tempore fuerunt, non singuli, sed simul cum sacerdote
summo in loco quē elegerat dominus iudicassent: tādū
iudicium eorum firmissimū, ac certissimū fuit, quādū
propheta erat in populo, qui adesset: aut quādū pon-

* Facta olim cū
synagoga / & p̄s-
tibus eius hanc
veritatē probant
procelesia.

* Exod. 28.

* Exod. 31.

* Deute. 34. dicitur
q̄ non fuerit
propheta maior
Mose.

* Exod. 33.

* Num. 7.
et Iosue.

* Num. 11.

Abulen. super
Num. c. v. q. 66.
& constat qd si
mul iudicabant
ex illis quæ i pas-
sione domini ge-
stæ sunt.

Omnes modi
cõsulendi domi-
num apud Iudæ-
es hab. ti cessa-
runt longo tem-
pore ante aduen-
tum domini / ac
per cõsequēs om-
nis certitudo iu-
dicii eorum.

Rom. 8.

Patres, qui pris-
mi vel quali pris-
mi post apostolos
venerūt, mul-
tò spiritus habue-
runt.

2. Corint. 3.

Nobilior est mi-
nistratio noui te-
stamenti, quæ fue-
rit ministratio
veteris.

tifex summus, per rationale, seu Ephod dominū consu-
lebat, & ab eo responsa accipiebat. Constat autē scio-
res huiusmodi post illos primos simul cū sacerdote ma-
gno iudicasse per ea, quæ in passione domini gesta sūt,
antequam longo tempore omnes modi consulendi do-
minum apud Iudæos cessarent. Legimus primum re-
gem illius populi, Saulem dico, prophetæ, ac in pro-
uerbium exisse, Saul inter prophetas; & nō solum illū,
ino & David, & Salomonem successores eius donū sa-
pientiæ, scientiæ, ac etiam prophetiæ habuisse. At ista
omnia utiq; pro authoritate sanctorum patrū clamāt.
Nam quum Apostoli primi principes ecclesiæ post do-
minum fuissent, primitias spiritus habētes, nec multis
annis hic vixissent ad martyrium rapti: necessum fuit
eos qui in suis locis immediate succedebant, cum omni
firmitate, & certitudine in ecclesiā permāsi sse: sicut de
illis nouimus factum, qui aut primum in synagoga con-
stituti sunt, aut pro illis primis successerunt. Nanq; cre-
dibile non est, statim post primos principes eundē do-
minum ecclesiam reliquisse: qui synagogam etiam post
primos in omni certitudine conseruabat. Patres ergo
sancti, quia primi, vel ex primis post apostolos sunt: &
in eorū & locis, & officijs succedunt, optimo iure audiē-
dierunt. Paulus quasi ex hoc pro eodem clamat. Suffi-
cientia nostra ex deo est, qui & idoneos nos fecit mini-
stros noui testamenti, non literæ, sed spiritus: litera e-
nim occidit, spiritus autem viuificat. Quod si mini-
stratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in glo-
ria, ita ut non possent intendere filij Israel in faciem
Moī propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo-
modo non magis ministratio spiritus erit in gloria. Nā

si ministratio damnationis, in gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. Hæc Paulus. Utique ex hoc loco quasi ex manifesto testimonio clamo. Patres sancti Irenæus, Cyprianus, Hilarius, Eusebius, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, Chrysostomus, Basilus, Cyrillus, quia ministri noui testamenti, & successores primorum principum, Apostolorum inquam, & illis vicini, & sui, aut suorum discipulorum discipuli: audiendi sunt quæ admodum olim ministri veteris testamenti successores Moysi, successores Aaron, successoresq; seniorum audiendi erant. Paulus hoc docuit: quid amplius?

CAP. VI.

Concludamus cum pulcherrimo dicto Cyrilli ex Esaia, & dicamus pro sanctis patribus omnibus suis aduersarijs. Hauriatis aquas in gaudio de fontibus saluatoris: per fontes saluatoris Apostolos, & sanctos patres intelligentes. Concludamus cum Augustino in De utilitate credendi. Primum inquit beatorum genus est, ipsi veritati credere: secundum autem studiosorum amatorumq; veritatis authoritati. Idē ibi. Authoritate quidem decipi miserum est: sed miserius non moueri. At qui magis amatores veritatis, aut magis studiosi quæri possunt, quā sancti patres, illi præsertim, quos paulo ante nominauimus? Concludamus cum Bernardo ad Innocentium Papam cōtra blasphemias Abelardi, qui sanctos patres negabat, dicente. Quid lex, quid prophetæ, quid apostolici viri nobis aliud euangelizant, quā quod solus tu negas, Deum videlicet factum hominem, vt hominem liberaret? & si angelus de cœlo aliud

Esaiæ, 12.
Cyrillus super
Ioannem lib. 2.
c. 85. Circa medi-
um, Augustinus.

Miserū est au-
thoritate decipi
sed miserius nō
moueri.

Bernardus epi-
stola que incipit
Oportet.

nobis euangelizauerit, anathema sit. Sed qui venerunt post Apostolos doctores, non recipis homo, qui super omnes docentes te intellexisti. Deniq; non erubescis dicere, quod omnes aduersum te sentiant, cum ab inuicem non dissentiant: frustra proinde illorum fidem doctrinamq; proponere, quos iam proscripsisti. Concludamus cum Hieronymo super Ecclesiasten pro eodē dicente. Exceptis his verbis, quæ ab vno pastore sunt data, & cum consilio, atque sensu probata sapientium, nihil tibi vendices: maiorum sequere vestigia: ab eorum autoritate non discrepes. Alioquin multa querenti infinitas librorum occurrit, qui & te pertrahant ad errorem, & legentem frustra faciant laborare. Concludamus cum Beda in De tabernaculo dicente. Pontifex insuper humerali nomina gestat patriarcharum, cum doctor, siue præsul ecclesiæ in omnibus quæ agit, patrū præcedentiū facta cōsiderat: atq; ad eorū imitationē vitā dirigere, & onuseuāgelicæ perfectionis perferre satagit. Sequit̄. Habetq; sacerdos in humeris lapides preciosos, & in eis nomina patrū inscripta, cū & ipse claritate honorū operū cūctis admirāndus extiterit: & eandē claritatē nō a se nouiter inuentā, sed antiqua sibi sanctorū patrum autoritate traditā esse docuerit. Hæc Beda.

CAP. VII.

Diximus in articulo. Sententia conformis sanctorū patrum, seu doctorum: quia de illa, in qua ipsi sibi inuicem dissentiunt, & diuersi diuersa dicunt: longe aliud est iudiciū. Verum & tūc etiā status datur: & facile omnis eorum pugna finitur: nāq; si patres inter se pugnat alij sic, alij vero sic intelligentes: illorū sententia, quam scriptura diuina, aut traditio aliqua ecclesiastica, vel

Hieronymus 1. e.

Hieronymus. Cap. ultimo.

Beda lib. 3.

Claritas docē-
tis sanctorum pa-
trum autoritas
re tradita eis de-
bet.

Quid sit de iis
sententiis in qua
patres variant.

scripta, vel moribus obseruata firmauerit magis, tenenda erit, quia minime mutanda sunt, quæ certam regulam suæ veritatis semper habuerunt. Si vero pro nulla, aut pro vtraque patrū sententia lex aliqua huiusmodi visa fuerit: cōcordari ambæ debēt, vt vna in vno casu, alia vero in alio veritatē obtinere dicatur: quia cōueniēs est iura iuribus cōcordare. Quod si cōcordari nequeūt, cōmunis opinio tenēda est: quia in causa dubij, ex cōmuni omnium hominū sensu apud omnes mundi nationes, pro multitudine preſumitur: nisi (vt limitat Ioānes Andreas) notorie male dicat, aut aliqua vera, & certa ratione vincatur. At si theologi, canonistæ, & legistæ dissentiant, theologi in materia iuris diuini, noui, & veteris testamētī, canonistæ in materia canonica, legistæ autē in materia legali preponēdi sunt: quia & natura docet, vt unicuique experto in sua arte credatur: & puerbio dicitur. Ne sutor ultra crepidā; ac tandē. Tractēt fabrilia fabri. Diximus præterea in articulo. Sic vt contra eā in rebus religionis nulli hominū liceat quicquā determinare tantū vt his verbis indicarem, quantū differat, cōtra sanctos patres seorsum scribētes, aut cōtra eos in cōcilio diffiniētes, aliquid asserere. Dissentire a patrū sententia in cōcilio habita nō solū nō licet, sed etiā hæresim facit: dissentire autē ab eis, quasi a singulis (quod fit dū eis in aliquo aduersatur, quod ipsi in concilio non diffinierūt) non est hæresis, sed quidē temeritas, ac superbia magna, & peccatū graue, errorque intollerabilis, & heresi valde vicinus. Thomas Vualden. quoad hæc in doctrinali antiquæ fidei optime dixit. Respōdeamus ergo, & dicamus latitudinē Christianæ credētię sic esse dispositā, vt primā fidē tribuam⁹ scripturis canonicis:

¶. l. Minime. ff. Delegi.

¶ De elect. cō exspedit. lib. 6. & l. vnic. C. de inof. doti. & l. præcipimus in fi. C. ap. pel. Glo. in c. fin. de pe. dist. 1. in. C. de de constit.

de d. ab. 2. 6.

¶ Tūc enim scilicet lura sic ab ecclesiis fia. quod in reb⁹ fidei hæresis est. Arg. 2. q. 1. Ha. C. est lides.

Tom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 23.

*Sub qua pena
conformi patrū
sententiæ adhuc
in concilio non
determinatæ.

*Lib. i. cap. 3.
Augustinus.

*In fundamen-
tis fidei nequæ
quæ variant san-
cti patres.

secundam sub ista, diffinitionibus, & consuetudinibus
ecclesiæ catholicæ, iuxta illum articulum in symbolo.
Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam, & Apo-
stolicam: post istas habent Christiani credere, non qui-
dem sub pœna perfidiæ, sed proteruiæ vel crassæ con-
tumaciæ, studiosis viris, & amatoribus veritatis.

CAP. VIII.

Augustinus in huiusmodi plurimum placet, qui ad-
uersus Iulianum Pelagianum quædam verba Ioannis
Constantinopol. pro se adducentem dixit. Itane ista
verba sancti Ioannis Episcopi audes tanquam contra-
ria tot, taliumque sententijs collegarum eius opponere:
eumq; ab illorum concordissima societate seiungere,
& eis aduersarium constituere? Absit: absit hoc malum
de tanto viro credere, aut dicere. Absit inquam, vt Cō-
stantinopolitanus Ioanes de baptisinate paruulorum,
eorumque paterni chirographi liberatione per Chri-
stum facta, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque
Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Ca-
padoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario,
Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus
inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regu-
læ catholicæ defensores salua fidei compage non conso-
nant: & alius alio de vna re melius aliquid dicit, & ve-
rius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipsa fidei perti-
net fundamenta. Ecce q̄ Augustinus sanctos patres re-
gulæ catholicæ optimos defensores vocat: nec patitur,
q̄ quispiam in rebus fidei eos a veritate deuiasse dicat.
Neque solum sanctis patribus simul sumptis hunc ho-
norem defert; imo etiam vni soli dummodo cognitus,

probatumque fuerit: unde idem pro eodem contra eundem Iulianum Pelagianum dixit. Audistis omnes vno corde, vno ore, vna fide id ipsum dicere, & hanc esse catholicam fidem, non dissonante contestatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Orientalium videtur authoritas? Est quidem tanta, vt neq; ille hoc nisi ex fide Christiana omnibus notissima diceret; nec illi eum tam clarum haberent, atq; venerandum, nisi hæc ab illo dicta ex regula notissimæ veritatis agnoscerent. Thomas Vualdenis in doctrinali fidei antiquæ de hoc bene dixit. Timenda est ergo in talibus authoritas, & clara fama dicentis: sed magis timendus est talium virorum vnus, & firmus consensus: quia si is causa fidei est, causa resistentis est perfidia. Et quid alios memoro? Paulus sufficit, qui vtique patres obaudiendos dixit, quando perambulans Syriam, & Ciliciam confirmans Ecclesias præcipiebat custodire præcepta Apostolorum, & seniorum. Seniores enim huiusmodi patres ecclesiarum sunt: qui & alibi maiores natu ecclesiæ appellantur: quibus Miletis accersitis Paulus ipse sub his verbis alloquitur. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

CAP. IX.

Quia semper cupio vestigia sanctorum patrum tenere, nunquam grauior eorum dicta referre: ipsos ergo iterum, atque iterum audiamus. Augustinus ad idem aduersus Iulianum Pelagianum patres audiendos fore indicans, dixit. Ad curam nostram existimo pertinere, non solum scripturas sanctas canonicas aduersus

* Augustinus,
lib. 1. cap. 6.

* Tom. 1. lib. 2. c. 24.
art. 2. c. 24.

* AA. 1. s.

* AA. 20.

* Augustinus,
lib. 4. cap. 1.

eos testes adhibere, quod iam satis fecimus: verum etiā de sanctorum literis, qui ante nos celeberrima fama, & ingenti gloria tractauerunt, aliqua documenta proferre. Idem pro eodem ad Dioscorū. Omnium enim hæreticorum quasi regula est ista temeritas, contra ecclesiam pugnare: sed ille fidei clementissimus Imperator, & per conuentus celeberrimos populorum, atque gentium, sedesque ipsas populorum arte authoritatis munuit ecclesiam, & per pauciores pie doctos, & vere spirituales viros copiosissimis apparatus etiam inuictissimæ rationis armauit. Hæc Augustinus. Hieronymus ad idem super Hieremiam circa illud. State super vias, & videte: inquit. Standum est in prophetis, & diligentissime contemplandum, & interrogandum de seuitis antiquis, siue sempiternis, quæ multorum sanctorum sunt tritæ vestigijs, quæ sit via bona in euāgelio, & ambulandum in ea. Ecce quod sanctos patres vias antiquas prophetarum, sempiternasque triuisse dicit: ob id quod consequenter eos imitandoste statur. Cyrillus ad idem ad Nestorium ait. Non sufficit tuæ religioni solummodo symbolum fidei confiteri: quod expostum est per idem tēpus sancti spiritus largitate a venerando, & magno concilio apud Niceam congregato. Hoc enim nec intellexisti, nec recte interpretatus es: quin imo peruerse licet sono vocis eadem verba protuleris, sed consequens est & iureiurando fateri te, quod anathematizes quidem tua prophana, & polluta dogmata: sentias autem, & doceas, quæ nos vniuersi per Orientem, seu Occidētem Episcopi, & magistri, præsulesque populorum credimus, & docemus. Hæc Cyrillus. Cassiodorus ad idē ait. Quapropter dilectissi-

Augustinus Epis
lib. 17.

Idem in libro de
ciuitate dei.

* Hieronymus
lib. 2.

• Cyrillus Episto
la synodica Ephe
sini concilii.

Lib. Diuinarum
situationum.
Cassiodorus.

mi fratres indubitanter ascendamus ad diuinam scri-
pturam. Primum per expositiones probabiles pa-
trum, velut per quandam scalam visionis Iacob: vt eo-
rum sensibus prouecti ad cognitionem domini effica-
citer peruenire mereamur. Idem pro eodem. Quod
dictum rationabiliter in tractatibus probatissimis in-
uenitur, hoc proculdubio credamus esse diuinum. Si
quid dissonum, aut discordans patrum regulis conti-
gerit inueniri, vitandum esse. Origo enim sæuissimi
erroris est, inspectis auctoribus amare totum, & sine
iudicio defendere velle quod inuenis. Scriptum est
enim. Omnia probate: quod bonum est tenete: sed vt
in summa quæ sunt dicenda complectar. Cuncta quæ
antiqui expositores probabiliter dixerunt sollicita mē-
te tenenda sunt. Hæc ille. At quæ patres probabilius
dicere potuerunt, quàm ea quæ omnes quasi per v-
num tanquam a manifesta veritate victi conformiter
diffinierunt? Teneamus ergo vestigia patrum sancto-
rum, sentiamus quæ conformiter senserunt, imitemur
eos patres nostros, sicut illi patres suos vsq; ad Apосто-
los patres suos, & nostros imitati sunt.

CAP. X.

Concludamus vltimo aduersus quẽuis hæreticum,
etiam istum nouissimum Lutherũ solas diuinas scrip-
turas appellãtem, nec approbatos viros in eis interpre-
tandis audientem, imo omnes excludentem, & tantum
sibi credi volentem: dicamusque illi, quod olim Augu-
stinus Manichæo talia garrienti constanter dixit. Co-
hibe tandẽ pertinaciã, & nescio quã indomitã propa-

aliqui scripsit
et c.

Cassiodorus ibi
cap. 25.

aliqui scripsit
et c.

aliqui scripsit
et c.

aliqui scripsit
et c.

• Multa & pul-
chra dicta patris
ad hæc veritatẽ.

Augustinus Ma-
nichæo.

gandi nominis arrogantiam: & mone potius, vt huius multitudinis primates quæram diligentissime & laboriosissime, vt ab his potius de ijs literis aliquid addiscam: qui si non essent, discendum omnino esse nescirem. Tu vero in latebras tuas redi, ne quicquam insidiare sub nomine veritatis, quam conaris eis adimere. Dicamus iterum aduersus eundem, quod & Augustinus aduersus Iulianum Pelagianum catholicos patres, & viros doctos, præclarosque contemnentem dixit. De reliquis fatue, non habes omnino quid dicas. Nunquid Irenæus, & Cyprianus, & Retitius, & Olympius, Hilarius, Gregorius, Basilius, & Ambrosius, & Ioannes de plebeia sorte sellulariorum, sicut Tulliane iocaris in nostram inuidiam concitati sunt? Nunquid milites? Nunquid scholaistici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarij, cetarij, coqui, lanij? Nunquid adolescentes ex monachis dissoluti? nunquid postremo de qualicunque clericorum turba? Isti sunt quos urbana exagitas dicacitate, vel potius vanitate contemnis: quia non possunt secundum cathedras Aristotelis de dogmatibus iudicare: quasi tu, qui maxime quereris examen vobis, & episcopale iudicium denegari, Peripateticorum possis inuenire consilium, nisi de subiecto, & ijs quæ sunt in subiecto contra originale peccatum dialectica sententia proferatur. Isti sunt Episcopi graues, docti, sancti, veritatis acerrimi defensores aduersus garrulas vanitates. In quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bono iudici tribuisti, non potes inuenire quem spernas. Si Episcopalis synodus ex toto orbe congregaretur,

• Augustinus contra Iulianum lib. 2. in fine.

mirū si tales possent illic facile tot se dare: quia nec isti vno tempore fuerunt: sed fideles, & multis excellentiores paucos dispensatores suos Deus per diuersas ætate temporum, locorumq; distantias, sicut ei placet atq; expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de alijs, atque alijs temporibus, atque regionibus, ab oriente, & occidente congregatos video, non in locum, quo nauigare coguntur homines: sed in librum, qui nauigare possit ad homines. Quanto tibi essent isti iudices optabiliores, si teneres catholicam fidem: tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem: quam in lacte suxerunt, quam in cælo sumpserunt: cuius lac, & cibum paruis, magnisque ministrauerunt, quam cōtra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertissime, & fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit: ideo prophanas voces vestræ nouitatis expauit: & tanquam caput colubri calcauit, obtriuuit, abiecit. Ijs ergo eloquijs, & tanta authoritate sanctorum profecto, aut sanaberis Dei misericordia donāte (quod quantum optem videt qui id faciat) aut si, quod abominor, in eadem, quæ tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris: non tu iudices quæsiturus es, vbi causam tuam purges sic, vt tot sanctos doctores, atque memorabiles catholicæ veritatis accuses Hirenem, Cyprianum, Retitium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Basilium, Ambrosium, Ioannē, Innocentium, Hieronymum, cæterosque socios, & participes eorum. Insuper vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministran-

* Existimāda plurimum cōformis sentētia patrum diuersis temporibus & locis conformiter scribentium.

* Optaret quis si suos patres habere iudices: si optaret tenere veram fidem.

* Ecclesia Dei post apostolos sanctis patribus plantatoribus, rigatoribus & c. creuit.

* Patres diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministrantes ingenti domino gloria claruerunt.

tes ingenti domino gloria claruerunt. Hæc Augustinus. Quid amplius nos dicere vnquam valemus?

CAP. XI.

MULTA ergo sunt in Christiana religione principia, quibus qui fideles sunt, sua probent: multa inquam sunt, & vnum: multa, & vt multa, non vnum, vnum, & vt vnum, non multa. Quia vnum quasi formale, quo probatur, idest authoritas diuina: a quo primo, & ad quam vltimo omnis probatio Christiana refertur: multa vero quasi materialia, quæ probant, idest illa omnia, in quibus diuina authoritas est, miraculum verum, scriptura sacra, vniuersalis Ecclesia in se, vniuersale concilium ipsam representans, generalis consuetudo totius Ecclesiæ, maxime antiquissima, & conformis sanctorum patrum sententia. Hæc enim omnia sunt quæ probant: sed authoritas diuina est, qua ista probant, sicut ignis, ferrum, lignum, multa que alia calida sunt, quæ calefaciunt: sed calor est, quo ipsa calefaciunt. Et quemadmodum omnia ista sic resoluiamus, vt ea dicamus non nisi per calorem formaliter & actualiter calefacere: ita & illa quoque distinguimus, vt ea non nisi per authoritatem diuinam, quæ religionis Christianæ sunt, dicamus probare. Nanque sicut lignum, ferrum, lapis, & aqua non calefaciunt, quia tales res sunt: sed quia calorem habent: imo sicut nec ignis ipse actualiter, & formaliter calefacit, quia talis naturæ aut essentiæ sit: sed quia calore actuatur, informaturque: ita nec miraculum, nec scriptura, nec Ecclesia, nec concilium, nec consuetudo, nec patrum sententia de fide quicquæ probant, vt tales res sunt: sed quia diuinam authorita-

aliqua hinc illinc
etiam cum
quod dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur

● Epilogus quo ostenditur / multa esse apud Christianos principia quæ si materialia, quæ probant ea / quæ religionis sunt id vnum tantum quæ si formale / quo probatur: id quod sit vltima resolutio.

etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur

etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur

● Lignum calidum ferrum / lapis / aut aqua non calefaciunt: quia talis naturæ sunt: sed quia calorem habent.

etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur
etiam dicitur

tem habent. Vnde & magis, aut minus ad credendum arctant, secundum quod magis, aut minus diuinam auctoritatem participant: miraculum sub poena perfidia, & incredulitatis inexcusabilis: scriptura, Ecclesia, & concilium sub poena haeresis; consuetudo, & conformis patrum sententia sub poena scandalii, temeritatis, ac erroris grauissimi. Non ergo dicimus ista omnia inter se aequalis auctoritatis esse, aequalem gradum certitudinis quoad nos habere, aut aequaliter probare: quia non omnia aequaliter diuinam auctoritatem sortiuntur: tamen hoc vnum constanter affirmamus, cuncta ea cunctos nos ad credendum obligare, vt ample monstratum est. Cæterum quotiens diximus ista nostra principia sufficientissime monstrare quicquid aut omnia, aut singula, aut aliqua, aut aliquod eorum probant. Noluimus hæc dicere, quasi ipsa in nobis etiã inuitis, nolentibusq; assensum suæ conclusionis aggenerent. Hoc enim non stat, tum quia opus Dei est, vt credamus in eum, quem misit ille: opus inquam, & donum, sicut & saluator noster, & Paulus Apostolus eius docuerunt. Opus inquam, & donum nequaquam nolentibus datum: quia teste Augustino cætera potest homo nolens: credere autem, non nisi volens. Tum etiam quia alias illa omnes cogerent, & sic illa, & illis omnes crederent: quod secus est. Quæres, quid ergo faciunt, aut quomodo probant? Respondeo. Primum disponunt hominem, seu ipsum ad dispositionem optime ducunt: quia iustissimum est, & rationi consonum, imo & in naturali lumine notū, vt per hæc quis ad Deum se conuertat, ab ipsoque illuminari cum

* Miraculo um opus / scriptura / ecclesia / concilium / cōsuetudo / & conformis sententia patrum non probat in religione Christiana: quia tales res aut talis naturæ sūt sed quia diuinā auctoritatē habent. Vnde nos catholici nostras probationes res soluentes in vltima resolutione materiale a formali / seu quasi distinguētes ad diuinam auctoritatem venimus.

hinc magis se
...
* De hoc diximus
supra art. circa
probationē miraculorum.

Liber Tertius vnū tan

TVM ARTICVLVM CONTI-

nens. In quo De sola traditione Ecclesiastica, siue scripturis, siue moribus custodita tractatur.

De ea maxime, quæ per successiones Episcoporum, & propagationes Ecclesiarum, mediis uniuersalibus Conciliis, aut usu totius populi Dei ad nos usq; peruenit.

Proœmium.

VIA SUPERIORI libro satis superq; monstrauius, nō vnū, sed plura esse apud Christianos probatiua principia, quæ ea, quæ religionis sūt probent, videlicet, Miraculum verū, Diuinam scripturam, Totam ecclesiā in se, Vniuersale concilium ipsam repræsētans, Consuetudinem generalem maxime antiquissimā, ac Sententiā conformē patrum: manifestum est, eos intoilerabiliter errasse, errareque hodie, qui pro huiusmodi pbandis solam scripturam sacrā iudicem habere volunt. Errant quidem ij tales, tum quia cum Diuina ipsa scriptura, quam veracissimam confitentur, ac iudicem petunt, etiam alios a se constituat iudices veraces, vt ostensum est: sibi repugnat qui scripturā petit iudicē, & solam scripturam audire vult: tum quia voces non sãctorum, sed hereticorū in hac sua petitione assumunt, quibus contra dei ecclesiam, contra præconia prophe-

* Qui scripturam petit iudicē / & solā scripturā adire vult: sibi ipse si repugnat.

*Vox hæretico-
rum omnium.

*Vox Christiano-
rum omnium
fidelium alia.

*In voce hæreti-
corum loquitur
hæretici.

*Novit & Ori-
genes Homel. 7.
in Ezechielem.
*Novit Augusti-
nus ad Dioscoru.

*In voce fidelis
loquitur.

tarum, contra tubā Apostolorum, aliorumque patrum
oggāniūt miseri. Vox hæreticorum dicit. Sola scriptu-
ra est iudex. Vox autem Christianorum intonat. Scrip-
tura quidem, sed non sola scriptura; imo & ecclesia, siue
etiam ecclesiastica traditio est verissimus iudex. Paulus
nāq; pro utroq; clamavit, & pro scriptura, & pro eccle-
sia: pro scriptura enim. Omnis scriptura diuinitus in-
spirata utilis est, & c. & iterū. Tenete traditiones, quas
didicistis, siue per sermonem, siue per epistolā nostrā:
pro ecclesia vero. Ipsam columnā & firmamentū veri-
tatis appellavit. Vox illa hæreticorum est: quia ipsā om-
nes hæretici quotquot a tempore nascentis ecclesię fue-
runt, habuere, Arrius, Sabellius, Nestorius, Appelles,
Eluidius, Manes, Donatus, Pelagius, Iulianus, alijque
plures, qui ex eadem hæreticali progenie venerunt.
Novit hoc Hilarius ex præcipuis patribus, sanctissimis
doctissimis, & antiquissimis vnus: quando ad Constā-
tium imperatorem dixit. Memento tamen neminem
hæreticorum esse, qui nunc non secundum scripturas
prædicare ea, quibus blasphematur, mentiatur. Hinc enī
Marcellius verbum Dei cum legit, nescit: hinc Photi-
nus hominē Iesum Christum cum loquitur, ignorat:
hinc & Sabellius dū quod, Ego & pater vnum sumus,
non intelligit: sine deo patre, & sine deo filio est: hinc &
Mōtanus per insanas foeminas suas paracletum alium
defendit: hinc & Manichæus, & Marcion legem odit:
quia litera occidit, & mundi princeps diabolus est.
Vox vero ista Christianorum est: quia in ea cuncti
patres, quos sanctos, doctos, ac miraculis diuinis appro-
batos scimus, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus,
Gregorius, Hirenęus, Cyprianus, Hilarius, Cyrillus,

Athanasius, Basilus, Damascenus, Anselmus, alique innumeri loquuti sunt tanquam in voce propria filiorum Dei. Nouit & hoc Chrysostomus vbique terrarum fama, sanctitate, eruditioneque notissimus, dum super Apostolum cuique fidelium Christi loquens inquit. Traditionem quoque ecclesiae fide dignam putamus: traditio est, nihil quaeras amplius. Quia inquam supra monstratum est, non vnum, sed plura esse Christianorum principia probatiua quasi materialia, hoc est quae in virtute diuinae authoritatis, quam habent, probant: iam nunc determinandum superest, quodnam illorum magis homo Christianus quaerere, expectare, & vt in plurimum petere debeat. Nam quum de hac re possit quispiam etiam doctus, ac pius ambigere: vtile, imo & quodammodo necessarium duximus, eam in hoc secundo libro quantum dominus donauerit, proponere, exponere, monstrareque. Quatenus vel sic quantum possumus omnibus propter Christum seruiamus, propter quem omnibus debitores sumus. Erit ergo tota sequens inquisitio de eo principio, quod pro extinguendis dubijs in Christiana religione subortis vt communiter appellandum est, iudex verissimus, certissimus, ac facilimus & clarus.

ARTICULUS VNICUS.

ECCLASTICA traditio pro rebus religionis fidei scilicet, & morum terminandis inter omnes quos superiori libro monstrauimus audiendos, petenda est iudex: non quasi verior, certior, aut firmior omnibus

* Quod ecclesiastica traditio petenda est praeter alia in pluribus dubijs extinguendis.

alijs, quum & quidam aliorum diuinam authoritatem modo quodam eminenti, & particularissimo habeant, qua non est possibilis maior; sed quasi clarior, manifestiorque in sensu in quo fit.

CAP. PRIM.

Manifesta ratio ex diuinis scripturis sumpta primū omnium hunc verissimū articulum monstrat: nanque Per fidem ambulamus, quandiu hic peregrinamur a domino: quā inconcussam omnino, & absq; hæsitatione tenere, ac sine eo q̄ Deū optimū tētemus, viuere, periculaq; omnia graua siue animæ, siue etiam corporis, quantū possumus, fugere præcipimur: quorum omnium deus, Apostolique eius optimi testes sunt. Saluator dixit. Quid timidi estis modicæ fidei? iterum. Modicę fidei quare dubitasti? iterum. Generatio incredula quousq; patiar vos? Paulus inquit, sine fide impossibile est placere deo: iterum. Oportet accedētem credere: iterum. Per fidē ambulamus. Iacobus quoq; ait. Si quis indiget sapiētia, postulet a deo: oret autem in fide nihil hæsitans: iterū Deus dixit. Non tentabis dominum Deum tuū: alibi etiam dicitur. Qui diligit periculum, peribit in illo. At istis omnibus positis, quęso, quid inde sequitur, nisi qđ in articulo diximus: fore scilicet ecclesiasticam traditionem vt in plurimū magis a Christiano homine pro extinguendis subortis dubijs petendam? Audacter, sed vere dico: nihil conuenientius ex illis præmissis deducitur, imo nec deduci potest. Monstratur hoc: probat quidem miraculum: sed illud cōtinuo petere nō debemus: ne nobis dici audiamus. Nisi signa, & prodigia videritis: non creditis; aut Quid me tentatis hypocrite? quia

* i. Corint. 5.

* Iacob. 1.

* Deut. 6.

* Ecclesiast. 3.

* Math. 16.

& 17.

* Math. 14. & 17.

* Hebr. 11.

* Iacob. 1.

* Deut. 6.

* Ecclesiastica traditio quia magis nota, potius petenda.

* Miraculum nō est experendum quotiens subortitur.

* Ioan. 4.

Math. 23.

scriptum est. Non tentabis dominū deum tuum: probat diuina scriptura: sed illa nonnulla intellectu difficilia continet, quæ indocti, & instabiles, Petro teste deprauāt: multa etiā in illa, sicut Paulus dicit, obscurant, ne mysteria veritatis percipiant obscœni ac peruersi: multa quoq; ab Apostolis ad nos non scriptis, sed moribus venerunt: quæ & scripturis nullatenus probari queunt solo verbo tradita: probat tota ecclesia in se, sed illa conueniri nunc ad vnum locum non valet per totum orbem diffusa: probat consuetudo, sed non est semper manifestum, quomodo illa inducta fuerit: si vt præcipiens, consulens, aut permittens: quo tempore, a qua persona inducta, aut qua mente admissa: nec ipsa consuetudo sese quoad hæc omnia declarare potest: probat conformis patrum sententia: verum & illa etiam fortassis apud aliquos nonnullos sensus habebit, quibus ad istam, vel illam partem trahatur: item quia quum patres, vt singuli quilibet seorsum scribendo, non vt omnes ecclesiam constituendo, ipsam ædiderint: nequaquam tantæ authoritatis erit, quantam ad purissimam fidem requiri nouimus. Quid ergo? Vtique ecclesiastica traditio in vniuersali concilio edita, determinataue, siue exposita, & approbata petenda est iudex: quia illud diuinam authoritatem habet omnino, vt est ostensum: congregari facile potest quotiens opus fuerit: audit loquentes, & loquitur audientibus: determinat, suasque determinationes interpretatur, nec patitur ambiguum aliquid in suis rebus esse.

* Deut. 10. 17. Non tentabis dominum deum tuum.

* Diuina scriptura nonnulla continet intellectu difficilia / quæ indocti & instabiles deprauant. 2. Pet. 3. ob non semper petendâ: & quia apostoli multa solo verbo tradiderunt. + Tota ecclesia vniuersalis in se nō potest in vno locum conuenire / quare necessitas finire vbi tota.

* Patrum sententia quoq; multos sensus recipere potest: nec est ita fortis / antequam sit ab ecclesia approbata.

* Cōsuetudo potuit multis modis induci.

Art. 4. per totum. * Vniuersale concilium attente audit / & expresse loquitur: ob id adendum.

* Quotquot ad
apostolus fuerit
patres per sac-
cessionem tempo-
ram ad vniuersa
sua ecclesia cu-
currerunt.

* Math. 23.

* Paulus primus
p[ro] se etiam Ro-
m[an]i venit sua cō-
municare cū fra-
tribus.

* Galat. 2.

* 1. Corint. in

* Petrus quoque
ad conciliū cur-
rit cū aliis deter-
minare de legali-
bus actibus.

* 1. Thes. 2.

* Act. 15.

Ad istam eandem veritatem sunt quotquot præces-
serunt patres a Christo domino vsq; ad nos, Apostoli,
Apostolorum successores, ac apostolici viri, qui succes-
su temporis in ecclesia fuere, quasi dominicæ vineæ di-
uersarum horarum verissimi cultores, operarij q; pri-
mo mane, hora tertia, hora sexta, & vndecima condu-
cti: a quorum tramite nos deuiare non possumus, si cū
illis in sero mortis, aut mundi diurnum denarium acci-
pere volumus. Paulus hoc docuit primus quasi primo
mane ad ecclesiam, tanquam ad vineam domini voca-
tus: qui quū viros, ac mulieres doceret, illos vt non ora-
rent, nec prophetarent velato, sed discooperto capite:
illas vero, vt non nisi eo velato eadem facerent: contra
quosdam rebelles, ac contentiosos; qui hæc minime
obseruanda dixissent, consuetudinem ecclesiæ obiecit,
dicens. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos ta-
lem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.
Potuit quidem Apostolus aliunde ad idem scripturam
quærere, aut etiam addere, & æditam allegare: noluit ta-
men id facere, sed nudam consuetudinem ecclesiæ ad-
ducere, quatenus nos in similibus similia facere, & con-
tra cōtentiosos ad ecclesiasticas traditiones currere do-
ceret. Idem pro eodem. State fratres, & tenete traditio-
nes, quas didicistis, siue per sermonem, siue per episto-
lam nostram: ecce sine discrimine traditiones commē-
dat, siue scriptas, siue tantum moribus commendatas:
quod non secus alios Apostolos præcepisse nouimus:
quorum certe sunt, quæ ecclesiæ de fide tradit. Lucas
de Paulo pro eodem dixit. Perambulabat autem Sy-
riam, & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens cu-
stodire præcepta Apostolorum, & seniorum. Videant

qui voluerint, si non ad Ecclesiasticas traditiones illa
 praecepta quae Paulus custodiri praecipiebat, Aposto-
 lorum, seu seniorum pertineant? Irenaeus ille Chri-
 sti gloriosus martyr Apostolis vicinus, Lugdunens. Ar-
 chiepiscopus, beati Polycarpi Ioannis euangelistae di-
 scipuli auditor refert, maiores nostros obseruantias,
 traditiones Apostolicas, secundum quas instituerunt
 Ecclesias, sedulo perquirentes scriptis, verbis, & ge-
 stis, posteris commendaſſe. Idem pro eodem aduer-
 sus Valentinum, caeterosque sui temporis haereticos pu-
 gnans, ait. Traditionem Apostolorum toto orbe ma-
 nifestam in omni Ecclesia adest perspicere omnibus,
 qui vera audire voluerint: eam videlicet, quam primi-
 tiua illa Ecclesia ab Apostolis acceptam per successio-
 nem continuam patrum, & Episcoporum transmisit
 ad nos. Sed quoniam per omnes Ecclesias discurrere
 prolixum fuerat, & infiniti operis: ex omnibus maxi-
 me antiquissimam, ac omnibus cognitam, Romae a
 gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo funda-
 tam eligens, eius fidem, traditionemque, quam habet
 ab ipsis annunciatam, & per successiones episcoporum
 ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes
 eos, qui quoquo pacto, vel per sui placentiam, vel vanam
 gloriam, vel caecitatem, & malam sententiam, fidem, praeter-
 quam oportet, colligunt. Haec ille. Quaeso iste pater do-
 ctus, sanctus, Christi que martyr gloriosus, quid clarius
 dicere potuit, quo hunc nostrum, imo suum potius articulum
 firmaret? Idem pro eodem. Polycarpus qui non solum ab
 apostolis eruditus est, neque solum conversatus est cum ijs,
 qui dominum viderant: sed ab ipsis apostolis ordinatus
 Smyrnesorum episcopus, quem nos quoque in prima nostra

at Irenaeus lib. 1.
 contra haereticos

Eusebius refere
 lib. 3. Ecclesiast.
 cap. 11.

Prædicatio apos-
 tolica per traditi-
 onem ecclesiae
 conservatur.

¶ Irenaeus idem
 & ad idem.

veritate vidimus: infra. Docebat semper ea, quæ ab Apo-
 stolis ipse didicerat; & hæc ecclesiæ tradebat, quæ so-
 la verba dicenda sunt: sequitur. Qui etiam sub Anice-
 to Romam perrexit, & multos ex supradictis hæreticis
 ad ecclesiam Dei conuertit, hanc solum prædicans
 tenendam esse veritatem, quam ipse sciret se ab Apo-
 stolis suscepisse, quam & tradebat ecclesiæ. Hæc ille,
 Pantheus Stoicæ sectæ, quondam philosophus tantæ
 prudentiæ, & eruditionis, tam in scripturis, quam in
 seculari literatura fuit, ut in Indiam quoque a legatis
 gentis ipsius rogatus a Demetrio episcopo mittere-
 tur: tempore Marci euangelistæ Apostolorumque do-
 mini scholæ ecclesiasticæ doctoris officio præfuit,
 vir in omni eruditione nobilissimus, in ecclesia Ale-
 xandrina primus post Apostolos: discipulum, ac suc-
 cessorem habuit Clementem: cuius Clementis Orige-
 nes discipulus, successorque in inquisitionibus suis de
 principiis Christianæ vitæ inquit. Sicut multis apud
 Græcos & barbaros pollicentibus veritatem dissi-
 uimus apud omnes eam quærere, qui eam falsis opi-
 nionibus asserebant, postquam credimus filium Dei
 esse Christum, & ab ipso nobis hanc discendam esse
 persuasimus: ita cum multi sint, qui se putant scire, quæ
 Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa a prioribus
 sentiant, seruetur vero ecclesiastica prædicatio per
 successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque
 ad præsens in ecclesijs permanens: illa sola credenda
 est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione dis-
 cordat. Idem pro eodem. Ex traditione didici de qua-
 tuor euangelijs, quod hæc sola absque vlla contradi-
 ctione suscipi debeant in omnibus, quæ sub cælo sunt,

Hieronymus
 refert in De vi-
 ris illustribus, c.
 6.

Eusebius lib. 7.
 Eccles. histor. c.

10.

Idem ibi lib. 6. c.

1.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Idem pro eodem

multa dixit Ho-

melius super Nu-

meris.

Antiquus Oris-

genes multa ad

idem.

Tomo. i. Comen-
 tatorum in Math.
 esse Eusebio Ec-
 cles. hist. lib. 6.

ecclesijs Dei. Ita enim tradiderunt patres nostri. Et quod primum omnium sit euangelium a Matheo scriptum, qui aliquando fuerat publicanus, Hebraicis literis, & traditum his, qui ex circuncisione crediderant. Secundum vero scriptum esse a Marco, iuxta ea, quae sibi tradiderat Petrus. Tertium esse secundum Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat tanquam his, qui ex gentibus crediderant, scriptum. Super omnia autem euangelium esse Ioannis. Is vero, qui idoneus factus est minister noui testamenti, Paulum dico, qui repleuit Euangelio omnia ab Hierusalem in circuitu usque ad Illiricum, non ad omnes, quas docuerat ecclesias scripsit: sed quatuordecim solum epistolas, & in eis plures breuissimas. Idem ibi pro eodem aduersus eos, qui de epistola ad Hebraeos, an Pauli esset, dubitabant, ait. Sed ego dico, sicut mihi a maioribus traditum est, quia manifestissime Pauli est: & semper omnes antiqui maiores nostri ita eam, ut Pauli epistolam susceperunt. Haec ille. Clemens Petri discipulus, & eius in apostolica cathedra gloriosus successor ad idem docet oportere intelligentiam scripturarum ab eo discere, qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Ista in illis prioribus temporibus cognita sunt, credita etiam, ac populis praedicata: quibus sub recentissimo Christi sanguine effuso totus orbis miraculis quam plurimis radiabat.

CAP. III.

Post haec autem, non tamen multis temporibus interpositis, patres qui venerunt quasi hora tertia ad vineam vocati, sancti, ac docti, bona quidem membra illius formosae columbae, cui dicitur. *oia pulchra es amica mea*

*inimob omnia
autem omni
quod illud
thom. i. i. i. i. i.*

*omni
omni
omni
omni
omni*

** Paulus replevit
omnia euangelio
ab Hierusalem in
circuitu usque ad
Illiricum*

*omni
omni
omni
omni*

** Pro eo quod non
videatur caeteris
uari illa eius sen
tentia/qua de se
iplo pronuntiat
dicens imperi
um esse sermo
nem*

*omni
omni
omni
omni*

** Clemens Petri
discipulus ad idem
omni
omni
omni*

*omni
omni
omni
omni*

*omni
omni
omni
omni*

** Alii patres alio
quantulo posterius
otes ad idem*

(Ecclesiam dico Christi, suo sanguine iam mundam) vestigijs priorum patrum adhaerentes hanc eandem sententiam prorsus obseruarunt. Augustinus nanque praeterquam quod in multis alijs locis sub grauissimis sententijs, & verbis manifestis hanc veritatem docuit continuo, tamen ad idem contra epistolam fundamenti inquit. Ego euangelium non crederem, nisi Ecclesiae authoritas me moueret. Quaesio, qui haec dixit, traditionem Ecclesiasticam quanti fecit? Idem pro eodem ad Casulanum presbyterum. In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut praeratores diuinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Si ergo res Ecclesiae, & statuta maiorum velut diuinae leges obseruanda praedicantur: proculdubio quum Ecclesia nobis loquatur, seq; optime interprete, sitq; res quaedam audiens, & loquens: & diuina scriptura, teste Petro, nonnulla contineat intellectu difficilia, quae indocti, & instabiles deprauant: pro dubijs resoluendis, nobis potius ad Ecclesiam adeundum est. Idem pro eodem contra Faustum. Distincta est a posteriorum libris excellentia canonicae authoritatis veteris, & noui testamenti: quae Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, & propagationes ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta: cui seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Idem ibi pro eodem. Nostrorum porro librorum authoritas tot gentium consensione per successiones Apostolorum, Episcoporum, conciliorumq; roborata vobis aduersa est. Ecce quod ubiq; traditiones Ecclesiae per successiones patrum habitas

* Anno domini
360. natus.
Augustinus.
In epistol. funda
menti.

Dist. sic. in his.

* Ecclesia res vi
ua est videns, au
diens, & loquens.

1. Pet. 3.

* Augustinus.
lib. 11. cap. 5.

* Augustinus.
lib. 13. cap. 5.

commendat. Idem pro eodē aduersus Faustum. Quid
 ages? quo te vertes? quam libri a te prolati originem?
 quam vetustatem? quam seriem successionis testē cita-
 bis? nam si hæc facere conaberis, nihil valebis: & vi-
 des in hac re quid Ecclesię catholicę valeat authoritas,
 quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsq;
 ad hodiernum diem succedentium sibi met episcoporum
 serie, & tot populorum cōsensione firmatur. Idem pro
 eodem muniens se in baptismo paruulorum contra Pe-
 lagianos ait. Vbi ponis paruulos baptizatos? profecto
 in numero credentium. Nam ideo ex consuetudine Ec-
 clesię antiqua canonica fundatissima paruuli baptiza-
 ti fideles vocantur. Idem pro eodem tractans omni ac-
 ceptione dignum. Hoc Ecclesia semper habuit, sem-
 per tenuit, hoc a maiorum fide percepit, hoc vsq; in fi-
 nem perseueranter custodit. Idem ad idem. Iam supe-
 rius disputauimus, credit in altero, qui peccauit in alte-
 rum: credit & valet, & inter baptizatos computatur:
 hoc habet authoritas matris Ecclesię: hoc fundatissime
 veritatis obtinet canon: contra hoc robur, contra hunc
 inexpugnabilem murum quisquis arietat, ipse con-
 fringitur. Idem pro eodem contra Manichæos dixit.
 Palam est, quòd in re dubia ad fidem valeat autori-
 tas Ecclesię catholicę, quæ ab ipsis fundatissimis sedi-
 bus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedē-
 tium sibi met episcoporum serie, & tot populorum con-
 sensione firmatur. Hæc Augustinus. Hieronymus ad
 idē sup. Apostolū circa illud. Si quis autē videtur cōten-
 tiosus esse, inq̄t. Præuenit illos, ne quis diceret: vbi scri-
 ptū est? vel alijs argumētis huic resisteret rationi. Quo-
 modo præuenit? Nos talē cōsuetudinē inquiring nō ha-

* Augustinus,

solimoh onna
 2012, 027
 2012, 027
 2012, 027
 2012, 027
 2012, 027

* Augustinus.
 Prima parte ser-
 monum serm. 54
 De baptismo par-
 uulorum.

* Augustinus
 serm. 75.

* Augustinus.
 Sermon, quo prius
 prima parte post
 medium.

* Augustinus.
 lib. 2.

* In re dubia ad
 fidem valet aus-
 thoritas Eccles-
 iæ.

* I. Corint. 14.
 Hieronymus.

bemus, neq; ecclesia dei, siue contendendi, siue talia faciendi: quando igitur secundum Hieronymū Paulus sese muniens aduersus contradicentes cōsuetudinem ecclesiæ obiecerit, manifestum est, secundum ecclesiasticam traditionē vim roburq; habere probandi veritates, ac compescendi rebelles. Idem pro eodem ad Lucinium ait. Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt. Chrysostomus ad idem super Apostolum circa illud. Itaque fratres stete, & tenete traditiones inquit. Traditionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. Athanasius, seu (vt alij volunt) Vulgarius iuxta eundem locum Pauli pro eodem ait. Itaque & ecclesiæ traditionem dignā existimemus cui præstanda sit fides: vt siquid ab ea sit traditum, nihil vltra perquiras. Cyprianus ad idem. Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & actor: in ceteris homines spiritum sanctum habuere doctorem: & sicut par est, spiritui sancto, & Christo diuinitas: ita in suis institutis æqua est authoritas, & potestas. Hilarius in De trinitate de fide a maioribus accepta loquēs inquit. Ab his ergo, quæ teneo, doctus sum: his immedicabiliter imbutus sum: & ignosce omnipotens deus, quia in his nec emēdari possum, sed commori possū. Hęc ille.

CAP. III.

Deinde alij patres posteriores his sanctissimi etiam ac doctissimi, qui in ecclesia fuerūt, quasi sexta hora ad vineā dñi veniētes, hanc eandē veritatem obseruarūt docueruntque, Gregorius, Leo, Anacletus, Iulius, Innocentius, Bernardus, Thomas, Ioannes Gerson,

* Hieronymus,
Tomo primo.

* 2. Thef. 2.
Chrysostomus.

* Athanasius
Ibi.

* Cyprianus in
serm. de ablutione
pedum.

* Lib. 6.
Hilarius.

* Patres posteris
orēs his hoc idē
cā prioribus senserunt
penitus.

Beda, Bonaventura, Alexander de Ales, alijq; innumeri, quos narrare solum esset longissimū: quanto magis eorum sententias, & dicta referre? Innocentius placet plurimū, qui dixit. Quotiens ratio fidei ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, idest sui nominis, & honoris auctoritatem referre debere, veluti nūc retulit vestra dilectio: quod per totum mundum possit ecclesijs omnibus prodesse. Hęc ille. Bernardus quoq; aduersus eos, qui sese toti cōmunitati præponunt, traditiones superiorū audire nolentes ait. Lepra proprii cōsiliij eo perniciosior est, quo magis occulta: & quanto ea quis magis abundat, tanto sibi sanior esse videtur. Hęc illorum est, qui zelū Dei habent, sed non secundum scientiam sequentes errorē suum, & obstinati vt nullis velint consilijs acquiescere: hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, & claritatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis. Et quę maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat spūm dei? Idolatrię scelus est, nosse acquiescere, & quasi peccatū ariolandi. Eant nunc, qui se faciūt religiosiores alijs: ecce arioli, & idolatræ facti sūt, si nō ei, qui dixit hoc, plusquā sibi iudicant esse credendum. Neq; huic dissonat veritatis sermo. Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Hęc Bernardus. Thomas etiam Vualdensis, qui aduersus Vuiclet. ad idem dixit. Si ergo postquā scripturas scrutati fuerimus, videamus quid de hac re cōmuniter sentit ecclesia, vel in traditione vulgari, vel cōcordi patrū institutione: habeamus hoc, tanquā in scripturis inueniretur, pro definitione completa. Hęc ille.

* 24. q. 1. Quotiens
ens.

Innocentius.

* Bernardus.

* Quasi peccata
ariolandi est nosse
le acquiescere de
terminatione eccle-
siae.

* In doctrinali flo-
dei antiquæ. To-
mo. 1. lib. 2. art. 2.
cap. 27.
Thomas Vualdensis.

* Nos quibz qui nunc sumus cō apostolis & sanctis patribus/p quos apostolica prädicatio ad nos peruenit prädicamus.

* Patres sancti deo placuerunt/ ab iplo tū in vita tū in morte miraculis illustrati/ quomodo vestigia patrum tenentes/nō placebimus

* Chrysolomus super apostolum 2. Th. 2.

* Pulchra dedus eto ad propolis tum ab apostolis inclusiue vsq ad nos per omnes patres/ & omnia tempora.

* Act. 15.

* Dist. 15. c. Canones.

NOS vero, qui nunc nouissimi respectu præcedentium ad ecclesiam, quasi operarij in undecima hora ad vineam conducti sumus: quomodo non cum alijs prioribus laborabimus? Cur quod illi fecerunt, nō faciemus? quod senserunt, non sentiemus? quod prædicarunt, nō prædicabimus? aut quod scripserunt, non scribemus? Unus dominus est, pater familias, qui omnes vocauit, omnes ad eandem vineam misit: nec dubium, quin velit omnes similiter pro posse in ea laborare. Priores illi operarij gloriosi in operibus suis domino placuerunt sancti & iusti: ergo & nos eidem deo optimo placebimus, si illorum priorum placentium boni æmulatores fuerimus. Paulus illis dixit, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi: illi aut nobis dixerunt, Imitatores nostri estote, sicut & nos Pauli. Sentimus ergo cum illis, & quod illi dixerunt, dicimus. Itaq; traditionem quoq; ecclesie fide dignam putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. O verbum magnum, & maxime Christianum. Hæc est nostra Christiana professio: hæc nostra in Christi ecclesia ingenua confessio: mouemur tamen ad hanc manifestam veritatē non solum ex his, quæ dicta sunt, & optime sufficiunt: imo & ex multis alijs exēplis, figuris, rationibusq;. Exemplo quidem, quia a tempore nascentis ecclesie, hoc est ab Apostolis domini inclusiue vsque ad nos, quodcunque dubium in Christi ecclesia subortum fuit, illud non nisi ab ecclesia congregato concilio determinatum est. Monstratur hæc veritas, in concilio Hierosolymitano ab Apostolis super legalibus habitis: in Niceno contra Arrium: in Constantinopolitano, 1. contra Macedonium: in Ephesino contra Nesto-

riun
poli
cont
succ
ad n
den
amb
cau
cerd
tes I
sub
gog
aliu
sist
recu
do i
& ec
rect
Rat
quæ
assu
seu
stra
ptu
um
max
tru
ciku
loqu
dun

rium in Calcedoneñ, cōtra Euticem: in Constantino-
 politano, 2. contra Theodorum: in Constantinopol. 3.
 contra Macharium, & sic deinceps per vices temporū,
 successiones patrum, & propagationes ecclesiarū, vsq;
 ad nouissima concilia Constantieñ, Lateraneñ, & Tri-
 dentinum. Figura etiam, quia olim in synagoga pro
 ambiguis, & difficilibus inter sanguinem & sanguinē,
 caussam & caussam, lepram & leprā absoluendis: ad sa-
 cerdotē summū, & ad eos, qui cum illo essent sacerdo-
 tes Leuitici generis ad eundū erat, ac illi obediendum
 sub interminatione mortis. At quæso illa figura syna-
 gogæ, & ista obseruatissima consuetudo ecclesiæ, quid
 aliud indicāt, quàm fore potius ad ecclesiam, seu eccle-
 siasticā traditionem pro subortis dubijs extinguendis
 recurrēdum? Nouit hoc olim Innocentius tertius, quā-
 do illum textum veteris testamētī ad sacerdotē sūmū,
 & eos qui cum eo erant sacerdotes Leuitici generis di-
 rectum pro Romano pontifice optimo iure exposuit.
 Ratione quoq; quia in vniuersum, quando plura sunt,
 quæ singula ad aliquid sufficiunt: illud illorum omniū
 assumi debet, quod facilius assumi potest, & clarius,
 seu distinctius operatur. Ob id ergo, quum supra mō-
 strauerimus per multa, Miraculum verum sacram scri-
 pturam, totam ecclesiam in se, ac Vniuersale concili-
 um ipsam repræsentans, Cōsuetudinem generalem,
 maxime antiquissimam, Sententiamq; conformem pa-
 trum: quumque vniuersale concilium, vt diximus, fa-
 cilius haberi queat, & clarius se se manifestet audiens
 loquentes, & loquens audientibus: hoc magis peten-
 dum est.

* Dist. 16. c. 52. a.
 ca. & c. Prima.

* Deut. 17.

* Argumentum
 ex figura ad figu-
 ratum.

* Nouit hoc In-
 nocentius.

Cap. Per venera-
 bilem, extra qui
 filii sint legit.

* Lib. primo per
 totum.

Cap. huius arti-

* Quod in unum
ra inconuenien-
tia lequerentur /
si quæ religionis
sunt / per (o)ia scri-
ptura probarentur.

* 2. Pet. 3.

* Nisi esset eccle-
siastica traditio /
cōtinuo hæreses
& schismata pul-
lularent: quia tot
sensibus quot capi-
ta etiã interpretati-
one scripturæ.

* 2. Thes. 2.

* Dist. II. c. Ecce-
siasticarum.
Augustinus.

* Sola traditio
ecclesiæ docet fi-
deles / salutiferæ
crucis signaculo
insigniri & mul-
ta alia / quæ ab an-
tiquissimis tēpo-
ribus in tota reli-
gione obseruans-
tur.

Iam quæ mala non erunt in Ecclesia suborta, & quæ bona in illa non erunt propediem peritura: si quod uolunt, petuntq; hæretici concedamus: si consuetudines Ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones, & conformes patrum sententias excludamus, & solas diuinas scripturas audiamus? Quæso, quo iudice terminabitur quæstio in illis, quæ in ipsis sunt, Petro teste, intellectu difficilia: quæ indocti, & instabiles ad suam perditionem deprauant? aut si non terminetur, quum tot sint sensus, quot capita: & unusquisq; in proprio suo abundet: quæ hæreses, & schismata non pullulabunt? quandoquidem ex illo principio Paulus dixit: audio inter vos scissuras esse: infra ex eodem. Oportet & hæreses esse: iterum. Si sola scriptura audiatur, ubi erunt quæ Apostoli solo uerbo tradiderunt: quæ, Paulo teste, uelut si scripta essent, obseruanda sunt? Iterum. Si ita fuerit, quot, & quanta erunt, quæ Christi ecclesia amittere necessitabit? Augustinus hoc nouit, qui in libro ex dictis Basilij ait. Si enim attenderimus consuetudines Ecclesiæ non per scripturas a patribus traditas, nihil æstimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido cōstabit. Quæ enim (ut inde exordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri: uel quæ triphariam digesta super panem, & calicem prolixæ orationis, uel consecrationis uerba commendauit? Nam non modo quod in euangelio continetur, uel ab Apostolo quod est insertum, secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi uim commendantia mysterijs. Quæ orientem uersus nos literarum oratione forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo unctiois. Huic accedit, quod ter oleo unguimus quos

baptizamus, verbis abrenunciare Sathanæ, & angelis eius informamus. Vnde & hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more, ac reuerentiori diligētia sunt in mysterijs obseruata magis silentio, quā publicata scripto. Hæc Augustinus. Dare ergo eis quod petunt, nequam possumus, ne totam ecclesiam deformemus: ne illam innumeris hæresibus, ac schismatibus repleamus: ne quæ apostoli prædicarūt, & solo verbo commendarunt excludamus, & nos ipsos coram Dei iudicio omni poena dignos faciamus. Imo istis modernis hæreticis, qui scripturam petunt iudicē dicamus, quod olim Tertulianus sui temporis hæreticis hoc idem postulantibus dixit. *Qui estis? quādo, aut vnde venistis? Quid agitis in meo, non mei? Quo deniq; Marcion iure syluam meam cædis? Qua licentia Valentinē fontes meos trāuertis? Qua potestate Apelles limites meos cōmoues? Quid hic cæteri ad voluntatē vestrā seminatis, & pascitis? Mea est possessio. Olim possideo. Habeo origines firmas ab ipsis authoribus, quorū fuit res. Ego sum hæres Apostolorum, sicut cauerūt suo testamēto, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certe exhæredarunt semper, & abdicauerunt vt extraneos, vt inimicos. Vnde autem extranei, & inimici Apostolis hæretici: nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisq; de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? Hæc Tertulianus. Dicamus iterum istis nouis hæreticis, qui consuetudines ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones pro posse nitūtur excludere: quod olim Augustinus aduersus Iulianum Pelagianū præconia intonuit voce. Vtriusque partis orbis terrarum fides ista*

* Multa bona de ecclesia periret si omnia quæ religionis sunt sola scriptura probasset.

* Tertulianus. In lib. de hæresicorum præscriptione.

* Hæretici scripturas legentes & ex scripturis arguētes nō tuas tractāt, quia apostolice extirpare dantur.

Lib. 1. cap. 6.
Augustinus.

vna est: quia fides ista Christiana est: & te certe Occi-
 dentalis terra generavit, regeneravit Ecclesia: quid ei
 queris inferre, quod in ea nō inuenisti: imo quid ei que-
 ris auferre, quod in ea quoq; accepisti? Sic ergo nos istis
 nouis hæreticis Luthero, O Ecolampadio, Zuinglio,
 Melanchthone, suisq; cōplicibus dicamus: vos certe oc-
 cidētalī terra generavit, regeneravit Ecclesia, quid ei
 quæritis inferre, quod in ea non inuenistis? imo quid ei
 quæritis auferre, quod in ea quoq; accepistis? O geni-
 mina viperarum, sinite matrem viuere: pudeat aduer-
 sus illam oggannire: pudeat vipereo dente ventrē eius
 dilacerare sanctissimum.

CAP. VII.

Agamus alio medio eandem rem, & ex ipsa continui-
 tate, imo identitate, perseuerantia, duratione q; ecclesie
 in esse, & sanctitate huius articuli veritatem monstre-
 mus: audiant aduersarij, quærant quid dicant, & respō-
 deant nobis. Aut ecclesia Christi semper fuit, & sem-
 per sancta ex quo primo cœpit per Christum ædifica-
 ri vsque ad nos: aut aliquando desinit durare, vel sancta
 esse: Non secundum: hoc est, non cessauit durare, nec
 sancta permanere: quia tunc vbi essent illa Christi ver-
 ba, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: &
 Portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & vbi il-
 la, Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi:
 & vbi illud symboli, Credo sanctam Ecclesiam: &
 vbi quoque multa alia, quæ in diuinis scripturis pro du-
 ratione ecclesie in esse, & sanctitate vbiq; clamant:
 Ergo primū: hoc est, Ecclesia Christi semper fuit, sem-

* Aduersus eos
 qui ecclesie, tras-
 ditioes negāt.

* Probatur eadē
 veritas alio me-
 dio.

* Ecclesia nō de
 fuit esse ex quo
 cœpit.

* Math. 16.

* Math. 28.

* Symbol.

* Ecclesia Chris-
 ti semper duras-
 sit, & semper sus-
 titet, & est ex
 quo cœpit.

YV

perq; sancta, ex quo primo coepit per Christum ædifi-
 cari vsque ad nos: sic etiam, vt omni tempore inter me-
 dio deus de ecclesia dicat. Pulchra es amica mea, suavis,
 & decora. Vna est columba mea, perfecta mea: & nos
 de illa confiteamur. Credo sanctam ecclesiam. At sic &
 illa in illo quoque tempore fuit, quo ij patres Augusti-
 nus, Ambrosius, Hieronymus, Basilus, Athanasius,
 Chrysostronus, Cyrillus, Paulinusq; Nolanus: qui qua-
 si vno tempore hic vixerunt: & officijs, ac scientia orbe
 illustrarunt, rexeruntque. Tunc quærimus, an isti pa-
 tres erant membra illius vnus colubæ Dei, an non: Si
 q non dicatur, o infania: quomodo illi sanctissimi viri,
 studiosissimi, & doctissimi tot miraculis illustrati mē-
 bra eius non fuerunt? aut si illi non, qui alij illo tempore
 de ecclesia fuisse credi possunt? Si vero quòd sic dici-
 tur, vt reuera dicendum est: quæso, qui illos nunc in fi-
 de, ac doctrina imitantur, quomodo de ecclesia non e-
 runt: quum præsertim ipsi fuerint patres, ac rectores ec-
 clesiarum, in quorum fide explicita erat fides populi
 implicita? Aut quomodo Ecclesia quæ nunc est, & il-
 lam Ecclesiam patrum imitatur, Dei non erit: sicut
 illa Dei fuit? an fortassis nunc deo displicet, quod tunc
 ei placuit: aut tunc ei displicuit, quod modo ei pla-
 cet? Nequaquam. Vna est enim lex, vna fides, vnum
 baptisma, vnus dominus Deus, & pater omnium:
 vtroque eadem regula viuendi: quia & hic, & ibi
 idem Christi Euangelium. Sic autem quum Eccle-
 sia illa, quæ tunc fuit optimo Deo placita traditio-
 nes Ecclesiasticas obseruauit, commendauitque toto
 nixu, vt vidimus in dictis patrum: Ecclesia quæ mo-
 do est, optimo iure vestigia illius tenens illas easdem

* Cantic. 6.

* Symbol.

* Ecclesia Chris-
 ti tempore istius
 ætatis patrum
 erat.* Patres sancti de
 ecclesia. Carissimi
 quæ tunc exerce-
 rant: imo illi ab-
 solutus pastores, do-
 ctiores / ac recto-
 res omnino erant
 & veræ fidei præ-
 dicatores.

Ephes. 4

* Ecclesia Chris-
 ti quæ modo est
 optime illa tradi-
 tionem & verita-
 tes seruat / quæ
 seruauit ecclesia
 Christi quæ olim
 fuit.

obseruat commendatq; Quid ergo. Concludamus cū pulcherrimo dicto Chrystostomi, & cū illo sonora, humili, ac deuota voce clamemus. Traditionem quoq; ecclēsiæ fide dignā existimamus. Traditio est, nihil quæras amplius.

CAP. VIII.

Nouit Augustinus veram religionem non apud paganos esse, nec apud Iudæos, nec apud hæreticos, nec apud schismaticos: adde nec apud Turcas, & Sarracenos, Maurosq; (quos Augustinus ideo omisit, quia tunc non erant) sed solum apud Christianos, catholicos, seu orthodoxos integritatis custodes, rectaq; sectantes, in De vera religione dicens. Sed quoquo modo se habeat philosophorum iactantia, illud cuius intelligere facile est, religionem ab eis non esse quærendam, qui eadem sacra suscipiebant cum populis: & de suorum decorum natura ac summo bono diuersas contrariasque sententias in scholis suis eadē teste multitudine personabant. Quod si hoc vnum tantum viciū Christiana disciplina sanatum videremus: ineffabili laude prædicandā esse neminē negare oporteret. Hæreses nanq; tam innumerabiles a regula Christianitatis auersę testes sūt, non admitti ad communicanda sacramenta eos, qui de patre deo, & sapientia eius, & munere diuino aliter sentiunt, & hominibus persuadere conantur, quā veritas postulat. Sic enim creditur, & docetur (quod est humanæ salutis caput) non aliam esse philosophiam, id est sapientiæ studium, & aliam religionem: cum hi quorum doctrinam non approbamus, nec sacramenta nobiscum communicant. Quod in illis minus mirandum est, qui eorum quoq; sacramentorum ritu dispares esse vo-

Super Apostolos
Ium. 2. Thes. 2.
Chrystostomus.

Vera Christi
religio apud
quos non sit / &
apud quos sit.

Tom. 1. cap. 5.
Augustinus.

Quidam philo-
sophi inconstan-
tes de deo aliter
in scholis docer-
bant / & aliud in
templis ostende-
bant.

Christianus idē
vbique de deo se-
tit / docet / prædi-
cat / ac obseruat.

Christiani quo-
rum doctrinam
nō approbamus
eorum cōmunicā-
tionem nō habe-
mus.

luerunt: sicut nescio qui serpētini, qui appellātur, Manichæi, sicut alij nonnulli. Sed in illis magis animaduertendum hoc, magisq; prædicandū, qui paria sacramenta celebrantes, tamen quia sententia dispares sunt, & errores suos animosius defendere, quàm cautius corrigere maluerunt: exclusi a catholica communione, & participatione: quāuis parium sacramentorum propria vocabula, propriosq; conuentus, non in sermone tantum, sed etiam in superstitione meruerunt, vt Photiniani, Arriani, multique præterea. Nam de his, qui schismata fecerunt, alia quæstio est. Posset enim eos area dominica vsq; ad tempus vltimæ ventilationis velut paleas sustinere, nisi vento superbiæ nimia leuitate cessissent: & sese a nobis vltro separassent. Iudæi vero quāuis vni omnipotenti deo supplicent, sola tamen temporalia, & visibilia bona de illo expectantes rudimenta noui populi ab humilitate surgētia in ipsis suis scripturis nimia securitate noluerunt aduertere: atq; ita in veteri homine remanserunt. Quæ cum ita sint, neque in confusione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neq; in cæcitate Iudæorum quærenda est religio: sed apud eos solos, qui Christiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id est integritatis custodes, & recta sectantes. Hæc Augustinus. At si vera religio apud eos solos quærenda est, vt reuera (Augustino teste) est, qui Christiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id est integritatis custodes, & recta sectantes: iam absque dubio illa quærenda est apud hos patres, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gregorium, Hirençum, Hilarium, Cyprianū, Cyrillum, Basilium, Athanasium, Chrysostrumum,

* Manichæi separati sunt eo etiā quia sacramentorum ritus disparati sunt.

* Multi paria sacramenta celebrantes exclusi sunt a catholica communione: quia errores habuerunt, quos defendere pertinaciter voluerunt.

* Iudæi rebus terrenis dediti in veteri homine remanserunt.

* Solum Christiani catholici sunt, apud quos vera religio quærenda est.

* Apud sanctos patres queratur vera religio.

Damascenum, Anselmum, Bernardum, aliosq; sanctitate & eruditione similes: quia ij sunt, qui post Apostolos, discipulosque domini maxime Christiani, catholici, & orthodoxi fuere, integritatis custodes, & recta sectantes, Christi martyres, ac confessores, cum in vita, tum in morte miraculis quā plurimis illustratos, approbatosq;. Quia ergo apud illos vera religio fuit, quæ sine recta fide stare nequit (Paulo teste) nos optime facimus ad eos currentes, quæ crediderunt, credentes, quæ interpretati sunt, interpretantes, quæ approbarunt, approbantes, quæ reprobarunt, reprobantes, quæ commendarunt, commendantes, & quæ prædicarunt, prædicantes, ac quæ scripserunt scribentes: vt vel sic cum illis veram religionem habeamus. Abeant qui aliter sentiunt. Nos cum Augustino sentimus. Sed & si Augustinus hanc veritatem de vera religione, & vere religiosi viris alijs rebus intentus taceret: quid ad nos, qui pro ea alium testem, iudicemq; veracissimum Augustino longe grauiorem habemus, Iacobum Apostolum inquam, qui ad idem in sua canonica ita disserit. Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est. Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorū: & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. At si religio munda, & immaculata apud Deum hæc est, quā diffinit Iacobus, vt reuera (ipso teste) est: manifestum est illos patres sanctissimos, ac doctissimos Christi martyres, & confessores, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gregorium, Hirenæum, Hilarium, Cyprianū, Cyrillum, Athanasium, Basilium, Chrysoptomum, Damascenum, Anselmum a deo optimo multis miraculis approbatos veram religionē habuisse: quum isti

Optime facit qui veram religionem apud sanctos patres quaerunt tum in vita ad in morte multis miraculis illustratos.

Divina scriptura docet quæ sit vera religio / ac per coniequens apud quos nunc querenda est.

citra Apostolos, & discipulos sint, qui inter alios pupillos & viduas in tribulatione eorum visitarunt, & se se immaculatos ab hoc sæculo custodierunt. Cæterum quia Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra: quo fit, vt nemo queat sine fide immaculatum se custodire ab hoc sæculo, sed neque religionem mundam, & immaculatam apud Deum habere, sicut scriptum est, Oportet accedentem credere: & iterum, Sine fide impossibile est placere deo: necessum est, patres illos veram fidem habuisse concedamus: quemadmodum & veram religionem obseruasse eosdem concedimus. Sic autem, vt ante diximus, ita nunc iteramus. Optime facimus, in sanctis patribus veram fidem, veramq; religionem quærentes: vnde quia ipsi summo opere traditionem ecclesiasticam commendarunt, nos eam toto nixu accipimus, totoque mentis affectu nostris posteris commendamus: quibus cum Chryostomo dicimus. Traditionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est, nihil quæras amplius.

CAP. IX.

Aut aduersus omnes hæreticos, qui nunc sunt, & more præteritorum hæreticorum prædecessorum suorum pro rebus religionis probandis solas scripturas sacras iudices habere volunt: quæramus ab ipsis, vnde has scripturas, quas solas audire volunt, sacras esse norunt? aut vnde sciunt, ista euangelia, quæ habemus, esse, quæ Mathæus, Marcus, Lucas, & Ioânes scripserunt? aut quomodo illa esse in sua prima integritate credunt? quum potuerint a tot retro sæculis per malos homines, & hæreticos

¶ Patres sancti extra apostolos & discipulos domini plus aliis pupillos & viduas in tribulatione eorum visitarunt, & se immaculatos ab hoc sæculo custodierunt.
*Ioan. 5.
*Hebr. 11.

¶ Chryostomus super Apollolos 2. Thes. 2.

¶ Aduersus hæreticos solam scripturam iudicem petentes.

Sola autoritate ecclesie scitur nunc euangelia scripta esse euangelistarum / quorum nominibus prætitulatur / & illud in sua integritate esse.

• Autoritas ecclesie quæ sola ad illud sufficit / utique tanta est / ut ipsa sola credamus quis sit proprius sensus scripturarum / quas non nisi per illam accipimus / & quas non nisi per illam integras esse credimus.

• Autoritas ecclesie / quæ sola sufficit scripturas apostolorum & euangelistarum conseruare integras / sufficit etiam eorum traditiones solo verbo habitas conseruare.

deprauari? Quæso, quo miraculo, qua reuelatione, vel quo sensu ipsi certificantur de istis? Credo respondebunt, sese autoritate ecclesie certos fieri. Optime: sed quæro iterum. Cuius ecclesie? Non possunt respondere, quòd solius primitiue, quæ in principio fuit, & nouum testamentum scripturis sacris nobis suis posteris madauit. Non possunt inquam hoc dicere: quia isti moderni hæretici illam ecclesiam in seipsam non viderunt. Quid ergo? Proculdubio aliam ecclesiam, cuius autoritate certi sunt de huiusmodi, assignare nequeunt, nisi illam primitiuam, prout per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum vsq; ad nos peruenit, & isti ecclesie, quæ nunc est, continuatur: sub cuius temporibus isti hæretici nati sunt, & per quam credentiam de scripturis vtriusque testamenti acceperunt. At nunc quæso, si autoritas illius ecclesie vsque ad istam continuatæ per medios patres sanctissimos, & doctissimos Christi martyres, & confessores miraculis diuinis & quæ plurimis illustratos, tanta est, ut ipsa sola istæ scripturæ credantur esse illorum sacrorum scriptorum, quorum nominibus intitulatur, & credantur prorsus integre, ac incorrupte, nec in aliquo vitiate: quomodo hæc eadem autoritas non erit tanta, ut ex ipsa sola credamus, quis sit proprius sensus, in quo ipsæ scripturæ a principio fuerunt intellectæ, & in quo nunc sunt intelligendæ? Aut si tanta est hæc autoritas, ut de scripturis huiusmodi, quæ sacræ sint, & quæ integre firmissimam fidem pariant: quomodo non erit tanta, ut per eam certissime, verissimeq; credamus apostolicas traditiones, quas Apostoli solo verbo, tradiderunt? Nam si dixerint hæretici ipsi, hanc autoritatem talis Ecclesie errare,

istas, vel illas consuetudines esse Apostolorum: quam firmam eam faciunt, vt per illam dicant, sese credere istas, vel illas scripturas integras esse, & sacrorum scriptorum? Profecto eam totaliter infringunt: quia auctoritas quæ in vno, maxime in re tam graui mentiretur, prorsus in omnibus suspecta redderetur: quemadmodum Augustinus ad Hieronymum in De Petro reprehenso a Paulo optime deduxit. Sic ergo, quia auctoritas ecclesiæ tanta est, vt per eam nostras scripturas sacras, & integras esse confiteamur: iam per consequens tanta est, vt per illam apostolicas traditiones, & quæ Apostoli solo verbo docuerunt, accipiamus, credamusque. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen.

* Auctoritas / q̄ in vno mentiretur / prorsus in omnibus suspecta redderetur.

* Epistola. 19. Augustinus ad Hieronymum. * Auctoritas ecclesiæ diuina est & in oibus veragissima.

Liber quartus.

PROOEMIUM.

CAP. VNIC.

VXI necessarium, vt presentis negocij tota materia maneret discussa, post articulos Christianorū principiorū assertos, mōstratosq; quibus in nostris rebus, eis inquā, quæ religionis sunt, probandis, armamur, muniturq; ex omni parte: ac post vnum illorū electum, quo vt in plurimū, non quasi maioris, sed quasi clarioris veritatis fuerit, aduersus omnes Christi inimicos, quotidie veram fidē defendentes, nonnullas quæstiones inter viros catholicos in scholis disputari solitas, de Miraculo vero, & scriptura; de scriptura, & tota ecclesia in se: de tota ecclesia, & vniuersali cōcilio: ac tandē de vniuersali cōcilio, & papa determinare: an, & quod alterū duorū alteri præemineat, sitq; potius expetēdū, audiēdūq; Graue negociū est, & viribus nostris impar. Video, sed & illi dabit Deus optimus maximusque quoque finem. De his ergo disputaturi, quæ in scholis, & a scholasticis more scholastico disputari solēt, fortassis cogemur stylum, & modū mutare ab ecclesiasticis ad scholasticos transeuntes, proprijs vocabulis, argumentationibusque vtentes: quæso, ne id fastidio fuerit, quibus altior stylus humanarum scientiarum est comes, Paulus ille Apostolus in Euangelio segregatus, qui in alijs

* Quatenus tota materia discussa maneat / post articulos principiorū post eos: ac post vnum eorum electū tanquā manifestum magis magisque amplū superest de eisdem nonnullas quæstiones tractare.

* scholastica disputatio cogit mutare stylum.

epistolis non in humanæ scientiæ verbis Christi mysteria commendabat: in ea quæ ad Hebræos est, illud idem sub mirabili sermonis elegantiâ facit. Augustinus etiam cum in De ciuitate Dei, tū in De moribus ecclesię catholicę declarauit: si quid offendit eruditos in ipsius dictione, non fuisse inscitie, sed charitatis, qua stylum demisit ad imperitorum intelligentiam. Nolo his credi me quicquam mutasse de meo in scribendo more (neq; enim habeo quod huiusce rei mutare valeam, qui vel magnam meæ iuuentutis partem in scholasticis rebus versatus consumpserim) sed tantū quatenus horum sanctorum exemplo, qui stylum ob charitatem mutarunt scribentes, moneam cunctos lectores suum quoq; mutant legentes. Neque quærant continuo, quæ placet in auribus, elegantiam sermonum: sed quæ agit in corde, quærendam magis scientiam rerum. Suum Marcum Tullium Ciceronem meum in hac philosophia adiutorem habeo: qui in de arte rethorica ita disserit. Ac me quidem diu cogitantem ratio ipsa in hęc potissimum sententiam ducit, vt existimem sapientiã sine eloquentia parū prodesse ciuitatibus, eloquentiã vero sine sapiētia nimīū obesse plerūq; prodesse nunquã. At istis suis verbis quæso, quid voluit ipse humanarū locutionū (vt sic loquar) humanissimus doctor: nisi quod diximus, eligendã fore potius scientiã rerū, quã eloquentiã sermonū. Neq; hoc solū, imo & alibi testatur, nō in alienis, sed in proprijs sciētiarū vocabulis esse loquēdū. Iã qđ de hac re patres sēserint sanctissimi, doctissimiq; Augustinus in De doctrina Christiana exposuit satis eo loco, quo Christiani doctoris officiū exactissime definiuit. Superet ergo charitas fastidiū, si qđ inter disputã

* Sanctissimi & doctissimi aliquando stylum mutarunt.

* Magna pars iuuentutis in scholasticis rebus consumpta.

Lib. primo.

* Sapientia sine eloquentia parū prodest ciuitatibus: eloquentia autem sine sapientia nimīū obest plerūq; prodest nunquam.

Lib. 4. cap. 4. & cap. 5. 1
* Hieronymus estia in expositione psal. 39.

dum ex auditis nominibus propositionum, conclusio-
num, argumentationum, confirmationumq; , & simi-
lium fortassis subreperit.

DISPUTATIO

Prima.

De miraculo ve-
ro & scriptura.

MIRVM omnium circa ea que in
primis articulis dicta sunt, non abs re
disputari posset de miraculo vero, &
scriptura diuina, vtrū ne horum alte-
rum alteri in authoritate, quam ha-
bent, seu fortassis in modo habendi
eādem præmineat, sic vt potius isti,
quā illi, aut econtra illi magis, quā isti fuerit credendū.
Verum quia de hoc (quantum memini) nō vidi hacte-
nus a doctoribus pugnari, quorum possim dicta, sen-
tentiasq; distinctas referre: satis superq; me cunctis in
presentiarum satisfecisse putauerim, si quod huius rei
mihi teneo, etiam alijs exponere, ac ex suis principijs
monstrare curauero. Quod vt fiat clarius, ecce per capi-
ta in forma conclusionum, seu per conclusiones in mo-
do capitulorum, Deo adiuuante aggredimur.

CAP. I.

Hæc ambo quo-
ad se æqualis au-
thoritatis sunt /
seu quoad natu-
ram.

Miraculum verū, & sacra scriptura diuinā authorita-
tē habēt: amboq; in gradu, seu potius in modo eminēti
sic vt nulli liceat ratione authoritatis habitæ, gradus,
aut modi habendi magis vni, quam alteri adherere te-
stanti: nec possit humana ratione iudicari, an alterum
horum alterum excellat quoad se. Monstratur hæc ve-
ritas quoad omnia, per ea, quæ in proprijs suis articulis

superius dicta sunt: quibus indicauimus vtrūque a deo optimo maximoque actore fieri immediate, & principaliter. Nanque homo cooperans in huiusmodi non quasi relictus naturæ suæ agit quod agit, sed quasi instrumentum dei, ab eo particularissimo modo, & cum effectu motū. Video hominē proprius instrumentū esse in sacris scripturis scribēdis, quā in veris miraculis faciendis: propterea quod in protrahendo literas propriā quandam habeat actionem ad effectum intentū: sicut ferra secādo: quod in faciēdo miraculū secus est. Tamē hoc nihil prohibet, quominus vtrunq; diuinū sit opus, deo vtrobiq; principaliter operante, quasi si solus operaretur ipse. Nanq; sicut miraculum aliquod non ideo minus est, quādo a deo mediāte aliqua prece, aut actione hominis fit, quā si a solo ipso nulla media creatura fieret, neq; per consequens minorem authoritatem obtinet. Sic sacra scriptura non ob id minoris authoritatis est, q̄ homo in ea agenda proprium Dei instrumentū fuerit, quā si a solo Deo nulla actione creaturæ præuia ageretur. Nouit hoc Augustinus, quando in De cōsensu euāgelistarum dixit. Quicquid enim ille (Christus scilicet de quo loquebatur) de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis (Apostolis scilicet, & euāgelistis) tanquam suis manibus imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis officijs concordium membrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum domini, quam in corpore gestabat, scribentem conspexerit. Hęc ille. Petrus his quodam modo aduersari videtur: qui quum verum miraculum in sua secunda ca-

Lib. I. art. 1. & 2.

* Quodlibet eorum immediate & principaliter est a deo.

* Instrumentum nō impedit actionem principalis agētis infiniti.

* Miraculū non minus est quando fit homine petēte, quā quando fit a solo deo volente nemine orante.

Augustinus lib. I. cap. 33.

* Quasi deus scripserit per sua os sacroscriptores.

nonica erga dominum saluatorem factum enarrasset, dicens, Accipiens enim a deo patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite: Et hanc vocem nos audiuius de celo allatam, quum essemus cum ipso in monte sancto: quasi sacra scriptura maioris authoritatis, aut firmiter veritatis, quam verum miraculum sit, subiecit statim. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris &c. Sic autem quum is tantus domini Apostolus, Petrus inquam ille omnium apostolorum princeps, post enarratam vocem miraculose formatam, & a se in monte sancto optime auditam, subdat, Et habemus firmiorem propheticum sermonem, vocem, aut scripturam prophetarum indicans: videtur quidem scripture potius, quam miraculo assensum præberi velle. Respondemus, videtur quidem in superficie sermonis ita sentire: sed nequaquam sentit: namq; vox illa non potest dici immediate a deo formata: quia quum sit quoddam ens extra Deum, esset opus totius trinitatis, non magis patris, quam filij, quam etiam spiritus sancti: nec minus istius personæ, quam illius, aut illius. Isto autem posito, quomodo illa locutio vera diceret, nisi Christus filius totius trinitatis esset? Quod negatur. Sed quia vox illa in ministerio angeli formata est in persona patris loquentis, sicut solitum erat olim angelos in persona domini ad populum, vel etiam ad Moysen loqui: quemadmodum Stephanus sapientia plenus legem a

* Quomodo vis deatur Petrus a postolorum princeps magis deferre honore scripturæ / quæ miraculose in superficie literæ lux.

* Author illius vocis de qua Petrus loquitur.

* Abulen. super Math. cap. 17. q. 89 & cap. 17. q. 78.

* Vox illa formata est ministerio angeli in persona domini / seu proprius in persona patris.

deo datam in dispositione angelorū testatus est: ideo Petrus scripturam, quia a deo immediate est, voci illi per angelos formatam præposuit. Sane hanc fuisse mentem Petri, verba statim sequentia monstrant: quibus dixit. Hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Nō enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines. Ecce totam rationem, qua scripturam firmiorem dixerat prophetarum, in eo refert, quòd omnis illa Deo immediate mouente, agenteque principaliter fit longe aliter, quàm illa vox virtute angeli facta. Sic multi patres de illa voce senserunt: sic etiam verior scripturarum intelligentia indicat: nanque quum scriptura sæpe asserat Deum olim patribus loquutum in veteri testamento: tamen in nouo Saluator ipse noster Iudæis dixit. Quem vos dicitis, quia Deus vester est: cuius neque vocem vnquam audistis: neque speciem vidistis: quo domini dicto certo nouimus, illas priscas voces ab angelo in persona Dei loquentis formatas. Cæterum si quispiam ita instet dicens, propter alios patres antiquos atque maiores, qui aliter senserunt, vocem illam a deo immediate factam esse. Respondeo, nihil illud quidem contra nos: tum propter dictam iam ante sententiam, quam nos veriolem accertiolem esse existimamus: tum quia ista secunda etiã si a nobis cōcedatur nihil omnino efficere potest: curreret enim, si vera esset de miraculo, & scriptura quoad nos. Nam quum diuina scriptura iam a multis retro sæculis probata sit satis: miraculum autem habeat, unde examinandum reddatur, an verum, an falsum sit.

Scriptura etiã mediata esse a deo

** Quare Petrus scripturam voci illi præposuit.*

aliquo

pheta aut ruan

** 2. Pet. 1. ta cam fu*

nit deus; non na

cam scripsit un

lista aut p p p

dicendū est m

te propheta

que ad modū de

dictū est

** Exod. 33.*

** Num. 12.*

Exod. 29.

Deut. 4. & 5.

& alibi sæpe.

** Ioan. 8.*

** Vox illa quæ olim deus patribus loquebatur ministerio angelorū formata.*

** Aliud est iudicium de miraculo & scriptura quoad nos fides.*

les.

an vno modo, an alio fiat: nihil officit, imo conuenit, vt diuina scriptura nobis firmior dicatur. Verum quia de hoc multa statim dicenda sunt, modo satis.

CAP. II.

Multa signa mēdacia veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt, vnde miracula an vera sint, examinanda sunt: scriptura vero multis iam retro sæculis mōstrata est: quo fit, vt ipsa nobis sit firmior, quousq; miraculum verum esse probetur. Monstratur quod diximus, posse signa mendacia arte dæmonis fieri veris miraculis similia: primū ex diuina scriptura. Saluator noster dixit. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabūt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiā electi. Ecce prædixi vobis. At pseudochristi, & pseudoprophetæ cuius arte, nisi dæmonis signa magna, & prodigia facere vna quā possunt? aut quomodo illa signa, & prodigia sic magna erunt, vt in errorem inducātur (si fieri potest) etiā electi: nisi ipsa vtique fuerint veris signis, verisq; miraculis similia? Paulus ad idem ait. Tunc reuelabitur ille iniquus: quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui: eum, cuius est aduentus secundum operationem Sathanę in omni virtute, & signis, & prodigijs mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ad idem est, q̄ magi Pharaonis sapientes, & malefici per incātationes Aegyptiacas arcana quædam similiter fecerunt: & proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: licet virga Aaron virgas eorum deuorauerit. Ad idem est illud mirabile de Samuele a phytonissa Sauli ostēso: de quo hætenus inter patres dubium est non paruum, an fuerit verus Sa-

Signa mendacia veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt.

Math. 24.

Pseudoapostoli & pseudoprophetæ nō nisi arte dæmonis signa magna facere possunt.

2. Thess. 2.

Exod. 7. De magis Pharaonis.

1. Reg. 28. De Samue e, & Phytonissa.

muel quoad spiritum, an demon aliquis in effigie simili-
 lima Samuelis apparēs. Dico hoc dubium non paruum
 inter doctores, propterea quod Augustinus, Gratianusque;
 ex Augustino illum, qui apparuit, nequaquam verum
 Samuelem, sed phytonicum spiritum fuisse asserunt:
 quibus alij aduersantur, eundem verum Samuelem di-
 centes: de qua questione nonnulla paulo post dicturi su-
 mus. Ad idē sunt præterea omnes illę mutationes, quas
 apud gentiles per antiquas historias nouimus arte dæ-
 monis factas. Augustinus in De ciuitate dei de his verba
 faciens ait. Si enim dixerimus ea non esse credenda, nō
 desunt etiam nunc, qui eiusmodi quædam, vel certissi-
 ma audisse, vel etiam expertos se esse asseuerent. Nam
 & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de qua-
 dam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres
 imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant,
 quibus vellent, seu possent viatoribus, vnde in iumenta
 ilico verterentur, & necessaria quæque portarent: postque
 perfecta opera iterum ad se redirent: nec tamen in eis
 mentē fieri bestialem, sed rationalem humanamque ser-
 uari: sicut Apuleius in libris, quos asini aurei titulo in-
 scripsit, sibi ipsi accidisse, vt accepto veneno, humano
 animo permanēte, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit;
 infra. Nec sane dæmones naturas creant, si aliquid tale
 faciunt, de qualibus factis ista vertitur quæstio, sed spe-
 cietenus quæ a vero deo sunt creata commutant, vt vi-
 deantur esse, quod non sunt. Hæc Augustinus. Audiat
 ergo qui voluerit, quid de illis incredibilibus commuta-
 tiōibus, de maga illa famosissima Circe, quę socios quo-
 que Vlyssis fertur mutasse in bestias: & de Arcadibus,
 qui forte ducti transnatabāt quoddam stagnum, atque ibi

* De ciuit. lib. 18.
 cap. 26. q. 5. Nec
 mirum. & Glo.
 * Esa. 29.
 * Nicol. & Abud
 len. Rog. 207

* August. lib. 18.
 cap. 18.

* Quid audiuit
 Augustinus cum
 esset in Italia.

* Apuleius in li-
 bris de asino au-
 reo.

* Dæmones nas-
 turas nō creant
 sed specie tenus
 cōmutant.

* Varro comme-
 morat Augusti-
 nus refert De ci-
 uit. lib. 18. cap. 17.
 De Circe & de
 Arcadibus.

conuertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta viuebant: si vero carne non vescerentur humana, rursus post nouem annos eodem renato stagno reformabantur in homines, in antiquissimis legatur historijs: & videbit statim, quot, quanta, aut qualia possit dæmon a deo optimo permissus, signa, ac prodigia non quidem facere vera, sed hominibus ostendere falsa, ac tantummodo apparentia. Paulus vniuersaliter dixit, Sathanam transfigurari in Angelum lucis, ministrosque eius in ministros iustitiæ: vnde & clamat. An ignoratis altitudinem Sathanæ? Hæc vtique non solum in similitudine veritatis falsa docens, imo & in similitudine potestatis mendacia signa ostendens. Si ergo ista vera sunt, vt reuera sunt: manifestum est signa omnia, quæ facta fuerint, probanda fore prius, an vera sint: & non statim credenda. At vero quia de sacra scriptura secus est, cui statim assentire tenemur, tanquam iudici multis retro sæculis probato a Deo optimo maximoque: recte diximus, scripturam nobis catholicis firmiorem dici. Olim sub lege propter multa, quæ in miraculis accidere poterant, tandem posita fuit lex, cuius examine siue opus, siue operans verus, an falsus esset, anque in sui, an in Dei nomine loquutus fuerit, probaretur. Similiter & nunc sub Euangelio illa omnia probanda sunt, quando etiam, quæ tunc accidere possunt, scriptura vniuersaliter dicit. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum: iterum. Omnia probate: quod bonum est tenete. Quid clarius.

* Fabula Arcas
dum de transfor
mationibus.

2. Corint. 11.

Quæ nunc facta fuerint signa probanda sunt ad regulam scripturarum & ecclesie.

1. Ioan. 4.

1. Thes. 5.

CAP. III.

De Samuele autem de quo loqui cœpimus, an fuerit ipse, vel imago eius, qui Sauli apparuit, quid aliud quispiam nunc a nobis quærere potest, quam id quod olim de eodem ab Augustino quæsiuit Simplicianus? aut quid nos a nobis quærentibus dicere valeamus, nisi quod olim Augustinus dixit Simpliciano, quæ pro, & contra adduci valebant, adducendo? Monstrat enim, non esse absurdum, credere ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis permissum fuisse, vt non inuitus, nec dominante, aut subiugante magica potentia: sed volens, atque obtemperans occulte dispensationi dei, quæ pythoniſſam illam, & Saulem latebat, consentiret spiritus prophetæ sancti se ostendi aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Quemadmodum ex euangelio nouimus diuina permissione factum, vt ipsum verum dei filium Sathanas assumeret, & super pinnaculum templi constitueret: Iudæi quoque peruersi, atque immundi facta diaboli facientes eundem dei filium tenerent, vincirent, illuderent, crucifigerent, atque interficerent. Docet similiter posse & illum locum scripturæ facilius intelligi, vt non vere Spiritum Samuelis excitatum a requie sua credamus: sed aliquod phantasma, & imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sic imago hominis vocatur homo: Ciceronis, Cicero; Sallustij, Sallustius; Achillis, Achilles;

* An fuerit verus Samuel qui apparuit inuocante pythoniſſa.

* Ad Simplicianum lib. 2. q. 1. tom. 4.

Rationes ad partem dicentem quod non erat Samuel, sed similitudo eius.

Hectoris, Hector: Romæ, Roma. Quemadmodum,
 & Pharaos picas se dixit vidisse in somnis, & boues: non
 spicarum, aut bouum imagines. Tamen multis hinc in-
 de adductis, eo tamen pendet, quo asserit dicendum ma-
 gis, quandiu sibi aliquid amplius excogitare, atq; expli-
 care non datur, factum illud maligno pythoniæ illius
 ministerio completum. Motus fuit tunc temporis ad hanc
 partem, tum quia difficile intellectu est, quod anima iusti
 magicis cogatur artibus: tum quia quæ apparuit imago
 Sauli dixit. Cras mecum eris: quod eo falsum videtur, quod
 Saul reprobatus cum Samuele iusto dignoscitur. Ma-
 gno quippe interuallo post mortem separari bonos a ma-
 lis in euangelio legimus, cum dominus inter superbum
 illum diuitem, cum iam apud inferos tormenta patere-
 tur, & illum qui ad eius ianuam ulcerosus iacebat, iam in
 requie constitutum, magnum chaos interiectum esse
 testatur. Alij vero determinate dixerunt, illum fuisse
 verum Samuelem, non quasi ipse a dæmone suafus ve-
 niret, quia hoc de tali viro talique anima affirmare sce-
 lus est, nec quasi coactus magica arte appareret, quæ ni-
 hil valet in sanctis, sed eo tantum, quo pythoniæ illa per
 suam magicam, Samuelem vocante, permiserit, seu ius-
 serit Deus optimus ipsum adesse apparereque, ac loqui
 quatenus prædiceret Sauli mortem suam, & terreret eum
 ratificans mortuus, quæ dixerat viuus. Simile quoddam
 iam in diuinis, scripturis precesserat: nam Balaam ario-
 lus erat, cui ad consultationem demonum aras paranti,
 verus Deus bis respondit, cogens dæmones non res-
 pondere. Moti sunt authoritate Ecclesiastici, qui de Sa-
 muele ita dixit. Dilectus a domino deo suo Samuele p-
 pheta domini, renouauit imperium, & vnxit principe

Augustinus te-
 nuit prius quam
 illi sibi atque non
 dabatur partem
 negatiua: dicens
 illum qui apparu-
 it non Samuelem
 sed Samuelem si-
 militudinem sus-
 ipse.

Abulen. Reg.
 28. q. 28.

* Alii dixerunt
 illu qui apparuit
 verum Samuelem
 quoad spiritum
 fuisse.

Num. 22. & 27.

Ecclesiast. 1.

in gēte sua: in lege domini congregationem iudicauit: infra. Post hæc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ. &c. Approbo ego magis istam sententiam, qua illum verum Samuelem, vel spiritum eius fuisse asseritur: sed & illam dico etiam Augustinū habuisse, imo & probasse eadem scripturæ authoritate, qua isti moderni eam probarunt. Nanque in De cura pro mortuis gerenda ad idem inquit. Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quanuis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem Spiritum tā multis operibus congruentem illius existiment similitudinem figurasse: cum liber ecclesiasticus, quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquiū nonnullam similitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetauerit. Quantum autem honoris, & autoritatis Augustinus ipse ecclesiastico illi libro deferat, ipse in De doctrina Christiana declarat: quo loco illum inter libros canonis veteris testamenti nominat, annumeratque. Abeant ergo qui Augustinum aliter sensisse sentiunt: & quasi eum vincant, eundem locum, quo Augustinus se muniuit, adducunt, tanquam si quicquam noui repererint, quod Augustinum latuerit.

Disputatio Secunda.

SECVNDQ circa præcedentia quæri potest, imo & a multis iam quærit de scriptura, & ecclesia tota in seipsa: an alterum

* Approbamus quod dicitur verum Samuelem apparuisse & monstratum Augustinum hoc tenuisse. Cap. 15. Augustinus.

* Lib. 2. cap. 8. Nanque quāti faciat Augustinus libros canonis vtriusque testamenti docet in prol. lib. 3. de trinit. ad Hieronym. epistol. 8. in ord. 19. in epistola ad Vincentium in De vnico baptismo lib. 2. contra Faustum. lib. 11. cap. 5. quorū multa habentur dist. 9. c. Noli meis. Ego solis. Quis nesciat. Nol. frater. Neque quorumlibet. Sana quippe. * De scriptura & ecclesia vniuersali in se per orbem diffusa.

horum in authoritate altero maius sit: de qua re, quia catholicorum doctorum varij varia senserunt, duximus necessarium ante determinationem nostram illorum diuersas sententias afferre, quatenus vel sic ex oppositis iuxta se positis materic grauitas, determinationis difficultas, probabiliorisque partis veritas, pateret magis. Erit ergo i primis aliaru opinionu positio: deinde statim nostrę enarratio, non in omnibus fundamētis, quę hinc inde adduci possēt pro, singulis: sed in illis tantum, quę ex omnibus selecta grauia magis, fortioraque visa sunt. Nanque in huiusmodi nō multitudo verborum, sed sola vis rationum ponderanda est: nec per consequēs qui plura, sed qui meliora dicunt pre ceteris audiendi sunt.

CAP. I.

Prima igitur positio de hac re in eo est, q̄ ecclesia lo ge maioris authoritatis sit, q̄ scriptura. Abulē. hoc asserit, qui in prologo suo super Matheū dixit. Ecclesia vniuersalis, quę est vniuersitas fidelium diffusa per totum orbem hoc concorditer, & vniformiter tenet: & ista est maioris authoritatis, q̄ quicumque euangelista, aut propheta: imo quam mille euangelistę, & prophetę simul sumpti. Hęc ille in forma. Ceterum quia ipse ex omnibus quos video, hoc negociū pro ecclesia super scripturā fulius deduxit: placet ex illo loco sua huc verba afferre, quibus ample satis hanc sententiam ponit, exponit, probatq;. Ait ergo. Certitudo aut, & authoritas euangelistatum non euenit eis propter seipos: sed propter ecclesiam. Nam nos non credimus euangelistis, quia fue-

Opposita iuxta se posita magis elucescunt.

Nō multitudo verboru sed vis rationum ponderanda est.

Abulē. 9. 19.

Prima positio patrum q̄ ecclesia maioris authoritatis sit q̄ scriptura.

runt, Matheus, Marcus, Lucas, & Ioanes: sed quia ecclesia asserit eos vera dicere, & iubet illis credi. Vnde etiam si sciretur, quod credendum erat Mathæo, Marco, Lucæ, & Ioanni: nos nesciremus, an isti, qui apud nos habentur essent libri eorum, vel aliqui alij, quia poterat quis dicere, non esse istos libros quatuor euangelistarum, sed alios, qui perierunt, vel qui non habentur apud nos: & nos nesciremus, an hoc verum esset: & sic dubitaremus, an credendum esset eis. Ecclesia tamen asserit istos quatuor libros, qui apud nos habentur, esse quatuor euangelistarum: ideo nos credimus. Diceret quoque aliquis licet isti sint libri quatuor euangelistarum, esse tamen corruptos ab hæreticis, & aliter eos a principio scripsisse: ideo non debere sic credi, ut habentur, sed aliter: & sic nos essemus dubij, an tenendum esset, quod scriptum est. Dicendum est autem: ecclesia certificat nos quod libri euangelistarum manent apud nos incorrupti, sicut illi scripserunt: ideo credimus eis in dubitanter. Item nos nesciremus, quare potius credendum esset Marco, & Mathæo, Lucæ, & Ioanni, quam libro Thobias, & Iudith, qui non ponuntur in canone, cum non appareat aliqua ratio maior de hoc, quam de illo: sed solum sequimur ecclesiam, scilicet quia ipsa posuit libros euangelistarum in canone: librum autem Iudith, & Thobias extra canonem. Si autem posuisset Iudith, & Thobiam in canone, & euangelistas extra canonem: crederemus Iudith, & Thobias ex necessitate: & libros quatuor euangelistarum iudicaretur apocryphos. Solum ergo credimus istis ex necessitate, & illis: quia ecclesia sic credit. Item si proponerentur nobis libri isti quatuor Euangelistarum, & cum eis illa euangelia,

* Prima probatio huius positionis, quia nos per ecclesiam credimus euangelistas & per ecclesiam hæc opera sua esse: & integra non corrupta.

* Per ecclesiam recipimus quosdam libros alios non receptos ad canonem.

* Per ecclesiam euangelistarum euangelia distinguimus ab aliis, quæ alij scripserunt.

quæ scripserunt hæretici, quæ nominantur Thomæ, & Mathiæ, & Bartholomæi, & duodecim Apostolorū, & Basilidis, & Appellis, Luciani, & Esychij: nesciremus quibus potius fides adhibenda esset. Quia cum nos non vidissemus gesta Christi, nec verba: nesciremus, quæ illorum essent veriora. Nunc tamen recipimus ista quatuor euangelia, & detestamur omnia alia. Hoc ergo nō facimus, nisi quia ecclesia his quatuor credidit, cæteros vero repulit. Et sic nos non credimus euangelijs, nec aliquibus libris sacræ scripturæ, nisi quia ecclesia mater nostra sic credit. Et hinc est illud famosum dictum Augustini in epistola fundamenti, scilicet Ego euangelium non credere, nisi ecclesiæ authoritas me moueret. Nam nihil aliud est, quod ad credendum rationabiliter mouere possit: sequitur. Est autē hoc iustissimum: quia ecclesia vniuersalis, quæ est vniuersitas fidelium diffusa per totum orbem, hoc concorditer, & vniuniformiter tenet: & ista est maioris authoritatis, quā quicumque euangelista, aut propheta: imo quam mille euangelistæ, & prophetæ simul sumpti. Et ista sola est, quā Christus dilexit super omnia, & pro qua mortuus est, vt illam faceret sanctam sibi, & mundam. Et ista vocatur sponsa eius sine macula, & ruga. Et ista sola est cuius Christus caput dicitur, & non alicuius hominis, nec congregationis. Ista etiam est, quæ sola vocatur corpus Christi. Ista est, quæ est maior angelis, & archangelis: & habet iurisdictionem super illos. Nam excommunicat eos, & anathematizat, si contra eam aliquid fecerint: sicut Paulus nomine ecclesiæ excommunicat angelos coeli, si prædicauerint aliud Euangelium, quàm quod ecclesia suscepit, cum dicit, Sed licet nos, aut Ange

Famosū dictum Augustini in epistola fundamenti.

Sola ecclesia est quæ Christus dilexit super omnia.

* Ephes. 5.
* Ecclesia vocatur sponsa Christi sine macula & ruga.
* Ephes. 4. & 5.
* Roma. 12.
* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Galat. 1.

lus de cœlo euangelizauerit vobis, præter id quod euangelizauimus, anathema sit. Ecclesia quoque docet Angelos de cœlo mysteria abscondita, sicut dicit Apostolus, quod per ecclesiam innotescant mysteria Angelis, & archangelis, & toti sæculo. Ipsa sola est, quæ est melior omni re creata, quæ sit pura creatura. Nam nullus sanctus est tantæ perfectionis, & reputationis apud deum sicut ecclesia vniuersalis: licet domina nostra possit vocari mater ecclesiæ peregrinantis: nec ipsa habuit privilegia quæ habet, nisi propter ecclesiam: quia ipsa non fuit ad tantam excellentiam assumpta, nisi ut esset mater Christi. Non fuisset autem mater Christi, nisi propter nos: quia Christus non assumpsit carnem, nisi ut ecclesiam redimeret. Ideo propter ecclesiam domina nostra est. Solus autem Christus est maior homo ecclesia vniuersali, quia est caput eius, & dominus, & sponsus, cum eam redemerit sanguine suo, & sibi desponsauerit. Unde scriptura, & maxime Apostolus non ostendit amorem Christi ad aliquem fuisse excellẽtem, nisi ad ecclesiam: ideo quando instruit viros, quod diligant uxores suas, dicit eis. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam: infra. Ista sola est mater nostra, intra quam regeneramur, & speramus foelicitatem: quia extra illam nullum bonum est: & propter istam credimus & facimus quicquid iubet: quia ipsa est mater nostra, sicut Christus est pater: & sic dicit beatus Cyprianus in quadã epistola, quod nõ potest deum habere patrem, qui ecclesiam non habuerit matrem: infra. Ipsa est quæ approbat, & reprobat libros: & dat authoritatem, & distinguit gradus authoritatis inter scripturas: & ipsa sola est, cui obligamur credere in omnibus, quæ dixerit:

• Ecclesia docet angelos de cœlo mysteria abscondita.

• Nullus sanctus est tantæ perfectionis, & reputationis sicut vniuersalis ecclesia.

• Ephes. s.

• Ecclesia est mater nostra sicut Christus est pater.

& nulli homini, nec angelis de caelo obligamur credere, nisi ecclesiae: infra. Est ergo inter omnes fidei articulos primus, & maior, & maioris necessitatis, scilicet vniuersalem ecclesiam non posse errare: & iste tangitur in simbolo Apostolorum, cum dicitur. Sanctam ecclesiam catholicam. Si tamen ecclesia posset errare circa fidem, esset aliquando ecclesia non sancta: & sic iste articulus esset falsus, quod est impossibile. Est etiam iste articulus maior, quam ceteri: quia est sicut fundamentum, vel sicut principium respectu conclusionum. Nam si quis erraret circa omnes alios articulos, ut pote quia diceret Christum non esse deum, nec natum de virgine, & sic de ceteris, & non erraret in isto articulo de ecclesia vniuersali: erit error suus reparabilis: quia cum crederet ecclesiam non posse errare, cum illa assereret sibi hoc, sequere se necessario, quod deberet credere omnia esse vera. Si tamen quis credat ceteros articulos, & ut istum neget: tota fides peribit. Quia si ego credam potuisse ecclesiam vniuersalem errare, dubitabo an euangelia sint vera: & dicam quod quando ecclesia recepit ista quatuor euangelia, & repulit omnia alia, quod forte errauit: scilicet quia alia essent vera, & ista falsa, & sic de omnibus libris scripturae: & tunc tota fides perijt: infra. Dicendum igitur quod qui non credit ecclesiam vniuersalem non posse errare, non credit in Christum, imo nihil credit de nouo, nec de veteri testamento: nec intelligit quid sit fides, nec unde veniat certitudo eius: cum autem stet ecclesiam non posse errare, tenebimur sequi eam in omnibus determinationibus suis: & erimus certi, quod sequendo eam non erremus. Haec Abulen.

• Ecclesia est quae approbat & reprobat libros, & dat auctoritatem, & distinguit gradus auctoritatis.

• Articulus symboli quo dicimus Credo sanctam ecclesiam est maior quam ceteri, quia est sicut fundamentum.

• Qui non credit ecclesiam vniuersalem non posse errare, non credit in Christum.

T
uia:
ne r
obi
sic c
nob
ecc
ad v
los,
mo
nos
tion
ro p
leat
ac e
fuit
gnat
re c
qua
nos
hec
lica
ecc
fert
inq
cta
an
ra
ita
ac

CAP. II.

Dixit haec Abulensis multa vera quidem, & gra-
uia: sed nequaquam sua dicta distinxit: imo in multitudine
rationum, authoritatūq; propriam sententiam sub-
obscurā reliquit. Hec ob id dixerim, quod tātus ille doctor
sic quæstionis materiam indistincte posuerit, ut non sit
nobis certum, de qua ecclesia intellexerit, hoc est, an de
ecclesia vniuersali tota, ac cōtinua a primo iusto, vsque
ad vltimum in fine seculi futurum, includendo Aposto-
los, & quoscunque sanctos: an etiam de ecclesia sola, quæ
modo est, vel quæ fuit ab Apostolis exclusis vsque ad
nos, loquutus fuerit. Maxime quia ex illis, quas ponit, ra-
tionibus, quædam de ecclesia primo modo, quædam ve-
ro pro ecclesia etiam secūdo modo accepta intelligi va-
leat. Nanque quod dicit ecclesiam esse corpus Christi,
ac eius sponsam, pro qua saluanda carnem humanam as-
sumpsit, & crucis tormentum subiit: ecclesiam primo si-
gnatam indicat: quod vero ait ecclesiam esse, de qua ve-
re cantamus, Credo sanctam ecclesiam, etiam ecclesiam
quæ modo est, & quæ ab Apostolis exclusis vsque ad
nos fuit: ecclesiam secundo modo intellectam compre-
hēdit: quia & ecclesia quæ modo est, sancta est, & catho-
lica. Sic ergo quia fundamēta iecit, quæ ad illam, vel istā
ecclesiam trahi possunt: rem sub dubio reliquit: eo præ-
fertim quod nusquam de mente fidelium tractatorum fuit
inquirere, disputareque de ecclesia primo modo intelle-
cta, hoc est, prout ipsa Apostolos, & prophetas includit,
an maioris, an minoris authoritatis esset, quam scriptu-
ra. Quis enim talia quæreret: quū sint hæc ambo manife-
sta, & quod Apostoli, prophetæq; actores scripturarū fuerint:
ac spū sancto inspirate loquuti, scriptores, testesq;: & quod

* Abulensis
multa bene dis-
tinxit inter illa
omnia quæ dixit
suam positionē
nō distinxit.

* Ecclesia multi-
pliciter accipi
potest: & quædam
rationes Abulen-
sis possunt intel-
ligi in vna accē-
ptione: quædam
in alia.

• Ecclesia quo-
modo est: sancta
est & catholica.

* Quia fundamē-
ta Abulensis ad
illam vel illā eccle-
siam trahi pos-
sunt ipse deter-
minationem sub-
obscurō reliquit.

eādē authoritas veritatis sit testis, & testimoniū: testiū, & testimoniū? Non enim minor erat authoritas Pauli loquentis, q̄ Pauli scribentis: quia & ipse dixit. An experimentum vultis eius, qui in me loquitur Christus? quā ob rem super fluū videretur, Apostolos, aut prophetas, seu etiam euangelistas secundum aliquam inæqualitatem suis dictis, scripturis, testimonijsue quibuscunque cōparare. Oportet ergo, vt hoc de sola ecclesia, quę modo est, vel ab Apostolis exclusis vsque ad nos fuit, tractemus: & de ista, an maioris, an minoris authoritatis, q̄ scriptura diuina sit, inquiramus.

CAP. III.

Thomas Vualdensis in suo doctrinali antique fidei pro hac re dilucidanda magis distinguit vniuersalis ecclesię potestatem in eam antiquam, qua a principio sacram scripturā cōdidit, libros canonis annumerauit, approbavitq;: & in hanc modernam, qua tunc conditos diuinos codices, etiam nunc conseruat, intelligit, & defendit. Distinguit inquam, & post distinctionem istā, quę moderna est, illa antiqua inferiorem asserit: imo ad ppositum magis ibi expresse docet, fidem ecclesię in eo fidei scripturarum accedere, q̄ non licet de ea dubitare, sed ei subijci sicut testes iudici, & testimonium veritati, sicut p̄conizatio definitioni, & sicut p̄co regi subijcitur. Quoad illam partem vero, qua modernam potestatem ecclesię illa antiqua, & fidem ecclesię fide scripturarum inferiorem esse affirmat, ait. Sufficiat ergo vniuersali ecclesię pro p̄conio potestatis suę modernę, q̄ olim hoc fecerit. Vnde gloria potestatis eius, quasi percuiusdā maiestatis imperiū volaret ad posteros: ita q̄ adhuc sine

eadem erat authoritas Pauli loquentis & Pauli scribentis.

Tom. 1. lib. 2. art. 2. c. 20. & 21. c. 22.

Quod maior sit authoritas scripturę quā ecclesię.

Secunda positio quę est vualdē,

Fides ecclesię fidei scripturę accedit, sed ei subijcitur.

ibi. cap. 21. Sufficiat vniuersali ecclesię pro p̄conio potestatis suę modernę, q̄ olim hoc fecerit.

eius auctoritate scriptura aliqua nec legi poterit, nec haberi pro certa. Et hoc sapuit, cum diceret contra epistolam fundamenti cito post principium Augustinus. Eum a magister non crederem, nisi me catholicæ ecclesiæ commoveret auctoritas. Hæc ille. Nec tamen hic laudo supercilium, quod quidam attollunt, volentes occasione huius dicti decretum patrum in ecclesia maioris esse auctoritatis, & culminis, & ponderis, quàm sit auctoritas scripturarum. Quod quidem non tam videtur ineptum, quàm fatuum: nisi talis quis dicat, Philippum fuisse maiorem Christo, quando induxit Nathanaelem ad credendum Christum esse illum, quem scripsit Moses in lege, & prophetis, sine cuius auctoritate non tunc adverteret. Et si sic dicat conformiter parentes nostros carnales, aut pedagogos esse altiores, & eminentiores Christo: quia eorum auctoritate ab infantia didicimus, quid de Christo sit credendum, quid sperandum. Sed Augustinus in libro suo de magistro inquit. Quicquid propter aliud est, vilius sit necesse est, quàm id propter quod est. Cognitio quippe cœni, propter quam hoc nomen est institutum, pluris habenda est ipso nomine. Hæc ille. Omnis ergo ecclesiastica auctoritas cum sit ad testificandum de Christo, & legibus eius, vilior est Christi legibus, & scripturis sanctis necessario postponenda: ideo idem Augustinus contra Faustum de divinis libris loquens. Iam inquit ipsis rebus impletis auctoritatem divinam fidelissima, & præclarissima veritatis luce testantur: ut omnino desinat quisquis eos superflue, vel quasi fatue loquutos aliquid putat, quibus non solum omnia hominum, ingeniorumque genera subdita videt. Hæc ille. Ecce quæ scripturæ canonicæ habent auctoritatem divinam: & eis

Non tam videtur ineptum quàm fatuum dicere, quod decreta patrum sint maioris auctoritatis, quam sit auctoritas scripturarum. *eloan. 1.*

Post medium. Quod propter aliud est, minus esse necesse est.

Lib. 22.

Scripturæ sacræ habent divinam auctoritatem, & eis subiacentur omnia genera hominum, & ingeniorum.

subiiciantur oia genera hominū, simul & ingeniorum. Bene enī allegorizauit sanctus Thomas de hac re, inducēs mulierē Samaritanā loco vniuersalis ecclesię: quā cū audisset ciues prædicantē de Christo, & dicentē, q̄ dixit mihi quæcunq; feci: illi tñ inducti iā inquirunt, non p̄pter loquelā tuā credimus. Ipsi enim audiui mus, & scimus quia hic est saluator mūdī. Non sunt ingrati, q̄ nō p̄pter loquelā mulieris credunt iā, quū authoritatē eius adhærēt, cui credūt: quāuis ad credēdū illi, authoritate mulieris inducti sūt: sic enim dicit textus, q̄ multi crediderūt in eū p̄pter verbū mulieris testimonium phibentis: principaliter & primo credūt. Sic nec sunt ingrati filij matris ecclesię, qui primo p̄pter verbū ecclesię testatis de Ch̄o credūt: & cū crediderint, authoritatē qua inducti sunt, authoritatē eius postponunt, cui credūt: imo authoritate eiusdē ecclesię hoc decretū est, oīum scilicet posteriorū hoīm libros, siue ecclesiarū, authoritati sacri canonis debere submitti, quasi ad scabelū pedū eius, dicēte cōtra Faustū Augustino. Ne intercludere ē locus, & adimere ē posteris ad quæstiones difficiles tractādas, atq; versandas linguę, ac styli saluberrimus labor, distincta est a posteriorū libris excellentia canonicę authoritatis veteris, ac noui testamēti: quę Apostolorū confirmata tēporibus p̄ successiones episcoporū, & ppagationes ecclesiarū tanquā in sede quadā sublimiter cōstituta est: cui seruiat oīs fidelis, & pius intellectus. Ibi siquid velut absurdū mouerit nō licet dicere author huius libri nō tenuit veritatē: sed aut codex mēdosus est, aut interpres errauit, aut tu nō intelligis. In opusculis aut posteriorū, q̄ libris innumerabilib; cōtinēt,

*Ioan. 4

De veritate discipulorum non licet dubitare, aut inquirere: sed licet scripturas non intelligamus, eis de simen omnia assentiamur.

*Ioan. 4

Samaritani per mulierem crediderunt. cui tamen postea magis adhererunt.

Lib. d. c. 5.

De veritate discipulorum non licet dubitare, aut inquirere: sed licet scripturas non intelligamus, eis de simen omnia assentiamur.

sed nullo modo isti sacratissimæ canonicarū scripturā
 rū excellētię coęquant: et in quibuscūq; eorū iueniūt eadē
 veritas, lōge tñ est ipar authoritas. Itaq; i eis si qua for
 te p̄pterea dissonare putātur a vero, quia nō possunt vt
 dicta sunt, intelligi: tñ liberū ibi habeat lector, auditor
 ue iudiciū, quo vel approbet, qđ placuerit: vel impro
 bet, quod offenderit: & ideo cuncta huiusmodi non ni
 si vel certa ratione, vel ex illa canonica authoritate defē
 dātur, vt demōstreſ, siue ōnino esse, siue fieri potuisse,
 qđ vel disputatū ibi est, vel narratū. Si cui displicuerit,
 aut credere noluerit, nō reprehēditur. In illa vero cano
 nica eminētia sacrarū literarū, etiā si vnus p̄pheta, seu
 Apostolus, aut Euāgelista aliqđ i suis literis posuisse ip
 sa canonis declaratiōe cōfirmatur: nō licet dubitare quī
 verū sit. Hęc Augustinus. Lōge ergo distat authoritas
 scripturarū, & eminet authoritati cunctorū doctorū,
 etiā totius ecclīę catholicę: quāuis super eius authori
 tate catholica attesteſ ecclīa: infra. Ideo sicut dicit Au
 gustinus: quanquā in posteriorū libris inuenitur ipsa
 veritas scripturarum, non tamen erit in eis par authori
 tas: ita quanuis fides vniuersalis ecclēsię inuenitur per
 scripturas expressa, sicut est pene tota: non tamen est ei
 in authoritate par, sed subiicitur. Et etiam quāuis in po
 steriorum libris etiā inuenitur, non tamē sunt illi pares:
 sed ipsa p̄ponitur, quia aliud sunt testes, aliud testimo
 nium. Paulo post, Fides autem vt est ecclēsię catholicę
 in hoc accedit fidei scripturarū, qđ nō licet de ipsa dubi
 tare, eo qđ testimoniū ecclēsię catholicę est obiectū fidei
 Chriane, & legislatio scripturę canonicę. Subiicit tñ
 ipsi, sicut testis iudici, & testimoniū veritati: sicut p̄co
 nizatio definitioni, & sicut p̄co regi. Hęc Vuald.

CAP. III.

*De veritate dis
 torū hominum
 singulorum hæc
 licent.

Longe distat au
 thoritas scriptu
 rarū / & eminet
 authoritati eun
 dorū doctorū /
 & totius ecclēsię
 catholicę.

*Fides ecclēsię
 in quō accedit fidei
 dei scripturarū.

* Tertia positio
quæ est Ioannis
Driedonis.

* Ecclesia primi-
tina/vel ecclesia
quæ nunc est/ &
illæ primitivæ cõ-
tinuatur fide &
moribus eam in-
cludens est æqua-
lis authoritatis
cum scriptura.

et scilicet anno 1
quædam sententia

Ecclesia quæ mo-
do est/ intellecta
absq. coheretia
in fide & mori-
bus cum primiti-
ua est minoris au-
thoritatis quàm sa-
cra scriptura.

* Authoritas ec-
clesiæ primo mo-
do dictæ est æ-
qualis cõ authori-
tate scripturæ.

* Authoritas ec-
clesiæ secundo
modo dictæ est
minor quàm au-
thoritatis scriptu-
ræ.

Ioannes Driedonis in suo De ecclesiasticis scripturis
& varijs dogmatibus ad hanc questionem, ecclesiam di-
stinxit in eam primitivam Apostolorum, quæ ipsum
Christum, eius miracula, opera, passionem, mortem,
& resurrectionē vidit, ac doctrinam eius ex eius ore au-
diuit, manifestationemque diuini spiritus in signis, ac
prodigijs habuit: & in hanc modernam, quæ illa non vi-
dit, sed ab Apostolis commendata conseruat, commen-
datque. Deinde innuit ecclesiam primitivam, vel etiã
istam modernam pro vt illi antiquæ continuatur: sic vt
ex omnibus resultet vna vniuersalis ecclesia, ac vnum
corpus Christi mysticum omnes ecclesias, quæ pro tẽ-
pore fuerunt secundum successiones patrum, & propa-
gationes ecclesiarum vsque ad istam nostram inclusiue
non maiorem, sed æqualem habere authoritatem cum
sacra scriptura. Ecclesiam vero modernam intelligen-
do eam, vt præcisam, seu abstractam, & absque cohæ-
rentia in fide, & moribus cõ ecclesijs, quæ fuerunt in pri-
oribus sæculis, non maioris, nec equalis, sed minoris au-
thoritatis esse, quàm sacra scriptura. De ecclesia primo
modo dicta, hoc est, prout includit primitivam, existi-
mat Augustinum dixisse. Ego euangelio non credere,
nisi me ecclesiæ cõmoueret authoritas. De ecclesia au-
tem secundo modo intellecta, idest prout a primitiua
fide, & moribus abstrahitur, arbitratur Augustinum
dicturum. Ego huius ecclesiæ homines non agnoscerẽ
esse ecclesiam Christi, nisi doceret me quatuor eua-ge-
liorum authoritas. Probat autem hæc illo vno supposi-
to, notissimo quidem, & a se ibi monstrato, omnes scili-
cet sacros scriptores ad ecclesiam pertinere, sub his ver-
bis. Ex his patet primo, quod quærere an ecclesiæ catholi-

III 132

eꝛe authoritas sit prior, aut maior authoritate scripturæ,
 est idem, ac si quæreretur, an authoritas personæ testi-
 monium dantis maior sit suo testimonio. Manifestum
 est autē nos habere fidem tum scripturis quibuslibet,
 tum testimonijs propter authoritatem, & veracitatem
 personæ testificantis, quā credimus a deo veracem es-
 se, atque probatam, vt non velit fallere: adeoq; sapien-
 tem quæ falli non possit. Ex huius consideratione intel-
 ligere possumus quāuis latior, & ad plura sit ecclesiæ ca-
 tholicæ, quā scripturæ authoritas: eadem tamen, &
 æqualis est eiusdem ecclesiæ catholicæ, & scripturæ sa-
 crę veracitas, æqualis vis, par dignitas, seu potestas,
 eodem Dei spiritu loquente vtrouique, & in scripturis
 sacris, & in ecclesiā: *infra*. Nam doctrinam fidei presen-
 tis ecclesiæ intelligimus esse doctrinam illius ecclesiæ,
 quæ spiritu fidei cōtinuata est precedentibus Christi
 ecclesijs vsq; ad primitiuā apostolorum ecclesiā, quæ
 in docendis, & tradēdis Christianę fidei mysterijs, at-
 que doctrinis, maioris erat authoritatis, quā ecclesiā
 quæ nūc est: & id quidem propter Apostolos, qui illius
 ecclesię columnę testimoniū de his, quæ viderant, per-
 hibere poterant: qui & ipsum Christum, illius miracu-
 la, & opera, mortē, & resurrectionē viderunt, & doctri-
 nam eius ex ore eius audierunt, manifestationemq; di-
 uini spiritus habuerunt in signis, & prodigijs: *infra*. Au-
 gustinus autē cum dicit, Ego euāgelio non crederē, nisi
 me ecclesię cōmoueret authoritas: intelligit de ecclesia
 catholica, quę fuit ab initio Christianę fidei secundum
 seriem successionis episcoporum crescens ad hęc vsq;
 tempora: quę sane ecclesia cōplectitur collegium Apo-
 stolorum: qui Christum, & miracula eius videntes, do-

* Ecclesiæ autho-
 ritas latior est
 quia ad plura se
 extendit: eadem
 tamen est eccles-
 iæ & scripturæ
 veracitas.

* Ecclesia primi-
 tiua in tradendis
 fidei mysterijs
 maioris erat au-
 thoritatis: quā ec-
 clesia quæ modo
 est.

* Qualiter intel-
 ligatur dictū Au-
 gustini: quō ait
 Ego euāgelio nō
 crederē nisi me
 ecclesiæ cōmoue-
 ret authoritas.

trinãq; fidei ex ore eius audiētes, scripturas euangeli-
cas nobis tradiderūt: infra. De ecclesia autē quę nūc est,
intelligēdo eā vt præcisam, seu abstractā, seu nudā, &
absq; cohērentia in fide, & moribus cū ecclesijs, quę fue-
rūt in prioribus sæculis diceret Augustinus, Ego huius
Ecclesię homines nō agnoscerē esse ecclesiā Christi, ni-
si doceret me quatuor euāgeliorū authoritas. Hęc ille.

CAP. V.

Placet magis, saluo meliori iudicio, illa distinctio
Vualdenſis de potestate antiqua, & moderna loquētis,
q̄ hęc Friedonis primitiuam, & modernam ecclesiam
diuidentis: ob id tantū, quod diuidens membrum posu-
erit omnino a materia, & mentibus doctorum omnium
de illa disputantium alienum. Queris quod est? Res-
pondeo: illud quo ecclesiam, quę nunc est, vt præcisam,
abstractam, seu nudam, & absq; cohērentia in fide, &
moribus cum ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sæcu-
lis, finxit: quam minoris authoritatis esse, & per scrip-
turam cognosci Dei Ecclesiam, dixit. Nam hoc quis sa-
piens capit: aut quis non videt falsum esse, ne dicam
absurdum? Ecclesia enim quę vt præcisa, & abstracta,
seu nuda, & absque cohērentia in fide, & moribus cum
ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sæculis: quomodo po-
test per euangelium cognosci? aut quomodo potest po-
testatem aliquā spirituales, seu authoritatē habere, de
qua disputetur, an maior sit, quā authoritas scripture
diuinę? Nequaquam. Quoties enim talis ecclesia ima-
ginatur, toties non Christi, sed Sathanę cōgregatio si-
gnatur. Christi enim ecclesia non est, nec ex euange-
lio ostendi potest: nisi quę cum fide eius, & cum hēren-
tia ad se caput intelligitur, quia ipse dixit. Et super hęc

Distinctio Vual-
denſis placet ma-
gis quā distin-
ctio Friedonis.

Nequaquā pos-
sumus ecclesiam
Christi quę mo-
do est cogitare/
vt distinctā in fi-
de, & moribus
ab ecclesia pris-
mitiuā: quia iam
non esset Christi
quum ecclesia
ipſius in fide fun-
detur / quę vna
est.

Epheſ. 4.

Et si talis eccle-
sia imaginaretur
nequaquam per
euangelium Chris-
ti esse probaretur.

petram ædificabo Ecclesiam meam. Non est ergo disputatio patrum de illa tali Ecclesia ficta: nec de Ecclesia primitiua, in qua erant ipsi scripturarum scriptores, in quibus loquebatur Deus, sicut & in ipsis scripturis sanctis, Paulo dicente. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? sed est disputatio de Ecclesia Dei, quæ modo est in præsentibus personis, quæ in ea nunc sunt: succedens in fide, & moribus Apostolorum, sit ne maioris authoritatis, æqualis, aut minoris, quàm sacra scriptura? Sic quantum capio patres disputantes quæstionem intelligunt: sic quoque existimo Vualdensem per illam suam distinctionem de prisca, & moderna potestate Ecclesiæ intellexisse: sic & nos bono animo intelligimus, & de illa sic intellecta, quantum valemus, disputamus. Agamus ergo, & quod sentimus, quantum deus optimus maximusq; dederit, per sequentia doceamus.

CAP. VI.

Dicimus ergo. Primitiua illa ecclesia in membris suis, apostolis in qua, tunc viuētibus plenissime diuinā authoritatē habuit prædicandi populis Christi fidē (nō nouā, sed nouo modo) aduētū eius in mūdū, doctrinā, opera, passionē, mortē, ac resurrectionē, siue verbis, siue scripturis, testificandi hæc omnia cunctis nationib⁹, cōfirmādi ea signis, prodigijs, miraculisq; veris, ostēdēdo Christi gloriā in omni gratia ecclesiæ cōgruēte &c. Mōstrari potest hæc veritas ex multis, tū scripturis Apostolorum, tum dictis sanctorum doctorum: sed quæso, sufficiat id efficere ex manifestioribus locis diuinarū scripturarū. Saluator noster ad idem Apostolis dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: ecce amplissimā potestātē. Idem eisdē procedē, Eūtes ergo docete omnes

* Math. 16.

* 2. Corint. 13.

Quemodofintelligitur quæstio in qua disputat de authoritate ecclesiæ & scripturæ.

* Primitiua ecclesia habuit plenissimā authoritatē diuinā in personis quæ tunc erant: prædicandi & cōfirmādi fidem Christi.

* Math. 28.

gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecunq; mandauimus vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem saeculi. Idem eisdem pro eodem. Euntes in mundum vniuersum predicate euangelium omni creaturae. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: infra. Illi autem profecti praedicauerunt ubiq; domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Idem eisdem pro eodem. Vos estis sal terrae. Vos estis lux mundi: iterum. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Idem eisdem pro eodem. Accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudaea, & Samaria, & vsque ad vltimum terrae. Quid clarius? Dixi. Non nouam, sed nouo modo, quia reuera ita est: namq; & fidem Christi, quam Apostoli commendarunt, & patres etiam olim habuerunt. Saluator noster ad hoc dixit Apostolis. Beati oculi, qui vident, quae vos videtis: dico enim vobis, quia multi reges, & prophetae voluerunt videre, quae videtis, & non viderunt: & audire quae auditis, & non audierunt. At quomodo voluerunt reges praeteriti videre, quae videbant Apostoli, si Christum non agnouerunt? aut quomodo eum nouerunt, si fidem de illo non habuerunt? Idem pro eodem Iudaeis dixit. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. Quaeso, quomodo tunc temporis Abraham viderat diem Christi, & gauisus fuerat, nisi per fidem eius? Petrus ad idem principibus sacerdotum, senioribus, & scribis dixit de Christo. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui fa-

Marci, 16.

Math. 5.
Luc. 10.

Act. 1.

* Apostoli praedicarunt fidem Christi nouo modo / quia scilicet praedicabant ipsum iam venisse in mundum / praedicasse / mortuum fuisse / ac resurrexisse non nouam / quia etiam ante aduentum Christi in mundum erat fides eius: quia eadem est fides nostra & antiquorum.

* Act. 4.

* Gal. 3. Abraham dicitur promissiones & semini eius. Non dicitur & seminibus quasi in multis, sed quasi in uno & semine tuo / qui est Christus.

ctus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Paulus ad idem vbique pro fide Christi clamat, eam insuper ex scripturis veteris testamenti manifestando, signanter Ad Romanos, ad Galatas, ad Hebræosq; per totum: vnde expresse ad idem inquit, Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in euangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem; qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis. Idem pro eodem. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata a lege, & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Idem pro eodem. Non enim per legem promissio Abrahamæ, aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei infra. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini: non ei, qui ex lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abrahamæ, qui pater est omnium nostrum. Quæsc quomodo Abraham pater noster appellatur, nisi secundum fidem, in qua ei succedimus, quemadmodum & Paulus alibi testatur: aut quomodo nos Christiani in fide succedimus Abrahamæ, si ipse fidem Christi non habuit? Et quid multa? Saluator noster ad idem dixit, Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me: iterum. Si Mosi crederetis, mihi quoque crederetis: de me enim scripsit ille. Dixi, sed nouo modo: quia fides Christi, quæ ante incarnationem filij Dei in

• Fides Christi ante aduentum eius in mundum aliter explicabatur.

• Aliter loquuti sunt Christum prædicantes prophetae & aliter ipsum prædicantes Apostoli.

Tertio lib. sent. Thomas 2, 2.

• Math. 23
• Multa quae Iudaei credebant implicitè nos credimus explicitè.

mundo erat, ut statim fuit ostensum, post incarnationem aliter fuit explicata, aliterque hominibus commendata. Aliter inquam, tum primo, quia multa ante implicitè credebantur, quæ nunc iam non implicitè, sed explicitè, creduntur, & de præcepto explicitè credenda sunt: tum secundo, quia aliter antiqui prophetae de Christo loquebantur prædicantes: aliter Apostoli de eodem loquuti sunt prædicantes. Namque illi filium Dei prædixerunt incarnandum: isti autem illum prædicarunt incarnatum: illi Christum passurum, moriturum, resurrecturumque a longe per reuelationem nouerunt: isti vero Christum patientem, morientem, resurgentemque viderunt. Mutarunt ergo Apostoli prædicantes voces prophetarum prædicentium a futuro in præteritum: quia quæ prophetae dixerunt futura, propterea quod suo tempore reuera futura erant: Apostoli dixerunt præterita ob id tantum, quod iam tunc facta erant. Scholastici patres optime de his dixerunt, semper fidem Christiana principio mundi in mundo fuisse: licet alijs, & alijs temporibus implicitam, aut explicitam magis eandem esse fidem quoad res creditas nostram, & antiquorum: quia & qui præibant, & qui sequebantur clamabant, Osanna in excelsis: esse tamen differentiam inter nos, & illos: tum quia multa habemus explicitè, quæ illi tantum habuerunt implicitè: tum quia nos easdem res, quas credimus, alijs enūciationibus explicamus, quam illi olim explicarent. Nos enim credimus incarnationem filij Dei, prædicationem, opera, passionem, mortem, & resurrectionem: quas res & antiqui etiam crediderunt, saltem prophetae, & maiores Iudæorum: sed hæc est differentia, quia nos hanc nostram de illis rebus fi-

dem propositionibus de præterito explicamus; illi autem suam fidem de eisdem rebus enunciationibus de futuro manifestabant. Illi dicebant, filius Dei erit homo, prædicabit, miracula operabitur, patietur, morietur, resurget, de futuro loquentes: nos dicimus, filius Dei homo factus est, natus est, prædicavit, miracula fecit, passus est, mortuus fuit, resurrexit tertia die, viuit, & regnat sedens a dextris Dei, ultra non morietur; quia mors illi ultra non dominabitur. Quid clarius?

CAP. VII.

Dicimus præterea. Moderna ecclesia, quæ nunc est in hominibus, qui nunc sunt ab illa primitiua per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum deriuata, & cum illa in fide, lege, sacramentis, capite principali Christo, & spiritu Dei regente eadem penitus, quia vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, eandem penitus authoritatem habet, quam primitiua habuit quoad conseruandum, declarandum, prædicandumque Christianam fidem ab ipsis domini Apostolis traditam, non quoad scribendum eam. Monstratur quoque hæc veritas ex multis diuinarum scripturarum locis expressis: namque & pro ista quæ modo est, Saluator noster dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Idem pro eodem. Vbicunq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Et quæcunq; solueritis super terram, soluta erunt in caelo: & quæcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt in caelo. Idem pro eodem. Et ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem sæculi. Mōstrat etiā: quia & de ecclesia, quæ modo est, optime dicimus singuli.

* Multa quæ Ios
dxi credebāt futu-
tura, nos credis-
mus præterita.

* Authoritas ecc-
lesie quæ modo
est in hominibus
qui nunc sunt.

* Ephes. 4.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 28.

In symbolo.
Cantic. 6.

Hebr. 11.

Apostoli suam
authoritatē præ-
dicandi fidē ha-
bebant: nō quia
homines erant,
sed quia deus il-
lis assistebat:
ob idq; illa diui-
na erat.

Ephes. 4.

Galat. 1.

In sermone de
ablutione pedū.

Credo sanctam Ecclesiam, & de hac etiam Deus dicit. Vna est columba mea, perfecta mea &c. At hæc omnia rectam fidem omnino indicant, sine qua impossibile est placere deo: sic autē qua authoritate nisi diuina, ecclesia ista præsens tenetur, sustentaturq; ne a recta fide cadere possit? Deinde quia Apostoli illam magnā authoritatem, quam habuerunt dicendi verum, non ideo habebant, quia homines erant, nec quia sancti, nec quia res gestas viderunt: sed quia Deus cum illis erat, illuminans, docens, & mouens modo quodam particulari per hæc verba statim posita, aliaque similia indicato. Sic autem quum & ista quoque verba de Ecclesia, quæ modo est, optimo iure intelligantur: non videtur, quominus hæc Ecclesia moderna eandem authoritatem quoad ista, dicatur habere cum illa primitiua. Dixi fidem ab ipsis domini Apostolis traditam: quia neque aliam, neque vltra illam commendare potest. Non aliam, tum quia Paulus dicit. Vnus dominus, vna fides, &c. tum quia ipsemet clamat. Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Nō vltra illam, quia illa quæ illi, quibus tota prædicatio euāgelica commissa est, prædicarunt, sufficit: nec quisquam de Christo aliquid credendum indicare hominibus potest, nisi quod illi, qui ab ipso Christo testes, & prædicatores sui ordinati sunt, Apostoli inquam indicarunt, verbo scilicet, aut scripto. Diuus Cyprianus Christi gloriosus martyr ad idem optime dixit. Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & author: in cæteris homines spiritū sanctū habuere doctore, & sicut patet, spiritui factō, & Christo diuinitas: ita in suis institu-

tis æqua est authoritas, & potestas: nec minus ratū est, quod dictante spiritu sancto apostoli tradiderunt, quā quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Manet singulis propria dignitas, & vniformis in suo genere stat actio omnium: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi, vel mutari. Hęc ille. Dixi non quoad scribendum eam: propterea quod tota æditio scripturarum noui testamenti ad tempora Apostolorum pertinuit, qui vel scriberent, vel euangelistarū scripta probarent, & sua authoritate Ecclesijs legenda mādarent: qui principes euangelicæ prædicationis fuerūt: quibus vt diximus dictū est. Eūtes in mūdū vniuersū prædicate euangeliū omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: iterum. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunq; mādauī vobis: iterū. Eritis mihi testes in Hierusalē, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimū terræ: iterū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Paulus ad idē dixit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti: iterum. Posuit in nobis verbum reconciliationis: & iterum. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo per nos exhortante. Sic Hieronymus sentit circa illud. Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea: sic & Augustinus in varijs locis, quemadmodum supra docuimus. Mōstratur hoc præterea eo maxime, quòd gratia hæc condendi scripturam sacram, gratia specialis est nobis penitus inuisibilis: quia vt probauimus in motione, impulsionē, assistentiaque spiritus particularissima suis scri-

Spiritus dei eādem authoritatē diuinā habet per quocūque loquatur.

Tota æditio scripturæ noui testamenti ad tempora apostolorum pertinuit.

* Marci. vii.

* Math. 28.

* Act. 1.

* Ioan. 20.

* 2. Corint. 5.

* Hieronymus.

* Augustinus.

* Art. 20.

* Gratia condendi sacram scripturam est spiritualis & nobis penitus inuisibilis.

ptoribus consistit: quæ nunc in ista Ecclesia, quæ modo est, non videtur esse. Nam rogo, ad quid nunc esset positus tot scriptis patrum, Apostolorum, prophetarum, & euangelistarum? nonne quod in sacris literis scribendum fuit Christianæ fidei, illi patres, qui idonei ministri fuerunt noui testamēti, scripserūt? Vtiq;

CAP. VIII.

Dicimus tandem. Salua determinatione sanctæ matris Ecclesiæ, quantum modo apparet, sicut non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis authoritas in primitiua Ecclesia, quàm in scriptura sacra quātum ad verum dicendum, ob id tantum, q̄ tunc temporis homines diuina assistentia præditi, suffultiq; sacram scripturam condere valebant, imo condebant: ita non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis authoritas quoad verum dicendum in ecclesia, quæ nūc est & in scriptura: quia utrobique loquitur Christus specialissimo modo, & in scriptura, tanquam in verissimo testimonio, & in ecclesia, tanquam in veracissimo, diuinoq; teste: cui dixit, vt diximus. Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi: iterum. Vbicūq; fuerint duo, vel tres cōgregati in nomine meo, in medio eorum sum: iterū. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non preualebunt aduersus eam &c. Sic ergo quum ecclesia quæ modo est, eūdem habeat Deū presentem, illuminantem, mouentem, ac impellētem, ædificantem, sustentantēq; in vera fide, quem habuit scriptura se principaliter scribentē: non videtur quin æqualem authoritatem habeat cum illa: iterum. Si non esset tanta authoritas ecclesiæ, quæ modo est, & ab Apo-

Quoad verū dicendū, hoc est, quoad veram fidem conseruandā eadem est authoritas ecclesiæ quæ modo est, & scripturæ.

• Math. 28.

• Math. 18.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est eundē deum habet sibi presentem illuminantem mouentem/ac sustentantem se/quem habuit scriptura principalē scriptorem.

lis exclusis vsq; ad nos fuit, quāta est authoritas scriptu-
re: quęso qualis, aut quanta esset fides illarum rerum,
quas ab Apostolis solo verbo traditas tantum per eccle-
siam nouimus? Certe non talis, nec tāta, qualis, & quā-
ta est fides illarum rerū, quas in diuinis scripturis legi-
mus: quia ibi maiorem fidem debemus, vbi maiori au-
thoritate mouemur. At sic vbi erit illud Apostoli, Sta-
te, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermo-
nem, siue per epistolam: quo illa omnia æqualiter credi-
vult? & illud quoq; Vnus dominus, vna fides, vnum ba-
ptisma &c. quo similitam fidem omnium credibilium
in ecclesia exigit? Paulus vtique hęc veritatem docuit,
quando ecclesiam Dei columnam & firmamentum ve-
ritatis appellauit. Nam quomodo ipse columnam & fir-
mamentum veritatis diceret, quod diuinam authorita-
tem non haberet in dicenda veritate? Nequaquam. An
fortassis Paulus in illo loco nomine ecclesię ecclesiam
hanc presentem non intellexit, quasi ei colūnam & fir-
mamentum veritatis esse non conueniret? Absit, absit
inquam talis blasphemia in Christum, & spōsam eius:
quę etiam est ecclesia, quę modo est. Verum dico, mihi
doctorum theologorum minimo magis placet, non
quòd authoritates Ecclesię, & scripturę hoc modo
distingquamus, vt aliam alia dicamus maiorem, aut mi-
norem esse: sed quòd illas potius æquales confiteamur,
quum vtrobique Christus saluator noster specialissi-
mo modo loquatur: a quo vtrunque authoritatem suam
omnino adeptum esse videtur. Ecclesia enim, quę nūc
est, prout talis est, præsentes fideles includit, pręte-
ritos excludit etiam Apostolos quoad personas: vnde

*2. Thes. 2.

* Ephes. 4.

* 1. Timo. 3.

* Quomodo co-
lumna & firma-
mentum verita-
tis diceret, quod
non haberet di-
uinam authori-
tatem.Ecclesia quę mo-
do est etiam spō-
sa Christi est, san-
cta sine macula,
aut ruga.

non dubium, quin in ista consideratione, quoad perso-
nas scilicet, seu membra, alia fuerit ecclesia primitiua,
alia quæ fuit mille annos ante hæc tēpora, alia quæ præ-
cessit nos quingentos annos, & alia sit, quæ modo est an-
no domini millesimo quingētesimo quadragesimo no-
no. Alię enim, & aliæ fuere: sed semper sibi in eadē dis-
positione succedentes secundum varios status, & gra-
dus Ecclesię, laicorum, virginum, continentium, con-
iugatorum, clericorum, religiosorum, & secularium,
subditorum, & prælatorum, sacerdotum, episcoporū,
archiepiscoporum, patriarcharum, cardinalium vsq;
ad vnum supremum Papam Romanum pontificem,
Christi generalem vicarium cum plenitudine potesta-
tis. Tamen & si personæ aliæ, & aliæ in dictis Ecclesijs
sibi succedentibus fuerint: fides tamen Christi, lex, &
sacramenta, caput principale Christus, & Spiritus san-
ctus manens nobiscum in æternum eadem sunt peni-
tus nunc, quę tunc: eadem in ista Ecclesia, quę modo est
præsentiū fidelium: eadem in Ecclesia sanctorum do-
ctorum, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Chryosto-
mi, Basilij, & Cyrilli: eademq; in Ecclesia Apostolorū,
Petri, Pauli, Andreę, Iacobi, Ioannis, Thomę, Iaco-
bi, Philippi, Bartholomęi, Mathęi, Symonis, & Iu-
dæ, Iacobi, ac Mathię. Nunc rogo, a quo habuit pri-
mitiua illa Ecclesia suā infinitā, & infallibilem auctori-
tatē: a personis illis in quibus ab ecclesia, quę modo est,
differt: an ab illis rebus, & personis diuinis assisti-
bus, & regētibus, in quibus cū ecclesia, quę modo est, ea-
dē est. Nequaquā ab illis psonis humanis in quibus ab
ecclesia, quę modo est, differt: sed ab illis psonis diuinis

* Ecclesia milis
tis de qua loquitur
mur secundū mē-
bra quæ acquirat
& perdit quotis
die / alia & alia
est continuo / ha-
cet aliunde vna
& eadem sit sem-
per non solum
propterea q̄ par-
tes succedunt sē-
per in simili situ
& figura / quos
modo tagus qui
nunc est dicitur
idem qui fuit an-
te centū annos
sed etiā quia ha-
bet idem caput
principale / eun-
dem spiritū / ean-
dē legē / fidē / &
sacramenta om-
nino inuariata.

* Ecclesia primi-
tiua ab eodē ha-
bit suam infini-
tam auctoritatē
qui & ecclesię
quę modo est / as-
sistit: quia idem
deus sustentans
illam / & illam.

in quibus eadem est cum ecclesia, quæ modo est. Sic autem utrobique eadem authoritas est, quia utrobique eadem radix authoritatis. An fortassis dixerit aliquis, non esse cum ecclesia, quæ modo est, easdem personas diuinas? Absit: quia saluator de se etiã nobis dixit. Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi: & iterum. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. De spiritu sancto autem dixit. Ego rogabo patrem, & alium paraclenum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum spiritus veritatis.

CAP. IX.

Concludamus ergo iam præsentem istam quæstionem, & finaliter dicamus. Habuit primitiua illa ecclesia in suis membris, quæ tunc erant fideles viuentes, copiosius gratiam, & authoritatem spiritus sancti, quã ecclesia quæ modo est, habeat in suis, hoc est, quoad miracula operari, linguis loqui, prophetare, scripturam sacram condere, & similia. Verum quoad eucharistiam conficere, Christianum populum regere, ei peccata dimittere, & omnia sacramenta ministrare, quæ ad potestates ordinis, & iurisdictionis pertinent: & quoad rectam fidem conferuare, scripturas diuinas intelligere, & suborta dubia in rebus fidei determinare: nequaquã illa maiorẽ, nec ista minorẽ, sed ambæ æqualẽ authoritatem habent. Nanq; ista dona Dei & nũc in ista ecclesia sunt, sicut in illa fuerũt: verax est enim, qui dixit. Super hanc petrã ædificabo ecclesiam meã: & portæ inferi non præualebunt aduersum eam: & alia quæ memoraui statim. Tenetur tamen ecclesia, quæ modo est, fa-

* Utrobique eadem authoritas quia eadẽ radix authoritatis.

* Math. 28.

* Math. 28.

* Ecclesia primitiua quoad alia quæ habuit abundantiorẽ gratiã quã habeat ecclesia quæ modo est.

* Ecclesia quæ modo est habet eadẽ gratiã quoad multa quæ habuit ecclesia primitiua.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est tenet inspicere ecclesias quæ præcesserunt per quas apostolica prædicatio ad se venit.

cere quod in se est, determinationes ecclesiarum præce-
 dentium inspicere, exempla patrum tenere, ac tandem
 vestigia Apostolorum sequi: ne videatur velle nouam
 fidem plantare, & ab Apostolis prædicatam negligere:
 sed hoc auctoritatem eius non minuit. Cæterum
 si auctoritas huius ecclesie, quæ nunc est, in eo quod ista
 non habet, ad auctoritatem ecclesie primitiue compa-
 retur in eo quod ipsa habuit: quis non videt quam in-
 epta, quam friuola, & impropria sit cõparatio: & quã-
 tum fiat extra propositum sapientum? Sic ergo quia in
 ab vtraque habitis debet fieri comparatio, quum donũ
 illud conseruandi, & prædicandi veram fidem Chri-
 sti in omni summa veritate, etiam sit in Ecclesia præ-
 senti, quod fuit in primitiua propter vnã certissimã
 fidem conseruandam: iam quoad hoc æqualis autho-
 ritatis sunt, ac per hoc quum scriptura sacra æqualem
 auctoritatem in continenda veritate habeat cum Ec-
 clesia primitiua: similiter æqualis auctoritatis erit Ec-
 clesie præsentis per illam maximam naturalem cunctis
 hominibus notissimam. Quæ sunt æqualia vni ter-
 tio, sunt æqualia inter se. Modus autem, quo Ecclesia
 dicit verum, quia tanquam testis, aut proponens, &
 modus quo scriptura indicat veritatem, quia tanquam
 testimonium a teste, aut a proponente iam dictum:
 nullatenus æqualitatem auctoritatis impediunt. Nam
 si sic, non esset æqualis auctoritas veritatis in scriptu-
 ra, & in euangelista: quum illa veritatem dicat tan-
 quam testimonium: & ille tanquam testis, vel propo-
 nens, seu narrans. At negare hanc æqualitatem, ab-
 surdum est.

Propria eõpac
 ratio iter aliqua
 in quibus debet
 fieri.

Probatio optis-
 ma q̄ sint æquas
 tis auctoritatis
 ecclesia quæ mo-
 do est & scriptus
 sã.

Contineret ver-
 ritatem tanquam
 testimonio / aut
 tanquam testem
 aut proponere
 nq̄ variat autho-
 ritatem quando
 utrobique est di-
 uina.

CAP. X.

Vides o Christiane lector ecclesiam fidelium, quae ab antiquissimis temporibus, ab Adam scilicet secundum quosdam, vel potius ab Abel secundum alios coepit, quoad fundamentum, hoc est quoad fidem, quam diximus, semper etiam ab Adam fuisse de Christo, ecclesiam Christi praefuisse quodam modo, ut sic non erubescas confiteri, Synagogam quae Christum occidit quodammodo, id est secundum suam fidem Messiae tunc temporis futuri, ad ipsum Christum pertinuisse: quum clamasset & illa. Veni ad liberandum nos domine Deus virtutum. Rorate caeli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem: multasque tales beatas voces Christum vocans, in quem secundum promissiones patrum saltim implicite credebat, fudisset. Tamen & si ita fuerit, ut reuera fuit, ecclesia Christi, prout ecclesia Christi est, non nisi a Christo, & ab Apostolis eius usque ad nos fuit proprie loquendo: nec ante illud tempus aliqui homines Christiani, nec aliquis populus Christianus, nec aliqua ecclesia Christiani proprie, & absolute appellari potuerunt. Monstratur haec veritas multipliciter. Primum omnium, quia Saluator noster dixit hoc docens. Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. At qui post suam aduentum in mundum se se Ecclesiam suam aedificaturum dixit: illam ante non esse aedificatam expresse satis indicauit: & quid unquam fuit, antequam aedificatum esset? Deinde monstratur, quia populus quicumque ut certus populus, & ab alijs discretus est, suas leges habet, ritus & instituta, quibus in seipso vnus est, & ab alijs segregatus: sic autem populus Christianus, quia ut

† Ecclesiae fundamentum ab antiquo tempore.

Cap. 6.

Synagoga Christi cognouit futurum quem cecidit praesente.

† Multa loca sunt in scripturis veteris testamenti in lege, prophetis, & psalmis quae de Christo loquebantur, illa omnia nunc narrare esset facile, sed longum.

† Math. 16.
† Ecclesia Christi prout ecclesia Christi est & ecclesia Christi nominatur ab ipso coepit.

* Populus christianus ut talis est / unde habuit initium.

* Magna est differentia inter euangelium & legem.

* Hebr. 9.

* Sacrificium ecclesie infinitum distat a sacrificiis synagogae.

* Perfectio euangelii excludit imperfectionem legis / & status euangelii statum legis.

* Roma. 9.

* Hebr. 7.

talis est, nouam legem habet, noua sacramenta, nouaque explicitae fidei confessione: in quibus omnes, & singuli de populo conueniunt manifeste: alius populus dicendus est, a quibuscunq; precedentibus, qui haec legem, & sacramenta non habuerunt. Paulus ad idem ubique docet, alium statum esse ecclesie sub euangelio, & alium fuisse Synagogae sub lege: quia istum nostrum dicit statum viri, & perfecti: illum autem Iudaeorum, pueri, & imperfecti. Iam quatenus ostendat differentiam inter euangelium, & legem, manifestum est: quia de euangelio dicit, Ego non erubesco euangelium Christi: virtus enim Dei est in salutem omni credenti: de lege vero. Lex neminem duxit ad perfectum: omnia conclusit sub peccato &c. De sacrificiis quoque per multa, inter alia. Necessesse est ergo exemplaria quidem coelestium his mundari: ipsa autem coelestia melioribus hostiis, quam istis. Et quid? dum Apostolus ecclesiam nostram, & synagogam patrum tanquam virum, & puerum distinxit, dicens, Quatenus tempore heres paruulus est, nihil differt a seruo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus, & actoribus est usque ad praefinitum tempus a patre, Ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruiantes &c. nonne statum nostrum dixit excludere statum Iudaeorum, sicut virilitas excludit pueritiam, & senectus iuuentutem? Ita. Quid ergo? Sicut nullus ante virum est vir, & nullus ante senectutem est senex: ita nullus ante euangelium proprie dici potuit Christianus. Paulus ubique ad idem clamat desertam esse Synagogam, destitutum populum, aliosque scilicet gentes, in loco Iudaeorum subrogatos, translatum esse suum sacerdotium, & legem. Haec autem omnia quid volunt, nisi

aliā esse ecclesiam Christianorum, aliā fuisse Synagogam Iudæorum, licet utrobique fuerit idem fundamentum fidei? Augustinus ad istam veritatem dixit synagogam obiisse, & cum honore ad tumulum deductā fuisse: quomodo ergo illa obiit, & tumulata est cum honore: si hæc ecclesia Christi, quæ modo viuūt, aliā nō est? An fortassis obiit Synagoga Iudæorum, & suscitata est in ecclesia Christianorum? Nequaquam: tum quia iam Christiani erant Apostoli, qui eam tumularunt prædicantes statum eius cessasse, viresque perdidisse: tū quia Synagoga ut Synagoga, hoc est populus sub antiqua lege ceremonijs, & iudicijs in ecclesia Christi viuere nequit. Paulus hoc docuit, dum dixit. Si circuncidamini, Christus nihil vobis proderit: iterum. Dies obseruatis, menses, & annos, &c. Hieronymus ad istam veritatem circa illud Esaiæ ad idem. Vocabitur tibi nomen nouū, quod os domini nominauit: inquit. Quod vocabulum a nomine domini deriuauit, ut dicatur dominicum: & populus illius nequaquam veteri nomine appelletur Israel, sed nouo, id est, Christianus. Idem pro eodem circa illud eiusdem. Interficiet te dominus deus, & seruos suos vocabit nomine alio: quod alia translatio sic habet. Vos autem interficiet dominus: seruientibus autem mihi vocabitur nomen nouum: ait. Nomen autem nouum siue aliud nullum est, nisi quod ex Christi nomine deriuatur, ut nequaquam vocetur populus dei Iacob, & Iuda, & Israel, & Ephraim, & Ioseph: sed Christianus. Ambrosius ad idē circa illud Lucæ. Pastores loquebātur adinuicem, &c. inquit. Videte ecclesie surgentis exordiū: Christus nascitur, & pastores vigilare cœperunt, qui gentium greges pecudum more ante viuentes, in caulā

* Synagoga obiit & cum honore deducta ad tumulum.

* Synagoga ut synagoga nō potest viuere in ecclesia Christi.

* Hieronymus Esaiæ. 62.

* Hieronymus Esaiæ. 61.

Hoc nomē Christianum nouum fuit.

* Populus dei a Christi tempore Christianus vocatur.

* Lucæ. 2. Ambrosius.

domini congregaret: & quid multa? Alios omittamus. Ioanes ille, que diligebat Iesus, quiq; in coena super petrus eius recubait, & dixit. Quis est, qui tradet te: adiecit calculum, dicens de ecclesia Christi. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendente de coelo, a deo paratam sicut sponsam ornataam viro suo. Nota verbum, nouam, & vide quid clarius ad istam veritatem dici potuit? Optime ergo asserimus. Ecclesia Christi antiquissimum habet fundamentum; fidem scilicet, que etiam ab Adam fuit; tamen ipsa prout Christiana dicitur, a Salvatore nostro in carne, & ab Apostolis eius coepit. Dixi quosdam posuisse ecclesiam dei coepisse ab Adam: alios vero melius sensisse, quod non ab Adam, sed ab Abel habuerit principium: ob id tantum, quod ecclesia prout ecclesia est, non dicit solam fidem: quia sic esset inuisibilis omnino: sed addit signum aliquod exterius, in quo fides interior protestetur. & alij homines conuenire possint: quemadmodum ecclesia, quae modo est, fidem suam confitetur, & in sacramentis communicat signis quidem sensibilibus, vt constat: & synagoga quoque tum in circuncisione signaculo iustitiae fidei, tum etiam in alijs sensibilibus conueniebat. At signum tale exterius fidei interioris protestatiuum erga deum, non ab Adam, sed ab Abel in diuinis scripturis legitur: quam ob rem & si ab ipso coeperit fides, aut aliqua altior dei cognitio: tamen ab Abel dicitur conuenientius ecclesia coepisse quantum ex diuinis scripturis nouimus. Porro si quis bona praesumptione motus dicat, etiam Adam ante Abel sacrificium, aut signum aliquod exterius habuisse, imo & filios suos offerre docuisse, non insisto: optima praesumptio est, verisimilis, & quasi certa moraliter: quod si sic fuerit, non est dubium,

* Apocalyp. 21.

* Ecclesia Christi prout talis, in sacra scriptura dicitur.

* Quidam dixerunt ecclesiam simpliciter loquendo ab Adam in episcopatu ab Abela.

* Melius videtur dixisse qui ecclesiam non ab Adam sed ab Abel incepisse dixerunt propter multa.

* Potest dici ecclesiam ab Adam incepisse.

quin ab ipso coeperit ecclesia dei. Videat qui voluerit hanc materiam apud Augustinū in De ciuitate dei, & super illud Psalmi, Ore suo benedicebant, &c. Videat insuper apud Alexandrum de Ales: qui semper sentiūt imo expresse satis dicunt, ab Abel coepisse ecclesiam propter multa, quæ adducunt. Si vero quæritur, quomodo ecclesia Christi in fide fundetur, vt dictū est: quomodo fides esse potuit antiqua de Christo, & ecclesia eius noua? Respondeo. Sicut noua domus sæpissime super antiquum fundamentum ædificatur: & reuera noua est propter nouam formam, quā de nouo accipit.

CAP. XI.

Dictum autem illud magni patris Augustini in epistola fundamenti, quo ait. Ego euangeliū non credere, nisi ecclesiæ me commoueret authoritas: optime de vtraque ecclesia intelligi potest, de primitiua scilicet, & de illa, quæ tēpore Augustini erat. Nāq; per primitiuā euangeliū factū est: ad quā pertinuit tota fidei Christianæ prædicatio, vt monstrauimus: per ecclesiā vero, quæ tēpore Augustini erat, Augustino euangeliū notū est. Monstretur exemplo: nā si quis nunc dicat, Ego euangelio non credere, nisi ecclesiæ me commoueret authoritas: optime dicit de vtraque ecclesia intelligendo, & de primitiua illa, & de ista moderna. De primitiua enim: quia quum illi in suis membris tota Christiana prædicatio sit commissa: non debuit acceptari pro regula fidei, quale euangelium est, nisi quod illa ecclesia fecit, probauitque: de ista vero moderna, quia nos nescimus ista euangelia, quæ habemus, Mathæi, Marci, Lucæ, & Ioannis esse, nisi per ecclesiam, quæ modo est: quia

Psal. 61.
Part. 4. q. 4. mem
br 9. 10.

Lib. 1. tit. 1. cap. 1.

Lib. 1. tit. 1. cap. 1.
14. 15. 16. 17. 18. 19.
* Sæpe noua domus
super antiquum fundamen-
tum ædificatur

Dictum Augu-
stini de vtraque
ecclesia intelligi
potest.

Cap. 6.
* Augustinus in
epistolam funda-
menti,

* Quod de pris-
mitiua pbatur.

* Quod de ista
moderna etiam.

ea ab euangelistis scribi non vidimus: nec scimus ea in sua integritate esse, nisi per ecclesiā, quæ modo est: quia illa primis exemplaribus euangelistarum non comparauimus. Sic ergo quid aliud dicere possumus, nisi quod Augustinus dixit, Ego euangelium non crederem, nisi ecclesiæ me commoueret autoritas? Aut illum quæso, cui hoc non placuerit, cogitet secum, voluat libros, quærat alios, quos voluerit, & respōdeat nobis: quid est, quo scimus, ista euangelia, quæ habemus esse sanctorum euāgelistarum, & in sua prima integritate? Credo quicquid faciat, nihil aliud assignare poterit etiam doctissimi, nisi ecclesiā, quæ modo est: quia aliam nos nō vidimus: nec alia nobis modo hoc dicit, nisi ista: quū Apostoli nobis nunc non loquantur, nec sancti doctores: a quibus vsq; ad nos non dubium, quin codices euangeliorū corrumpi ab hæreticis potuerint. Optime ergo dixit Augustinus.

Disputatio Tertia.

Tertio quoque disputari potest de vniuersali Christi ecclesia per orbem diffusa, & de vniuersali concilio rite congregato (quod vel Papam, vel Papæ potestatem includit) ipsam vniuersalem ecclesiam repræsentante. An alterū horum in auctoritate excellat, an ambo eorū in ea sint paria? Etiam hæc grauis quæstio est, & sua disputatione digna: sed quia non est in vsu doctorum de ea tractare, nos de ipsa plura tradere non valemus. Dabimus tamen operam, vt vel quasi prælibantes quæ in ea altiora sunt, & quasi aliorum, quæ dici possent, principia tangamus. Dicimus ergo per sequentia.

CAP. I.

* Augustinus vbi supra.

* Apostoli / prophetae / & euangelistae nobis nunc nō loquuntur nisi quatenus per suas scripturas / aut per ecclesiā.

* De vniuersali ecclesia per orbem diffusa / & vniuersali concilio ipsam repræsentante.

Hæc difficilis quæstio multas, & pro, & cōtra rationes habet: nanque & vniuersali ecclesiæ, & vniuersali concilio ipsam representanti æqualiter videntur conuenire complura loca scripturarum, quæ pro authoritate veritatis faciūt. Etenim quia vtrunq; ecclesia est, vtriq; illud conuenire videtur, cui dicitur. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi nō præualebūt aduersus eam: & illud quoq;. Vbicunq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo: in medio eorū sum: & illud. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quācunq; petierint, fiet illis a patre meo: illud etiā. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad consummationē sæculi. Deinde quia ecclesia vniuersalis sponsa Christi est, cui dicitur. Tota pulchra es: cōcilium autē, illi sunt, pro quibus dicitur ecclesiæ. Pro patribus tuis nati sūt tibi filij. Sic vt sit vniuersalis ecclesia mater quidē nostra: conciliū vero vniuersale vniuersali ecclesiæ imago propinquior: & de omnibus ecclesijs catholicis, ex sacris antistitibus, & Christi sacerdotibus, quantū in hac vita vno tempore, & vno loco conuenire possūt: similitima genitura: quasi maiores filij, qui in domo matris prouidere de cunctis habeant. Ad idem est, quia in cōcilio sunt omnes illi gradus, quos Apostolus a deo optimo in ecclesiā pro ea regenda positos dixit: quia sunt Apli, prophetæ, euangelistæ, pastores, & doctores, & antiqui in suis scripturis, per quas hodie etiam nobis consulunt: pastores vero & doctores moderni in suis personis: ob id ergo tanta authoritas in vniuersali concilio erit, quāta authoritas in vniuersali ecclesia est. Confirmatur hæc ratio eo quo nouimus ecclesiam vniuersalem non congregato concilio solum secundum

* Multa loca diuinarum scripturarum æqualiter videntur conuenire vtrique.

Math. 16.

Math. 18.

* Math. 28.

* Psal. 44.
Ecclesia vniuersalis est maternostra: vniuersale cōcilium est eius imago propinquior propter gradus quos habet.

* 1. Corint. 12.
* Ephel. 4.

* Gradus ecclesie in vniuersali concilio reperiuntur.

Ecclesia vniuersalis militans ad modum ecclesie triumphantis per partes superiores illuminat ac regit inferiores

suas partes principales, maioresq; pastores scilicet, & doctores, illuminare, regere, ac gubernare cæteros admodum coelestis Hierarchie: in qua superiores spiritus illuminant inferiores, & illos a nescientia purgant, secundum Dionysium. Sic autem quum in vniuersali concilio sint illi maiores, quorū est etiam sine concilio illuminare, regere, & gubernare reliquū corpus: tanta erit huiusmodi concilij authoritas, & potestas, quanta est vniuersalis ecclesie. Ad idem est, quia cum in vniuersali concilio sint illi patres, per quos tota ecclesia vniuersalis regenda est, quo fit, vt ipso errante ipsa quoque errasse videatur: videtur omnino ipsum eadem dei assistentia errare non posse, quia ipsa suffulta errare nequit.

Residuum ecclesie per concilium vniuersale stare debet

CAP. II.

Verū & si illæ rationes fortes sint, imo valde fortes pæquali authoritate in vtroq; monstrāda, salua correctione ecclesie, & cuiusuis alterius melius sentiētis: magis videt̃ dicendū, ecclesiam vniuersalē p orbē diffusam, quoad determinādas veritates de fide tenēdas abundātius dei gratiā habere, q̃ vniuersale cōciliū ipsā representās. Monstrat̃ hęc veritas: primū quia in vniuersali ecclesia absq; dubio plures sunt illorū graduū, quos docuit Apostolus a Deo in ecclesia pro ea regēda positos, cū non oēs ad cōcilium cōueniāt, sed nec cōuenire possint: quo fit, vtpotius magistra veritatis sit: quia Vbi multa cōsilia, ibi salus: adde. Vbi plura, magis. Deinde quia illud Saluatoris dictum de ecclesia, Portē inferi non p̃ualebūt aduersus eam: potius de vniuersali ecclesia, q̃ de vniuersali concilio intelligendum videtur, quum ibi de ecclesia sermo esset, quam saluator noster ædificaturus, & cuius clauēs Petro daturus erat: quæ vtique proprius de

Ecclesia vniuersalis per orbem diffusa abundantiorem gratiam videtur habere quoad authoritatem dicendi verum: quā vniuersale concilium.

Ephes. 4. & Corint. 12.

Math. 16.

vniuersali ecclesia intelliguntur. Præterea illud Pauli pro ista veritate videtur, quo ecclesiam columnam & firmamentum veritatis appellat, quasi primam radicem, & vltimum resolutorium veritatis. Nanque Apostolus ibi potius de vniuersali ecclesia fuisse loquutum verba sua manifestant satis, quibus ait. Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito: si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat te in domo dei conuersari, quæ est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis. Ecce declarat ecclesiam, quam columnam & firmamentum veritatis dicit, dei domum esse: in qua Timotheum recte conuersari monet. Ambrosius circa hoc verbum Apostoli in suis commentarijs inquit. Cū totus mundus dei sit, ecclesia tamē domus eius dicatur, cuius hodie rector est Damasus. Et quid multa? Pro hac veritate clamat illa multorum doctorum opinio, quam supra posuimus dicentem, vniuersale concilium aliquam liter, hoc est, non permanentem, sed quasi in transitu, & primo motu errare posse. Nanque hoc de vniuersali ecclesia cogitare, nedum prædicare, scelus est, & blasphemia in Christi sponsam, quam Paulus columnam & firmamentum veritatis confessus est: & quam saluator ipse dixit super petram tunc fundandam a se, aduersum quam non prævalerent portæ inferi. Qui enim vniuersaliter dixit, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam cū negatione posita præcedēter ad verbū de futuro, nullū tēpus reliquit, in quo portæ inferi aduersus ecclesiam præualere possent. Vltimo si fortassis vniuersale concilium errasset eo modo, quo nonnulli patres illud errare posse fatentur, hoc est, non permanentem, sed quasi primo motu. &c. error eius reuocabilis esset per monitiones

* 1. Timo. 3.

* Ambrosius exponit quæ sit domus dei / de qua loquebatur Paulus.

* Lib. 1. Art. 4.

* 1. Timo. 3.

* Math. 16.

* Quod multi vniuersale concilium dicunt quasi in transitu errare posse / de tota ecclesia nequā quā potest dici

Si errauerit concilium aliquo modo error eius per alios qui ibi non sunt corrigi potest: sed si tota ecclesia per quos

aliorum patrum doctorum, & piorum qui concilio non interfuerunt: in quibus interim saluabitur veritas: sed si tota dei ecclesia errare aliquo modo posse concedatur, iam error eius irreuocabilis erit via humana: & donec diuinitus corrigatur, tota in errore erit: quod est prorsus absurdum. Donum ergo ad non errandum in rebus religionis in ecclesia vniuersali per orbem diffusa copiosius videtur esse, quantum eius error periculosior esset, & a reuocatione longior. Dixi, quoad determinandas veritates de fide tenendas: quia quoad alia, hoc est, quoad potestatem ordinis, & iurisdictionis, secus est: quoniam eae auctoritates in Papa, qui in concilio vniuersali intelligitur, plenissimae sint in gradu excellenti, ut monstratum est supra, & monstrabitur amplius disputatione sequenti, domino donante. Ceterum his dictis, de auctoritate vniuersalium conciliorum nihil penitus infringi volumus, quam supra totis viribus diuinam esse confessi sumus: & quantum potuimus ex diuinis scripturis, & sanctis patribus monstrauimus: sed solummodo indicamus dei dona magis, vel minus secundum beneplacitum spiritus istis, vel illis donari.

*Potestas ordinis & iurisdictionis maior est in solo Papa quam in toto residuo. Lib. 1. art. 3. per multa. & art. 4. per multa etiam.

*Haec non derogant auctoritati vniuersali concilii quam supra diuinam esse confessi sumus.

Disputatio quarta.

*De Papa & vniuersali concilio.

VAR T O circa praedicta disputari potest, quemadmodum communiter disputatur: an vniuersale concilium sit supra Papam: an contra Papa sit supra illud. Grauis est admodum haec disputatio, & in qua diuersi doctores diuersimode sunt loquuti, quidam pro concilio, quidam vero pro Papa determinantes. Multa quoque fundamenta hinc inde adducta sunt: quae omnia hic afferre longissimum esset, ac ob id fortassis tediosum. Placet & hanc questionem tractare non in omnibus suis fundamentis,

ne lectoribus fastidio simus: sed in illis tantum, quæ præ alijs potiora videntur. Verū quia id nequaquā congruētius, quā si diuersas patrū opiniones, referamus, efficere possumus: ecce ab illorum recitatione, domino iuuantē, incipimus.

CAP. I.

PRIMA igitur positio sentit, vniuersale conciliū ex parte vocatorum, simpliciter, & absolute esse supra Papā: nititur autē hanc suam assertionem monstrare ex multis. Deinde ex diuinis scripturis, quibus dicitur. Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe. &c. vsq; ibi, Dic ecclesiæ: quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: ecce doctrinā vniuersalem Saluatoris, qua docemur, de quocunq; fratre in nos peccante, nec sese emendare volente, ecclesiæ fore denunciandum, tāquam vero, & proprio omnium fratrum iudici. At quū Papa frater noster sit nobiscum quotidie Deo dicens. Pater noster, qui es in caelis. &c. quūq; & ipse peccare possit, vt experientia quotidiana docet, & iura admittunt: manifestū est, quod & illius quoq; ecclesiā verus, ac proprius iudex erit: ac ob id supra illum potestatem habet. Ad idem est, quod in diuinis scripturis prius reperitur ecclesiastica potestas data ecclesiæ absolute, & plenissime, quā reperiatur data Petro: quia ecclesiæ ante passionem domini data fuit in illis verbis. Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Petro autem cōcessa est post resurrectionem in illis. Pasce oues meas. Sic vero saluator dum postea Petro potestatem tribuit, potestati ecclesiæ minime derogauit: sed tantum hoc fecit, quod ecclesiā præuenit, & ecclesiasticū principē, quem ecclesia potestate sibi tradita eligere potuit, Christus illā præueniēs sua autoritate

*Primum ex illis omnibus quæ pro conciliis supra posuimus/ quibus monstratum est illa diuine nam autoritatem habere, art.

4.

* Math. 18.

* Multa alia fundamenta pro ista positione ponuntur infra. c. 5. & 7.

Dist. 40. c. si papa

* Math. 18.

Ad idē arguūt
quia omnes cō-
munitates mudi
ius habēt quo se
ab omnibus inua-
soribus & cōtra-
riis defendant: et
a suis principib⁹
si cōtra eas assē-
rāt ut notat bene fan-
ctus Thom. in de
regimine princi-
pū: quomodo er-
go ecclesia hoc
ius non habebit
erga suū princi-
pem: q̄ si habet
utiq; tā supra illū
est.

diuina instituit. Hoc in exēplo mōstratur: habet enim
vnaquq; cōmunitas iure naturę, quòd sibi possit prin-
cipem ordinare, quo & synagoga olim potuit absq; du-
bio ducē vnū, & sacerdotes etiā ordinare: quorum pote-
stas tunc temporis nullū penitus spiritalē effectū habe-
bat, sed tantū ad emundationē carnis. Hoc vero nō ob-
stante deus optimus maximusq; synagogam pręuenit,
dū Moſen principatui, Aaron autē sacerdotio pręfecit.
Naturalis ratio quoq; hanc ecclesiasticam manifestat:
quia non minus Deus optimus maximusq; videtur pro-
uiditūe reipublicę ecclesiasticę nobiliori quidem, rege-
nerans genus humanum ad finem supernaturalē, q̄
prouiderit reipublicę ſeculari minus nobili, generās ge-
nus humanū ad finē naturalē. Sic autē quū possit vna-
queque cōmunitas potestate naturaliter data sibi in sua
generatione principē ſecularē sibi pręficere, poterit si-
militer cōmunitas ecclesiastica potestate sibi in sua re-
generatiōe data supernaturaliter similia facere, hoc est
principem sibi eligere: quod si potest, iam in ea maior
potestas intelligitur, quę admodum in ſeculari. Ad idē
sunt etiā concilia nonnulla vniuersalia, quę nō obſcuris
imo manifestis verbis, & clara ſentētia hoc volūt. Nāq;
in cōcilio Cōstan. habetur. Hęc ſacta ſynodus declarat
q̄ ipsa in spū ſancto legitime congregata conciliū ge-
nerale faciēs, & ecclesiā catholicā repręsentans, potesta-
tem a Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscūq;
status, vel dignitatis etiā si Papalis existat, obedire
tenetur i his, quę pertinet ad fidē, & extirpationē dicti
schismatis, & reformationē dictę ecclesię in capite, & in
membris &c. ponitur etiā ibi aliud decretū sub his ver-
bis. Itē declarat, q̄ quicunq; cuiuscūq; conditionis, sta-

Sub Ioanne. 21.
anno domini. 14
11. sessione. 5. ha-
bita die. 6. men-
sis April.

tus, dignitatis, etiã si Papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis huius sacrę synodi, & cuiuscunq; alterius concilij generalis legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis obedire cõtunaciter contempserit: nisi resipuerit, cõdignę poenitentię subiiciat, & debite puniat, etiã ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrẽdo. Hęc ibi. Eadẽ sententia habita fuit in cõcilio Basiliens. in quo istamet decreta resũpta fuere. At quid hac venerãdorũ conciliorũ sententia p̄ hac positione clarius vnquã dici potuit, aut copiosius? Ad idẽ est, q̄ potestas ecclesiastica non solũ finaliter ecclesię data est, hoc est propter ecclesiã, id est ad utilitatẽ eius cõcessa, qđ Paulus testatur dicẽs, sese potestatẽ accepisse in ædificationẽ, nõ in destructionẽ: sed etiam potestas ecclesiastica data est ecclesię auctoritatiue, tanquã illi primo, quatenus per illã veniret ad mēbra. Monstratur aut̄ hoc primo ex illo domini apud Matheũ pro ecclesia dicto. Dic ecclesię, & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: sequitur. Amen dico vobis, quęcunq; ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cœlo: & quęcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cœlo: quibus verbis dñs & saluator potestatẽ ecclesiasticã ecclesię cõtulit, seu iã collatã manifestauit, vt Hilarius, Hieronymus, Chryostom⁹ alijq; patres testant̄. Secũdo ex Augustino, qui sup̄ Ioã nẽ, & alibi sc̄pe fateẽ, Petrũ, quũ clauẽ accepit, ecclesiã significasse: vnde ibi de potestate ligãdi, & soluẽdi loquẽs dicit. Hoc Petrus cũ oibus tanquã p̄sonã gerẽs ip̄sius vnitatis accepit, & in sermone Apostolorũ Petri, & Pauli ait. Petrus toti⁹ ecclesię gestabat p̄sonã, & p̄pterea audire meruit, Tibi dabo clauẽs regni cœlorũ. Has enĩ

Sub Eugenio. 4.
anno domini. 14.
11. Sessione. 2. &
18.

* 2. Corint. 1. &
13.

* Sanctus Thomas in tractatu
contra impugnã
tes religionem.

* Math. 18.

Ibi etiam / Vbis
cũq; fuerit duo
vel tres congregati
in nomine
meo / in medio
eorum / Paulus ad idẽ
videtur / qui gradus
ecclesię in concilio
reptos dixit ad regimen
ecclesię.

* Habetur etiam
24. q. 1. c. Quodcunq;
cunq;

Thomas. 2. 2.
q. 100. art. 1. ad. 7.

2. Corint. 10. &
13.

Epistola. 162.

Dist. 93. c. Legis
mus.

Dist. 15. c. Sicut.

Dist. 19. c. Anasta
sius.

claves nō ipse vt homo vnus, sed vnitas accepit ecclesie.
Quid clarius? Confirmatur hoc ex cōmuni patrū sen-
 tentia: volūt enim oēs quasi per vnū dominiū rerum tē-
 poraliū apud ecclesiā primo, & p̄cipue esse: quū Papa
 non dominus illarū, sed dispensator dicat: sic ergo, cur
 nō ita erit de potestate quoad spūalia, quū & illa quoq;
 quoddā donum sit a deo p̄pter ecclesiā, & ad vtilitatē
 eius cōcessū ex Apostolo? Et quid multa? Patres quoq;
 ad hāc sententiā vidētur esse. Augustinus enim, quan-
 tum apparet, p̄ hac positione ad Gloriū Eleutiū. Feli-
 cē grāmaticū de depositione Ciciliani Carthaginēsis
 episcopi loquēs, ait. Ecce putemus illos episcopos, qui
 Romæ iudicarunt nō bonos iudices fuisse: restabat ad-
 huc plenarium ecclesie vniuersale cōcilium, vbi etiam
 cum ipsis iudicibus causa possit agitari: vt si male iudi-
 casse conuicti essent, eorū sententiæ soluerētur. &c. Ec-
 ce quod causam ab episcopis Romæ iudicatam, inter
 quos constat ex eadem epistola Melchiadē Papam cō-
 prehendi, Augustinus vult etiam ad vniuersale conci-
 lium posse, imo debere deuolui iterum agitandum: hoc
 autem Augustinus non admitteret, nisi concilium esse
 supra Papam cognosceret. Hieronymus ad idem con-
 stanter ad Euagriū episcopum dixit. Si authoritas
 quæritur, orbis maior est vrbe. Ecce verbum expressū,
 Gregorius quoq; authoritatē vniuersaliū conciliorū p̄-
 tractans, pro ea dixit. Se & nō illa (concilia scilicet) de-
 struit, quisquis p̄sumit absoluere, quos ligāt, aut religa-
 re, quos absoluūt. Ecce vniuersaliter dixit, quisq; etiā
 Papā includēs: qui si in actis cōciliorū non potest, p̄fe-
 cto iā cōcilijs inferior est. Ad idē est, q̄ Anastasius secū-
 dus natione Romanus a multis clericis vitatus fuit, eo

quod communicasset sine concilio episcoporum, vel pres-
 byterorum, & clericorum cunctę ecclesię catholicę dia-
 cono Theffallonicę, nomine Photino. Et quid multa ad-
 ducere opus est: iura inspiciamus, & ex illis inspectis que-
 stionem concludamus: sic ergo argumentemur. Papa
 non intendit in actis conciliorum: concilium vero inten-
 dit in actis Papę: igitur Concilium est supra Papam: cõ-
 sequentia est manifesta, quia illud, & non aliud est, alte-
 rum esse supra alterum. Prima præmissa quę a logicis
 modernis maior vocatur, monstratur ex iuribus: nam
 Damasus Papa vt habetur inter epistolas diuini Ambro-
 siji, quibusdam respondendo dixit. Cum huiusmodi fue-
 rit concilij Capuensis iudicium, vt Finitimi Bonoso, at-
 que eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus quod
 nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si
 integra esset hodie synodus, recte de his, quę vestrorum
 scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum
 est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre:
 vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum sy-
 nodus elegit: infra. Vos enim (vt scripsimus) totius syno-
 di vice dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iu-
 dicare non conuenit. Ecce Papa fatetur, se de illa causa
 cognoscere non posse, quam conciliũ acceperat: & qui-
 busdam iudicibus iudicandã comiserat. Zozimus Papa
 ad idem dixit. Contra statuta patrũ concedere aliquid,
 vel mutare nec huius quidem sedis potest autoritas. Se-
 cunda vero præmissa, quę nũc a logicis minor appellat̃,
 ex iuribus etiã ostenditur: quia si duo contendunt de Pa-
 patu, in uniuersũ conciliũ est iudex, sed mittamus casũ
 dubij, qualis est, quum de Papatu contenditur, ad cer-
 tũ veniamus: pro hoc sic diffinitũ est in octaua synodo.

* Dist. 19, c. Anas-
tasius,

* Epistola, 72.

* 27, q. 4, Contra
statuta,

* Dist. 79, c. Si
duo,

Canone .21.

Ab usis super
Math. in prol. &
ca. 18. sic proba
uit.

Dist. 20. c. Ana
stasius. & dist. 21.
c. Nunc autem.
Et i historia Eu
sebio que legitur
14. die Augusti.

Dist. 40. c. Si i Pa
pa.

Vniuersalis synodus cū cōuenienti reuerentia quālibet
questionē de Romana sede exortā audire tenet, & in ea
p̄ficere: non tñ audacter sententiā in Romanū pontifi
cem dicere. Hęc ibi: nunc quæso. Quid clarius? Ultimo
ad idē quia supremū tribunal in ecclesia i eo debet esse,
quod certissimū est, & nunquam a vera fide deuiare co
gnoscitur: sed apud iura vidimus, non vnū imo plu
res Romanos pontifices in fide errasse: ergo non apud
illos, sed apud vniuersale cōcilium, quod errare nequit,
vniuersalē ecclesiā infallibilē quidē rēp̄sentās huiusmo
di supremū tribunal ponendū est. Notantur autē Ana
stasius, Marcellinus, qui postea gloriosus martyr effe
ctus est, & Liberius, qui Arriane perfidie consensisse
dicitur: & vniuersaliter iura supponant, etiā in fide er
rare posse sūmum pontificē. Quid ergo? Manifestū est
conciliū in casu hæresis posse agere contra Papā: nunc
rogo, quomodo, nisi vt iudex, aut qua potestate, nisi
ecclesiarum?

CAP. II.

Secunda autem positio patrum prorsus in contrariū
dicit, Papā esse supra vniuersale cōcilium simpliciter &
absolute loquendo. Ad istam veritatem sunt omnia illa
loca diuinarū scripturarū, omnia concilia vniuersalia,
omniaq; sanctorū patrum dicta, quę supra pro prima
tu Petri, & Romanorū pontificum Petri successorū po
sita sunt: quibus omnibus monstratū est, ipsos habuisse
habereque hodie supremam potestatem sibi a Christo
traditam super omnes fideles: qua profecto non potest
imaginari maior, quæ in concilio esse dicatur. Alias enī
iam Papæ potestas non esset suprema, neque plenissi

Lib. 4. art. 1. & 4.
Per multa.

ma: quod dici nequaquam potest, ut monstrauimus. Ad idem est, quod in diuinis scripturis prius omnino potestas ecclesiastica in sua plenitudine Petro promissa est, quod de illa ecclesiae mentio aliqua fieret: quum Petro fuerit promissa, quando venit Iesus in partes Cesareae Philippi, & interrogauit discipulos suos dicens. Quem dicunt homines esse filium hominis? de ecclesia autem nihil tunc, sed postea quum venissent Capharnaum, & post solutionem didrachmae. Si autem quicquid postea dixisset dominus ecclesiae, intelligendum est, salua primatia Petro iam promissa in plenitudine potestatis. Ad idem etiam, quod & illa verba domini ecclesiam nominantia apud Matheum, Dic ecclesiae, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: non indicant ecclesiam ut ecclesia est: sed praelatos ecclesiae, quibus quotiens opus fuerit, de criminosis fratribus denunciari potest: illa vero verba domini, Tibi dabo clauis regni caelorum: quodcumque ligaueris, erit ligatum, & quodcumque solueris, erit solutum: soli Petro manifeste dicta sunt, cum quo tunc dominus loquebatur. Ad idem sunt multa, & ueneranda uniuersalia concilia in suis determinationibus manifestis. Nam concilium Florentinum, quod ex occidentali, & orientali ecclesia simul congregatum est, sub his verbis determinauit. Diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum pontificem in uniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput, & omnium Christianorum patrem, ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi uniuersalem ecclesiam a domino nostro Iesu Christo plenam potestatem

Ibidem per eadem.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 18.

* Sic Thom. 4° sent. dist. 19. & multi alii / imo omnes ut infra patebit. c. 8.

* Math. 16.

* Sub Eugenio quarto.

traditam esse. Concilium Lateranense quoq; ad idē dī-
 xit. Quum etiam solum Romanum pontificem pro tē-
 pore existentem, tanquam authoritatem supra omnia
 concilia habentem conciliorum indicendorum, transfe-
 rendorum, ac dissoluendorum plenum ius, & potestatem
 habere, nedum ex sacrae scripturae testimonio, dictis sā-
 ctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum,
 sacrorumq; canonum decretis: sed propria etiam eorū-
 dem conciliorum confessione manifeste cōstet, &c. Cō-
 cilium Constantiense tandem determinavit ad idē, q̄
 Papa sit proximus, & immediatus vicarius Christi, &
 Apostolorum: quibus verbis docuit, nō esse in terris po-
 testatem aliquā maiorem potestate Papae: nā si sic, iā qui
 eam haberet, magis q̄ Papa, Christo imediator esset:
 quod ipsum cōcilium in hac sua determinatione negat,
 qua Papam esse proximū, & immediatū Christo affir-
 mat. Martinus quintus ad idem testatus est, q̄ Papa ha-
 bet supremam potestatem in ecclesia dei. Innocentius
 Tertius pro eodem in concilio generali fatetur, Roma-
 num pontificem plenitudinem obtinere potestatis. Idē
 pro eodem praeposito, & capitulo Cameracen. dixit, se
 Romanum scilicet pontificem, qui tunc erat, secūdam
 plenitudinem potestatis de iure posse supra ius dispen-
 sare. Paschalis Papa ad idem contra quosdam eum notā-
 tes, eo q̄ a Panormitano archiepiscopo in collatione pal-
 lij iuramentum fidelitatis, & obedientiae exigeret, addu-
 centesq; quòd id non fuerit in concilijs statutum, dixit.
 Aiunt in concilijs statutum non inueniri, quasi Romanae
 ecclesiae legem concilia vlla praefixerint: cum omnia cō-
 cilia per Romanae ecclesiae authoritatem, & facta sint, &
 robur acceperint: & in eorum statutis Romani pontifi-

sub Leone des-
 cimus.

In concilio cō-
 stantiensi.

Extra De pot-
 nitētiis & remis-
 sionibus, c. Cum
 ex eo.

De concessione
 praebendae, c. Pro-
 posuit.

De elect. & elect.
 Potest. c. Signifi-
 casti.

cis patēter excipiatur authoritas. Ecce quam plures, & quam pluries Romani pontifices, & vniuersalia concilia dixerūt, Papam habere plenam omnino potestatem, quæ necessario in omnibus statutis conciliorū, tanquā domina, & suprema, cui nulla lex præfigi possit, intelligatur excepta. Quid clarius? Gregorius Decimus in concilio generali Lugdunē, ad idem Cardinales Romanum pontificem eligentes obtestatur dicens. Cardinales eosdem, obsecrantes per viscera misericordiae dei nostri, per asperionem sui preciosi sanguinis obtestamur, vt pensantes attētius quid eis imminet, cum agitur de creatione vicarij Iesu Christi successoris Petri, rectoris vniuersalis ecclesiae, gregis dominici directoris, &c. O pulchra verba, imo ad propositū pulcherrima, quibus in illo sacro venerandoq; vniuersali concilio dicitur Romanum pontificem esse vicarium Iesu Christi successorem Petri, rectorem vniuersalis ecclesiae, & gregis dominici directorem. Quæso vicarius Iesu Christi, cui nisi Christo, cuius vicarius est, inferior dici potest, & rector vniuersalis ecclesiae, cui nisi Christo, qui supra vniuersalē ecclesiam est, inferior erit? Audacter sed vere dico. Nulli: nā sicut rector parochiae in potestate maior est illa, vt constat: rector episcopatus in potestate maior est illo: & rector archiepiscopatus, in potestate maior est illo: ac similiter rector vniuersalis ecclesiae in potestate maior est illa. Ad idem est præterea, & si potestas ecclesiastica finaliter, primo data est ecclesiae: quia propter bonū ecclesiae instituta est: sicut saluator noster propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est de Spiritu sancto, & homo factus est, ex Maria virgine;

Et quis nō videt quā cōmuniter sura tradunt Romanam sedē omnes iudicare, ipsam autē a nemi ne nec a toto clerico iudicari. 9. q. 3. Nemo, & ibi quoque. c. Aliorum &c. Cuncta per mundum.
* De elect. lib. 6. c. Vbi periculus
+ Bene notauit Glo. 12. c. Sunt quidam. 25. q. 1. Papam dispensare posse in status vniuersalium conciliorum: sicut fecit Innocentius. extra. de cons. & affi. nō debet.

Generalis Christi vicarius non nisi Christo inferior est.

* Potestas ecclesiastica finaliter data est ecclesiae hoc est propter ecclesiam data est.

potestas eccles-
iastica authori-
tatiue data est
partibus eccle-
siae / hoc est pri-
mo data est per-
sona tanquam sub-
iectis / quatenus
per personas es-
set in ecclesia / si-
cut donum pro-
phetiae / & dona
linguarum &c.

tamen authoritatiue nequaquam toti ecclesiae data est
primo, vt sic per illam veniret ad partes: imo econtra
authoritatiue primo data est partibus, vt per partes
esset in ecclesia. At sic iam vniuersale concilium non
habet authoritatem ecclesiasticam, quia ecclesiam re-
praesentat: sed tantum quia in eo illae partes ecclesiae
sunt, quibus primo ecclesiastica potestas data est au-
thoritatiue. Tunc autem quid? Vtique potestas Papae
manet maior, quum sit ipse super omnes alios de conci-
lio: verum quod potestas ecclesiastica nequaquam fue-
rit data toti ecclesiae primo authoritatiue, vt ecclesia il-
lam haberet, & illam ad membra deriuaret, monstra-
tur: tum quia maior pars ecclesiae non est capax hu-
iusmodi potestatis: quia non foeminae, nec laici, vt est
notum: tum quia sancti patres omnes quotquot fue-
runt, eam in ecclesia per sacerdotes esse senserunt, &
nobis suis posteris in scriptis reliquerunt. Sic tota scho-
la clamat: sic etiam decreta docent: quibus dicitur, quod
ius ligandi atque soluendi solis sacerdotibus permis-
sum est: sic venerabilis Beda, & Hugo de sancto victo-
re in libro de sacramentis dicunt, quod cum ecclesia
duos complectatur ordines scilicet laicos, & clericos,
quasi duo latera corporis vnus, maior pars scilicet lai-
corum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesi-
asticae. Ad idem Symmachus Simplicius Papa in syno-
do residens protestatur, quod laicis personis nulla fa-
cultas data est de disponendis ecclesiasticis officijs, sub
his verbis. Ne in exemplum remaneret praesumendi
quibuslibet laicis, quanuis religiosjs, vel potentibus in
quacunq; ciuitate quolibet modo aliquid decernere de
ecclesiasticis facultatibus: quarum solis sacerdotibus dispo-

4. sent. dist. 19.
De penitentia
dist. 1. c.

Super Lucam.
Part. 2.

Dist. 16. c. Bene-
quidem.

nendi indiscusse a Deo Optimo Maximo cura commissa docetur. Paulus quoque idem docuit, quando feminas in Ecclesia loqui non permisit: nam quomodo illas ad actus iurisdictionis ecclesiasticæ admitteret, qui eis vel actum ipsum loquendi in ecclesia interdicebat? Aut quomodo potestas ecclesiastica conceditur data authoritatiue primo toti Ecclesiæ, vt per Ecclesiã veniret ad membra: si actus talis potestatis toti Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Quæris, quis actus illius toti Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Respondeo, actus audiendi confessiones priuatas in foro animæ: nonne iste actus ecclesiasticæ potestatis est? Ita. Nonne ipsi, & secreto ei debito a tota Ecclesia, vt Ecclesia est, fieri repugnat? Vtique. Quid ergo? Proculdubio non potest dici, quod ecclesiastica potestas toti ecclesiæ, vt ecclesia est, primo data sit authoritatiue. Iam si notant alij patres nonnullos Romanos pontifices errasse: quomodo non videt quot concilia olim de errore notata fuerint? Dixerint fortassis. Quæ? Respondetur. Vniclet, hereticus notauit concilium Arminense, & conciliū Nicenū Thraciæ. Vualdēsis notauit conciliū Ariminens. sub Tauro prefecto, & Constantinopolitanum sub Iustiniano minore tempore Sergij Papæ. Silvester & quidam alij notarunt concilium Aquisgranense. Sic autē quomodo non vident, quod quæadmodum vna positio respondere potest pro concilio, ita alia respondere poterit pro Papa? Et quid Cardinalis de turre cremata in sua summa de ecclesia notauit conciliū Cōstantiē. & Basilien.

CAP. III.

Istæ sunt illæ duæ famosæ positiones, quæ de hac graui quæstione circa Papam, atque vniuersale concilium

* 1. Corint. 14.

* Quidam actus ecclesiasticæ potestatis nequit fieri a tota ecclesia.

æ Nonnulla concilia vniuersalia quoque de errore notantur.

* Apud Vualdē, sē in suo doctrinali fidei tom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 26.

ibi cap. 19. In summa verbi Concilium, §. 2.

Lib. 2.

Prima parte suo
rum operum per
multa.

* In suo prol. su
per M. Ath. &
187c. eiusdē lib.
9. 168. & in suo
defensorio.

Lib. 4. cap. 4. a li
quantulum ante
finem.

* Quidam magi
strinouelli Basili
enses adducētes
pea illud Deut.
17. Si ambiguum
aut difficile & c.
& illud Vbicun
que fuerint duo /
vel tres congregati
in nomine
meo / in medio
eorum sum.

liam mota tractari solent: ista sunt sua, vel omnia, vel
præcipua fundamenta. Tenuit primam Ioannes Ger
son Cancellarius Parisiensis, qui dicto concilio Con
stantienſi interfuit, & pro illius, & omnium vniuersa
lium conciliorum multa adduxit: tenuit illam etiam
Abulensis incunctanter confitens supremū tribunal
in ecclesia esse, afferens tandem concilium esse quod
nomine ecclesiæ proprie intelligitur, cum dicitur ec
clesiam non posse errare: tenuit illam quoque Ioannes
Driedonis in de ecclesiasticis scripturis, & varijs dog
matibus probans eam primo doctrina Christi, qua di
xit, Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter
te, & ipsum solum, & reliqua, vsque in eo loco vnde dicitur.
Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus,
& publicanus. Vbi Christus videtur inquit apud eccle
siam posuisse vltimū, & supremum iudiciarię potesta
tis tribunal, etiam pro Papa a fide deficiente, aut scan
dalose viuente corrigendo: qui etiam frater est, & mē
brum in corpore Christi. Secundo probat authorita
te concilij Constantiensis afferens eius determinatio
nem supra positam. Tenuerunt illam insuper quidam
magistri nouelli, qui Basileę fuere, dicentes potesta
tem ecclesiasticam in sua plenitudine esse in ecclesia,
siue in vniuersali concilio eam representante sicut in
subiecto administrante ac exercente: sic vt vniuersa
li ecclesiæ, quæ dicitur collectio omnium fidelium in
omnibus membris suis coniunctis, data sit ipsa pote
stas clauium in plenitudine: quemadmodum si dica
mus q̄ vni collegio data sit aliqua authoritas iurisdic
tionis exercendæ, vel electionis celebrandæ.
Secundam vero positionem tenuit sanctus Thomas

in multis locis, asserens tandem Romanum pontificem principem esse ecclesie Christi vicarium cum plenitudine potestatis: cui soli conueniat concilia vniuersalia congregare, eorum gesta sua authoritate confirmare, symbolum ædere, & novos aut nouiter articulos fidei, quotiens opus fuerit, declarare primo, & principaliter. Hanc secundam positionem post Thomam tenuit Cardinalis de Turre cremata in sua summa de ecclesia per multa admodum, imo ferme per totum, adducens & soluens omnia fundamenta primæ positionis: istam tenuit etiam Cardinalis Caietanus, in quodam opusculo suo speciali de authoritate Papæ, & concilij edito: & in commentarijs suis super sanctum Thomam. Istam tenet quoque bonus ille & doctus vir Silvester de Prierio in summa: & istam tenent cõmuniter, & vbique Canonistæ circa illa loca iuris, quæ supra ad hanc secundam positionem adducta sunt, & multa alia, quæ adduci potuerunt.

CAP. IIII.

NOS vero determinantes inter tot, ac tanta ingenia præclara, quid hic aliud dicere possimus, nisi quod iam supra aliquantulum dicere cœpimus: duo scilicet. Alterum, quod Papa est Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, Petri successor, & vniuersalis ecclesie pastor ac rector: in quo est supremum tribunal ecclesiasticum quoad potestatem ordinis, & iurisdictionis supra omnes & singulos de ecclesia simpliciter & absolute loquendo. Alterum, quod vniuersale concilium est quidem representatiuum vniuersalis ecclesie tanquam prima, & similima sua genitura gra-

¶ In traſſ. contra impugnantes religionem traſſ. contra errores Græcorū. c. 66. 2. 2. q. 1. art. 10. & q. 11. art. 2. ad. 3. Quol. 1. art. 13. & 4. lent. dist. 100.

Signanter lib. 2. c. 27. 35. & 36. & lib. 3. c. 28. & 32. & lib. 2. c. 70. & 72. & 71. & lib. 3. c. 30. & 31.

In cap. 6. & 7. 2. 2. q. 1. art. 10. verb. Concilium & verb. Papa.

Lib. 1. Art. 3. & 4.

¶ Papa habet supremam tribunal potestatis / ordinis / & iurisdictionis.

Conciliatio duarum positionum præcedentium.

dus suos, & status ecclesie iudicos distinctos habens, in
 quo est supremum tribunal luminis quoad potestatem
 seu auctoritatem inueniendi, dicendiq; verum ad reli-
 gionem pertinens fidei, aut morum. Ad danius his duo-
 bus tertium, quod euidenter sequitur ex illis, & dicamus.
 Papa & conciliū habent se sicut excedens & excessum
 inuicem: monstratur, quia Papa excedit in potestate iu-
 risdictionis; conciliū autem excedit in auctoritate lu-
 minis: conciliū sua auctoritate inuenit, quid creden-
 dum, & quid faciendum est: Papa vero sua potestate il-
 lud inuentum præcipit obseruari. Exemplū est manife-
 stum a regno seculari sumptū, in quo rex quidē habet
 supremum tribunal potestatis, regiminiq; senatus aut
 habet supremū lumen, quo agēda, aut vitanda indicat
 omnino sine præiudicio regie potestatis. Vera dico, ali-
 ter dicere nequeunt, qui in ecclesia dei statum monar-
 chicū in Petro, & in successoribus Petri in Petro a Chri-
 sto Iesu Benedicto institutum saluare volunt: in quo su-
 prema potestas residet apud vnum. Non sum primus,
 qui hanc distinctionem iurisdictionis Papæ, & luminis
 concilij adduco: quia Gratianus longe ante nos eam do-
 cuit, dū dixit, qualiter decretales epistolæ in aliquo ex-
 cedant expositiones sacras patrum, qualiterq; ab illis ex-
 cedantur propter maiorem potestatem Papæ, & pro-
 pter maiorem sciētiam doctorum, dicens, Decretales
 itaque epistolæ canonibus conciliorum pari iure exæ-
 quantur. Nunc autem quæritur de expositionibus sa-
 cræ scripturæ, an exequentur, an subijciantur eis? quo
 enim quisque magis ratione nititur, eo maioris autho-
 ritatis eius verba esse videntur. Plurimi autem tracta-
 torum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampli-

Vniuersale es-
 cilium habet su-
 premum tribu-
 nal veritatis &
 luminis.

Differentia Pa-
 pæ & vniuersa-
 lis concilii.

Pulchrum exē-
 plū quoad hoc.

Gratianus, de
 Dist. 20. de Decre-
 tales.

orifcientia alijs præcellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur. Vnde nonnullorum pontificum conſtitutiſ, Auguſtini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur eſſe præferenda. Sed aliud eſt cauiſiſ terminum imponere, aliud ſcripturas ſacras diligenter exponere. In negocijs definiendis non ſolum eſt neceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas: vnde Chriſtus dicturus Petro, Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in coelis, &c. prius dedit ſibi clauſes regni coelorum. In altera dedit ei ſcientiam diſcernendi inter lepram & lepram: in altera dans ſibi poteſtatem eiſcien- di aliquos ab eccleſia, vel recipiendi. Cum ergo quælibet negocia finem accipiant, vel in abſolutione innocetium, vel in condemnatione delinquentium: abſolutio vera, vel condemnatio non ſcientiam tantum, ſed etiã poteſtatem præſidentium deſideret: apparet, q̄ diuina runtractatores ſcripturarum & ſi ſcientia pōtificibus præmineant, tamen quia dignitatis eorum apicem nō ſunt adepti, in ſacrarum quidem ſcripturarum expoſitionibus eis præponuntur: in cauſis vero definiendis ſecundum poſt eos locum merentur. Hæc ille. Sunt etiã verba iſta ad propoſitum: quia cōcilium ſine Papa quid reſentat, niſi corpus acephalū? aut quid eſt, niſi quædam congregatio patrum? Concilium autem cum Papa quid aliam poteſtatem iuriſdictionis immediate a deo tunc expectat, quum Papam includat, in quo huius modi poteſtas pleniffime eſt tanquam in vero principe monarchico eccleſiæ? Ecce ergo quomodo illas duas poſitiones conciliamus: & quid ex prima, & quid ex ſecunda cum authoribus earum accipimus, quãtum modo occurrit, dicendum iſtam conciliationem Gloſæ

Doctores in expoſitione paſſores i præceptis ne excedunt ergo & exceduntur: quia doctores illuminant / paſtores vero impetant.

* Tractatores diuinarum ſcripturarum in earum expoſitionibus pōtificibus præponuntur in cauſis vero definiendis pontifices eſis præminent & principem locum tenent.

* De hoc ſupra, lib. 1. art. 4.

Decretorum, quæ cum sæpe teneat Papam esse supremum in ecclesia dei, etiam supra vniuersale concilium, dicit tamen Papam teneri requirere episcoporum concilium, vbi de fide agitur: & tunc quoad discretuum iudicium concilium maius est Papa. Archi. approbat istam glosam, & dicit. Periculosum esset fidem nostram committere arbitrio vnus hominis.

CAP. V.

Aut Quæso, cui non erit gloria sic de Romano Pontifice sentire, Christi vicario generali, Petri successore, vniuersalis ecclesie rectore, omniumq; fidelium pastore in plenitudine potestatis? Cui Diuus Bernardus in Eugenio Papa dixit, Tu quis es? Tu sacerdos magnus, Pontifex summus, Princeps episcoporum, Haeres apostolorum, Primatu Abel, Gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aarō, Authoritate Moses, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus Vnctione Christus. Hæc Bernardus. De quo in Petro Chrysostomus ait: Petrus a filio super omne quod est filij potestatem accepit, non vt Moses in gente vna, sed in vniuerso orbe. De quo in Damaso Hieronymus dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quamq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpate voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum sed hæreticum comprobabit. Hæc ille. De quo etiam

In. e. Anastasius.
Dist. 1.

Bernardus De
consideratione.
lib. 2.
e. Descriptio opa
tima Papæ.

Chrysostomus.
Super Math. c.
16. & super acta
Apostolorum &
in lib. De sacer
dotio.
Hieronymus,
2. 4. 1. c. Hæc e
fides.

Ambrosius in commentarijs circa illud Apostoli, ut sci-
as quemadmodum oporteat te in domo dei conuersari:
in eodem Damaso inquit. Ut cum totus mundus dei sit,
ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie rector
est Damasus. Hæc Ambrosius. Aut Quæso, cui non e-
rit gloria cum illis antiquissimis concilijs vniuersalibus
Niceno inquam omnium huiusmodi conciliorum citra
Apostolos primo, & cum multis alijs, quos supra memo-
rauimus pro Romano pontifice supra omnia concilia
sentire: quæ eidem in authoritate conuocandorum con-
ciliorum, & finiendarum quæstionum maiorum eccle-
siæ diuino iure victa detulerunt? A quo etiam concilia
omnia, quæ hæctenus fuerunt, confirmari petierunt, ro-
burque acceperunt: quod discurrendo per singula faci-
le est videre. Nanque patres Concilij Niceni primi, &
venerandissimi ad idem Siluestro Papæ sic scripserunt
dicentes. Beatissimo episcopo vrbis Romæ cum omni
reuerentia colendo Siluestro Ossusepiscopus puincie
Hispanie, ciuitatis Cordubensis, & Macharius episcopus
ecclie Cōstantinopolitane, & Victor, & Vincētius p̄sby-
ter ordinati ex directione vrbis Romæ, & cæteri coe-
piscopi trecetorum decem & octo in domino salutem.
Quoniam omnia corroborata de diuinis mysterijs ec-
clesiasticæ utilitatis, quæ ad robur pertinent sanctæ ec-
clesiæ catholicæ & apostolicæ ad sedem tuam Roma-
nam explanata, & de græco in latinum redacta scribe-
re confitemur. Nunc itaque ad vestræ sedis argumen-
tum occurrimus robarari: infra. Quicquid statuimus
in Niceno cōcilio precamur, vt vestri oris consortio ro-
boretur. Hæc illi: quibus Papa sic rescripsit. Syluester
episcopus catholicæ, & apostolicæ sedis præsul vrbis

Ambrosius
* 1. Timo. 3.

causæ & c. 21
A. 217

* Lib. 1. Art. 1. &
4.
Dist. 17. & 24. q.
1. per multa: &
Dist. 96. c. Bene.
& 3. q. 6. c. Leges.

* Vniuersalia cō-
cilia quæ hæc-
nus fuerunt: Papa
confirmari peti-
ere.
Precatio Niceni
concilij.

Romæ quicquid in Nicena lichina constitutum ad ro-
 but sanctæ matris ecclesiæ catholicæ & Apostolicæ a
 sanctis sacerdotibus trecentis decem & octo, nostro o-
 re consortes firmamus: omnes qui ausi fuerint dissol-
 uere diffinitionem sancti magni concilij, quod apud
 Nicenam congregatum est sub presentia pijsissimi, &
 venerandi principis Constantini Augusti, anathema-
 tizamus & cætera. Quid clarius ad idem, aut manife-
 stius, tam ex vniuersali illo & venerando concilio Ni-
 ceno primo petente, quàm ex Papa respondente pro
 hac veritate haberi vnquam potuit? Ad idem est
 etiam Ephesinum concilium, in quo beatus Cyrillus,
 & Archadius episcopus ex Italia vice Celestini Papæ
 præfuerunt: & ipsius venerandi concilij vniuersalis
 gesta Apostolica authoritate roborauerunt: vnde im-
 perator Theodosius iunior ad perfectionem diuinitus
 statutorum petijt Apostolicę cathedræ apponi confir-
 mationem, vt sic tanquam a beato Petro facta vene-
 mur. Patres concilij vniuersalis Calcedonensis ad idem
 Papæ sic scripserunt. Nouimus quicquid rectitudinis
 a filiis fit, ad patres recurrit, facientes hoc quasi prop-
 rium sibi: infra. Vt autem cognoscatis, quia nihil dona-
 do cui libet gratiam fecimus, aut per iniustitiam aduer-
 sando: sed nutu gubernante diuino omnium gesto-
 rum vim vobis insinuamus ad probationem vestre syn-
 ceritatis: & ad eorum quæ a nobis gesta sunt firmita-
 tem & cætera. Imperatores etiam Valentinus, & Mar-
 tianus pro confirmatione eiusdem synodi precati sunt
 dicentes. Miramur permaxime synodum Celeedo-
 nensem, & literas venerabilium episcoporum, quę ad
 tuam de eo amicitiam missæ sunt: per quas omnia, quæ

*Responso Pa-
 pe.

Aymarus refert
 i lib. de synodis.

*Hoc ex gestis
 eiusdem synodi
 habetur

*Precatio syno-
 di Calcedonen-
 ad Papam.

*Valentinus &
 Martianus impe-
 ratores idē om-
 nino petunt a Pa-
 pa pro confirma-
 tione.

ipso facta sunt, nobis nunciarent: nequaquam a tua sanctitate tales literæ missæ sunt, quæ videlicet in sanctissimis ecclesijs lectæ in notitiam omnium deuenirent: quod quorundam animabus, quæ prauam adhuc opinionem sectantur, ambiguitatem immisit: vtrum scilicet tua beatitudo, quæ in sancta synodo edita sunt, confirmauerit, & propter hæc tua reuerentia literas mittere dignetur, per quas in omnibus ecclesijs, & episcopis nota sint vniuersa, quæ in sancta synodo gesta sunt a tua beatitudine confirmata. Leo Papa pro confirmatione gestorum in sexta synodo vniuersali ad piissimum Constantinum ad hunc modum scripsit. Hanc ergo rectæ, atque Apostolicæ traditionis normam prædecessor meus Agapto Apostolicæ memoriæ Papa cum sua synodo prædicauit: hanc scriptis præcurrentibus in suæ suggestionis pagina vestræ pietati per suos legatos misit, approbans, & confirmans testimonijs sanctorum, ac probabilium doctorum: quæ sancta nunc magna synodus suscepit, & in omnibus nobiscum complexa est, vt pote beati Petri Apostolorum principis sinceram doctrinam in ea cognoscens: infra. Et quia diffinitionem rectæ fidei, vt dictum est, prædicauit: quam & Apostolica sedes beati Petri Apostoli, cuius licet impares ministerio fungimur, veneramur susceptis. Idcirco & nos, & per nostrum officium hæc veneranda sedes Apostolica concorditer, & vnanimiter quæ diffinita sunt ab ea consentit, & beati Petri autoritate confirmat. Tarasius ecclesiæ Constantinopolitanæ præsul pro confirmatione septimæ synodi apud Nicenam celebratæ totum processum eiusdem Papæ, vt mos erat, retulit: quatenus Romanus pon-

Cōfirmatio sextæ synodi.

Preceptio septimæ synodi pro confirmatione.

tifex ipsum concilium sua autoritate firmaret. Et quid multa sigillatim refero? quando omnia, quæ hactenus celebrata sunt concilia rite & recte congregata ac ad finem vsque cum honore Dei, & Christiana pace deducta hoc idem semper obseruarunt? Sic oportere fieri nouit concilium Romæ habitum tempore Symmachi Papæ: sic etiam ab omnibus obseruandum fore suo catholico exemplo imperator Iustinianus docuit. Ultimo ad idem est, quod etiam concilia illa, scilicet Constantien. & Basilien. quæ pro autoritate conciliorum supra Papam posita sunt, ad primam positionem hanc eandem nostram veritatem manifestant. Namque concilium Constantien. cum plenarium esset, & ex omnibus obedientijs integratum, supplicasse legitur Martino Papæ quinto, vt decreta eiusdem concilij dignaretur sua autoritate roborare, & confirmare. Conciliū quoque Basilien. ab Eugenio obtinere voluit, vt ipsius gesta approbaret, sed non obtinuit. Nunc quæso, si ista duo concilia Constantiense, & Basiliense se se habere potestatem a Deo immediate supra Papam credebant, vt dicebant: ad quid postea sua decreta Papæ autoritate confirmari volebant? Nam quàm nihil valeat minor potestas in superiorem, nec benedicendo, nec iurisdictionem exercendo: & iura docent, & naturalis ratio manifestat.

CAP. VI.

IAM nunc videamus, quibus autoritatibus, quibusue rationibus magistri illi nouelli Basilienses suam opinionem probarunt: qua dixerunt, vniuersale conciliū habere immediatā potestatem a Christo tantam, & tā plenam, vt ei omnis fidelis cuiuscunq; status sit, aut

Dist. 96. c. Bene.

c. De sum. trin. & fid. ca.

Dist. 21. c. Denit & dist. 95. Preb. ter. ff. de offi. procon. l. ult.

Ponuntur ratio nes quorundā magistrorum Basiliensium quib9 probabant concilium esse supra Papam.

preminentię, etiam si Papalis, obedire teneatur. Videamus inquam quibus locis id nitantur efficere, ut & illis quoad poterimus domino donante respondeamus. Argumētant̄ igitur ad illud. Primo ex illo veteris testamētis. Si difficile, & ambiguū apud te iudiciū esse prospexeris inter sanguinē & sanguinē, causā & causā, leprā & nō leprā, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge ad locum quē elegerit dominus deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicē, qui fuerit illo tempore, quęresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudiciū veritatem, & facies quęcunq; dixerint tibi, qui præsunt loco, quē elegerit dominus deus tuus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiā eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram: ex quo arguunt, qđ generale concilium in loco, quem elegerit dominus, audiendum quoq; sit tanquam diuinam authoritatē habens immediate. Vnde & glo. circa illa verba textus dicit. Hoc quoq; in ecclesia seruā dum est. Secundo quia saluator noster dixit Apostolis in plurali, & quasi ecclesiam facientibus. Quęcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in celo, &c. quibus verbis videtur eorum collegio immediatam potestatem tribuisse iurisdictionis: quam obrem quum Apostolis succedant episcopi, ex quorum congregatione fit vniuersale conciliū, videtur qđ & illud immediatam potestatem habere a deo. Tertio quia dicitur. Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: quibus verbis videtur, qđ a Christo præsente habeat concilium potestatem immediate, & non a Papa. Quarto quia Apostolis pluraliter, & quasi in communi, seu quasi cōmunitate eorum dictum est. Accipite spiritū sanctum: quorū

*Deut. 17.
Primū argūmentum.

Secundū argūmentum.
*Math. 18.

Tertiū argūmentum.
*Math. 18.
Quartū argūmentum.

remiseritis peccata, remittuntur eis. &c. ex quo videtur, quod & episcopi dum conciliū faciunt, quod Apostolorū collegiū representat, immediatam potestatem accipiant a Deo. Quinto quia octaua synodus, quasi immediatam potestatem haberet, nomine suo dānauit Fotiū, dicēs. Hoc aut nolentem intelligere Fotium, vt bene ageret, sed inobedientem, & resistentem huic vniuersali synodo repulimus, & anathematizauimus, atq; a tota catholica & apostolica ecclesia fecimus alienum per datam nobis potestatem in spiritu sancto a primo, & magno pontifice nostro, & deo liberatore, & saluatore cunctorum. Ex quo quū concilium dixisset sese potestatem habere a Christo, arguūt quod illa sit immediata. Sexto argumentantur ex determinatione concilij Constantiensis: & potuerunt similiter argumentari ex concilio Basiliensi: ex quibus habetur expresse, quod vniuersale conciliū habeat a deo immediate supremam potestatem, etiā supra Papā. Septimo procedūt ab inconuenienti: quia si Papa mortuo naturaliter, siue ciuilitate, aut legitima causa renūciāte, vel a Barbaris capto sine spe relaxationis, siue a tyrānis in exilium relegato sine spe liberationis, ecclesia non haberet potestatem immediate a Christo ante creationem Papæ: non videretur quod sapientissimus legislator sufficienter prouidisset ecclesiæ suę: quod videtur absurdum: ergo sequitur, quod necessarium sit dicere, quod vniuersalis ecclesia habeat potestatem immediate a Christo, cui omnes obedire teneantur.

CAP. VII.

Respondentes ad ista omnia illorum magistrorum argumenta per singula, dicimus. Ad primum. Nihil valet, tū quia illud iudiciale erat, vt constat: vnde vim per

Quintum argu-
mentum.
Decretum octa-
uæ synodi.

Sextum argumē-
tum.
Decreta concilij
orā Cōstantien.
& Basilien.

Septima ratio
quæ est suus As-
chilles.
Septimum argu-
mentum.

Ponuntur res-
poniones ad ar-
gumēta illorum
magistrorum.

didit, quia translato sacerdotio, necesse est, ut & legis
 trāslatio fiat, Paulo teste: tum quia si quicquam valeret,
 pro nobis faceret: quia illa sententia per sacerdotes Le-
 uitici generis data in loco electo a deo, vim suā maiore,
 robur, atq; vigor ē ineuitabilē habebat primū, & prin-
 cipaliter, prout a sūmo sacerdote erat, qui cū alijs quasi
 cum assessoribus, iudicabat: quod & verba ipsius tex-
 tus sequentia manifestant, quibus dicitur, Qui autē su-
 per bierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tē-
 pore administrat domino Deo tuo: ex decreto iudicis
 morietur homo ille &c. Ecce q̄ inobediens sententiæ il-
 li occidi iubetur, eo solum q̄ noluerit obedire sacerdo-
 tis, qui domino ministrabat, imperio. Quid clarius? Op-
 time iura ad istum sensum illum exponunt: indicant q;
 de Romano pontifice nunc fore intelligendum. Ad se-
 cundum. Nihil efficit, quia cum Apostoli tunc non con-
 uenissent, ut quasi concilium aliquid determinarent, ut
 satis superq; constat: potestas tunc sibi data, nequaquā
 ut cōmunitati, sed ut talibus personis illis concessa est.
 Vnde & singuli seorsum existentes suas sententias ex
 hoc verbo ratas credebant: quod non esset, si dominus
 in illis verbis ipsis, non ut singulis, sed ut cōmunitati
 loquutus fuisset: quia potestas data cōmunitati, ut cō-
 munitas est, non extenditur ad singulos de cōmunita-
 te seorsum intellectos, & ut singuli sunt. Patres in isto sē-
 su illum locum interpretati sunt etiam, Chrysostomus,
 Hieronymus, Abulensis, alijsq; innumeri: quemadmo-
 dum & textus ipse sese interpretandum indicat. Ad
 tertium. Nihil habet: quia præsentia Christi in il-
 lis verbis promissa duobus, aut tribus in suo nomi-
 ne ubicunque congregatis, non est, quoad potesta-

Textus ille Deu-
 ter. optime expo-
 nitur seu accipit-
 tur pro Papa.

* Extra qui filii
 sint legitimi. c.
 Per venerabilē.

Ad secundum.
 * Textus in Deu-
 teronomio posi-
 tus pro sacerdos-
 te Aaronico op-
 time nunc acci-
 pitur p̄ sūmo
 sacerdote Chris-
 tiano.

* In expositione
 literæ locis pro-
 priis.

Ad tertium.

tem iurisdictionis illis præstandam tunc immediate plena, & super omnes alios. Quia si sic, iam virtute illorum verborum, quicumque duo homines, & in quocumque loco, in foro, agro, domo quacunque, vel ecclesia in nomine Christi congregati illam talem, ac tantam potestatem haberent: quum indiscriminatim, & sine differentia locorum, aut personarum, Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Sic autem intelligere, est absurdum, & religionis Christianæ destructivum. Quid ergo? proculdubio illa præsentia domini, quibuscumque duobus, aut tribus in quocumque loco in suo nomine congregatis ad alium effectum est, hoc est, vel ad illuminandum, inclinandum, mouendum, sanctificandumque, sicut dicitur. Et nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto: vel ad aliquid huiusmodi, hoc est ad effectum impetrandi, quod petierint: & iste sensus est propriissimus, & optime continuatur sensui literæ præcedentis: dixerat enim dominus, Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est: ecce loquitur de impetratione per orationem: & sequitur statim cum illa nota continuatiua, aut illatiua, enim, quasi ad confirmationem præcedentis assertionis. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quasi dixerit dominus, Si duo ex vobis consenserint super terram, scilicet remittendo sibi iniurias inuicem, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est: & dās rationem, quare pater non despiciet illos orantes, subdit. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, id est. Quia ego sum in medio duorum, aut

• Math. 18.

* Et fuit hæresis Vualdensis / qui omnes viros sanctos claves ecclesie habere dixerunt.

• Math. 18.

Verus & proprius sensus allegati loci.

trium congregatorum in nomine meo, quales sunt, qui sibi consentiunt remittendo iniurias inuicem propter me, pater meus illos tales exaudiet propter me mediū in illis. Iste est verus, & proprius sensus illius loci, quem iura ipsa in multis locis tradunt, & catholici expositores hactenus obseruarunt. Ad quartū. Nihil valet: quia potestas remittendi peccata in illis verbis Apostolis cōcessa, non fuit data illis, prout erant collegium, seu communitas: sed prout erant tales personæ, scilicet Apostoli Christi, principes ecclesiarum, & prædicatores orbis, pro Christo legatione fungentes. Quæris, quomodo probatur hoc? Respondeo, multipliciter: tum quia Apostoli non conuenerunt tunc, vt quasi collegialiter aliquid agerent, aut acciperent, vt constat: sed quasi personæ amicæ, vniuersque societatis tristes pro rebus præteritis, & timentes propter metum Iudæorum, non habentes fortassis, quo conuenientius, aut tutius conuenirent. Sic autem quod eis simul stantibus accidit tunc, non illis, vt communitati: sed illis, vt talibus personis venit: tum quia Apostoli non semper mansuri erant simul, imo erant per orbem ituri: quemadmodum sibi ibidem ab eodem domino dictum fuit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Euntes autem, & per orbem dispersi illam potestatem remittendi peccata non perdiderunt: imo continuo habuerunt: sicut Paulus non in collegio erat, quando Corinthium fornicarium absolvens dixit. Ego si quod donavi, propter vos donavi in persona Christi. At si Apostoli tunc prout communitas erant, & non prout singuli illam potestatem accepissent, utique prout singuli illam non habuissent: quod cogitare

• Dist. 20. c. De quibus & 24. q. 1. c. Audiuimus & c. Alienus. Ad Quartum.

• Hieron. circa illud. Amen dico vobis quæcūq; ligaueritis super terram erunt ligata & in celo: dicit. Næ potestatem tribuit apostolis. Nota quia non dicit collegio apostolorum sed apostolis vt illis sigillatim & vt singulis intel ligatur data potestas.

• Ioannis. 20.

nephas est, nedum dicere: tum etiam quia actus illius potestatis aliquando repugnat fieri a pluribus simul: velut remittere peccata confitenti priuate, & tantum in foro anime, qui non nisi ab audiente confessionem exerceri potest: quum debeat quilibet scire quod absoluit. Sic autem quum nequeat tota communitas simul priuatas, & sacramentales confessiones audire propter secretum in huiusmodi confessionibus necessarium, & repugnet sibi ob id actus ille talis potestatis, manifestum est, non communitati primo, vt per communitatem esset in personis, sed primo personis, vt per personas esset in communitate potestatem illam datam fuisse. Optime schola patrum haectenus docuit, posse quidem plures sacerdotes simul eandem hostiam consecrare: sed nequaquam simul vnā confessionem sacramentalem audire. Ad sextum. Nihil valet: quia illa determinatio concilij Constantiensis fuit habita tempore schismatis ab vna sola obedientia, scilicet ab obedientia Ioanis vigesimi tertij, quæ nequaquam tunc temporis vniuersale concilium facere potuit. Monstratur quod a sola illa obedientia, eo quod habita fuit illa determinatio in sessione quinta, quæ habita est anno domini. 1415. die. 6. Aprilis: & obedientia Gregorij duodecimi iuncta est illi die. 7. mensis Iulij eiusdem anni in sessione. 17. & obedientia Benedicti decimi tertij coepit iungi anno domini. 1416. die. 1. Octobris in sessione. 22. Quid clarius? At si dixerint aduersarij Martinum Papam Quintum in sessione vltima approbasse decreta illa, & synodum illam. Respondeo: approbavit quidem, confirmavitq; non omnia, sed sola illa decreta, quæ in materijs fidei de proposito tractatis habita fuerant, de quibus non fuit illa de-

Ad quartum.

Ad quintum respondetur post istam responsionem.

Ad sextum.

* Quando fuerit habita illa determinatio concilii allegati.

terminatio: quia illa habita fuit in sessione. c. & disputa-
tio de fide coepit postea in sessione sexta. Imo constat
hoc etiã ex bulla approbationis, in qua idem Martinus
Papa bis oppositũ declarauit, scilicet in illo articulo,
Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: &
in illo. Petrus fuit caput Ecclesie catholice. Potest
etiã illa determinatio concilij intelligi de illa vni-
uersali synodo, quae rite, & recte habita est, Papam
etiã includens, aut eius assensum, & potestatem,
cuius determinationibus Papa stare tenetur: non sic
quod non possit: sed sic quod non debeat aliter face-
re: sed hoc aliud est. De concilio autem Basiliensi, il-
lo inquam, in quo cum Constantienũ determinatum
est, multi defectus dicuntur, scilicet quod non fuerit
vnanimiter conclusum, nec cum consensu præsiden-
tium legatorum Papae: qui talibus interesse recusa-
runt: nec expectatis oratoribus Castellae, & Angliae,
quos in via nouerant constitutos, nec auditi sunt viri
multi sapientes videntes hæc esse, contra doctrinam
sanctorum, qui omnes reclamauerunt, & tandem con-
cilium exierunt, & interesse noluerunt. Optime ad
decreta illa conciliorum præfatorum, Constantienũ
& Basiliensũ respondet Cardinalis de Turre Cre-
mata in summa de ecclesia. Ad quintum. Nihil va-
let propter multa: primum, quia non declarat, de qua
potestate loquatur, an scilicet de mediata, aut de im-
mediata: sed tantum fatetur se se potestatem habe-
re a Deo: quod vtique verum est, quoquomodo ha-
beat mediate, vel immediate. Secundo, quia non ex-
plicat se habere illam potestatem super omnes, nec
super Papam: vnde magis intelligitur loqui in illo ho-

*Et in concilio
Florentino post
ea celebravit.

Non debeat scilicet
line causa ra-
tionabili: alias
sic sicut fecit In-
nocentius in con-
cilio generali.
Extra de cons. &
affin. c. Non de-
bet. & Glo. ad
hec. 2. q. 1. sunt
quidam.
vnde illi dicitur
in summa concilij
de ecclesia.

Lib. 2. c. 99. &
100.
Ad quintum.

*Potest illa auz-
thoritas concilij
varie intelligi.

mine, quem tunc damnabat, & in illo casu super quē tunc pronuntiabat, quā in aliquo alio. Tertio quia illud concilium Papam, aut Papæ potestatem includebat, cuius autoritate fiebat: sic autem optime dicere potuit, sese a Deo potestatem habere: & in isto sensu, si dixisset illam super omnes, & immediate a Deo esse, optime determinasset propter autoritatem ibi intellectam, quæ immediate, & super omnes est. Ad septimum. Nihil efficit: quia non est opus in illis casibus, & alijs similibus providere ecclesiæ per vniuersale concilium: sed satis est providere illi per collegium dominorum Cardinalium, qui modus est facilior, & per illum citius ecclesiæ provideri potest: vnde tanquam cōuenientior a sanctis patribus fuit institutus, & per multa sæcula hætenus obseruatus: sic respondetur communiter, & bene. Sed ego facio istam rationem pro aduersarijs fortiozem sic. Si sit casus huiusmodi, q̄ & Cardinales quoque taliter deficient, vt nullatenus illi valeant summum pontificem eligere, quod mortem forte obierint, aut vero a tyrannis, quo minus id facere possent, perpetuo impediti fuerint. Vel hoc modo etiam casus admittatur, quod Papa interim dum vitam agit, rescindat atque annullat omnia iura, quæ de electione Romani pontificis instituta sunt, & non tradat modum, quo Papa eligi possit, in posterum ab alijs obseruandum: nec ipse ecclesiam dei committat alicui regendam: & sic diem suum claudat extremum. Quid erit tunc faciendum? Respondeo, primum casus non est possibilis moraliter: ideo nequaquam admittendus. Secundo, si admittatur, quia potestas alicui pro se, & alijs suis successoribus concessa non potest ad

* Vniuersale eōs
cilium authori-
tate Papæ factum
includit ipsum,

Ad septimum.

Provisum est ec-
clesiæ. In nomis
nibus necessariis.

* Casus difficilis.

* Casus non ad-
mit: tur quia im-
possibilis moral-
iter.

aliquem venire, nisi de ordinatione eius, a quo data est, vel illius, qui eam recepit: quum monstratum sit, papatum a Deo Petro pro se, & suis successoribus cōcessum esse, casu illo admissō, non haberem pro inconuenienti dicere, imo videtur dicendum, q̄ Deus optimus maximusque foret tunc super eo consulendus exemplo Augustini, qui lib. 7. contra Donatistas inquit. Quando ignoratum fuerit, an baptismus sit alicui collatus mimice & ioculariter, vt veritas deprehendi possit, & quid ea in re sit agendum, iubet Deum supplici oratione cōsulere, & super ea re miraculum peti: verba autem Augustini sunt, si totum ludicre, mimice, & ioculariter ageretur: vtrum probandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinū iudiciū per alicuius reuelationis miraculum oratione implorandū censerem: & ipse vtique benignus, pius, & misericors pater responsum daret: quia res esset grauissima, & ad statum totius ecclesiæ importantissima: & cui humanitus subueniri non posset. Tertio fortassis tunc ad clerū Romanū pertineret electio, signanter ad canonicos, & clericos alios sancti Ioannis Lateranensis, quia illius Papa est episcopus, vt vult Siluester in summa: & tunc tali casu nō intelligerentur reuocata priora: quia illud vergeret in detrimentum ecclesiæ, ad quod potestas ecclesiastica nō est data, sed in ædificationem. Quarto forte non esset multum dare propter istum casum, aut alios similes, conciliū vniuersale habere quidem ius in similibus eligendi Romanū pontificem: licet non habeat tanquam subiectum ecclesiasticam potestatem, nec authoritatiue: quia aliud est ius eligendi, aliud ius regendi: & hoc videtur magis dicendum.

Augustinus in epistola ad Honoratum.

Lib. 4. sent. d. 6. de con. d. 4. c. 50 let.

Et Nicolaus de Lira in faciliōri casu concedunt gratiam si in eadem & forte mittendas est. Super Ioan. c. 10.

2. Corint. 10. 8.

2. Corint. 10. 8. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

CAP. VII.

Nunc autem vt omnia ad vltimum resoluamus, sicut prius cuncta a primo deduximus, videnda sunt illa potissima fundamenta, quibus non illi magistri Basilienses nouelli, sed alij viri graues, qui concilio Cōstantien- si interfuerunt, & quorum suggestione fortassis decre- tum illud positum fuit, quam posuerunt diffinitionem, fundarūt: vt & illis quoq; respondeamus. Primū igitur, & p̄cipuum fundamentum est ex illo verbo domini apud Matheum Petro, & in Petro cuiusq; Christiano dicto, Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eū: vsq; ibi, Dic ecclesie: q̄ si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Namq; ex ista doctrina cō- muniissima, ex communissimo p̄cepto charitatis orta videtur p̄cipi fratrem quemcunq; in nos peccantē corrigere: ac de eo, si emendari noluerit, ecclesie denun- ciare, apud quam ponitur vltimum tribunal: sic vt qui eam non audierit, sit nobis sicut ethnicus & publicanus: quamobrem & Papa etiam, quia frater noster est, quo- tidie nobiscum dicens, Pater noster, qui es in caelis &c. corripiendus est, si peccauerit: & tandem ecclesie denun- ciandus, si correctionem contempserit. Secundum fun- damentum: quia quum omnes communitates vniuersi- ius habeant, quo se a quolibet inuasore defendant, etiā a suis principibus, si eas vastent: videtur, q̄ ecclesia nō sit minus prouisa: imo q̄ ipsa sup̄ omnes alias res publi- castale ius habeat, quo se muniat, & putridū membrū abscindat, ne pereat totum corpus: quo etiam possit a- liud loco sui subrogare, more aliarum communitatū quæ seculares sunt, & sub minore prouisione cadunt. Tertium fundamentum: quia hoc idem videtur iam in

Cap. 8:
Fundamēta do-
ctorum qui con-
cilio Constantiensi
inter fuerant.

Math. 18.
Primū Argu.

Secundū Argu.

iure concessum: quia si concilium potest supra Papā in
 casu hæresis, quomodo non poterit similiter in alijs, qui
 bus ecclesiam vastaret, aut illā suo malo exemplo scan-
 dalizaret? Confirmatur, quia tenetur sese ab scandalo
 purgare, vt quidam summi pōtiffices fecerunt: scilicet,
 Dixtus, Leo, & Symmachus: hoc aut fieri nequit, nisi co-
 ram iudice aliquo, qui Papæ superior sit. Quartum fū-
 damentum: quia omne totū est maius sua parte: sic autē
 quum ecclesia sit quoddam totū, cuius Papa est pars: vi-
 detur, q̄ absq; dubio ipsa maior sit ipso. Quintum fū-
 damentum: quia in sacris literis dicitur mater nostra,
 mater inquam omnium fidelium: dicitur etiā domi-
 na: dicitur etiā regina: dicitur sponsa. At ista omnia
 absq; dubio videntur velle apud ipsam esse supremam
 potestatem, & supremum tribunal, omnia omnium iu-
 dicans, illuminans, ac dirigens.

Tertium arg.

Dist. 49. c. Si pa-
pa.

2. q. 7.

Quarta arg.

Quintum arg.

Ecclesiast. 2. 10.

Prouerb. 1.

Galat. 4.

Treno. 16.

Plal. 44.

Cant. 5. & 6. &

Apocal. 21.

CAP. IX.

Respondemus: Primum fundamentum ad proposi-
 tum nihil valet pro aduersarijs: imō contra illos militās
 omnino pro nobis facit, sententiam nostram cōfirmās.
 Monstratur hoc, quia illud verbum domini apud Ma-
 thæum, Dic ecclesiæ: non de ecclesia, quæ est congrega-
 tio fidelium: sed de prælato ecclesiæ in sensu proprio, &
 literalī, a quo tantum secundam Augustinū, & sanctos
 patres sumitur efficax argumentū, intelligitur. Quod
 aut illud dictum de prælatis ecclesiæ proprie intelli-
 gitur, constat primum: quia sic illud intellexerunt quot-
 quot ante nos fuerunt. Nanque Chrysostronus
 antiquus, sanctus, & doctus sic exposuit dicens,
 Dic ecclesiæ: id est his, qui ecclesiæ præfunt.

Ad primū.

Math. 18.

* Quomodo In-
telligitur illud de
mini. Dic Eccle.
Math. 18.

Sic etiam exposuit Hugo cardinalis dicens, q̄ si est per
 fona priuata, quæ corripit, sic intelligendum est, Dic ec-
 clesie, id est coram praelato ecclesie: si vero praelatus cor-
 ripit, sensus est, Dic ecclesie, id est, coram ecclesia, scili-
 cet congregatione fidelium excommunicata: sic exponunt
 Nicolaus Gorra, Albertus magnus, Nicolaus de Lira,
 & sanctus Thomas in pluribus locis. Iura etiam sic ex-
 ponunt: namq; sic intellexit olim Innocentius tertius, in
 casu regum Francorum, & Anglorum: sic etiam & glo.
 decreti. Et quid multa? Fore enim locum illum sic intel-
 ligendum communissimus vsus fratrum corripienti-
 um hactenus obseruatus manifestat. Nam quis fide-
 lum vsq; in hodiernum diem fratrem in se peccantem, &
 correctum non se emendare volentem alicui, nisi prela-
 to ecclesie indicauit? At consuetudo ista a scriptura edi-
 ta vsq; nunc obseruata multum facit, quia optime dicit
 Augustinus in libro de mendacio. Ex factis sanctorum
 colligemus, quid in scripturis sentire debeamus. Patres
 scholastici eodem modo senserunt, vnde & dixerunt
 verbum illud domini, Si peccauerit in te frater tuus,
 vade, & corripe eum. &c. ad omnem Christianum er-
 ga omnem Christianum esse preceptum. Verbum au-
 tem illud, Dic ecclesie non ad omnem Christianum er-
 ga omnem Christianum simpliciter: sed ad omnem Chri-
 stianum erga omnem Christianum citra Papam fuisse
 dictum. Ratio illorum est, quia cum in illo loco, Dic ec-
 clesie, per ecclesiam praelatus intelligatur, qui non ha-
 bet superiorem, sicut Papa non habet in terris: non ha-
 bet per consequens, cui de illo denunciatur. Sic dixerunt
 Albertus Magnus, sanctus Thomas, Petrus de Palud.
 & Herueus in 4. sententiarum, Vlticus in summa The

4. sent. dist. 19.
 2. 2. in de correc-
 tione fraterna /
 & super Math.
 Extra. de iudici-
 is. c. Nouit.
 Glo. in. c. Si pec-
 cauit. 2. q. 1.

Antiquissima co-
 suetudo,

Schola patrum.

Qui non habet
 praelatum superio-
 rem non habet
 cui de illo denun-
 cietur.

Dist. 19. lib. 6. tra-
 2. c. 15. & 17.

ologie: sic quoque exposuerunt multi alij, inter quos ma-
 xime fuere, Ioannes in summa confessorum, & Hostie-
 sis. Fuisse quoq; beatum Bernardum in hac sententia,
 ex dictis eius constat, quibus ad Innocentium Papam ait.
Quis faciet mihi iustitiam de vobis? si haberem iudicem
 ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vo-
 bis, ut parturiens loquor, quid mihi eminet? Extat qui-
 dem tribunal Christi; sed absit, ut ad illud appellent vos.
Hec Bernardus. Iam quum dominus ibi loquatur ge-
 neraliter de ecclesia in doctrina communi, qua de quo-
 libet fratre in nos peccante, nec se emendare volente,
 ecclesie pro illo emendando denunciare teneamur: quis
 non videt, quod difficile sit, imo quod impossibile in hoc loco
 per ecclesiam communitatem fidelium per loca disper-
 sam, aut communitatem prelatorum in concilio congre-
 gatam intelligere? Nam aliquod horum quomodo ad-
 ire potest quiuis Christianus vir, aut mulier, iuuenis, aut
 senex, quoties opus fuerit: qui omnes ad illud preceptum
 de correctione fraterna tenentur? Nequaquam. Ad secun-
 dum. Nihil valet: quia saluator noster in hoc cum ecclesia
 optime disposuit, ut Romanus pontifex, qui est caput
 ecclesie militantis sensibile in terris, nulli nisi deo sub-
 deretur, qui est caput inuisibile vtriusque & militantis
 scilicet, & triumphantis. Neque enim fas erat Chri-
 sti vicarium generalem alicui subdi, nisi soli Christo,
 cuius vicarius est cum plenitudine potestatis. Et isto mo-
 do quoque optime seruatur ordo diuine prouidentie, qui
 est, ut in ordinatis ad Deum inferiora regantur per su-
 periora, & vltima reducantur ad prima per media. Ita
 ergo quum Romanus pontifex sit supremus in ordine
 ecclesie, quia caput illius; & isto modo sit medius inter

Lib. 3. tit. 9. §. 9.
 Bernardus ad
 Innocentium.

Bona probatio

Ad secundum.

Generalis Chris-
 ti vicarius nulli
 nisi Christo re-
 gulariter aut iu-
 dicialiter subiac-
 tur.

Per papam re-
ducitur populus
in Christum tan-
quam per vicariū
eius sibi immen-
ditū in potesta-
te ecclesiastica.

Math. 16. 9. q. 1.
Nemo.

Et 1. caus. & q.
c. Alorum.

Dele Aus. papa
etia. heresim.
Dei iudicio res
seruantur.

Dele Aus. papa
etia. heresim.
Dei iudicio res
seruantur.

Dele Aus. papa
etia. heresim.
Dei iudicio res
seruantur.

populum, & deum: per illum debet regi populus, & per illum reduci in deum: & non e contra. Vnde imo ista est vna præminencia ecclesie, q̄ suum caput, quandiu caput est, non nisi deum habeat superiorem iudicem, cuius solius iudicio eius delicta referuentur: & ad cuius solius tribunal punienda deferantur. In hoc etiā Papa habet conditionem veri capitis, quòd quantumcunq; doleat, infirmetur, aut corrumpatur in corpore: nequaquam abscinditur, sed cum patientia sustinetur. Neq; timere potest, q̄ ipse si sustineatur, totum corpus ecclesie infecturus sit: quia firma stat domini sententia, qua pro ecclesia dixit. Porte inferi non præualebūt aduersus eam. Optime ad idem dixit Innocentius. Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderātem: neq; enim ab Augusto, neq; ab omni clero, neq; a regibus, neq; a populo iudex iudicabitur. Optime quoq; & Symmachus dicens. Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari: sed sedis istius præulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit Petri Apostoli successores celo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Nolite existimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas deus præ ceteris suo reseruauit examini &c. Hec Symmachus. Ad idē est quod paulo ante diximus ex Bernardo ad Innocentium. Quid clarius? Cæterum si Papa male viueret, hominibus iniurias faceret, aut ecclesiam vastaret: salua fide posset quidem cōcilium ei resistere: sed nequaquam eum iuridice punire. Neque enim est ignotum, quantum sit aliud alicui inuasori resistere, quod omnibus conceditur naturali iure, & aliud inuasorem iuridice punire, quod

folis iudicibus, & superioribus datur. Ad tertium. Nihil valet, quia aliud est peccare in fidem, aliud peccare in mores: quia per hæresim & fides perditur: qua perdit homo a fundamento ecclesiæ euellitur, & extra ecclesiam ponitur: officia ecclesiastica perdit, & totaliter deponendus venit. Nā quomodo ecclesiæ caput erit, quod per infidelitatem, hæresim, aut apostasiam non est membrum ecclesiæ, quæ per fidem vnitur, & per charitatem viuificatur. Sic ergo p̄ casu hæresis Papa iudicatur a cōcilio, ac punitur minor omnibus fidelibus effectus: pro alijs autem criminibus nequaquam, vt monstrauimus: quia cum alijs fides manet in illo, & ipse cum fide manet in ecclesia, caput, & rector illius, dei iudicio pro huiusmodi reseruatus. Ceterum Romani pontifices, qui sese ab infamijs sibi impositis coram aliquibus purgarunt, propter scandalum vitandum, propterq; humilitatem seruadam, se illis sua spōte quodammodo subdiderūt, sed non tanquam iudicibus ordinarijs: quod & iura ipsa de Leone Papa, Sixto Papa, & Damaso Papa etiam specialiter docent. Vnde secundum quosdam, q̄ Papa sic voluntarie se subdiderit, opus supererogationis fuit, quod non infert necessitatem: sed melius videtur, quod fuerit voluntarium istos, vel illos eligere ad se purgandum: sed quod fuerit necessariū sese purgare isto, vel illo modo coram istis, vel coram illis electis: aut eligendum propter scandalum vitandum, quod omnes vitare tenemur. Ad quartum. Nihil valet: quia maxima illa intelligitur de toto integrali, aut de toto numerali in quantitate: & non intelligitur de toto potenciali. Quidam declarant hæc in exemplo sic: quia magister sententiarum comparandopartes imaginis adinuicem,

Ad tertium. *2. q. 1. c. Quidam autem. c. Achaicus. c. Audiuimus. c. Omnis qui. c. Didicimus.*

Dist. 40. c. Si papa.

2. q. 7. c. Audiuimus. c. Omnis qui. c. Didicimus.

2. q. 7. c. Audiuimus. c. Omnis qui. c. Didicimus.

2. q. 7. c. Audiuimus. c. Omnis qui. c. Didicimus.

2. q. 7. c. Nos si. Alex. de Ales. sic habuit & Torre Cremata in summa lib. 2. c. 101. ad obiectionem.

Ad quartum.

Lib. 1. dist. 30.

Responſio com-
munis & bona.

* Responſio pars
ticularis quaſi ea
dem ſed ponitur
clarius.

* Sicut oculus
in corpore natu-
rali deputatur ad
videndum & ca-
put ad influēdū/
in quo vigent ſc-
ſus ita in eccle-
ſia Papa.

Ad quintum.

* Eccleſia multa
potest, ſed per
membra diſtin-
ctā ſicut corpus
naturale multa
potest per alias/
& alias partes.

& vnam illarum ad omnes alias, dicit. AEqualia sunt nō
solum ſingula ſingulis: ſed etiam ſingula omnibus. Fit
argumentum contra magiſtrum, q̄ non poſſit illud
eſſe: quia omne totum eſt maius ſua parte. Reſpondet
patres & bene, q̄ dictū magiſtri verum ſit: & q̄ maxi-
ma illa, qua contra ipſum arguitur, intelligitur de toto
integrali, aut numerali in quantitate: & non de toto po-
tentiali. Ego vero declaro illud idem in exemplo magis
familiari ſic. Totus homo habet potentiā ad videndū:
& ſimiliter oculus, qui eſt pars hominis habet potenti-
am ad videndum: homo eſt quoddam totum, cuius ocu-
lus eſt pars, & tamen non eſt maior potentia ad viden-
dum in toto homine, quā ſit potentia ad videndum in
ſolo oculo eius. At in propoſito ſic eſt: quia tota eccleſia,
quaſi totus homo vnus poteſt exercere pleniffime a-
ctus iuriſdictionis per Papam quaſi per membrum ſu-
um principale ad id deputatum, ſicut oculus deputatur
ad videndum: in quo tota eſt poteſtas iuriſdictionis: &
ſic non eſt maior poteſtas totius eccleſiæ ad hoc, quā ſit
poteſtas ſolius Papæ: Quemadmodum ad videndū non
eſt maior poteſtas hominis, quam poteſtas ſolius oculi:
quum tamē homo ſit totū, & oculus ſit pars eius. Quid
clarius? Ad quintum. Nihil valet. Verum eſt enim q̄
in ſacris literis eccleſia dicitur mater noſtra, omniū ſci-
licet fidelium, dicitur domina, dicitur regina, diciturq;
ſponſa: vnde tanquam mater, domina, regina, & ſpōſa
poteſt quidem illuminare, docere, dirigere, regere, gu-
bernare, & imperare. Sed hæc omnia poteſt per ſua di-
ſtincta membra, tanquam per diſtinctas potentias: ſi-
cut prophetat per iſtos, interpretatur ſermones per il-
los, operatur miracula per alios, loquitur linguis per ali-

os, & similia. Sic ergo quia omnes nos vnum corpus sumus in Christo, & ecclesia ipsa ex omnibus nobis constans vnum corpus mysticum est, cuius Christus caput est, habens quidem distincta membra distincta officia habentia, quorum alterum non potest dicere alteri, non sum tibi necessarium, & quorum omnium ministerio tanquam potentiarum distinctarum potest quicquid potest: manifestum est, ipsam nihil magis posse per se totam, quam possit per suas partes: sicut nec totus homo potest magis videre per se, quam possit per suum oculum: nec magis ambulare, quam per suos pedes: nec magis audire, quam per suas aures. &c. Audacter, sed vere dico. Hæc est Apostoli doctrina verissima, certissima, manifestissimaque, quam in varijs locis posuit, in quibus de ecclesia, & gradibus eius, in membris suis, & officijs distinctissimis eorum multa admodum docuit.

CAP. X.

Surgamus ergo nunc constantissime cum Paulo Christi Apostolo, & cum illo toti ecclesie dicamus. Vos estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primū Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes apostoli? nunquid omnes prophete? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus. Quid amplius? Quod si quis propter uisus his manifestis verbis Apostoli non acquiescit, ipsum audiat paulo ante dicentem. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem

1. Corint. 12.

Ephes. 4.

1. Corint. 12.

Alij quidem per spiritum datur sermo sapiētiæ, alij au-
 tem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alte-
 ri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatū in vno spi-
 ritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discre-
 tio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio
 sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus, atq; idē
 spiritus diuidēs singulis prout vult. Sicut enim corpus
 vnum est, & membra habet multa: omnia autem mem-
 bra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt.
 Ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos i vnū
 corpus baptizati sumus, siue iudæi, siue gentiles, siue
 serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus.
 Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Si
 dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de cor-
 pore: nō ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, quo-
 niam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo nō
 est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si
 totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit deus
 membra vnumquodque eorum in corpore, sicut volu-
 it. Quod si essēt omnia vnum membrum, vbi corpus?
 Nunc autem multa quidem membra, vnum autem cor-
 pus. Non potest oculus dicere manui, opera tua non in-
 digeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessa-
 ri; sed multo magis quæ videntur membra corporis in-
 firmiora esse, necessaria sunt: & quæ putamus ignobi-
 liora membra esse corporis, his honorem abundantio-
 rem circundamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abun-
 dantiorē honestatem habent. Honestam autem nostram
 nullius egent, sed deus temperauit corpus, ei cui deerat
 abundantiorē tribuendo honorem, vt non sit schis-
 ma in corpore: sed in idipsum proinuicem sollicita sint

Paulus manife-
 ste docet hic has
 gratias & dona
 dei: ac gradus ec-
 clesiasticos / etiā
 apostolatū / pros-
 phetiam / docto-
 ratum / & omne
 pastoratum dari
 primo partibus
 ecclesiæ / vt per
 partes sint in to-
 to / non econtrat
 quia si illa pris-
 mo darentur to-
 ti / vt per totam
 essent in partes /
 iam omnes pars-
 tes haberent eū
 ita hæc qd Paul-
 us negat. Nam
 quid omnes pro-
 phetia / nūquid om-
 nes prophetæ, &c.

Asseueratio
 ex his arguitur
 qd si illa darentur
 toti / non essent
 in partes / vt per
 totam essent in
 partes / iam omnes
 partes haberent eū

Qui hæc doctri-
 na & manifesto
 exemplo nō mo-
 uetur / nescio
 quo alio moueri
 possit.

membra. Et si quid patitur vnum membrum, compati-
 untur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum,
 congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus
 Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem
 posuit deus in ecclesia primum Apostolos, secundo pro-
 phetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias
 curationum, opitulationes, gubernationes, genera lin-
 guarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes
 Apostoli? nunquid omnes prophetae? nunquid omnes
 doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gra-
 tiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquun-
 tur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus: qui-
 bus satis superque docet, omnem gloriam totius ecclesie,
 potentiam etiam, lumen, & imperium per sua membra,
 quasi per suas distinctas potentias in ea esse: vnde istis
 linguis loquitur, illis prophetat, alijs interpretatur ser-
 mones, alijs quoque illuminat, & alijs imperat. Quam-
 obrem sicut non potest fieri sic argumentum. Ecclesia to-
 ta est quoddam totum: propheta est sua pars: Ecclesia
 est mater, domina, ac regina prophetarum, & sponsa
 dei: ergo ecclesia magis prophetabit, quam propheta aliquis.
 Ita non potest sic fieri argumentum. Ecclesia est totum,
 & Papa est pars: & Ecclesia est mater omnium fidelium,
 domina, & regina: ergo illa maiorem potestatem iuris-
 dictionis habet, quam Papa: quia ecclesia prophetat per p-
 phetas, illuminat per doctores, & imperat per prelatos:
 quare non est maior potestas in illa, quam in illis, sicut
 nec maior prophetia est in illa, quam in prophetis. Ac ob id
 non est maior potestas in tota ecclesia, stante lege data
 (de potestate ecclesiastica & ordinaria intelligendo) quam
 sit in eius superiori prelato, qui nunc est Papa. Hæc est

et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetae? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus: quibus satis superque docet, omnem gloriam totius ecclesie, potentiam etiam, lumen, & imperium per sua membra, quasi per suas distinctas potentias in ea esse: vnde istis linguis loquitur, illis prophetat, alijs interpretatur sermones, alijs quoque illuminat, & alijs imperat. Quamobrem sicut non potest fieri sic argumentum. Ecclesia tota est quoddam totum: propheta est sua pars: Ecclesia est mater, domina, ac regina prophetarum, & sponsa dei: ergo ecclesia magis prophetabit, quam propheta aliquis. Ita non potest sic fieri argumentum. Ecclesia est totum, & Papa est pars: & Ecclesia est mater omnium fidelium, domina, & regina: ergo illa maiorem potestatem iurisdictionis habet, quam Papa: quia ecclesia prophetat per prophetas, illuminat per doctores, & imperat per prelatos: quare non est maior potestas in illa, quam in illis, sicut nec maior prophetia est in illa, quam in prophetis. Ac ob id non est maior potestas in tota ecclesia, stante lege data (de potestate ecclesiastica & ordinaria intelligendo) quam sit in eius superiori prelato, qui nunc est Papa. Hæc est

Hoc intelligatur excepta illa auctoritate de terminandi verum quam supra diximus ecclesiam habere immediate a deo sibi particulariter assistente prout ecclesia est.

et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetae? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hæc Paulus: quibus satis superque docet, omnem gloriam totius ecclesie, potentiam etiam, lumen, & imperium per sua membra, quasi per suas distinctas potentias in ea esse: vnde istis linguis loquitur, illis prophetat, alijs interpretatur sermones, alijs quoque illuminat, & alijs imperat. Quamobrem sicut non potest fieri sic argumentum. Ecclesia tota est quoddam totum: propheta est sua pars: Ecclesia est mater, domina, ac regina prophetarum, & sponsa dei: ergo ecclesia magis prophetabit, quam propheta aliquis. Ita non potest sic fieri argumentum. Ecclesia est totum, & Papa est pars: & Ecclesia est mater omnium fidelium, domina, & regina: ergo illa maiorem potestatem iurisdictionis habet, quam Papa: quia ecclesia prophetat per prophetas, illuminat per doctores, & imperat per prelatos: quare non est maior potestas in illa, quam in illis, sicut nec maior prophetia est in illa, quam in prophetis. Ac ob id non est maior potestas in tota ecclesia, stante lege data (de potestate ecclesiastica & ordinaria intelligendo) quam sit in eius superiori prelato, qui nunc est Papa. Hæc est

AXIOM. CHR.

doctrina vera, catholica, & Apostolica: hanc
nos totis viribus confitemur. In
Nomine Patris, & Filij,
& Spiritus Sancti.
Amen.

*Laus Deo Omnipotenti, & Virgini Glo-
riose Mariae Vere Matri Eius.*

EXCVSSVM EST
Conimbricæ in AEdibus Ioannis
Barrerij, & Ioannis Aluari.
Anno. M. D. L.
III. No. Ianuar.

Index aperit argumeta

ſingularum capitum, quæ libris ſingulis, & articulis continentur, atque adeo pro lectori ob oculos ponit capita omnium rerum, quæ ſparſim toto volumine digeruntur.

RIMVS liber probat nō eſſe ſolam ſcripturam petendā iudicem credendorum: confutatq; quindecim Lutheri argumenta, quibus affirmatiuā partem adſtruit.

Contenta in primo articulo ſecundi lib.

Primum caput articuli primi docet quæ, & quanta ſit veri miraculi authoritas ad probationem eorū, quæ quis in noſtra fide controuerſerit.

Secundum caput articuli primi duas opiniones recenſet: vnā afferentiū vera miracula ſcientiā cauſare, aliā dicentium aſſenſum tantum obſcurum gignere.

Tertium caput falſa miracula a dæmone poſſe fieri oſtendit: & qua arte cognoſci poſſint, ne illis tanquam veris aſſentiamur, aperit.

Quartum caput eiſdē articuli docet miracula vera a ſolo Deo fieri poſſe authoritatis imperio: poſſe q; potentiam ea ædendi creaturis communicari: vtrū tamen per virtutem inhærentem, aut per virtutem aſſiſtentem, non definit.

Quintum caput excuſit, cui dono miraculorū operatio tribuatur, an virtuti fidei, an dono fidei, & fidem virtutem theologicā diſtinguit a fide dono, quæ inter gratias gratis datas a Paulo numeratur: concluditq; ea re ipſa differre, non ſolum ratione.

vj. cap. Oſtendit, ſi miracula non habuiſſent authori-

tatem diuinā ad probanda ea credibilia, quæ nobis
in scripturis proponuntur, in merito dānationē in-
curri, Deū erga nos nulla vsum fuisse clementia: &
Christianā fidem nullā habiturā fuisse firmitatē.
vij. cap. docet, si miracula fidem non probant, non pos-
se nobis id aliud sensibile persuadere: atque adeo ma-
iorem esse certitudinem fidei, quā sensus.

Contenta in articulo secundo libri secundi.

PRimum caput asserit scripturam sacram diuinam
habere authoritatem, eamq; cum certissima sit, non a-
liunde certitudinis efficaciam habere, nisi quia spiritu
sancto sit authore ædita.

ij. cap. Aperit quæ sit illa assistentia particularis spūs
scti, ob quā scripturæ veteris, & noui testamenti sa-
cræ dicuntur, & diuinā authoritatē habere cēsentur.

iii. cap. Docet Apostolos particulari Dei assistētia mo-
tos ad scribendum, non solum quæ per reuelationē
acceperūt, sed quæ per sensus experti sunt: idq; scri-
pturæ sacræ authoritatem indere.

iiii. cap. Asserit nullam scripturam noui testamenti po-
tuisse esse sacram, nisi quā Apostoli ædiderunt, vel
ab alijs æditam sacram approbarunt.

v. c. Carpitur Gratianus, q̄ inter canonicas scripturas
epistolas decretales recenset, doceturq; quæ scri-
pturæ sint sacræ & canonicæ.

vj. c. Docetur diuinas scripturas omnes habere infalli-
bilem certitudinem.

vij. cap. Admonet contingentia, quæ in diuinis scriptu-
ris reuelantur, certiora esse necessarijs per naturam;
Deumq; agere per intellectum, & voluntatem.

ix. c. Docet in quo cōsistat scripturæ claritas, seu obscu-
ritas, & respectu quorum sit.

x.c. Notat principia bene beateq; viuendi, Deū supra omnia diligendum, aternū esse, incommutabilem, lumine naturali posse deprehendi.

xij.c. Indicat q̄ de resurrectione, sacramētis, incarnatione tradunt in scripturis, obscura nobis, eēt̄ certissima.

xij.c. Proponit scripturā nonnullas cōtinere enūciatiōes quoad sensū quē intēdūt, nobis viatoribus obscuras, quas p̄ fidē credimus: non tñ eorū sensum plane assequimur: indicatq; originē obscuritatis scripturarū.

xij.c. Docet dei eē donū intellectū scripturarū assequi: nō ex diuturno scripturarū studio & lectione cōparari.

xv.c. Erudit nos, Deum auxiliū subtrahere malis, non immittendo aliquid positum mentibus eorū: illudq; esse, quod scripturæ frequenter admonent, Deum permittere malos ire in desideria cordis.

Contenta in articulo tertio libri secundi.

i.c. Docet scripturam sacram diuinam auctoritatem habere, eamq; certissimam esse, sua sola assertione probantem quod affirmat.

ii.c. Docet eccle. iā, et̄ i multiplex sit, si membra, & officia, gradusq; spectes, vna est & indiuidua, si vnā fidem, vnum baptisma spectes.

iii.c. Probat eccle. iā Dei per vniuersum orbem diffusa vnā esse, ab vno capite Christo vero deo & hoie.

iiii.c. Probat solum Petrum caput fuisse nascentis ecclesie, eiq; soli commissam vniuersalis ecclesie curam, a Deoq; immediate inditam.

v.c. Assertit vnanimi sētētia patrū sepe fuisse receptū, Petro soli concessum fuisse ecclesie primatum.

vi.c. Assertit ecclesie vnitātē per respectū ad vnū caput sē.ibile vsq; ad sæculi cōsummationē duraturā.

vii.c. Assertit primatum ecclesie concessum Petro & successoribus in ipso Petro.

- viii.c. Docet Romanū pontificē posse cathedram Petri
Romæ relidentē quo libuerit transferre.
- ix.c. Ostendit nō posse pōntificē sūmū errare in his quæ
ad fidē, & mores vniuersalis ecclesiæ spectāt.
- x.cap. Instruit nos posse Papam dispensare in ordina-
tionibus apostolorū pure humanis, easq; mutare cau-
sa rationabili interueniente.
- xj.cap. Tradit duo esse ecclesiæ capita subordinata al-
terum Christum qui non est ecclesiæ membrum, al-
terū Petrū, qui simul mēbrū & caput est, à primoq;
ecclesiā habere influxum illuminationis nō a secūdo.
- xij.cap. Docet membra ecclesiæ sensibilis esse non solū
predestinatos, sed reprobatos homines.
- xiiij.c. Admonet mēbra ecclesiæ sensibilis nō sola grā
vniri, sed sacramentorum vnione & fidei eiusdē con-
fessione.
- xv.c. Docet quomodo ecclesia sine ruga & macula esse
possit, cum tamen in ea mali sint, & boni.
- Articulus. iiii. lib. ii.*
- i.c. Ostendit vniuersale concilium rite congregatum
diuinā habere auctoritatē in diffiniēdis rebus fidei.
- ij.c. Probat sanctorū testimonijs esse in vniuersali con-
cilio auctoritatem diuinam.
- iiij.c. Taxat eorū sententiā, qui asserunt non esse maio-
rē concilij auctoritatē, quā singulorū illi assistētū.
- Et temere assertum esse in concilio, potestatem, non
à deo immediate, sed tantū humano iure, hoc est vo-
luntate prælatorū conuenientiū comparatā.
- iiij.c. Docet cōciliū nō habere immediate potestatem dif-
finiendi à republica.
- v.c. Ostendit auctoritatem concilij prout est potestas
ecclesiastica immediate per patres in concilium, & per

deū in pates deriuari.
vi.c. Afferit authoritatē concilij œcumēnici in diffiniē
dis fidei veritatibus etiā illis quæ mores concernūt,
immediate esse a spū sctō assistēte, pulsate illumināte.
vij.c. Contendit conciliū vniuersale nō posse errare in
his quæ sunt fidei, et si possint particularia, contra
asserentes posse in errorē labi diffiniēdo ea q̄ spe-
ctant ad fidē & mores, trāseūter, sed nō pmanēter.
lix.c. Querit vtra sit verior patrū sententia, cū nulla à
concilio & ecclesia reprehendatur, cōcluditq; vtrāq;
esse in aliquo sensu veram.

x.c. Docet solum papam cogere posse cōcilium ratio-
ne sui primatus.

xi.c. Admonet cōciliū quod celebratur a papa cū Car-
dinalibus diuinam authoritatē habere seruatis his,
quæ ad conciliū vniuersale requiri dixit.

xij.c. Querit quare semp̄ sub veteri lege dubia & cō-
trouersa recto iudicio à sacerdote legis aperiebātur,
& solum de ambiguis & controuersis quærebatur, &
qui eius finitioni non stabat capitis plectebatur.

xij.c. Probatur pontificem non posse labi in hæresim
decidendo ea, quæ sunt fidei.

xiiij.c. Docet rationem quam obrē deus sub lege per p̄-
phetas, & sacerdotes veritatē rerū occultarū apertis-
sime reuelabat: nunc autem suam ecclesiam occultis-
simo, & inuisibili modo de veritatibus fidei instruat.

Articulo quinto secundi lib. sequentia continentur.

ic. Ostendit vniuersalē ecclesiæ consuetudinē diuinā
authoritatē habere, & a nemine posse falsitatis argui.

ij.c. Docet consuetudines, quæ à primitiua ecclesia ad
nos dimanarunt, ex ap̄torū esse traditione.

iiij. & iiij. Docet vniuersalē consuetudinē etiā authorita

tē habere ab ecclesia vniuersali, quæ sicut nō potest
errare iñ finitionibus, ita neq; in cōsuetudinibus rēle
rādis: aliās portæ inferi aduersus eā p̄ualere possent.
v.c. Hēt q̄ tāta ē vis cōsuetudinis & robur, vt valeat nō
solū positiuā legē abolere, sed naturalē distinguere.

Articulo. vi. eiusdem lib. ij. continentur sequentia.

i.c. Docet conformē patrū inīam diuinā auctoritatē
hēre cōtra quā nulli licet determinare in rebus fidei.
ii. &. iij. c. Docent patrū pietatem & religionē plurimū
conducere, vt eorū dicta veneremur,
iiij. c. Ostendit miracula quæ ad inuocationem patrum
sunt ædita confirmare standū esse conformi illorū
sententiæ in rebus morum & fidei.

v. &. vj. c. Admonēt, q̄ si fabricaturis templū datus est
spūs quo nō possent arte errare: quare nō discimus
datū etiā patribus ad exponēdas sacras scripturas?

vij. c. Et si conformis sentētia patrū diuinā auctoritatē
habet, non tamen illa in qua sunt diuisi, sed cōmū-
niori astādū est, et q̄ magis sit moribus cōfirmata.
viii. ix. &. x. c. Probat auctoritatem patrum in magno
precio fuisse: ideo non audiendam Lutherū, qui
solam scripturam iudicem petendam dicit.

xj. c. Cōcludit multa esse in Christiana religione prin-
cipia materialia ex vno fonte diuinæ veritatis aucto-
ritatem habentia, quæ nō æqualiter probant, sed mi-
raculum sub pœna perfidiæ, & incredulitatis in-
excusabilis: scriptura, ecclesia conciliū, sub pœna he-
resis: conformis patrum sentētia sub pœna scandali,
& temeritatis grauissimæ.

Lib. iij. artic. vnico.

Docet errare eos qui solam scripturā asserunt iudi-
cem, qua sola possit diffiniri quicquid erit in nostra

religione controuersum, sed ad ecclesiā recurrendū
esse, eamq; audiendā iudicem, non q̄ verior aut cer-
tior sit, sed q̄ clarior & manifestior in fesu, in quo fit.

Libro. iij. disputatione prima continentur sequentia.

i. cap. Docet miraculū verum & scripturam sacram in
gradu eminenti auctoritatem habere, sic vt nō liceat
propter maiore aut minore auctoritatē huius vel il-
lius magis vel minus alicui assentiri.

ij. c. Docet si qua mendacia veris miraculis similia posse
arte dæmonis fieri.

iiij. c. An fuerit verus Samuel qui ad inuocationē phy-
tonissæ apparuit Sauli.

Secunda disputatione hæc continentur.

i. c. Refertur opinio Abulensis docentis maiorem esse
auctoritatem ecclesiæ quā scripturæ.

ij. c. refertur opinio Abulensis afferentis ecclesiæ potesta-
tem duplicem esse antiquā & modernā, antiquam
quæ a principio sacræ scripturæ condidit, libros cano-
nicos enumerauit, modernā quæ conditos libros cō-
seruat, intelligit & defendit.

iiij. c. Refert opinionē Driedonis dicentem ecclesiā pri-
mitiuam, vel istā modernam, vt illi continuatur pa-
ris esse auctoritatis cum sacra scriptura; intelligēdo
vero ecclesiam modernam absque cohæretia in mo-
ribus & fide ad illā veterē minoris esse auctoritatis,
quam sacram scripturam.

v. c. Improbat positionem Driedonis.

vj. c. Docet primitiuā ecclesiam in Apostolis qui tunc
erant membra, plenissime diuinam auctoritatem
habuisse.

vij. c. Docet modernā ecclesiā eadē auctoritatē habere.

viii. cap. Docet æqualem esse auctoritatē ecclesiæ no-

stræ ad verum dicendum, cum scriptura sacra: sicut
fuit primitiuę ecclie respectu veritatis scripturarũ.
ix. cap. Concludit parem nostræ & primitiuę ecclie
authoritatẽ in determinatione eorũ, quæ sunt fidei.
x. cap. Ostendit ecclesiam ab Adam vsq; ad nos pro-
pagatam semper ad Christum pertinuisse.
xi. cap. Ponit opiniones asserentes parem authoritatẽ
concilij, & vniuersalis ecclie.

In tertia disputatione contenta.

ij. cap. Afferit sub correctione ecclie maiorem esse
authoritatem ecclie per orbem dispersæ, quã con-
cilij vniuersalis, ad determinandas veritates de fide
tenendas abundantiorẽ gratiam habere, quã vni-
uersale concilium.

In quarta disputatione contenta.

i. cap. Ponit positionem dicentium concilium esse su-
pra Papam simpliciter & absolute.

ij. cap. Recenset oppositam opinionem & fundamẽta.

iiij. cap. Recenset authores illarum opinionum.

iiii. cap. Dicit Papam excedere in potestate iurisdic-
tionis concilium; concilium vero excedere Papam in
authoritate luminis.

v. cap. Docet gloriosum esse sic de Romano pontifice
sentire, & supra concilium constituere, cum pastor
sit, & ecclie rector.

vi. cap. Adducit fundamenta alterius partis.

vij. cap. Respondet argumentis in concilio Basiliensi
factis pro parte contraria.

viii. ix. c. Respondet aliarum fundamentis pro ea parte
adductis.

xi. c. Cum illa opinione totum opus concludit.

FINIS.

stræ ad verum dicendum, cum scriptura sacra: sicut
fuit primitiue ecclie respectu veritatis scripturarum.
ix. cap. Concludit parem nostræ & primitiue ecclie
authoritatē in determinatione eorū, quæ sunt fidei.
x. cap. Ostendit ecclesiam ab Adam vsq; ad nos pro-
pagatam semper ad Christum pertinuisse.
xi. cap. Ponit opiniones asserentes parem authoritatē
concilij, & vniuersalis ecclie.

In tertia disputatione contenta.

ij. cap. Afferit sub correctione ecclie maiorem esse
authoritatem ecclie per orbem dispersæ, quā con-
cilij vniuersalis, ad determinandas veritates de fide
tenendas abundantiorē gratiam habere, quā vni-
uersale concilium.

In quarta disputatione contenta.

i. cap. Ponit positionem dicentium concilium esse su-
pra Papam simpliciter & absolute.

ij. cap. Recenset oppositam opinionem & fundamēta.

iiij. cap. Recenset authores illarum opinionum.

iiii. cap. Dicit Papam excedere in potestate iurisdic-
tionis concilium: concilium vero excedere Papam in
authoritate luminis.

v. cap. Docet gloriosum esse sic de Romano pontifice
sentire, & supra concilium constituere, cum pastor
sit, & ecclie rector.

vi. cap. Adducit fundamenta alterius partis.

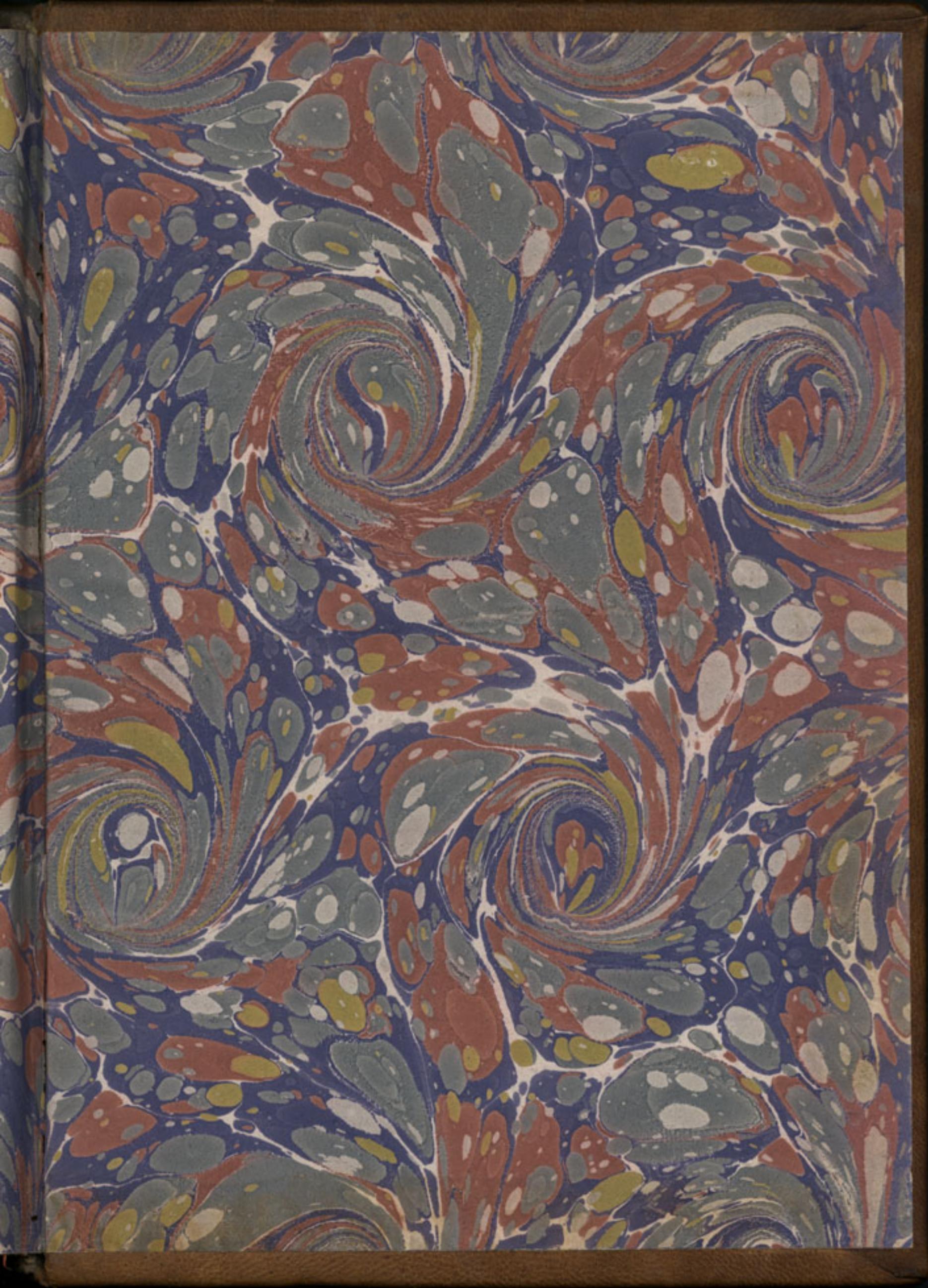
vij. cap. Respondet argumentis in concilio Basiliensi
factis pro parte contraria.

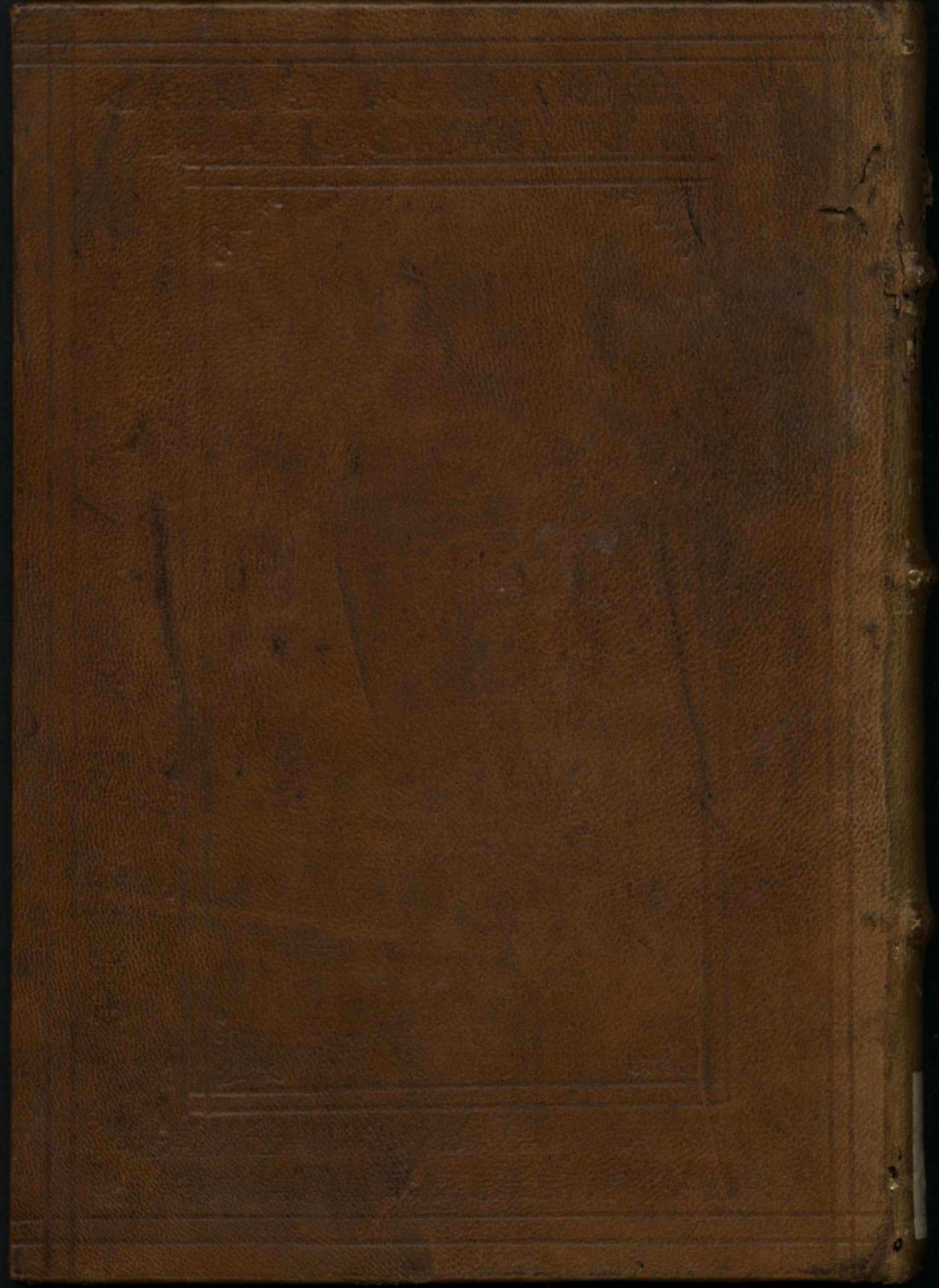
viii. ix. c. Respondet aliorum fundamentis pro ea parte
adductis.

xi. c. Cum illa opinione totum opus concludit.

FINIS.

GASPAR de CASAL

AXIOMATA

CHRISTIANA

Sala	R
Gab.	
Est.	
Tab.	12
N.º	18